

FONDOVI I PROGRAMI EUROPSKE UNIJE - ULOGA I ZNAČAJ U PROVEDBI PROJEKATA U KULTURI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Matić, Antonia

Doctoral thesis / Disertacija

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:236:704388>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Doctoral School, Josip Juraj University in Osijek](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U
OSIJEKU**

DOKTORSKA ŠKOLA

**Poslijediplomski interdisciplinarni sveučilišni studij
Kulturologija, smjer Menadžment u kulturi, umjetnosti i
obrazovanju**

Antonija Matić

**FONDOVI I PROGRAMI EUROPSKE UNIJE
– ULOGA I ZNAČAJ U PROVEDBI
PROJEKATA U KULTURI U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Doktorska disertacija

Osijek, 2021.

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivana Bestvina Bukvić

Od 2015. docentica je i predsjednica Katedre za kulturalni menadžment na Odjelu za kulturologiju Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, a potom je od 2018. docentica i voditeljica Odsjeka za kulturu, medije i menadžment na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. U veljači 2020. izabrana je u znanstveno zvanje višeg znanstvenog suradnika, a u srpnju 2020. na radno mjesto izvanrednog profesora.

Na Ekonomskom fakultetu u Osijeku 2008. godine stječe akademski stupanj magistra društvenih znanosti, a potom 2012. godine doktora društvenih znanosti, znanstveno polje ekonomija, grana financije. Radno iskustvo stječe radom u sektoru neprofitnih organizacija i realnom sektoru te od 2003. godine u financijskom sektoru pri čemu od 2010. na radnom mjestu voditelja poslovnog odnosa korporativnog bankarstva Zagrebačke banke d. d. Od 2013. godine vanjski je suradnik Ekonomskog fakulteta u Osijeku gdje sudjeluje u izvođenju nastave predmeta iz područja financijskog menadžmenta na diplomskoj i poslijediplomskoj razini. Od 2020. godine vanjski je suradnik na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu u izvođenju nastave predmeta iz područja menadžmenta u kulturi na diplomskoj razini.

Objavila je samostalno i u suautorstvu brojne znanstvene radove te je sudionica stručnih i znanstvenih simpozija. Recenzentica je za nekoliko znanstvenih domaćih i inozemnih časopisa; članica je uredništva triju zbornika radova sa znanstvenih konferencija te je članica organizacijskih i programskih odbora domaćih i inozemnih međunarodnih znanstvenih konferencija.

Tijekom 2018. i 2019. godine predsjedala je odborom za izradu studijskih programa preddiplomske i diplomske razine iz područja kulture, medija i menadžmenta koje su nadležna tijela odobrila te su i danas u izvedbi. Područja su njezinog znanstvenog i stručnog interesa financijski menadžment, projektno financiranje, analiza rizika i menadžersko odlučivanje.

Voditeljica je znanstvenog projekta *Preduvjeti razvoja i ekonomsko značenje IT sektora* te suradnica na znanstvenom projektu *Istraživanje utjecaja promocijskih aktivnosti na razvoj publike generacije Y nacionalnih i gradskih kazališta u Republici Hrvatskoj*. Sudjelovala je u prijavi i provedbi nekoliko projekata međunarodne međuinstitucijske suradnje te projekata suradnje s gospodarstvom.

Komentor: prof. dr. sc. Boris Crnković

Prof. dr. sc. Boris Crnković rođen je 4. ožujka 1978. godine u Berlinu u Saveznoj Republici Njemačkoj. Opću gimnaziju završio je u Osijeku 1996. godine, a 2001. godine diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Osijeku na smjeru *Financijski management*. Na poslijediplomskom znanstvenom studiju *Management* na Ekonomskom fakultetu u Osijeku, 2005. godine, pod mentorstvom prof. dr. sc. Ivana Ferenčaka, obranio je magistarski rad pod naslovom *Ekonomski učinci privatizacije u Republici Hrvatskoj* te stekao akademski stupanj magistra društvenih znanosti, znanstvenog polja ekonomija. Na Ekonomskom fakultetu u Osijeku 2010. godine obranio je, pod mentorstvom prof. dr. sc. Ivana Ferenčaka, doktorsku disertaciju pod naslovom *Utjecaj privatizacije na poslovanje poduzeća u Republici Hrvatskoj* te stekao akademski stupanj doktora društvenih znanosti, znanstvenog polja ekonomija.

Od 2002. godine do danas zaposlen je na *Ekonomskom fakultet u Osijeku* i to od 2002. godine do 2003. godine kao znanstveni novak, od 2003. godine do 2010. godine kao asistent – znanstveni novak, a od 2010. godine do 2011. kao suradnik u suradničkom zvanju višeg asistenta. Od 2011. do 2015. zaposlen je u znanstveno nastavnom zvanju docenta, a od 2015. do 2018. u znanstveno nastavnom zvanju izvanrednog profesora, a od 2018. u znanstveno nastavnom zvanju redovitog profesora na istom fakultetu. Od 2015. do 2017. obnašao je dužnost zamjenika predsjednika Katedre za nacionalnu i međunarodnu ekonomiju Ekonomskog fakulteta u Osijeku. Od 2017. do danas obnaša dužnost dekana Ekonomskog fakulteta u Osijeku.

Samostalno i u suautorstvu objavio je 69 znanstvenih radova, 4 stručna rada i 3 nastavna materijala za studente. Od 2002. godine do danas sudjeluje u izvođenju nastave iz više nastavnih predmeta različitih razina studija (stručni, sveučilišni, preddiplomski, diplomski) kako unutar matične ustanove, tako i kao vanjski suradnik drugih institucija. Aktivan je suradnik na dvama znanstvenim projektima koje financira Ministarstvo znanosti i obrazovanja i to od 2002. do 2006. godine na znanstvenom projektu *Utjecaj sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju RH Europskoj uniji na gospodarstvo istočne Hrvatske* (voditelji projekta prof. dr. sc. Ljubomir Baban i prof. dr. sc. Ivan Ferenčak) i od 2006. godine do danas na znanstvenom projektu *Regionalno sveučilište* (voditelj projekta prof. dr. sc. Dražen Barković). Od 2017. godine glavni je urednik časopisa *Ekonomski vjesnik/Econviews – Review of Contemporary Business, Entrepreneurship and Economic Issues*, a od 2018. član uredništva časopisa *Ekonomski pregled* i *UTMS Journal of Economics*.

SAŽETAK

U ovom su radu prezentirani rezultati istraživanja koje se bavi mogućnostima financiranja organizacija u kulturi u Republici Hrvatskoj putem fondova i programa Europske unije. Na temelju analize relevantnih izvora i dosadašnjih spoznaja iz područja izvora financiranja kulturnog i kreativnog sektora te uvida u dostupnu infrastrukturu i kulturne politike u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj, identificirani su problemi u području korištenja dostupnih izvora financiranja. Iako u Hrvatskoj još uvijek nije uslijedio trend smanjivanja javnih potpora u redovnom financiranju organizacija koje se bave kulturom, evidentno je kako zadržavanje izvora financiranja samo na državnoj potpori neće omogućiti njihov snažniji razvoj i pozicioniranje kulture kao pokretača promjena, odnosno djelatnosti koja nije samo potrošač nego može ostvariti i financijsku i ekonomsku korist. Jačanje uloge kreativnosti i primjena novih digitalnih tehnologija radikalno mijenja način dosadašnjeg funkcioniranja organizacija u kulturi te ona postaje jedan od sve važnijih čimbenika u razvoju društva. Osim utjecaja na obrazovanje, socijalnu koheziju, jednakost i dobrobit građana, kultura ima utjecaj i na ekonomski razvoj.

Organizacije u kulturi sve se više, uz svoju redovnu djelatnost, okreću projektnim aktivnostima. Upravo su projekti u kulturi sinteza ekonomije i kulture. S jedne strane, pružaju kulturni i umjetnički sadržaj, dok su, s druge strane, podložni svim ekonomskim zakonitostima prilikom apliciranja projektnih prijedloga na natječaje i tijekom njihove provedbe. S obzirom da se financiranje kulturnog sektora značajno oslanja na javna sredstva, mogućnost financiranja projekata iz fondova i programa Europske unije dodatno dobiva na važnosti. Navedeno je povod definiranju predmeta istraživanja čiji su rezultati prezentirani u ovom radu, a koji se temelji na identificiranju programa i fondova EU-a dostupnih organizacijama u kulturi te problematike njihova korištenja u financiranju projekata u kulturi u Republici Hrvatskoj. Naime, provedenom analizom trenutnog stanja identificiran je problem nedostatnog financiranja organizacija u kulturi u Republici Hrvatskoj iz alternativnih izvora, a posebice iz sredstava fondova i programa Europske unije, što je nadalje bio poticaj za definiranje ciljeva istraživanja i usmjerenje za odabir znanstveno istraživačkih metoda koje su korištene u ovom radu. Nužno je razmotriti probleme s kojima se susreću organizacije u kulturi u Republici Hrvatskoj prilikom prijave i provedbe projekata. Tu su postavljena pitanja o adekvatnosti kapaciteta organizacija u kulturi u Republici Hrvatskoj za prijavu i provedbu projekata financiranih iz sredstava fondova i programa Europske unije, stavovima odgovornih osoba prema financiranju iz navedenih izvora,

informiranosti o mogućnostima financiranja te dostupnoj mreži partnera za suradnju na zajedničkim projektima.

Cilj je znanstvenog istraživanja u ovome radu utvrditi povezanost između kapaciteta i potencijala organizacija u kulturi u Republici Hrvatskoj s uspješnim prijavama i provedbama projekata financiranih iz EU programa i fondova te predvidjeti njihovu spremnost za buduće programsko razdoblje kako bi se dostupna sredstva iskoristila u što većem iznosu.

Istraživanje je provedeno u četirima fazama koje uključuju arhivsko i terensko istraživanje. Prva faza odnosi se na obradu podataka odobrenih projekata programa *Kreativna Europa* te uključuje analizu rezultata odobrenih projekata u okviru potprograma *Kultura* za programsko razdoblje 2014. - 2018. U drugoj fazi obrađeni su podaci odobrenih projekata programa Europskog socijalnog fonda u okviru Operativnog programa (OP) *Učinkoviti ljudski potencijali* (2014. - 2020.) u kojima je Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske posredničko tijelo. Nakon navedenog, uslijedilo je kvantitativno istraživanje o kulturnom sektoru u Republici Hrvatskoj i fondovima i programima Europske unije provedbom anketnog istraživanja. U posljednjem koraku, provedeni su polustrukturirani dubinski intervjui sa zaposlenima u kulturnom sektoru.

Na temelju rezultata istraživanja donesen je zaključak o postojanju pozitivne povezanosti financijskih kapaciteta i pozitivnih ishoda prijava projektnih prijedloga. Potvrđeno je da nedostatak znanja i iskustva organizacija u kulturi ne utječe na broj projektnih prijedloga, ali utječe na njihove pozitivne ishode. Isto tako, informiranost o programima koji se provode po centraliziranom modelu doprinosi većem broju odobrenih projekata, a broj odobrenih projekata nije povezan s nedostatkom razvijenih suradnji s prihvatljivim partnerima. Rezultatima istraživanja također je potvrđeno da se unatoč većoj prolaznosti na natječajima na koje se prijavljuju, prijavitelji koji se dominantno financiraju iz proračuna manje prijavljuju na natječaje iz fondova i programa Europske unije.

Nakon provedene sinteze rezultata istraživanja doneseni su zaključci, ali i preporuke za donositelje odluka s ciljem poboljšanja stanja u praksi te kvalitetnije pripreme organizacija u kulturi za novo programsko razdoblje koje će organizacijama u kulturi donijeti nove izazove.

Ključne riječi: fondovi i programi Europske unije, kulturni sektor, financiranje, projekti, ekonomski aspekti kulture

ABSTRACT

The results of the research dealing with available financing sources in Croatian cultural organizations provided by the European Union funds and programs are presented in this paper. Pursuant to the analysis of relevant sources, current knowledge in the field of financing sources in cultural and creative sectors, insights into available infrastructure and cultural politics in the European Union and the Republic of Croatia, problems related to using available financing sources are identified. Even though Croatia has not witnessed a trend of decreasing public financial support in financing culture-oriented organizations, it is evident that if the only financial source is a state provided one, it will be impossible for culture to grow and position itself as a change initiator, i.e. the industry which does not only waste financial resources but rather makes financial profits. Strengthening the role of creativity and applying new digital technologies radically changes a current system in culture-related organizations making culture one of the ever-growing factors in society development. In addition to influencing education, social cohesion, equality and human wellbeing, culture affects the economic growth.

Culture-related organizations have started more actively participating in project activities in addition to their usual activities. Projects in culture are indeed a synergy of economy and culture. On the one hand, they provide cultural and artistic contents and on the other hand, they are subject to all economic laws when submitting project proposals and during projects' implementation. Since financing a cultural sector heavily relies on public financial means, the possibility of financing projects using the European Union funds and programs becomes extremely important. That being said, the research, whose results are presented in this paper, based on identifying the European Union funds and programs available for culture-related organizations and issues in culture-related project financing in the Republic of Croatia has been conducted. The conducted analysis has identified a problem of insufficient alternative-source financing of culture-related organizations in the Republic of Croatia, which is especially the case with the European Union funds and programs. Hence, it encouraged the researcher to define research aims and methods used in this paper. It was necessary to study problems Croatian culture-related organizations face with when submitting applications and implementing projects. The issues of capacity, responsible people's attitudes towards the aforementioned source financing, awareness related to financing opportunities and available partner network for joint projects were tackled.

This doctoral dissertation aimed to determine a relationship between a capacity and potential of Croatian culture-related organizations with successful submission applications and project implementations financed by the European Union funds and programs as well as to predict their readiness for a future programming period in order to use funds to their greatest potential.

The four-stage research had an archive and a field component. The first stage included data processing pertinent to the approved projects within program *Creative Europe* and subprogram *Culture* for programming period 2014-2018. In the second stage, data related to the approved projects within the program of the European Social Fund within the Operational program (OP) *Efficient Human Resources* (2014-2018), where the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia was an intermediary, were analyzed. The third stage was a quantitative research on the cultural sector in the Republic of Croatia and European Union funds and programs done by conducting a survey. Semi-structured in-depth interviews with people employed in the cultural sector were carried out in the final stage.

Based on the research results, a conclusion on a positive correlation between financial capacities and accepted project proposals was made. The lack of knowledge and experience of culture-related organizations does not affect the number of submitted project proposals; however, it does affect their outcomes. Furthermore, the awareness of programs conducted on a centralized model contributes to a higher number of accepted project proposals, which are not connected to the lack of developed relationships with eligible partners. The results have also confirmed that in spite of a higher success rate related to accepted project proposals, applicants who are dominantly state financed submit fewer project proposals to be financed by the European Union funds and programs.

Upon summarizing results, the conclusions and recommendations for decision makers aiming to improve the current situation and prepare culture-related organizations for a new challenging programming period have been provided.

Keywords: European Union funds and programs, cultural sector, financing, projects, economic aspects in culture

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
1.1.	Predmet istraživanja	4
1.2.	Istraživačka pitanja	4
1.3.	Ciljevi istraživanja.....	5
1.4.	Metodologija istraživanja	6
1.5.	Struktura rada	7
2.	Potpora kulturnom sektoru na razini Europske unije i Republike Hrvatske.....	8
2.1.	Kulturni sektor – pojam i terminologija	8
2.2.	Pregled literature i dosadašnjih istraživanja	20
2.2.1.	Ekonomski aspekti kulturnog i kreativnog sektora	20
2.2.2.	Izvori financiranja u kulturnom sektoru.....	25
2.3.	Potpora kulturnom sektoru na razini Europske unije – razvoj programa za promicanje kulture.....	39
2.3.1.	Kulturne politike Europske unije	42
2.3.2.	Europska agenda za kulturu	49
2.3.3.	Plan rada za kulturu 2019. - 2022.	54
2.4.	Potpora kulturnom sektoru na razini Republike Hrvatske.....	56
2.4.1.	Razvoj kulturnih politika u Hrvatskoj	63
2.4.2.	Strateški plan Ministarstva kulture 2019. - 2021.	65
2.4.3.	Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015. - 2022.....	69
3.	Financiranje kulturnog sektora iz fondova i programa Europske unije	73
3.1.	Vrste fondova i programa Europske unije raspoloživih u Hrvatskoj u financijskom razdoblju 2014. - 2020.	75
3.1.1.	Europski strukturni i investicijski fondovi	76
3.1.2.	Programi Europske unije	81

3.2.	Financiranje kulturnog sektora iz fondova i programa Europske unije.....	87
3.2.1.	Erasmus+	87
3.2.2.	Programi teritorijalne suradnje (INTERREG)	89
3.2.3.	Europski socijalni fond.....	94
3.2.4.	<i>Kreativna Europa</i>	100
4.	Empirijsko istraživanje o ulozi i značaju fondova i programa Europske unije u financiranju i provedbi projekata u kulturi u Republici Hrvatskoj	111
4.1.	Metodologija istraživanja	112
4.2.	Arhivsko istraživanje - analiza rezultata odobrenih projekata u okviru programa <i>Kreativna Europa</i> (Programsko razdoblje 2014. - 2020. s presjekom stanja 8. 7. 2019.)	116
4.2.1.	Opis uzorka	116
4.2.2.	Rezultati istraživanja	117
4.3.	Arhivsko istraživanje - analiza rezultata odobrenih projekata u okviru Operativnog programa <i>Učinkoviti ljudski potencijali</i> (2014. - 2020.) – <i>Umjetnost i kultura za mlade, Umjetnost i kultura 54+ i Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi.</i> 135	
4.3.1.	Opis uzorka	137
4.3.2.	Rezultati istraživanja	138
4.4.	Anketno istraživanje	147
4.4.1.	Opis uzorka	147
4.4.2.	Upitnik.....	152
4.4.3.	Rezultati istraživanja	157
4.5.	Terensko istraživanje - dubinski intervju	177
4.5.1.	Opis uzorka	177
4.5.2.	Protokol polustrukturiranog intervjua	178
4.5.3.	Rezultati istraživanja	179
4.6.	Rasprava	203

4.7. Prijedlog mjera za povećanje kapaciteta javnih ustanova u kulturi u svrhu povećanja broja i uspješnosti projektnih prijava	211
5. Zaključak.....	214
6. Literatura.....	218
7. Prilozi.....	233
7.1. Anketa.....	233
7.2. Dubinski intervju	243
8. Popis grafikona	250
9. Popis slika	252
10. Popis tablica	253
11. Životopis.....	256

Kazalo skraćenica

ARR – Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske

BDP - Bruto društveni proizvod

CEE - Srednja i Istočna Europa (*Central and Eastern Europe*)

DCMS - Odjel za kulturu, medije i sport (*Department for Culture, Media and Sport*)

DZS - Državni zavod za statistiku

EACEA - Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualne medije i kulturu Europske komisije (*Education, Audiovisual and Culture Executive Agency*)

EFRR - Europski fond za regionalni razvoj

ESSnet-Culture - Europski okvir za statistiku kulture (*European Statistical System network on Culture*)

ESF - Europski socijalni fond

EU - Europska unija

EK - Europska komisija

HKKKKI - Hrvatski klaster konkurentnosti kreativnih i kulturnih industrija

ICT - Informacijske i komunikacijske tehnologije (*Information and Communications Technology*)

KE - Kreativna Europa

KKI - Kulturne i kreativne industrije

KKS - Kulturni i kreativni sektor

KS - Kulturni sektor

MFF - *Multiannual Financial Framework*

NGEU - EU za sljedeće generacije (*Next Generation EU*)

NGO - Nevladina organizacija (*Non-Governmental Organizations*)

OECD - Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development*)

OLAF - Europski ured za borbu protiv prijevara (*European Anti-Fraud Office*)

OMK - Otvorene metode koordinacije

OP - Operativni programi

RH - Republika Hrvatska

SME - Mala i srednja poduzeća (*Small and Medium-sized Enterprises*)

TFEU - Ugovor o funkcioniranju Europske unije (*Treaty on the Functioning of the European Union*)

UN - United Nations

UNCTAD - *United Nations Conference on Trade and Development*

UNESCO - *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*

VFO - Višegodišnji financijski okvir

1. Uvod

Kultura leži u srcu ljudskog razvoja i civilizacije; ona budi nadu, nudi novi način razumijevanja i gledanja na stvarnost, okuplja ljude i potiče dijalog. Kultura predstavlja skup prepoznatljivih duhovnih i materijalnih osobina koje karakteriziraju društvo i društvenu zajednicu (Commission of the European Communities, 2007). Građani Europske unije smatraju kako je upravo kultura najvažniji čimbenik u stvaranju osjećaja pripadnosti društvu. Kulturom se promiče aktivno građanstvo, zajedničke vrijednosti, uključenost i međukulturni dijalog u Europi i diljem svijeta (European Commission 1a, 2018).

Kulturno sudjelovanje prepoznaje se kao glavni akcelerator društvenih promjena i izgradnje inkluzivnog društva. Kultura jača socijalni kapital društava i demokratsko građanstvo kroz kreativnost i kritičko razmišljanje, poticanje integracije i kohezije te promicanje raznolikosti, jednakosti i pluralizma. To je posebno aktualno u kontekstu trenutnih sociodemografskih promjena kao i političke polarizacije diljem Europe (KEA & PPMI, 2019). Društvena uloga umjetnosti, a time i kulture ima središnju ulogu u debatama o javnim politikama (Dewinter et al., 2020). Razlog tomu je potencijal i važna uloga kulture i umjetnosti u stvaranju jače Europske unije i povezivanju europskih građana. Pri tome kultura pruža osjećaj identiteta i doprinosi dobrobiti pojedinca, socijalnoj koheziji i inkluziji. Nadalje, kulturni i kreativni sektor (KKS) sve se više smatra pokretačem gospodarskog rasta, posebno kao izvor otvaranja novih radnih mjesta. U skladu s navedenim, kultura se sve više doživljava kao važna tema unutar Europske unije koja ima zadatak poticati razvoj kulture u državama članicama poštujući istovremeno njihovu nacionalnu i regionalnu raznolikost (Eurostat, 2019).

Europska komisija (EK) ima 38 područja/tema kojima se bavi, a jedno od njih je *Kultura i mediji*. Uloga EK-a u području kulture definirana je člankom 167. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (*Treaty on the Functioning of the European Union* - TFEU). Ista podrazumijeva poticanje suradnje, podupiranje i dopunjavanje mjera država članica Europske unije stavljajući pri tome u prvi plan zajedničko kulturno nasljeđe (Europska komisija, n.d.). Europska komisija nastoji zaštititi kulturnu baštinu i raznolikost te iskoristiti doprinos kulturnih i kreativnih industrija (KKI) u poticanju zapošljavanja i rastu gospodarstva. Također, traži odgovore na zajedničke izazove kao što su digitalizacija i poticanje inovacija u kulturnom sektoru podrazumijevajući odgovornost svake pojedine članice za svoje kulturne politike te poštujući načela *Europske agende za kulturu* (European Commission 5, n.d.).

Kulturni i kreativni sektor sve se više prožima s ostalim sektorima te ga je sve teže odvojiti od tehnološkog i ekonomskog, što utječe na kulturno planiranje koje se u prošlosti uglavnom bavilo živom izvedbenom kulturom. Sada kulturno planiranje ima u fokusu i druga područja koja su ekonomski i politički važna i zbog kojih nije moguće kulturu gledati kao samostalnu djelatnost. Na ovaj način proces kulturnog planiranja i upravljanja poprima puno veće razmjere (Dragojević, 2006).

Važnost kulturnog prepoznavanja u uvjetima globalizacije i novim oblicima tržišnog natjecanja koje ista donosi analiziraju novije studije (Mijoč 2020, Newbigan, 2019, Gilmore et al., 2019). Tako Mijoč (2020) navodi kako profit od novog oblika tržišnog natjecanja koju je donijela globalizacija najviše ostvaruju *brendirane* države i ekonomski sustavi. S druge strane, globalizacija je prijetnja malim kulturnim i ekonomskim zajednicama zbog njihove nekonkurentne tržišne pozicije. Raznolikost tržišnih kultura obogaćuje sve kulture prisutne na globalnom tržištu jer takvi impulsi intenziviraju ulaganje u tehnologiju, inovacije ekonomskih aktivnosti i prilagodbe u području poslovnih suradnji. Za sudjelovanje na globalnom tržištu, dakle, osim tehnološke i proizvodne učinkovitosti, potrebni su i kulturno i ekonomsko prepoznavanje te želja za identifikacijom, sudjelovanjem i suradnjom. Upravo se ovim radom žele pružiti spoznaje koje će, između ostalog, omogućiti lakše sudjelovanje dionika kulturnog sektora (KS) na globalnom tržištu kroz sudjelovanje u projektima.

Kao što UN-ovi izvještaji konstantno ističu, kreativna ekonomija predstavlja globalni fenomen. Jedan je od sektora koji se najbrže razvija na svim kontinentima i, što je još važnije, stvara više radnih mjesta te brže i niže cijene nego gotovo bilo koji drugi. Unatoč tome, njen uspjeh uvelike ovisi o lokalnim i regionalnim politikama. Svaka aktivnost u kreativnoj ekonomiji nužno je različita. Različitost proizlazi iz specifičnosti kulturne baštine, vještina, priča, obrazovnih sustava i radnih tradicija svakog pojedinog mjesta. Priča o uspješnim politikama kreativne industrije zapravo je priča o lokalnom poduzetništvu i planiranju, lokalnoj podršci, a vrlo često i sudjelovanju pojedinog gradonačelnika ili gradskog dužnosnika (Newbigan, 2019).

Unatoč navedenom, suvremena istraživanja kulturne politike kao primarno mjesto donošenja kulturnih politika promatraju nacionalnu ili međunarodnu razinu, dok lokalno još uvijek ostaje na apstraktnoj razini (Gilmore et al., 2019).

Lokalna razina financiranja kulture pokazuje prisutnost financijske decentralizacije u kulturi kao i odnos između različitih razina financiranja javnog sektora u kulturi (državne, županijske, gradske i općinske). Upravo je navedeno razlog provođenja dubinskih intervjua s dionicima kulturnog sektora iz različitih regija kako bi se stekle spoznaje o stanju na terenu s obzirom na

često prisutan model u Europi u kojem se financiranje javnih institucija u kulturi pretežno odvija na gradskom, odnosno lokalnom nivou.

U europskim zemljama postoji sve više istraživanja na temu kulturnog i kreativnog sektora (European union, 2016, KEA & PPMI, 2019, Comunian & England, 2020). Među njima se nalaze i studije koje se odnose na pristupe financiranju u navedenim sektorima. Tako je i sama EK uspostavila mrežu stručnjaka za kulturu koji objavljuju izvješća, studije i politike o potpori kulturnom i kreativnom sektoru.

Poticaј istraživanju financiranja u kulturnom sektoru kao dijelu kulturnog i kreativnog sektora došao je nakon praktičnog upoznavanja s programom *Kreativna Europa* (KE), potprogram *Kultura* i mogućnostima koje isti nudi s jedne strane te čestoј temi prisutnoj u medijima vezano uz nužnu diversifikaciju financiranja u kulturi, smanjenje ovisnosti o javnim potporama, potrebe privlačenja ulaganja u ovaj sektor i pronalaženje novih izvora financiranja, poput fondova Europske unije (EU) s druge strane.

Svrha je ovoga rada istražiti i prikazati mogućnosti pristupa izvorima financiranja dostupnim organizacijama u kulturi u Republici Hrvatskoј (RH) za financiranje projekata korištenjem EU fondova i programa. Na taj način omogućio bi se njihov rast kao i povećanje kvalitete, brojnosti i dostupnosti projekata te proizvoda i usluga koje realiziraju. Sve navedeno utječe na gospodarski rast kako na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini tako i na razini Europske unije, a samim time i na stvaranje novih radnih mjesta. U okviru ovog rada, pod terminom organizacije u kulturi podrazumijevaju se neprofitne organizacije čija osnovna djelatnost obuhvaća područje kulture, a uključuju kulturne ustanove u javnom i privatnom vlasništvu te organizacije civilnog društva i to udruge i umjetničke organizacije.

U teorijskom se okviru daje pregled dosadašnjih spoznaja iz područja ekonomskog aspekta kulturnog i kreativnog sektora s naglaskom na izvore financiranja, ali i uvid u dostupnu infrastrukturu i kulturne politike u području kulture kako u EU, tako i u RH. Na taj način dobivene su informacije o značenju kulture na razini EU, ali i RH, što je usko povezano s programima poticanja i financiranja kulturnog i kreativnog sektora koji stoje na raspolaganju njegovim dionicima.

Teorijski okvir dan je kroz analizu relevantne literature, pri čemu se značajan dio odnosi na analizu dokumenata Europske komisije i relevantnih institucija u Republici Hrvatskoј koji se bave tematikom financiranja kulturnog i kreativnog sektora, fondovima i programima Europske unije, strateškim planovima u području kulture i sl.

U empirijskom dijelu provedeno je znanstveno istraživanje na četirima razinama (arhivsko i terensko) iz kojeg je proizašla rasprava kao i prijedlog mjera za povećanje kapaciteta organizacija u kulturi u svrhu povećanja broja i uspješnosti projektnih prijava, odnosno apliciranja na natječaje programa i fondova Europske unije.

1.1. Predmet istraživanja

Pri definiranju predmeta istraživanja provedena je analiza područja istraživanja koje se u širem smislu odnosi na načine financiranja projekata u kulturnom i kreativnom sektoru. Provedenom analizom identificiran je problem financiranja institucija u kulturi u RH iz alternativnih sredstava, što je bio povod za istraživanja provedena u ovom radu.

Organizacije u kulturi, nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, kroz različite pozive imaju mogućnost korištenja financijskih sredstava iz europskih fondova i programa. Time imaju na raspolaganju alternativno sredstvo u strukturi izvora financiranja. Upravo je navedeno povod definiranju predmeta istraživanja koji se odnosi na programe i fondove EU-a dostupne organizacijama u kulturi, korištenje istih u financiranju projekata u kulturi u RH te kapacitete u organizacijama u kulturi za prijavu i provođenje istih.

S obzirom da se navedeni termini (fondovi i programi) često koriste istovjetno, u radu je posebno istaknuta razlika između fondova i programa EU-a te se naglašava kako „fond označava tek izvor sredstava, a program upućuje na postojanje određenih pravila kod korištenja tih sredstava. Jedno je od pravila za korištenje sredstava programiranje pa je tako za programe iz tzv. strukturnih fondova odgovorna država članica, dok programe zajednica osmišljava Europska unija“ (Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, n.d.).

U radu se, osim analize dostupnih izvora financiranja koji stoje na raspolaganju spomenutim organizacijama, istražuju i kulturne politike te relevantni dokumenti koji čine strateški okvir za kulturu u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj. Svrha navedenih analiza jest dobivanje informacija o dostupnosti i korištenju sredstava iz EU fondova kao dodatnog izvora financiranja projekata u kulturi.

1.2. Istraživačka pitanja

„Istraživačko pitanje predstavlja središnji dio istraživačkog procesa i upravo o njemu ovisi kvaliteta cjelokupnog istraživanja“ (Tkalec Verčić et al., 2011: 47). Definiranje istraživačkih pitanja proizašlo je iz predmeta istraživanja koji se odnosi na korištenje EU fondova i programa kao izvora financiranja projekata u organizacijama u kulturi.

Pitanja koja su definirana u ovome istraživanju bila su:

- Utječu li kapaciteti kojima raspolažu organizacije u kulturi i prijava na projekte i programe EU-a?
- Postoji li razlika u stavu odgovornih osoba u ustanovama/udrugama o financiranju programima EU-a?
- Jesu li organizacije u kulturi dovoljno informirane o mogućnostima koje im stoje na raspolaganju za financiranje projekata?
- Imaju li organizacije u kulturi dovoljno razgranatu mrežu inozemnih partnera?

1.3. Ciljevi istraživanja

Najčešći cilj znanstvenih istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima jest utvrđivanje povezanosti među pojavama na temelju koje možemo predviđati buduća događanja (Mejovšek, 2013). Na temelju navedenog i identificiranih problema vezanih za prijavu i provedbu projekata financiranih iz sredstava fondova i programa Europske unije na koje nailaze organizacije u kulturi u Republici Hrvatskoj, definirani su ciljevi te obuhvat istraživanja koje je provedeno i čiji su rezultati prikazani u okviru ovog rada.

Ciljevi predmetnog istraživanja obuhvaćaju sljedeće:

- utvrditi povezanost između kapaciteta i potencijala organizacija u kulturi u Republici Hrvatskoj s brojem uspješnih prijava projekata financiranih iz programa i fondova Europske unije;
- predvidjeti spremnost organizacija u kulturi u Republici Hrvatskoj za buduće programsko razdoblje kako bi se dostupna sredstva iz programa i fondova Europske unije iskoristila u što većem iznosu;
- provjeriti hipoteze koje su postavljene u okviru istraživačkog procesa;
- donijeti zaključke i preporuke za donositelje odluka s ciljem poboljšanja stanja u praksi te kvalitetnije pripreme organizacija u kulturi za novo programsko razdoblje koje će organizacijama u kulturi donijeti nove izazove.

U kontekstu definiranih ciljeva znanstvenog istraživanja u okviru ovog rada te istraživačkih pitanja koja se postavljaju, definirane su sljedeće hipoteze:

- H1: Nedostatak financijskih kapaciteta u organizacijama u kulturi negativno je povezan s brojem projektnih prijedloga prijavljenih na natječajne te pozitivnim ishodima prijavljenih projekata.
- H2: Nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa i fondova u organizacijama u kulturi negativno je povezan s brojem projektnih prijedloga prijavljenih na natječajne te s pozitivnim ishodima njihovih projekata.
- H3: Prijavitelji koji se dominantno financiraju iz proračuna manje se prijavljuju na natječajne iz EU fondova i programa.
- H4: Nedovoljna informiranost o programima Europske unije koji se provode prema centraliziranom modelu i nedostatak razvijenih suradnji s prihvatljivim partnerima negativno su povezani s brojem odobrenih projekata u organizacijama u kulturi.

Kako bi se stekao detaljniji uvid u stanje financiranja projekata organizacija kulturnog sektora, strukturu prijavitelja na natječajne raspisane s ciljem financiranja projekata iz sredstava programa i fondova Europske unije te stavova dionika kulturnog sektora o financiranju projekata iz navedenih izvora te kako bi se na osnovu rezultata istraživanja odgovorilo na postavljene hipoteze, planirana je provedba višerazinskog istraživanja.

1.4. Metodologija istraživanja

U znanstvenom istraživanju za potrebe disertacije provedeno je arhivsko istraživanje i istraživanje na terenu s ciljem prikupljanja potrebnih podataka koji su analizirani i statistički obrađeni kako bi se stekle spoznaje o stanju kapaciteta organizacija u djelatnosti kulture neophodne za prijavu i provedbu projekata financiranih iz sredstava programa i fondova EU-a. Pritom je u svrhu provedbe teorijske obrade predmetne teme provedena analiza relevantnih znanstvenih i stručnih publikacija uključujući službene dokumente i publikacije institucija Republike Hrvatske i Europske unije.

Istraživanje je provedeno u četirima fazama koje uključuju arhivsko i terensko istraživanje. Prva se faza odnosi na obradu podataka odobrenih projekata programa KE te uključuje analizu rezultata odobrenih projekata u okviru potprograma *Kultura* za programsko razdoblje 2014. - 2018. s presjekom stanja na dan 8. 7. 2019. U drugoj fazi obrađeni su podaci odobrenih projekata programa Europskog socijalnog fonda u kojima je Ministarstvo kulture i medija

Republike Hrvatske (Ministarstvo kulture i medija¹) posredničko tijelo. U tu svrhu provedena je analiza rezultata odobrenih projekata u okviru Operativnog programa (OP) *Učinkoviti ljudski potencijali* (2014. - 2020.) u kojima je Ministarstvo kulture i medija Posredničko tijelo razine 1 za tri natječaja - *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*. Podaci za ove dvije faze analizirani su pomoću programskog paketa Excel te djelomično SPSS Statistics. Za analizu je korištena metoda deskriptivne analize.

Nakon navedenih faza uslijedilo je kvantitativno istraživanje o kulturnom sektoru u Republici Hrvatskoj i fondovima i programima Europske unije provedbom anketnog istraživanja. U zadnjem koraku, provedeni su polustrukturirani dubinski intervjui sa zaposlenima u kulturnom sektoru. Podaci anketa obrađivani su u računalnom paketu SPSS Statistics.

Za analizu podataka korištena je deskriptivna, faktorska i korelacijska analiza, a ovisno o vrsti varijabli, primijenjeni su parametrijski ili neparametrijski statistički postupci. Intervjui su u cijelosti transkribirani i analizirani uz pomoć programskog paketa Nvivo.

1.5. Struktura rada

Rad je strukturiran na način da s uvodom i zaključkom sadrži pet poglavlja. U prvom poglavlju opisana je problematika rada i predmet istraživanja, pri čemu su definirani ciljevi istraživanja kao i metodologija rada. Drugo poglavlje donosi pregled literature i dosadašnjih istraživanja vezanih uz ekonomske aspekte kulture, izvore financiranja u kulturnom sektoru, analizu kulturnih politika i strateških dokumenata s naglaskom na one koji imaju u fokusu financiranje i dodjelu potpora kulturnom i kreativnom sektoru na razini Europske unije i Republike Hrvatske. Treće poglavlje opisuje raspoložive izvore financiranja kulturnog sektora na razini Europske unije i Republike Hrvatske kroz korištenje programa i fondova Europske unije, definira osnovne pojmove vezane uz EU fondove i programe te daje pregled dostupnih izvora financiranja za projekte u kulturi. Četvrto poglavlje odnosi se na empirijski dio koji je podijeljen na arhivsko i terensko istraživanje, a završava raspravom, preporukama za daljnja istraživanja te prijedlogom mjera za povećanje kapaciteta organizacija u kulturi u svrhu povećanja broja uspješnosti i prijave projekata. U posljednjem, petom poglavlju, dana su zaključna razmatranja.

¹ Odnosi se i na stari naziv Ministarstvo kulture, koji je tijekom pisanja rada promijenjen u Ministarstvo kulture i medija 23.07.2020. Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave (NN 85/20)

2. Potpora kulturnom sektoru na razini Europske unije i Republike Hrvatske

Europska unija konstantno ulaže napore u osnaženje potpore kulturnom i kreativnom sektoru. Tako je 16. svibnja 2018. Europska komisija usvojila novu europsku agendu za kulturu. Usvajanjem nove agende definirana je vizija kulturne suradnje na razini zemalja članica Europske unije s ciljem zajedničkog rješavanja postojećih socijalnih i ekonomskih izazova. U agendi se, između ostalog, predlaže snažno uključivanje država članica pri kreiranju politika kao i provedbi rezultata politika kroz zajedničke projekte koji uključuju međunarodne kulturne institucije kao i nacionalne kulturne ustanove. Iz navedenog je vidljivo kako se poduzimaju napori u stvaranju što kvalitetnijeg okvira za jačanje konkurentnosti europskog kulturnog i kreativnog sektora. Navedeno se postiže kroz kreiranje spomenute agende, definiranje kulturnih politika, strateških planova rada u kulturi te mjera za jačanje financijske sposobnosti dionika kulturnog i kreativnog sektora. Sve prethodno spomenute aktivnosti nužne su kako na razini Europske unije tako i zemalja članica. U daljnjem tekstu opisano je na koji način Europska unija i Republika Hrvatska pružaju potporu kulturnom sektoru, čime je omogućena mobilnost kulturnih i kreativnih djela i umjetnika, širenje i razvoj publike, jačanje financijskih kapaciteta kulturnih i kreativnih organizacija te poticanje inovacija, kreativnosti i novih poslovnih modela.

2.1. Kulturni sektor – pojam i terminologija

Na početku rada definirano je područje istraživanja koje se odnosi na financiranje u kulturnom sektoru. Prije analize financiranja u kulturnom sektoru, nužno je definirati i pojasniti pojam kulturnog sektora. S obzirom na učestalost pojave pojma kulturni i kreativni sektor ili samo kulturni sektor, očekivana je definicija kulturnog i kreativnog sektora u vidu službene podjele navedenog sektora u RH. Kada govorimo o sektorima u RH jedina podjela koja postoji prema Državnom zavodu za statistiku (DZS) je sektorska klasifikacija institucionalnih jedinica prema Europskom sustavu nacionalnih računa 2010 (ESA 2010) koja na dan 5. 7. 2020 glasi:

„Institucionalne jedinice u Republici Hrvatskoj klasificiraju se u sektore i podsektore, sukladno europskoj regulativi - ESA 2010, u svrhu izrade službene statistike. Prema ESA 2010 metodologiji sektor ukupnog gospodarstva sastoji se od pet sektora: Sektor S.11 *Nefinancijska poduzeća*, Sektor S.12 *Financijska poduzeća*, Sektor S.13 *Ukupna država*, Sektor S.14 *Kućanstva* i Sektor S.15 *Neprofitne ustanove koje služe kućanstvima*“ (Državni zavod za statistiku, 2020).

Promatrajući Nacionalnu klasifikaciju djelatnosti, u kojoj su djelatnosti podijeljene na područja od A-U, ukupno 21 djelatnost, područje R odnosi se na *Umjetnost, zabavu i rekreaciju*. Navedeno područje sastoji se od više odjeljaka, a na umjetnost se odnose odjeljak 90 i odjeljak 91:

„90 - *Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti* (90.01 - *Izvođačka umjetnost*, 90.02 - *Pomoćne djelatnosti u izvođačkoj umjetnosti*, 90.03 - *Umjetničko stvaralaštvo*, 90.04 - *Rad umjetničkih objekata*)

91- *Knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti* (91.01 - *Djelatnosti knjižnica i arhiva*, 91.02 - *Djelatnosti muzeja*, 91.03 - *Rad povijesnih mjesta i građevina te sličnih zanimljivosti za posjetitelje*, 91.04 - *Djelatnosti botaničkih i zooloških vrtova i prirodnih rezervata*). Ostale djelatnosti iz navedenog područja odnose se na zabavu i sport.“ (Narodne novine, broj 58/2007). Terminologija koja se koristi u Ministarstvu kulture odnosi se na jedanaest kulturnih djelatnosti/područja: *Glazba i glazbeno-scenske umjetnosti, Dramske umjetnosti, Audiovizualne umjetnosti, Knjiga i nakladništvo, Knjižnična djelatnost, Arhivska djelatnost, Muzejska djelatnost, Vizualne umjetnosti, Inovativne umjetničke i kulturne prakse, Digitalizacija kulturne baštine, Programi izgradnje, rekonstrukcije, adaptacije i opremanja kulturne infrastrukture* (Ministarstvo kulture i medija 1, n.d.).

Značajno je spomenuti kako je na inicijativu Ministarstva gospodarstva RH, 2013. godine osnovan Hrvatski klaster konkurentnosti kreativnih i kulturnih industrija (HKKKKI). Klaster je 2015. godine naručio studiju *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija* koju je izradio stručni tim Ekonomskog instituta, Zagreb. Radi se o prvom mapiranju kreativnih i kulturnih industrija u Hrvatskoj kojemu je primarna svrha podizanje svijesti o značaju ovih industrija (Rašić Bakarić et al., 2015). U studiji je dan pregled koncepta kulturnih i kreativnih industrija koji je prikazan u Tablici 2-1 s nadopunama iz drugih izvora, čija je svrha doći do definicije kulturnog sektora.

U opisu pojedinih dokumenata koristi se originalan termin te zbog toga u ovom poglavlju dolazi do neujednačene terminologije. Tako se u pojedinim dijelovima teksta spominju kulturne i kreativne industrije te kulturni i kreativni sektor i to u slučaju kada citirani autor koristi navedeni termin. U ostatku rada bit će korišten termin kulturni sektor kao dio kulturnog i kreativnog sektora koji je u posljednje vrijeme zastupljen, kako je i vidljivo u kronološkom prikazu razvoja pojma i definicije kulturnog i kreativnog sektora (Tablica 2-1).

Tablica 2-1: Kronološki prikaz razvoja pojma i definicije kulturnog i kreativnog sektora

Godina	Pojam	Opis
1947.		
Adorno i Horkheimer	Kulturna industrija	Prvi se put koristi termin u svrhu oštre kritike kulture masovne potrošnje, standardizacije i modifikacije - protivljenje ulasku kulturne industrije na tržište
1980-te.		
United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)	Kulturne industrije	Industrije koje stvaraju, proizvode i komercijaliziraju nematerijalne sadržaje kulturne prirode. Takvi su sadržaji, u obliku proizvoda ili usluge, obično zaštićeni autorskim pravima.
Navedeni se koncept uslijed brzog razvoja tehnologije i novih medija pokazao nedostatnim		
1998.		
The Department for Culture, Media & Sport (DCMS)	Kreativne industrije	„One djelatnosti koje proizlaze iz kreativnosti, vještina i talenata pojedinaca, a koje imaju potencijale za stvaranje bogatstva i radnih mjesta kroz proizvodnju i eksploataciju intelektualnog vlasništva“
2006.		
KEA Ekonomija kulture u Europi	Kulturni sektor: - industrijski - neindustrijski	<u>Neindustrijski</u> - roba i usluge „konzumiraju“ se na licu mjesta i nisu ponovljivi - Likovna umjetnosti (slikarstvo, kiparstvo; fotografija) - Izvedbena umjetnosti (kazalište; ples; cirkus; festivali) - Baština (muzeji, knjižnice, arheološka baština, arhivi)

KEA Ekonomija kulture u Europi	Kulturni sektor: - industrijski - neindustrijski Kreativni sektor	<u>Industrijski</u> - kulturni proizvodi usmjereni na masovnu reprodukciju, masovno širenje i izvoz - Televizija i radio - Video igrice - Glazba (tržište snimanja zvuka; koncerti; prihodi koje prikupljaju društva u glazbenom sektoru) - Knjige i tisak (izdavanje knjiga; časopisi i izdavaštvo) Sektor u kojem kultura postaje „kreativan“ input u proizvodnji nekulturnih dobara - Dizajn (modni dizajn, grafički dizajn, dizajn interijera, produkt dizajn (industrijski dizajn)) - Arhitektura - Oglašavanje
2010.		
Europska komisija: Zeleni papir KKI	Kulturne i kreativne industrije (razgraničena definicija kulturnih i kreativnih industrija)	<u>Kulturne industrije</u> definirane „kao one industrije koje proizvode i distribuiraju dobra ili usluge koja imaju specifično obilježje, sadržaj, svrhu ili upotrebu, a koja objedinjava ili prenosi kulturni izražaj, neovisno o komercijalnoj vrijednosti tih dobara ili usluga. Pored tradicionalnih umjetničkih sektora (izvedbene umjetnosti, likovne umjetnosti i kulturnu baštinu – uključujući i javni sektor), kulturne industrije uključuju film, DVD i video, TV i radio, video igrice, nove medije, glazbu, knjige i tisak“. <u>Kreativne industrije</u> jesu „industrije koje kulturu koriste kao input te sadrže kulturnu dimenziju premda njihove proizvode obilježava veća funkcionalnost, uključuju arhitekturu i dizajn, grafički dizajn, modni dizajn i oglašavanje.

2016.		
Europska komisija: Dosljedna politika EU-a za kulturne i kreativne industrije	Kreativne i kulturne industrije	Europski parlament poziva Komisiju da se pri oblikovanju svojih budućih politika koristi sljedećom definicijom kulturnih i kreativnih industrija: „kulturne i kreativne industrije one su industrije koje se temelje na kulturnim vrijednostima, kulturnoj raznolikosti, individualnoj i/ili kolektivnoj kreativnosti, vještinama i talentu s potencijalom za stvaranje inovacija i bogatstva te otvaranje radnih mjesta ostvarivanjem društvene i ekonomske vrijednosti, osobito iz intelektualnog vlasništva; one uključuju sljedeće sektore koji se temelje na kulturnom i kreativnom doprinosu: arhitektura, arhivi i knjižnice, umjetnički zanati, audiovizualni sadržaj (među ostalim, film, televizija, softveri, videoigre, multimedija i snimljena glazba), kulturna baština, dizajn, industrija luksuznih proizvoda i modna industrija temeljene na kreativnosti, festivali, glazba uživo, reproduktivne umjetnosti, knjige i izdavaštvo (novine i časopisi), radio, vizualne umjetnosti te oglašavanje.
2017.		
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), European Union, European Commission:	Kulturni i kreativni sektor (KKS)	U četverogodišnjem izvještaju EU-a za UNESCO u samom nazivu izvješća koristi se izraz kulturni i kreativni sektor. U izvještaju stoji kako je jedan od glavnih ciljeva djelovanja EU-a podržati kulturni i kreativni sektor. KKS je predvođen inovacijama, snažno se prelijeva u druge industrije te je intenzivan po pitanju znanja i radne snage.

EU support to cultural and creative sectors		
2019.		
KEA & PPMI Research for CULT Committee - Culture and creative sectors in the European Union – Key future developments, challenges and opportunities	Kulturni i kreativni sektor (KKS)	Svi sektori čije se aktivnosti temelje na kulturnim vrijednostima i/ili umjetničkim i drugim kreativnim izrazima, bez obzira jesu li te aktivnosti tržišno ili netržišno orijentirane, bez obzira na tip subjekta koji ih provodi i bez obzira na to kako se taj subjekt financira. Uključuju razvoj, stvaranje, proizvodnju, širenje i očuvanje dobara i usluga koji utjelovljuju kulturne, umjetničke ili druge kreativne izraze, kao i srodne djelatnosti poput obrazovanja ili upravljanja. Između ostalog, uključuju arhitekturu, arhive, knjižnice i muzeje, umjetničke zanate, audiovizualnu (uključujući film, televiziju, video igre i multimediju), materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, dizajn, festivale, glazbu, književnost, izvedbene umjetnosti, izdavaštvo, radio i vizualne umjetnosti.

Izvor: izrada autora prema Rašić Bakarić et al. (2015), European Parliament (2016), KEA (2006), UNESCO (2017)

“Na razini Europske unije u krugovima nositelja politike uglavnom se koristi termin kulturne i kreativne industrije (u najnovije vrijeme, i kulturni i kreativni sektor). Naime, opće je stajalište da termin kreativne industrije ne odražava u potpunosti europsku viziju o ulozi kulture i kreativnosti u društvenom i gospodarskom razvoju Europe“ (Flew, 2012, u Rašić Bakarić et al., 2015). Navedeno pokazuje kako se sve više okreće prema terminu kulturni i kreativni sektor. Spomenutu studiju *The Economy of Culture in Europe* (2006) istraživačkog centra KEA European Affairs (KEA) kao i studiju *Research for CULT Committee – Culture and creative sectors in the European Union - key future developments, challenges and opportunities* (2019)

KEA i *Public Policy and Management Institute* (PPMI) koristi i EK u svojim politikama i publikacijama. Tako se studija iz 2006. godine koristi uz *Zeleni papir* i u Europskom okviru za statistiku kulture (eng. *European Statistical System Network on Culture* - ESSnet-Culture). Europski okvir za statistiku kulture nastoji doći do standardizirane pan-europske definicije kulturnih industrija. U zaključku poglavlja koje se bavi definicijom kulturnih/kreativnih industrija navodi se kako u Europi postoje razni koncepti o kulturnim industrijama te da se isti pojmovi koriste u širokom kontekstu u politikama EU-a. Samim time nužno je pronalaženje konsenzusa u definiciji sektora KKI-ja za potrebe ekonomskih istraživanja u istom. U tom smislu, ESSnet-Culture predlaže da se statistički definira jedan koncept koji, prema preporukama radne skupine za definiranje okvira za kulturnu statistiku (*Task Force 'Framework for cultural statistics and definitions' (TF1)*), razlikuje 10 područja: baština, arhivi, knjižnice, knjige i tisak, vizualna umjetnost, izvedbena umjetnost, audiovizualna i multimedija, arhitektura, oglašavanje i umjetnički zanati. U navedenom pristupu, softver i sektor informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) nisu uključeni u kulturne i kreativne industrije. Preporuka ESSnet-Culture jest da se pri uporabi pojma KKI-ja jasno naznače obuhvaćeni sektori i izvori podataka (Bina et al., 2012: 139, 240).

U Mapiranju KKI-ja u Republici Hrvatskoj stoji: „prema preporukama ESSnet radne skupine, sve kulturne ekonomske aktivnosti u ESSnet okviru nazivaju se kulturni sektor. S druge strane, kulturnu industriju čini nezavisni gospodarski segment unutar kulturnog sektora koji obuhvaća sve poslovne subjekte (fizičke osobe i/ili pravne subjekte) uključene u stvaranje i distribuciju umjetničkih proizvoda i usluga na tržištu. Kulturni poslovni subjekti najvećim se dijelom financiraju na tržištu prodajom svog rada, proizvoda ili usluga po tržišnim cijenama. Stoga, kulturne industrije predstavljaju komercijalni ili tržišno orijentirani podsektor kulturnog sektora u svakoj od deset kulturnih domena. Kulturne industrije ne uključuju neprofitne djelatnosti, organizacije i udruženja, koja su uglavnom financirana iz javnih izvora ili privatnih donatora (civilno društvo), budući da osnovna svrha tih institucija nije stvaranje dohotka kako bi osigurali svoje postojanje“ (Rašić Bakarić et al., 2015: 37).

Kao što je vidljivo u prethodnoj tablici, razvoj tehnologije utjecao je na svijet kulture, a time i na koncept od kulturnih prema kreativnim industrijama, odnosno od kulturnog prema kreativnom sektoru. Više nego ikada, do izražaja dolazi sposobnost razvijanja i upravljanja tehnološkim resursima, stalno individualno i zajedničko učenje, učestali treninzi i učinkovito upravljanje raspoloživim tehnološkim i materijalnim sredstvima (Benghozi & Paris, 2016). Drugim riječima, u sektorima koji se brzo mijenjaju kao što je ovaj, konstantno se moraju

razvijati znanja nužna za opstanak na tržištu. Naglasak na ulogu kreativnosti u društvu, širenje digitalne revolucije i preispitivanje kulture i baštine kao pokretača održivog razvoja i društvene kvalitete radikalno mijenjaju analitičke perspektive i istraživački program vezan za navedene industrije, odnosno sektor (Bertacchini & Segre 2016, Benghozi & Paris, 2016). Koncept kreativne industrije pokušava prikazati razvoj od subvencioniranih 'javnih umjetnosti' prema novim, širim primjenama kreativnosti. Radi se o sektoru koristi, ali nije ograničen na "novu ekonomiju" i s njom povezane karakteristike. Prema Cunningham (2002), tehnološke i organizacijske inovacije omogućuju nove odnose s kupcima i javnošću koji se ne oslanjaju na 'masovne' modele centralizirane proizvodnje (mediji) i javne potrošnje u stvarnom vremenu (umjetnost). Tablica 2-2, preuzeta iz istraživanja KEA 2006., definira nekoliko krugova KKS-a s pripadajućim sektorima i podsektorima koji su aktualni i danas.

Tablica 2-2: Podjela kulturnog i kreativnog sektora

KRUGOVI	SEKTORI	PODSEKTORI	KARAKTERISTIKE
IZVORNO UMJETNIČKO PODRUČJE	Vizualne umjetnosti	Zanati Slikarstvo, kiparstvo, fotografija	- neindustrijske aktivnosti - proizvodi su prototipi i „potencijalno zaštićeni autorskim pravima“ (tj. ta djela imaju velik obim proizvoda pogodnih za autorska prava, ali većinom nisu zaštićena autorskim pravima, pogotovo većina zanatskih proizvoda i neka djela izvedbene umjetničke produkcije i likovne umjetnosti
	Izvedbene umjetnosti	Kazalište, ples, cirkus, festivali	
	Baština	Muzeji, knjižnice, arheološka nalazišta, arhivi	
KRUG 1 KULTURNE INDUSTRIJE	Film i video	/	- industrijske aktivnosti usmjerene masovnoj proizvodnji
	Televizija i radio	/	
	Video igre	/	
	Glazba	Tržište snimanja zvuka, glazbeni nastupi uživo, prihodi udruženja glazbenog sektora	- proizvodi temeljeni na autorskim pravima

	Knjige i tisak	Izdavanje knjiga, časopisa i tisak	
KRUG 2 KREATIVNE INDUSTRIJE I TEHNOLOGIJE	Dizajn	Modni dizajn, grafički dizajn, dizajn interijera, produkt dizajn	- aktivnosti nisu nužno industrijske, mogu biti protutipovi
	Arhitektura		- iako su proizvodi temeljeni na autorskim pravima, mogu uključivati i proizvode intelektualnog vlasništva (na primjer, zaštitni znak)
	Oglašavanje		- kreativnost (kreativne vještine i kreativni ljudi koji potiču iz umjetnosti i kulturnih industrija) neophodni su za funkcioniranje ovog ne kulturnog sektora
KRUG 3 SRODNE INDUSTRIJE	Proizvođači računala, MP3 uređaj, mobilna industrija...		- ova je kategorija „ključava“ bez jasnih kriterija. Uključuje mnoge druge gospodarske sektore o kojima ovisi iz prethodnih dvaju "krugova", poput ICT sektora.

Kulturni sektor

Kreativni sektor

Izvor: izrada autora prema KEA, 2006.

Iz tablice je vidljiva osnovna podjela na kulturni i kreativni sektor. Kulturni sektor obuhvaća izvorno umjetničko područje i kulturne industrije, dok se kreativni sektor odnosi na kreativne industrije i aktivnosti kao i druge srodne industrije.

Koliko je kulturni sektor važan u europskom kontekstu pokazuju rezolucije Europskog parlamenta u Službenom listu EU-a koje se odnose na kulturu. Tako Rezolucija o Europskoj agendi za kulturu (European Commission, 2007: 8) definira na koje načine EU podupire kulturu

navodeći tri ključna cilja u okviru kulturne strategije za europske institucije, države članice i kulturni i kreativni sektor:

- promicanje kulturne raznolikosti i međukulturalnog dijaloga;
- promicanje kulture kao katalizatora kreativnosti;
- promicanje kulture kao vitalnog elementa u međunarodnim odnosima Unije. (European Commission, 2007: 8).

Europska komisija u konzultacijama s dionicima kulturnog sektora 22. svibnja 2018. godine predstavila je novi europski program za izgradnju snažnije Europe koji uključuje novu europsku agendu za kulturu s ciljem osnaživanja potencijala kulture u potpori inovacijama, kreativnosti, održivom zapošljavanju i rastu te jačanju odnosa EU-a s trećim zemljama. Agenda ima tri strateška cilja:

- socijalna dimenzija: upotreba moći kulture i kulturne raznolikosti za socijalnu koheziju i dobrobit;
- ekonomska dimenzija: potpora kreativnoj kulturi u obrazovanju i inovacijama te u poslovima i rastu;
- vanjska dimenzija: jačanje međunarodnih kulturnih odnosa.“ (European Commission, 2018: 2).

Jedan je od dokumenata koji predstavlja strateški okvir za djelovanje Europske komisije u kulturnom sektoru *Plan rada za kulturu* u kojem se uspostavlja četverogodišnji plan rada te se navode prioriteti i metode rada i djelovanje. Trenutno je aktualan *Plan rada za kulturu 2019. - 2022.* (Council of the European Union, 2018).

U kontekstu RH, treba istaknuti činjenicu da je pojam KKS-a relativno nov te da ne postoji puno istraživanja na tu temu. Prvi strateški dokument u Hrvatskoj koji se bavi problematikom kulture i u kojem su definirani ciljevi kulturne politike nastao je kao nacrt u 2001. godini, a potom kao dokument u 2003. godini pod nazivom *Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija kulturnog razvitka*. U njemu su navedeni opći ciljevi kulturne politike:

- stalno preispitivanje kulturnih vrijednosti (dinamizam nacionalne kulture);
- poticanje individualnog stvaralaštva;
- kulturni pluralizam, multikulturalizam i otvorenost prema okruženjima;
- razvoj kulturne komunikacije i stvaralaštva putem novih informacijskih tehnologija;
- preobrazba kulturnog sektora u ključnu polugu razvitka;
- decentralizacija upravljanja kulturom i kulturnih djelatnosti;

- međunarodna kulturna suradnja u sve novijim oblicima.“ (Cvjetičanin & Katunarić, 2003: 39).

Prema Antoš (2018: 23), „prvo istraživanje na nacionalnoj razini proveo je 2007. godine Državni zavod za intelektualno vlasništvo u suradnji sa Svjetskom organizacijom za intelektualno vlasništvo pod nazivom *Ekonomski doprinos djelatnosti temeljenih na autorskom pravu u gospodarstvu Republike Hrvatske*. Značajne su i studija *Kultura Zaborava*, koja otvara problem sustavnoga teorijskog, metodološkog i empirijskog pristupa kulturnim/kreativnim industrijama, te istraživanje u doktorskoj disertaciji Jake Primorac *Promjena strukture rada u kreativnoj ekonomiji: Kultura, tranzicija i kreativna klasa* u kojoj je istražila rad u kreativnoj ekonomiji i kulturnim i kreativnim industrijama“. Također, značajna su istraživanja i projekti Odjela za kulturu i komunikacije, Instituta za razvoj i međunarodne odnose (tematski dokumenti proizašli iz dvogodišnjeg Jean Monnet projekta *EU kompetencije i nacionalne kulturne politike: kritički dijalozi* (rujan 2016. – kolovoz 2018.)).

Za kraj ovog potpoglavlja potrebno je naglasiti da pojedini autori smatraju kako kulturni i kreativni sektor nije u funkciji razvoja umjetnosti i kulture, kako se obično misli, nego služi podupiranju kapitalizma. „Ono što je nekada bilo znak osobnosti i individualnog stvaralaštva postaje standardiziran robni proizvod za masovnu konzumaciju, u rasponu od fotografije i filma, preko izdavaštva te proizvoda glazbene, modne i turističke industrije, sve do arhitekture, industrijskog dizajna, marketinga, mode i najrazličitijih proizvoda medijske kulture, koja ih, u osnovi, podupire, a dijelom, ili u potpunosti, i proizvodi.“ (Vuksanović, 2016 :3). Kreativni i kulturni sektor danas zapravo predstavlja granu ekonomije koja objedinjuje umjetnost, kulturu, medije i tehnologiju uz tržišni predznak (Vuksanović, 2016). U analizi publikacije *Cultural policy in the time of the creative industries*, Pérez Monclús i Arfaoui (2017) navode kako su autori (Bakhshi H. & Cunningham, S.) objavili provokativnu publikaciju u kojoj predlažu razdvajanje između kulturne i kreativne industrije. Navedeno potkrepljuju beskompromisnom tvrdnjom da je „povezanost kulture s kreativnom industrijom od 1997. godine naštetila kulturnoj politici i politici kreativne industrije u Velikoj Britaniji“. U skladu s tim, autori se svjesno zalažu za njihovo razdvajanje. Argument za navedeno jest da će se na taj način omogućiti stvaranje čvršćih kulturnih politika kao i repozicioniranje kreativnih industrija u okviru ekonomskih politika.

U akademskim debatama i pri kreiranju politika sve se više postavlja pitanje gdje se nalazi umjetnost u očitim komercijalnim industrijama poput tržišta igara i digitalnih sadržaja. Pri tome

su prisutni i stavovi kako su to dva različita polja koja treba odvojiti jer se umjetnost u kulturnim politikama i kreativnim industrijama promatra kroz industrijske politike (Flew, 2019).

Nakon što je definiran pojam i dan pregled kulturnog sektora, daljnji tekst donosi pregled literature o ekonomskom aspektu sektora. Na taj način stječe se šira slika o uvjetima u kojima sektor funkcionira te ujedno služi kao uvod u analizu dostupnih izvora financiranja u ovom sektoru.

2.2. Pregled literature i dosadašnjih istraživanja

Na europskoj razini, u posljednjih nekoliko godine sve je više istraživanja vezanih uz tematiku kulturnog i kreativnog sektora (Vodopiyanova, 2017, Alexy et al., 2018, Suciú et al., 2018, Newbigín, 2019). Pojedina istraživanja provedena su na inicijativu Europske komisije te ukazuju na trendove koji su važni za budući razvoj sektora i daju informacije o načinu na koji KKS odgovara na ekonomske, socijalne, političke i tehnološke promjene. Razlog zašto je kulturni i kreativni sektor postao predmetom istraživanja zasigurno se nalazi u njegovom velikom utjecaju na gospodarski rast (Rausell Koster & Abeledo Sanchis, 2016). U Republici Hrvatskoj istraživanje ovog sektora još uvijek nije toliko zastupljeno, čime se otvara prostor za nova istraživanja i znanstvene doprinose.

2.2.1. Ekonomski aspekti kulturnog i kreativnog sektora

Kultura je jedno od najosjetljivijih područja državne suverenosti i autonomije u provođenju domaće i vanjske politike (Vodopiyanova, 2017). Osim utjecaja na obrazovanje, socijalnu koheziju, jednakost i dobrobit građana, kultura ima velik utjecaj i na ekonomiju. S druge strane, kultura i kulturna produkcija u velikoj mjeri podliježu ekonomskim zakonitostima, stoga se može govoriti o međusobnom utjecaju ekonomske i kulturne vrijednosti.

U ekonomskom pogledu, kreativnost se može općenito definirati kao ljudska aktivnost usredotočena na stvaranje nematerijalne imovine. Takva imovina ima karakteristike inovativnosti, noviteta ili rijetkosti (Alexy et al., 2018).

Pojedini autori koriste izraz kreativna ekonomija koja se, iz sektorske perspektive razumijevanja, može promatrati kao ekspanzija kulturne ekonomije. Ona je interdisciplinarne naravi i uključuje tradicionalne kulturne sektore (glazba, ples, cirkus, likovna umjetnost itd.), sektore povezane s informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (digitalne igre, animacija i razvoj softvera) kao i kulturne sektore koji se odnose na tradicionalne industrije (moda, dizajn, arhitektura i oglašavanje). Kreativna ekonomija može konvergirati s „ekonomijom iskustva“ u kojoj robe i usluge nisu samo proizvodi nego imaju sposobnost stvaranja iskustava (Guilherme, 2018). Prema Greffe (2016), u kulturnoj ekonomiji dominira ekonomija blagostanja. Ovakav način promišljanja marginalizirao je ulogu kreativnosti. S druge strane, postoji potreba ekonomske misli prilagođene kreativnoj ekonomiji, a samim time i dinamičnijem pristupu kulturnoj ekonomiji. Paralelno s porastom diskursa o kreativnoj ekonomiji, koji je u svojim političkim i znanstvenim oblicima naglašavao ekonomski značaj kulture i umjetnosti, poduzetništvo postaje obilježje kulturnih politika mnogih zemalja. Tako se u diskursima

kulturne politike u nordijskim zemljama poput Norveške i Finske, kulturno poduzetništvo uspostavlja kao koncept. Općenito na administrativnoj razini, poduzetnički diskurs govori o tome kako kreativne industrije rastu i stvaraju ekonomsku vrijednost za naciju. U optimalnom slučaju, navedeno se ostvaruje kroz poduzetničko ponašanje umjetnika i kulturnih djelatnika. Idealan je predmet diskursa kreativnog sektora „poduzetnik umjetnik“ koji može kombinirati umjetničku kreativnost i inovativnost s dobrim poslovnim i marketinškim vještinama te se sam zaposliti kroz povećane vrijednosti prodaje umjetničkih proizvoda ili izvedbi. Iz navedenog je vidljivo kako je područje umjetnosti i kulture posljednjih nekoliko godina prolazilo kroz proces ekonomskog preispitivanja (Pykkönen & Stavrum, 2017). „Istraživanja na području rada u kulturi i medijima na europskoj su i svjetskoj razini donedavno bila zanemarivana. Situacija se promijenila u posljednjih nekoliko godina te dolazi do procvata istraživanja u tom polju, što bi se donekle moglo pripisati i osvješćivanju ekonomskih aspekata kulture i umjetnosti te važnosti utjecaja kulturnih i kreativnih industrija na ukupni društveni razvoj“ (Barada et al., 2016: 18). Tako kulturni i kreativni sektor dolazi u fokus zanimanja velikog broja europskih zemalja upravo zbog činjenice da generira visoku stopu rasta bruto društvenog proizvoda (BDP) i zapošljavanje, a samim time postaje mogući generator gospodarskog rasta. Navedeno za posljedicu ima istraživanja njegove uloge u gospodarstvu, ekonomskih politika i strateškom razvoju.

UNESCO-ov institut za statistiku pod nazivom *Measuring the Economic Contribution of Cultural Industries* navodi da sektor kulture može generirati neekonomski i ekonomski učinak. Neekonomski učinak vidljiv je na polju društvene kohezije i integracije marginaliziranih skupina, izgradnji novog sustava vrijednosti, afirmacije kreativnosti, talenata i izvrsnosti, razvoja kulturne raznolikosti, nacionalnog identiteta i identiteta različitih kulturnih skupina, olakšavanja kreativnosti i inovacije. Ukoliko se govori o ekonomskom učinku, očigledan je njihov utjecaj na BDP, rast zapošljavanja, poboljšanje kompetitivnosti i pozicije zemlje u vanjskoj trgovini, doprinos brendiranju kreativnih gradova te privlačenje ulaganja. Kulturne industrije jedan su od rijetkih ekonomskih sektora kod kojih je za očekivati dinamičan budući rast, a iz takvih trendova proizlazi generiranje pojma „kulturizacija“ ekonomije ili „kreativizacija“ ekonomije (UNESCO, 2012: 7). Evidentna je važnost obaju učinaka, stoga se može zaključiti da niti jedan nema prednost pred drugim. Ipak, koliko god visoko vrednujemo neekonomski učinak, individualci i institucije kulturnog sektora, kao dijela globalne ekonomije, ne mogu izbjeći ograničenja materijalnog svijeta. Niz je primjera koji to potvrđuju; od zapošljavanja umjetnika, utvrđivanja cijena ulaznica, raspisivanja javnih natječaja iz proračuna,

prijavljivanja na natječeaje sukladno uvjetima i sl. U navedenim primjerima, umjetnost i kultura podliježu određenim pravilima, propisima i tržišnim uvjetima (Heilbrun & Gray, 2004), što ukazuje na važnost razumijevanja funkcioniranja kulture u ekonomskom okruženju.

Prema Munk (2015), načela slobodnog tržišta ideja, roba i umjetnosti u uvjetima tržišne ekonomije i demokracije često su nespojiva s načelima državnih subvencija, kako u gospodarstvu tako i u kulturi. To je posebno vidljivo u anglosaksonskim zemljama. Tako u SAD-u, Ministarstvo kulture i medija (*National Endowment for the Arts, NEA*) uopće nije postojalo do 1965. godine, a cjelokupna kulturna djelatnost najvećim dijelom ovisi o privatnim komercijalnim, neprofitnim osobnim i korporativnim (filantropskim) ulaganjima (Munk, 2015).

Dionici kulturnog sektora često si postavljaju pitanja poput: *Kako se definira cijena pop koncerta ili opere? Zašto je toliko umjetnika siromašno? Bi li besplatan ulaz u muzeje privukao više posjetitelja? Zašto vlada podupire umjetnost?* Takva i slična pitanja proučava „ekonomija kulture“ koristeći pri tome ekonomsku analizu temeljenu na empirijskim dokazima i statističkim podacima (Towse, 2010). Koje će se ekonomske analize koristiti ovisi o području kulturnog sektora, koji se, prema Thorsby (2010), može podijeliti na:

- zaposlenike u kulturnom sektoru (primarno su to proizvođači kulturnih dobara, umjetnici i kreativci, ali i ostali ne-kreativni zaposlenici čiji je posao vezan uz proizvodnju kulturnih dobara);
- komercijalne (profitne) tvrtke (uglavnom se radi o malim i srednjim tvrtkama koje proizvode kulturna dobra i usluge);
- neprofitne tvrtke (umjetničke organizacije, nevladine udruge, udruženja koja su prvenstveno bazirana na stvaranju umjetničkog sadržaja, a tek potom na financijski aspekt);
- javne ustanove u kulturi;
- ministarstva i vladine agencije;
- internacionalne organizacije;
- potrošači i potrošačke organizacije (Thorsby, 2010).

S obzirom da kulturne politike, kao dio javnih politika, podliježu značajnom ekonomskom utjecaju, isti autor predlaže pet područja u kojima ekonomske teorije, analize, alati, modeli i metode mogu doprinijeti formiranju kulturne politike - podrška kreativnoj umjetnosti, međunarodna trgovina kulturnim dobrima, upravljanje kulturnim dobrima, industrija, inovacije i vanjska politika (Thorsby, 2012).

Literatura koja se bavi ulogom kulture u promicanju gospodarskog razvoja ne donosi precizan opis odnosa uključenih varijabli. Ključno je pitanje je li kulturni sektor samo jedan od sektora koji je doživio procvat u prvom desetljeću 21. stoljeća zahvaljujući kombinaciji tercijarizacije, restrukturiranja lanca vrijednosti u većini sektora i tehnološkoj revoluciji u smislu digitalizacije i globalizacije ili je zaista postao ključan element koji definira konkurentski potencijal organizacije, tvrtke ili geografskog područja (Rausell Koster & Abeledo Sanchis, 2016). Na koji način kulturne i kreativne aktivnosti mogu utjecati na razvoj gospodarstva prethodni autori objašnjavaju pomoću četiriju različitih modela (Potts & Cunninghamu, 2008) prikazanih u Tablici 2-3.

Tablica 2-3: Modeli odnosa kulture i ekonomije

MODEL DOBROBITI	Kultura je trošak za gospodarstvo koji je isplativ zbog globalnog pozitivnog učinka. Proizvodnja visoko vrijednih kulturnih proizvoda s niskom tržišnom vrijednošću razlog je negativnog učinka na gospodarstvo.
MODEL NATJECANJA	Kultura je samo još jedan sektor čiji učinci ne utječu na gospodarski, tehnološki ili inovacijski rast niti više niti manje od prosječnog utjecaja drugih industrija.
MODEL RASTA	U ovom su modelu kreativne industrije vektor rasta na isti način kao što je to bila poljoprivreda na početku 20. stoljeća, odnosno industrijska proizvodnja u razdoblju 1950./60.-ih. Objašnjenje je za takvo stanje da kreativne industrije svojim inovacijama utječu na povećanje produktivnosti ili konkurentnosti drugih sektora i olakšavaju usvajanje i zadržavanje novih ideja i tehnologije u njima.
MODEL INOVACIJA	Kreativne industrije nisu sektor za sebe nego su dio inovacijskog sustava ekonomije u cjelini. Kultura ima ulogu vođe u procesima promjena u ekonomiji i smatra se javnim dobrom u dinamičnom okruženju

Izvor: prilagođeno prema Potts i Cunninghamu, 2008, u Rausell Koster i Abeledo Sanchis, 2016.

Iz Tablice 2-3 vidljivi su različiti pristupi odnosu kulture i ekonomije; od onog u kojem se kultura promatra kao čisti trošak do uloge kulture u pokretanju procesa promjena u ekonomiji. Utjecaj kulturnih i kreativnih aktivnosti na potencijal rasta određenog geografskog područja može se povezati s nekoliko čimbenika. Glavni je zasigurno povezan s većom produktivnošću navedenih aktivnosti u odnosu na prosječne ekonomske aktivnosti. Rezultat veće produktivnosti kulturnog i kreativnog sektora jest jačanje cjelokupnog gospodarstva kroz povećanje konkurentnosti temeljeno na doprinosu komplementarnosti različitih gospodarskih djelatnosti. Jedan je od faktora također i povezanost kulture i drugih sektora kao u slučaju turizma gdje kulturna dimenzija utječe na turistički proizvod. I na kraju, drugi gospodarski sektori često koriste *inpute* kreativnog i kulturnog sektora u svojoj proizvodnji te na taj način dodaju element različitosti svojim proizvodima i time povećavaju njihovu konkurentnost. U kontekstu utjecaja KKS-a na gospodarstvo, neizostavno je spomenuti inovacije. Istraživanja povezanosti KKS-a i inovacija još su u povojima i granaju se na dva pravca. Jedan se fokusira na inovacije u KKS-u, a drugi proučava ulogu KKS-a u poticanju inovacija u ostatku gospodarstva. Kroz inovacije KKS-a u suvremenim proizvodnim i uslužnim sektorima, kreativnost neizravno utječe na gospodarstvo pridonoseći ekonomskom rastu. Takve inovacije često na tržište dopiru u obliku intelektualnog vlasništva poput patenata, dizajna, zaštitnih znakova i autorskih prava. Na taj način dolazi do sinergije umjetničke kreativnosti, uobičajene za KKS i znanstvenog stvaralaštva, obično povezanog s istraživačkim i razvojnim aktivnostima (Rausell Koster & Abeledo Sanchis, 2016).

Jačanjem kulture, kao važnog izvora prihoda i zapošljavanja, države članice Europske unije sve više podupiru razvoj KKS-a kao sektora koji značajno utječe na održivi razvoj i kvalitetu života građana Europske unije. Kada se još uzme u obzir da je jedan od ciljeva programa Europa 2020 razvoj kulturnih industrija, ne iznenađuje činjenica da se dosta autora bavi upravo navedenim sektorom, čiji pozitivni rezultati dovode do novih radnih mjesta i ekonomskog rasta (Suciu et al., 2018).

Jedna je od značajnijih studija novijeg datuma i već spomenuta *Research for CULT Committee - Culture and creative sectors in the European Union – Key future developments, challenges and opportunities* (KEA & PPMI, 2019). U studiji su navedene najnovije spoznaje o kulturnom i kreativnom sektoru koje su bitne za sva daljnja istraživanja i scenarije povezane s prognoziranjem stanja u KKS-u pa tako i za ovaj rad. Navedene spoznaje nalaze se u nastavku teksta.

- Usitnjenost i raznolikost europskog KKS-a ograničava cirkuliranje europskih „proizvoda“ kao i mogućnost organiziranja i zastupanja interesa sektora. Usljed navedenog, naglašena je neravnoteža između velikih neeuropskih igrača i malih europskih dionika.
- Dolazi do promjene načina financiranja i poslovnih modela u smislu da se počinju istraživati novi modeli financiranja te se KKS okreće privatnim izvorima financiranja koje investitori još uvijek uglavnom odbijaju. Europska je komisija navedeni problem prepoznala te je u sklopu programa KE dostupan *Guarantee Facility* (financijski mehanizam koji djeluje kao osiguranje financijskim posrednicima (npr. bankama) pri financiranju KKS-a).
- Djelatnici KKS-a moraju posjedovati kreativne, digitalne, upravljačke i poduzetničke kompetencije koje im zajedno s mekim vještinama omogućuju poticanje inovacija, što je osobito izraženo i nužno u vrijeme umjetne inteligencije i automatizacije rada.
- Nove tehnologije poput virtualne i proširene stvarnosti predstavljaju značajan tehnološki napredak te inovacije postaju rastući sektor interesa u KKS-u.
- Digitalna konzumacija kulture u smislu društvenog utjecaja kulture i sudjelovanja publike u dobrobiti društva smanjuje osobni kulturni angažman te je na kulturnim institucijama da nađu inovativne alate i metode kako bi (ponovno) privukle publiku i potvrdile svoju ulogu kao mjesta društvene povezanosti.
- Hipermobilnost je postala društveni i ekonomski uvjet u KKS-u, a razvoj novih tehnologija omogućuje i alternativne mobilnosti koje više nisu ograničene na fizičku mobilnost (internetske komunikacije, virtualne rezidencije).
- Tijekom posljednjeg desetljeća, KKS je dobio veću pozornost u kreiranju politika Europske unije, što potvrđuje nova Europska agenda za kulturu 2018. i program KE-a čiji je glavni cilj dati podršku KKS-u kako bi napredovao u međunarodnom i digitalnom okruženju.

Sve navedeno dodatno potvrđuje aktualnost i značenje teme za razvoj ovog relativno novog sektora kao i nužnost promjena u financiranju projekata u kulturi, čime bi se stvorili samo neki od preduvjeta za prilagodbu novim uvjetima poslovanja u KKS-u.

2.2.2. Izvori financiranja u kulturnom sektoru

U posljednje vrijeme sve je više istraživanja na temu kulturnog sektora u europskim zemljama među kojima se nalaze i studije koje se odnose na pristupe financiranju u navedenim sektorima

koji su prepoznati kao jedna od prepreka u realiziranju projekata u kulturi. Prva tema koja se nameće kada se govori o financiranju jest javna potpora kulturnom sektoru.

Thorsby (2007) naglašava kako niti jedna rasprava o kulturnim politikama ne može započeti bez razmatranja dobrobiti subvencioniranja umjetnosti i prioritetima u takvom načinu financiranja. Niz je argumenata koji opravdavaju javnu potporu, a neke su od najvažnijih ekonomskih racionalizacija takve potpore da je umjetnost javno dobro, da pridonosi ekonomskim eksternalijama (stari dvorac, poznata operna kuća ili glazbeni festival kulturni su sadržaji koji privlače turiste), da je umjetnost „dobro zasluga“ (*merit good*), odnosno sredstvo za obrazovanje javnosti te na kraju da umjetnost treba biti dostupna potrošačima s nižim prihodima (Ginsburgh, 2015). Obrazloženjem javnih potpora stvaralačkim i izvedbenim umjetnostima bave se i Cunningham i Flew (2019) koji navode kako se ista povijesno zasniva na argumentima vezanima uz njihove iskonske kulturne vrijednosti, s jedne strane, te sklonosti (ne)potrošnji tako vrijednih kulturnih dobara i usluga bez javnih potpora s druge strane. Javna potpora kreativnim industrijama obično je sličnija industrijskim politikama koje se primjenjuju na sektore u nastajanju jer ima za cilj promicanje inovacija i povećanje ekonomske vrijednosti koje se mjere prodajom, zapošljavanjem i izvozom. Politike vezane za podršku industriji igara ili suvremenih digitalnih specijalnih efekata vjerojatno neće biti iste kao one za lokalnu umjetničku udrugu ili komorni orkestar. Drugim riječima, postoji potreba za odvajanjem kulturnih i kreativnih politika. Baumol (2020) također raspravlja o razlozima zbog kojih umjetnost ne može opstati na tržištu bez potpore, osim izuzetaka poput komercijalnih kazališta ili slikara koji su postigli veliku popularnost. U prošlosti je umjetnost bila pod pokroviteljstvom plemstva, a danas je tu ulogu preuzela država. Postavlja se pitanje zašto se u društvu u kojemu država treba doprinositi dobrobiti svih svojih građana, za proizvode poput umjetničke slike ili operne izvedbe, izdvajaju financijska sredstva, dok je većina dobara i usluga koje generira gospodarstvo prepuštena samima sebi kako bi potonula ili opstala na tržištu? Odgovor je za neke (među njima ima i ekonomista) jednostavan. Proizvodi umjetnosti nalaze se među najpoželjnijim proizvodima civilizacije i često su među najvrjednijim *outputima* ekonomije. Navedeno dovodi do drugog pitanja. Zbog čega njihova vrijednost nije praćena potražnjom? Odgovor leži u činjenici da je neadekvatno obrazovanje šire publike i društvena nejednakost razlog manjeg broja ljudi koji mogu uživati plodove umjetnosti. Međutim, iz takvog načina javnog financiranja proizlazi da u tim proizvodima uživa dobrostojeća obrazovana publika, što dovodi do osuđujućih stavova da se uzima siromašnima kako bi se dalo bogatima. Ekonomisti koji se bave umjetnošću bili su prisiljeni primijeniti alate socijalne ekonomije kako bi postavili

čvršće temelje za javno financiranje. Predložen je niz mjera poput jednakih mogućnosti za sve te javno dostupnih dobara. Na kraju, ekonomisti su se vratili argumentu *merit goods* - umjetnost zaslužuje javnu potporu samo zbog superiornosti svoje inherentne vrijednosti (Baumol, 2020). Osim javnog financiranja, kulturnom sektoru stoje na raspolaganju i drugi izvori. Manda, Niculescu i Mortelmans (2017) analiziraju problematiku financiranja kulturnih ustanova u EU kroz komparativnu analizu mehanizama financiranja dostupnih kulturnom sektoru (kako privatnih, tako i javnih). Za potrebe analize, odabrali su nekoliko članica EU-a i grupirali ih u četiri geografska područja (Sjeverna, Srednja, Istočna i Južna Europa). Analiza podataka ukazuje kako većina zemalja članica ulaže značajne napore u financiranje kulturnog sektora. Izvori sredstava uglavnom se odnose na potpore nadležnih državnih tijela za kulturu kao i ostalih nacionalnih i međunarodnih tijela te donacije poslovnog sektora, fondacije i privatne donacije. Uočeno je kako se tijekom ekonomske krize smanjuje važnost kulture. Isto se reflektiralo u smanjenju proračunskih sredstava, odnosno restriktivnim mjerama u kulturnim politikama. Na ovaj se način stvorio jaz između Sjeverne i Srednje Europe, s jedne strane, i Južne i Istočne Europe s druge strane, koji je za sobom ostavio dvije europske kulturne periferije. Autori smatraju kako je nužno ujediniti snage država članica EU-a i europskih institucija u svrhu konsolidacije financiranja kulturnog sektora u europskom prostoru, posebice pomoću instrumenata EU-a koji omogućuju povećanje financijskih sredstava namijenjenih zajedničkim ciljevima kulturnih politika država članica. Upotreba financijskih instrumenata, poput jamstava za zajmove za potporu KKS-a, rastući je trend u javnom sektoru. Na nacionalnoj i nadnacionalnoj razini EU, javna tijela sve više koriste financijske instrumente kako bi se kreativnim organizacijama olakšalo financiranje kroz zajmove kreativnim organizacijama (Monclus, 2015).

Pitanjem izvora financiranja u kulturnoj i kreativnoj industriji, bavi se i Kolb (2015). U kontekstu novih tvrtki u sektoru malih i srednjih poduzeća (*Small and Medium-sized Enterprises* – SME) u navedenim industrijama autorica također konstatira kako su, zbog ekonomske recesije koja je počela 2007. godine, banke postrožile uvjete odobravanja kredita te im na taj način dodatno otežale pristup financiranju koji je i prije krize bio otežan zbog inherentnog rizika novih tvrtki u tom sektoru. Iz navedenog je vidljivo kako se dionici SME sektora u KKS-u trebaju okrenuti alternativnim izvorima financiranja. Pri tome je važno spomenuti kako je većina komercijalnih aktivnosti cjelokupnog KKS-a koncentrirana u mikro i malim poduzećima (Pfeifer et al., 2017). O učinku ekonomske krize i razdoblju nakon 2008. godine u KKS-u bave se Cuccia i Rizzo (2016). Autori navode kako su države koje su pretrpjele

financijsku krizu ili radikalno promijenile prioritete u kreiranju politika, poput SAD-a ili pak kao u slučaju Europske unije, nametnule vrlo stroga proračunska ograničenja, posebno u zemljama u kojima je nastala i kriza državnog duga. U kulturnom sektoru odnosi kulturnih proizvođača i kreatora politika, koji su oduvijek bili glavni financijeri kulture, drastično su se promijenili. Postavlja se pitanje je li takva promjena privremena ili trajna. U svakom slučaju, financijska je kriza završni korak dugog procesa koji definitivno mijenja ulogu javne intervencije u umjetnosti. Autori propituju dva smjera za rješenje nastalih problema – individualni, koji je usmjeren na širenje kulturne ponude i korištenje mogućnosti tržišta, te korporativni, koji se temelji na stvaranju mreže kulturnih proizvođača uključenih u projekte koji naglašavaju društveni utjecaj njihovih aktivnosti. Galecka i Smolny (2017) procjenjuju učinkovitost državnih subvencija dodijeljenih kulturnim ustanovama u kontekstu zakona o korištenju istih. S ekonomske točke stajališta, financijska analiza kulturnih institucija pokazuje ekonomsku neučinkovitost navedenih ustanova koje većinom opstaju zahvaljujući prihodima od državnih potpora. Navedeno rezultira niskim vlastitim prihodom u odnosu na nastale troškove. Autorice iznose kako subvencioniranje kulturnih ustanova u Poljskoj rezultira različitim financijskim rezultatima unatoč činjenici da se financijski management temelji na istim zakonima. Provedeno istraživanje pokazuje kako većina kulturnih ustanova ima zanemariv ili nizak udio vlastitih prihoda u ukupnom prihodu. U većini ispitivanih kulturnih institucija, u 54 slučaja, što predstavlja više od 90 %, udio vlastitih prihoda u ukupnim prihodima nije premašio 51 %. Zbog prethodno navedenog, ekonomska učinkovitost tih institucija opisuje se kao vrlo niska. Isto upućuje na važnost ravnoteže između stvaranja prihoda i pružanja javnih usluga, s jedne strane, te razine potpora s druge strane. Becut i Cracion (2017: 179) bave se, između ostalog, nacionalnom i regionalnom dinamikom kreativnih industrija te promatraju učinke krize na iste. Učinci se uglavnom odnose na smanjenje državnih potpora javnim kulturnim institucijama u sektorima kao što su kulturna baština (muzeji, povijesni spomenici), izvedbene umjetnosti (kazališta, opere, simfonijski orkestri) ili nacionalne knjižnice. Smanjenje kulturne proizvodnje i potrošnje u ovim sektorima bili su očiti i intenzivno predstavljani i raspravljani u masovnim medijima. Glavni razlog smanjenja kulturne potrošnje troškovi su iste koji su previsoki u odnosu na budžete kućanstva, pri čemu se autori pozivaju na podatke *Special Eurobarometer 399*. Visoki navedeni troškovi prepreka su mnogim Europljanima, posebno u istočnoeuropskim zemljama (Rumunjska, Bugarska i Mađarska) i nekim drugim zemljama koje su bile najviše pogođene krizom (Grčka, Portugal i Španjolska). Autori su proveli istraživanje nad organizacijama u rumunjskom kulturnom sektoru vezano za

efekte ekonomske krize na kulturu. Rezultati su pokazali kako je većina izvora financiranja dostupnih kulturnim dionicima smanjena; od samofinanciranja, državnog proračuna, sponzorstva, bankovnih zajmova pa do raznih potpora. Najveće smanjenje bilo je u sponzorstvima (57 %), sredstvima državnog proračuna (48 %) i samofinanciranju (47 %). O suvremenim dilemama prisutnim u javnom financiranju kulture u Republici Češkoj, od pada željezne zavjese, u slučaju kazališta pišu Vojtišková i Lorencová (2015). Autorice iznose kako se neoliberalne ideje koje su se rapidno širile početkom devedesetih nisu ostvarile u punom opsegu u kazalištima. Razloge vide, između ostalog, u činjenici da su implicitne kulturne politike koje se primjenjuju u institucijama u kulturi definirane naslijeđenim sustavom potpora institucijama koje se bave kulturnom djelatnošću. Ovisnost o javnim financiranjima postala je još jača tijekom ekonomske krize kada su mjere fiskalne štednje pogoršale postojeće probleme u menadžmentu kulturnih organizacija i time ih još više motivirale na zadržavanje strategije orijentirane prema javnim potporama. Nedostatak dosljedne strategije usmjere prema kulturnom sektoru i nesposobnost uspostavljanja dugoročnih politika, rezultirale su time da kazališni sektor u Republici Češkoj gleda na kulturni kapitalizam kao prijetnju. Unatoč početnim naporima da se kulturne politike oblikuju „apolitično“, današnji sustav u Republici Češkoj, paradoksalno, postaje opet političan te je češka kulturna politika još uvijek daleko od postizanja izvornih ideala slobodnog (neoliberalnog) tržišta i neovisnosti.

Unutar Europskog parlamenta napravljene su razne studije na navedenu temu, a među njima je i studija iz 2006. pod nazivom *Financing the arts and culture in the EU* (European Parliament, 2006) koja je pružila pregled kulturnih politika i financiranja umjetnosti i kulture u Europi za sve tadašnje države članice Europske unije plus Bugarska i Rumunjska. Zaključci i preporuke iz studije zanimljivi su kako bi se usporedili s današnjim stanjem. Neki od zaključaka bili su da je država još uvijek najveći financijer kulture u obliku izravnih potpora (donacije, javni pozivi i slično), a samo u nekim zemljama, neizravne potpore (porezne politika) jednako su važne kao i izravne (Nizozemska i Irska). Također, konstatiran je nedostatak statističkih podataka o financiranju kulture koji stvara ozbiljne prepreke u kreiranju kulturnih politika na nacionalnoj i međunarodnoj razini. U financiranju kulture sudjeluju tri sfere - vlada, tržište i neprofitni sektor, a za kulturu je ključno postizanje sinergije svih sfera. Na vladi je da osmisli poticaje za tržište i treću (neprofitnu) sferu kako bi što više sudjelovala u potporama kulturi. Osim toga, vlada bi trebala pružati podršku donacijama i sponzorstvima (uvođenje fiskalnih poticaja, bespovratnih sredstava i sudjelovanje privatnih tvrtki u upravljanju kulturnim institucijama), a da se pri tome ne umanjuje državna potpora.

Europski parlament izradio je studiju *Encouraging private investment in the cultural sector*. Za potrebe ove studije napravljena je klasifikacija izvora u ekonomiji mješovitog financiranja. Prema njoj postoje „tri glavna izvora financiranja kulture u Europi: javna potpora (izravna i neizravna), privatna potpora (potpora poslovnih subjekata, donacije pojedinaca, zaklade i fundacije) i vlastiti prihod“ (European Parliament, 2011: 11). Većina europskih zemalja proračunska sredstva koristi u maksimalnom iznosu te nema prostora za povećanje. Stoga je nužno poticanje privatnih potpora u kulturi. U praksi još uvijek nema dovoljno mjera koje bi poticale ovakav način ulaganja, što ukazuje na činjenicu da politike kasne u praćenju trendova. Osim pozitivnih strana (povećanje financijske održivosti kulturnog sektora), privatno financiranje ima i određenih nedostataka poput usmjerenosti na prestižne kulturne organizacije. U svakom slučaju, prepoznata je potreba za reformom kulturnog sektora s ciljem povećanja njegove održivosti jačanjem poduzetničke klime te uspostavljanja mehanizama koji omogućuju praćenje promjena u društvenom, političkom i ekonomskom okruženju. Upravo raznovrsnost izvora financiranja omogućuje ravnotežu u kojoj pozitivni rezultati jednog izvora financiranja neutraliziraju negativna obilježja drugog (European Parliament, 2011).

Pored državnih potpora, postoje i alternativni izvori financiranja. Alternativni izvori financiranja mogu biti tržišni (*crowdfunding*, *venture funding*, donacije, sponzorstva, proizvodi financijskog tržišta, EU fondovi) te iz vlastitih prihoda (prodaja ulaznica, suvenira, usluga, publikacija...) (Bestvina Bukvić et al., 2018). Tržišni izvori financiranja još su uvijek slabo zastupljeni, a istraživanja pokazuju (Barbi & Mattioli, 2019) kako na financiranje putem *crowfundinga* utječe obrazovanje, profesionalno iskustvo i spol tražitelja financiranja. Kako bi se navedeni faktori umanjili, nužne su promjene u politikama u smislu obrazovanja i lakšeg pristupa poduzetništvu ženama.

Od ostalih studija ističe se studija o korištenju strukturnih fondova u kulturnim projektima - *European Parliament Directorate General For Internal Policies* objavljena 2012. godine u kojoj se vidi pomak u poimanju financiranja kulture jer se u prethodnoj studiji fondovi niti ne spominju. U studiji se navodi kako je kultura idealno smještena na vrhu ekonomske i političke sfere europskih projekata jer stvara dodanu vrijednost u svim gospodarskim sektorima, a osim toga, pridonosi kreativnosti, socijalnoj uključenosti i boljem obrazovanju. Europski strukturni fondovi pokazali su se neophodnima za pokretanje politike kreativnosti i projekata (European Parliament, 2012).

Postoje i drugi dokumenti na razini Europske unije koji se bave pitanjem kulture i gospodarskog rasta. *Rezolucija o promicanju europskih kulturnih i kreativnih sektora kao izvora*

gospodarskog rasta i radnih mjesta (European Parliament, 2013) navodi kako „europska kulturna i kreativna proizvodnja ima važan gospodarski učinak u brojnim sektorima, poput turizma, maloprodaje, digitalnih tehnologija“ te „da kulturni i kreativni sektori uključuju veliki broj kreativnih aktivnosti i usluga koje imaju svoje posebne značajke na području modela financiranja i razvoja“. U rezoluciji se također ističe kako „je od ključne važnosti omogućiti i osigurati odgovarajuće sustave financiranja te uvesti učinkovite provedbene instrumente za kulturne i kreativne sektore“ te ujedno „naglašava potrebu održavanja i jačanja vladinih politika kojima se podržavaju kulturni i kreativni sektori osiguravajući na taj način buduću održivost neovisnog stvaralačkog rada velike kvalitete“. Pri tome su navedenom sektoru na nacionalnoj i EU razini raspoloživa sredstva kojima se nastoji ojačati i podržati njegov razvoj putem financiranja provedbe kvalitetnih programa i projekata.

U recentnijim istraživanjima (Ryan, 2019) stoji kako se kulturni sektor početkom 21. stoljeća suočava s velikim izazovima kao posljedicom mjera štednje, ali i promjena u samom načinu poimanja umjetnosti. Osim toga, tu je i niz drugih promjena kojima se kulturni sektor i kreatori kulturnih politika moraju prilagoditi - neizvjesnost povezana s porastom koncepta kreativne industrije s naglaskom na komercijalno iskorištavanje intelektualnog vlasništva, značajne promjene u financiranju tradicionalnih umjetničkih oblika, stalne napetosti vezane uz pravdanje javnih troškova u proizvodnji umjetnosti, privatni sustav financiranja koji dodatno demokratizira umjetnost i kulturu te brze inovacije u proizvodnji i potrošnji kreativnih dobara kao posljedica utjecaja novih tehnologija. U velikim državama, kao što su Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i nekoliko europskih zemalja, postoji znatan pritisak u traženju novih načina preživljavanja u novonastaloj situaciji. S druge strane, mnoge azijske zemlje uložile su značajna sredstva u izgradnju umjetničkog i kulturnog sektora kao dijela nove ekonomije dvadeset i prvog stoljeća. Kako bi saznao na koji način dionici kulturnih sektora reagiraju na navedene promjene, Ryan (2019) je proveo istraživanje u koje je bilo uključeno 22 dionika kulturnog sektora. U dijelu rasprave navodi se kako ispitanici smatraju da se nastala situacija treba iskoristiti kao prilika za istraživanje i prihvaćanje novih oblika proizvodnje, a time i širenje potrošnje. Druga prilika leži u važnosti edukacije koja se ne odnosi samo na proizvođače u kulturnom sektoru, nego i na one koji pružaju potpore uključujući vladu, korporativni sektor i filantropie. Upravo je edukacija važan čimbenik za budućnost kulturnog sektora i njegov doprinos društvu.

Financiranje javne umjetnosti u Sjedinjenim Američkim Državama je, prema Gallagher (2020), pod velikim pritiskom. Razlog je u tome što se populacija neprofitnih umjetničkih i kulturnih

organizacija znatno povećala u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. Nacionalne udruge za umjetnost i državne umjetničke agencije upravljale su politikama koje su potaknule razvoj neprofitnih umjetničkih organizacija širom zemlje kako bi svim stanovnicima SAD-a omogućili pristup kvalitetnom umjetničkom programu. U nastojanju da postignu cilj, uspostavljene su politike za poticanje rasta neprofitnog umjetničkog sektora. Rast neprofitnih umjetničkih organizacija nije bio praćen rastom saveznog javnog financiranja. Neprofitne umjetničke organizacije suočile su se s povećanom konkurencijom bez povećanja javnih sredstava. Zagovornici umjetnosti zahtijevali su povećanje javnih sredstva za rješavanje tržišnih neuspjeha. Sredstva su osigurana iz državnog proračuna. Autor vidi problem u takvom načinu izdvajanja sredstava zbog podložnosti ekonomskim i političkim promjenama. Dok je više od polovice američkih država koristilo alternativne mehanizme za osiguravanje dijela ili svih sredstava, ne postoje podaci na koji način korištenje istih utječe na održivost tog sektora. Rezultati istraživanja autora sugeriraju da posljedice korištenja alternativnih državnih mehanizama nisu tako jednostavne kao što je predviđeno (Gallagher, 2020).

U Norveškoj, kao i u mnogim drugim zemljama, vanjsko financiranje kazališta prvenstveno dolazi od državnih tijela i to iz izravne državne potpore. Takav način financiranja poznat je još iz vremena Shakespearea, čije je kazalište osnovano 1594. godine za vrijeme vladavine Elizabete I. te je ovisilo o aristokratskoj volji. Slična je situacija i danas kada se od primatelja financijskih potpora očekuje ispunjenje uvjeta vanjskih financijera. Upravo se iz navedenih razloga istraživanja bave pitanjem koliko takav način financiranja utječe na rad kazališta u skladu s načelima profesionalne autonomije (Røyseng et al., 2019).

Kulturne institucije glavni su korisnici državnih potpora u mnogim zemljama, posebno u Europi. Glavni temelj za primanje potpora u Poljskoj, a i drugim zemljama kontinentalne Europe, jest struktura vlasništva pri čemu je važan čimbenik javno vlasništvo. Novija istraživanja pokazuju kako navedeno više nije dovoljno prilikom pravdanja javnih potpora, nego bi se trebala gledati ekonomska vrijednost proizvoda, odnosno dobrobiti koje one donose korisnicima te u skladu s tim mijenjati kulturne politike (Wiśniewska et al., 2020). Kulturne i kreativne industrije u Turskoj, uz preporuke izdane od UNCTAD-a vezane za kreativne industrije i održivi razvoj, trebaju slijediti i druge preporuke, a među njima je i olakšanje pristupa financiranju kreativnim poduzetnicima (Kayamas, 2020). Neizvjesna priroda kulturnog i kreativnog sektora, priznata je u akademskoj literaturi, ali to često nije bio slučaj pri kreiranju politika. Pojavom pandemije uzrokovane COVID-19 započela su istraživanja njegovog utjecaja na kulturni i kreativni sektor te se postavlja pitanje radi li se o trenutnoj krizi

zbog COVID-19 ili je trajno došla do izražaja neodrživa cijena kreativnog i kulturnog rada (Comuniam, England, 2020). Kao i u gotovo svim navedenim primjerima, kada govorimo o potpori kulture na razini Republike Hrvatske u smislu financiranja, temeljno financiranje umjetnosti i kulturnih programa još se uvijek provodi na nacionalnoj razini i na razini gradova i općina (Primorac et al., 2017a). Sveobuhvatna istraživanja o strukturi i izvorima financiranja institucija u kulturi Republike Hrvatske nisu do sada provedena, no dostupni su rezultati manje opsežnih istraživanja. Primjerice, u istraživanju provedenom 2015. godine, na uzorku od 41,6 % (52) javnih i privatnih kazališta koja posluju na području Republike Hrvatske, utvrđeno je da se kazališta najvećim dijelom financiraju iz proračunskih sredstava, što upućuje na tradicionalan model financiranja koji počiva upravo na ovisnosti o javnim sredstvima (Bestvina Bukvić et al., 2016). Pritom je zaključeno da je nužna važnost edukacije menadžmenta budući da bez nje nije moguće primijeniti nove modele poslovanja niti provesti promjene u sustavu financiranja. Prema Antolović (2013), postoji nekoliko razloga zašto se u Hrvatskoj kultura financira pretežno iz proračunskih sredstava: „kultura se još uvijek smatra potrošnjom (osobito kada je u pitanju financiranje institucionalne kulture), kulturni proizvod najčešće nije prioritetno vrednovan na tržištu, nema značajnijeg sudjelovanja gospodarstvenika u osiguravanju sredstava za pojedine kulturne programe zbog neravnopravnog položaja kulture u odnosu na gospodarstvo, građani su istodobno porezni obveznici i kao takvi su svjesni da se kultura financira iz proračuna pa drže da su svoju obvezu ispunili kroz porezna davanja te očekuju da im to daje pravo na gotovo besplatnu konzumaciju kulture, odnosno njezinih proizvoda“. U *Strategiji kulturnog razvitka Republike Hrvatske* (2003) stoji kako su sredstva za financiranje kulture u RH većinom proračunska s najvećim udjelom Ministarstva kulture od oko 30 %, a udio je drugih izvora financiranja kulture minimalan, uključujući druge državne resore. Francuska se navodi kao primjer gdje ostala ministarstva sudjeluju u financiranju kulture s 28 % ukupnih sredstava (Cvjetičanin & Katunarić, 2003).

Prema podacima iz Statističkog ljetopisa RH 2018., u Hrvatskoj udio proračuna za kulturu u ukupnom proračunu u 2017. godini iznosi 0,61 %, što je smanjenje u odnosu na 2016. godinu kada je udio iznosio 0,66 %. U Tablici 2-4 u nastavku teksta prikazani su iznosi proračuna RH za 2016. i 2017. godinu s izdvojenim iznosima proračuna za kulturu.

Tablica 2-4: Ukupni javni proračun i proračun za kulturu u RH za razdoblje 2016. i 2017. godine

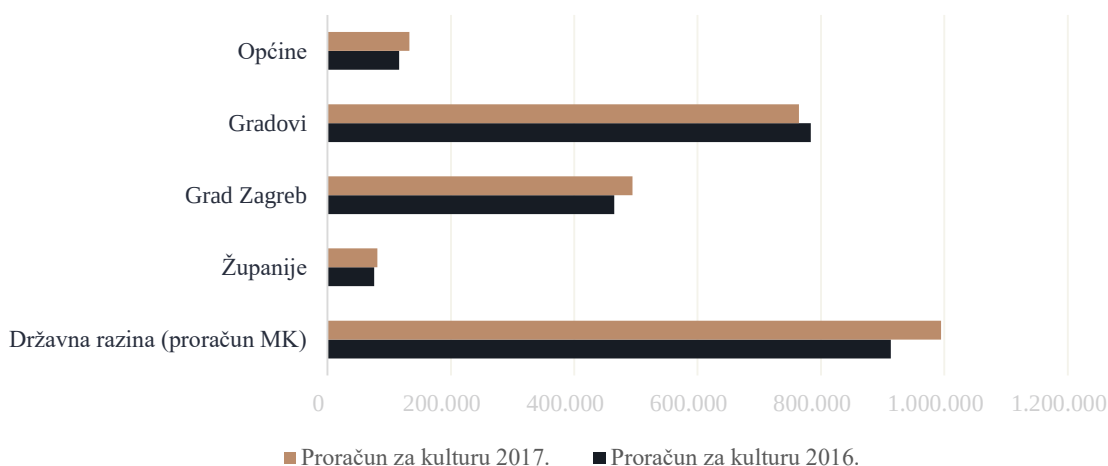
Izvor sredstava	Ukupni proračun		Proračun za kulturu		Udio proračuna za kulturu u ukupnom proračunu %	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017
Ukupna javna proračunska razina	167.228.611	193.771.405	2.354.034	2.467.003	1,41%	1,27%
Državna razina *	138.836.599	163.925.951	913.229	994.733	0,66%	0,61%
Lokalna razina	28.392.012	29.845.454	1.440.805	1.472.270	5,07%	4,93%
Županije	6.032.462	6.819.632	75.813	80.783	1,26%	1,18%
Grad Zagreb	8.391.051	7.323.655	465.000	494.247	5,54%	6,75%
Gradovi	9.897.479	11.457.804	783.604	764.380	7,92%	6,67%
Općine	4.071.020	4.244.363	116.388	132.860	2,86%	3,13%

*Proračun za kulturu na državnoj razini odnosi se na proračun Ministarstva kulture. U 2016. proračun za kulturu na državnoj razini umanjen je za iznos koji Grad Zagreb izdvaja za HNK Zagreb

Izvor: Državni zavod za statistiku RH (2018)

Iz Tablice 2-4 vidljivo je da se proračun za kulturu u 2017. godini povećao, što je pozitivan pomak, unatoč smanjenju udjela u ukupnom proračunu. Također, vidljivo je da u njemu s najvećim udjelom sudjeluje Ministarstvo kulture i medija, a usporedba prema razinama proračuna, prikazana na Grafikonu 2-1.

Grafikon 2-1: Usporedba proračuna za kulturu lokalne samouprave i ukupne javne proračunske razine za kulturu na državnoj razini u 2016. i 2017.

Izvor: izrada autora prema Državni zavod za statistiku RH (2018)

Kao što je vidljivo, javna ulaganja u kulturu u RH još su uvijek centralizirana, odnosno najveći dio financiranja dolazi iz proračuna Ministarstva kulture, što predstavlja klasičan model financiranja. Nakon Ministarstva kulture, najveći su financijski gradovi, dok su županije na posljednjem mjestu.

Alternativni izvori financiranja također se koriste, ali u nedovoljnoj mjeri. Prepoznata je potreba za povećanjem razine znanja i kompetencija, zapošljavanjem stručnjaka na polju alternativnog financiranja u kulturi te uvođenjem modela motivacije zaposlenika. Primarni cilj organizacija u kulturi trebao bi biti razvijanje *fundraising mindset-a*, odnosno svijesti o važnosti prikupljanja sredstava izvan državnih potpora, za što je dionicima navedenih organizacija nužna stručna obuka (Bestvina Bukvić et al., 2018. i Šain et al., 2020).

Financiranjem kulture u zemljama EU-a bavi se i *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe* - informacijski sustav praćenja nacionalnih kulturnih politika i srodnih zbivanja u Europi koji izrađuje profile kulturnih politika zemalja EU-a, a za Hrvatsku su isti izradile Jaka Primorac i Nina Obuljen Koržinek (2016). U navedenom dokumentu navodi se kako je ukupni postotak kulturnog proračuna u državnom proračunu u 2014. godini pao na 0,49 % ukupnog iznosa državnog proračuna, što je najniža stopa od devedesetih godina. Prema podacima iz navedene publikacije, teško je procijeniti razinu podrške sponzorstva i donacija u kulturi jer ne postoji sustavna procjena ovog trenda. Ministarstvo kulture i medija objedinjuje informacije o

odlukama i izdane potvrde o poreznim olakšicama za tvrtke koje su zatražile potvrde, ali nema podatke o iznosu tih sponzorstva ili donacija. S druge strane, donacije i sponzorstva često se odnose ne samo na novčane potpore, nego i na naknade u robama i uslugama o čemu također ne postoje sustavni statistički podaci. Značajniji doprinos financiranju kulture dolazi od donacija i sponzorstava, osobito velikih tvrtki kao što su Adris grupa d.d., Hrvatski telekom d.d., Vipnet d.o.o., i poslovne banke poput Erste&steiermärkische banke d.d., Zagrebačke banke d.d. itd. Točni iznosi potpora i trendovi nisu dostupni zbog nedostatka statističkih podataka, ali ovdje je potrebno napomenuti kako je i ovaj priliv sredstava smanjen od 2010. godine kao posljedica globalne gospodarske krize (Council of Europe/ERICarts, 2017). Vlastiti prihodi kulture najviše se ostvaraju u kulturnim industrijama, a manje u ostaloj umjetničkoj proizvodnji, ali su mali i nedostatni za samo održavanje kulturnih djelatnosti. Isto se odnosi i na prihode od sponzorstava i donacija. Navedena situacija nije nužno posljedica nedostatka sredstava u gospodarstvu, što se vidi na primjeru sporta gdje su sponzorska i donatorska davanja za nekoliko puta veća negoli ona za kulturu. Slična je situacija i u razvijenim europskim zemljama gdje se ipak radi o značajnijim iznosima koji se dodjeljuju putem sponzorstva jer se ono smatra boljim načinom stvaranja javne slike neke tvrtke negoli putem reklama. S druge strane, širenje tržišta prisiljava kulturne djelatnosti da uz proračun, kao dosada gotovo jedini i siguran izvor financiranja, traže dodatne izvore financiranja čime se trebaju baviti kulturni menadžeri (Cvjetičanin, Katunarić, 2003).

U prvom službenom dokumentu vezanom za kulturni razvitak iz 2003. godine *Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija kulturnog razvitka* kao jedan od ciljeva stoji povećanje sredstava za financiranje kulture, a kao zadaci navedeni su „povećanje ukupnih sredstava za kulturu iz proračuna, planiranje financiranja za višegodišnje razdoblje, formiranje vijeća za pojedine djelatnosti, raspravljanje mogućnosti da se određena sredstva iz područja kulturnih industrija koje imaju bolji položaj na tržištu preraspodjele na one s lošijim položajem, reguliranje i povećanje poreznih olakšica u kulturi i za ulaganja u kulturu, popularizirati sponzorstva i donacije, omogućiti porezne povlastice vlasnicima kulturnog dobra te uvrštavanje kulture u korisnike prihoda igara na sreću“ (Cvjetičanin & Katunarić, 2003:50). S obzirom na promjenu okolnosti i pristupanje Hrvatske Europskoj uniji, ovim zadacima svakako, u nekoj ažuriranoj verziji, treba pridodati i one koji stoje u Strateškom planu Ministarstva kulture, a odnose se na korištenje fondova i programa EU-a kao dodatnog izvora financiranja projekata u kulturi. Neki su od navedenih ciljeva i realizirani. Ministarstvo kulture i medija kontinuirano povećava sredstva za financiranje kulture pa tako i za međunarodnu kulturnu suradnju. Prijaviteljima i

sudionicima programa KE-a, Ministarstvo kulture i medija pruža financijsku potporu za vlastito sufinanciranje. Stoga hrvatske organizacije koje djeluju u KKS-u imaju priliku financirati stvaranje, koprodukciju i distribuciju kulturnih i kreativnih proizvoda i usluga s drugim europskim zemljama kako bi ih učinili dostupnima široj publici. Navedeno ukazuje kako kreatori politika uviđaju važnost KKS-a. Sljedeći korak potpore trebao bi biti razvoj mjera i regulatornog okvira kao sastavnog dijela cjelokupnog razvojnog modela. Najbolji model za kulturni razvoj jest stvaranje jasnog okvira kulturnih politika kao i međusobne suradnje između vlade, organizacija u KKS-u i drugih međusobno povezanih gospodarskih sektora (Haršanji et al., 2020). Osim stvaranja jasnijeg okvira kulturnih politika, potrebne su promjene i u organizaciji institucija u kulturi, osobito javnih. Uspoređujući profesionalnu organizaciju kazališta u Republici Hrvatskoj i Švedskoj, Horniš Dmitrović et al. (2020) detektiraju razliku u organizacijskoj infrastrukturi pri čemu su u Švedskoj sve informacije organizirane i centrirane na jednom mjestu bez dodatnog opterećivanja administracijom. Iz provedenog istraživanja zaključuju kako je potrebno stvaranje novog modela upravljanja kazalištima u Republici Hrvatskoj koji bi olakšao i ubrzao proces osnivanja kazališta, centralizirao sve informacije na jednom mjestu i poboljšao upravljanje kazališnom djelatnošću. Ovakav novi model zasigurno je potreban u većini javnih institucija u kulturi u Republici Hrvatskoj.

Za kraj ovoga potpoglavlja potrebno je naglasiti kako su, u pokušaju razumijevanja vrijednosti europske perspektive u kreativnim i kulturnim industrijama, identificirane ključne cjeline koje svaka zemlja, odnosno makroekonomska institucija može koristiti za propitivanje politika kao i razumijevanja KKS-a svoje zemlje (Comunian et al., 2014). Navedene cjeline, koje prikazuju kompleksnost kreativne i kulturne industrije u Europi, prikazane su na Slici 2-1.

Slika 2-1: Kompleksnost kreativne i kulturne industrije u Europi

Izvor: preuzeto u cijelosti (Comunian et al., 2014)

Iz prethodnog je razvidno kako razumijevanje kreativne i kulturne industrije na makroregionalnoj pa čak i globalnoj razinu ne treba iskazivati kroz redukcionistički pristup, nego onaj koji prihvaća vrijednost i složenost njegove raznolikosti (Comunian et al., 2014). Složenost je posljedica ispreplitanja javnog i privatnog, umjetnosti i trgovine te lokalnih, regionalnih i nacionalnih politika.

Kako bi se dobio što bolji uvid u kompleksnost kulturnog sektora na razini Europske unije i Republike Hrvatske u daljnjem tekstu analizirana je jedna od navedenih dimenzija koja se odnosi na europske, nacionalne, regionalne i lokalne politike. U tom smislu, analizirani su neki od ključnih dokumenata za navedeni sektor. Slika 2-2 prikazuje koji su europski, nacionalni i lokalni dokumenti uz pripadajuće politike analizirani u sklopu ovog rada.

Slika 2-2: Potpora kulturnom sektoru na razini Europske unije i Republike Hrvatske

POTPORA KULTURNOM SEKTORU NA RAZINI EU-a	POTPORA KULTURNOM SEKTORU NA RAZINI RH
• Kulturne politike • Europska agenda za kulturu • Plan rada za kulturu	• Razvoj kulturnih politika u Republici Hrvatskoj • Strateški plan Ministarstva kulture • Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba

Izvor: izrada autora

Analizom navedenih politika i dokumenata dobiven je sveobuhvatan uvid u uvjete u kojima funkcionira kulturni sektor, što je pridonijelo razumijevanju mogućnosti financiranja projekata u kulturi. Provedena analiza kreće od europske perspektive prema regionalnoj, a potom i lokalnoj te su analizirani dokumenti Europske komisije, Ministarstva kulture te Grada Zagreba.

2.3. Potpora kulturnom sektoru na razini Europske unije – razvoj programa za promicanje kulture

Orijentacija EU-a prema sektorima kulture i medija nije uvijek bila jednaka, odnosno kultura nije bila na listi prioriteta kojima se od svojih početaka bavila Europska unija. Pitanje kulture istaknuto je u kasnijoj fazi razvoja europskih integracija (Obuljen, 2007). „Razvijanje europske politike kulture u odnosu na ono što ona danas predstavlja, išlo je postupno s utjecajima i poticajima koji su dolazili od različitih aktera i dionika, što je uključivalo inicijative, strateške dokumente, odluke i instrumente s eksplicitnim kulturnim ciljevima koje su promovirali npr. Europski parlament ili Europska komisija“ (Primorac et al. 2017: 6). Kultura je izravno spomenuta tek 1992. godine uvođenjem članka 128. u Ugovor iz Maastrichta (Ugovor o Europskoj uniji) koji je potom postao članak 151. Ugovora iz Amsterdama, a sada je članak 167. TFEU određuje fokus interesa EU-a kada je kultura u pitanju, većinom se tiče kulturne razmjene i suradnje između država članica (Primorac, 2014). Kada se govori o potpori kulturnom sektoru svakako je neophodno spomenuti financijsku potporu koja se prvenstveno

odnosi na izvore odnosno instrumente financiranja koji su dostupni dionicima navedenog sektora. „Ugovorom iz Maastrichta definirana su četiri velika područja aktivnosti, istaknuta od strane Europskog vijeća kao prioritetne aktivnosti Europske zajednice:

1. zaštita arhitektonskog naslijeđa, putem pilot projekata i financiranjem radova restauracije i drugih europskih spomenika velike povijesne važnosti;
2. promoviranje kulturne i umjetničke kreativnosti;
3. promoviranje knjiga i književnosti općenito;
4. promoviranje europskog audiovizualnog proizvoda“ (Jelavić, 2007: 9).

U skladu s navedenim područjima aktivnosti, usvajaju se prvi instrumenti financiranja tijekom 1990-ih kad se počinju koristiti programi vezani za promicanje kulture i medija (program *MEDIA* za financiranje audiovizualnih djelatnosti osnovan je 1991. godine, a programi za financiranje kulture *Kaleidoscope*, *Ariane* i *Raphael* osnovani su 1996. i 1997. godine). Razvoj programa za kulturu nastavlja se u 2000. godini kada nastaje jedinstven program za kulturu *Kultura 2000* koji je povezao prethodno navedene programe (*Kaleidoscope*, *Ariane* i *Raphael*) (Jelavić, 2007). Program *Kultura 2000* bio je program tadašnje *Zajednice za razdoblje 2000. - 2006.* sa svrhom poticanja međusobne suradnje država članica u kulturi kao i stvaranje zajedničkog europskog kulturnog prostora koji bi zbližio europske narode, uz istodobno očuvanje njihovih nacionalnih i regionalnih različitosti (Ministarstvo kulture i medija n.d.). Potom slijedi program *Kultura za razdoblje od 2007. do 2013.* za čije je provođenje izdvojeno oko 400 milijuna eura. Tri osnovna prioriteta programa bila su „promicanje transnacionalne mobilnosti kulturnih djelatnika kao i kulturno umjetničkih djela i proizvoda te promicanje međukulturnog dijaloga“ (Ministarstvo kulture i medija 1, n.d.). Program *Media* također ide svojim slijedom te nakon prvog programa, *Media 95* za razdoblje od 1991. - 1995. slijede *MEDIA II* (1996. - 2000.), *MEDIA Plus* (2001. – 2006.) i *MEDIA 2007* (2007. – 2013.). Dodatno se uvodi *MEDIA Mundus* (2011. - 2013.) čija je svrha suradnja zemalja Europske unije i zemalja Trećeg svijeta.

Europska je unija usvajanjem Europske agende za kulturu u globaliziranom svijetu te uvođenjem Otvorene metode koordinacije (OMK) za područje kulture osigurala preduvjete za bolje koordinirano donošenje odluka u području kulture. „U tom kontekstu, spajaju dva prethodno odvojena programa *Kultura* i *MEDIA* te nastaje novi program *Kreativna Europa* sa svrhom boljeg upravljanja i koordinacije dva ranije odvojena programa, te kao važan alat u ispunjavanju ciljeva Agende za kulturu, uključujući i cilj stvaranja 'kulture kao katalizatora kreativnosti' u okviru Lisabonske strategije za rast i zapošljavanje“ (Primorac et al., 2017: 7).

Program *Kreativna Europa* potkraj 2012. godine predložila je EK za proračunsko razdoblje od 2014. do 2020. godine. Radi se sedmogodišnjem programu namijenjenom kulturnom i audiovizualnom sektoru u okviru kojeg se, kako je već spomenuto, nalaze dva zasebna potprograma – potprogram *Kultura* i potprogram *MEDIA*.

Povijesni razvoj programa za promicanje kulture i medija u EU nalazi se u Tablici 2-5 s kronološkim prikazom programa namijenjenih financiranju kulture i medija po godinama.

Tablica 2-5: Povijesni razvoj programa za promicanje kulture i medija u EU

Kultura		Media	
1996.	Kaleidoscope	1991. - 1995.	Media 95
1997.	Raphael i Ariane	1996. - 2000.	Media II
2000. - 2006.	Kultura 2000	2001. - 2006.	Media plus
2007. - 2013.	Kultura	2007. - 2013.	Media 2007
		2011. - 2013.	Media Mundus
Kultura i Media			
2014. - 2020.	Kreativna Europa		
	Potprogram Kultura	Potprogram Media	

Izvor: izrada autora prema Jelavić (2007)

Realiziranje potpora kroz fondove i programe EU-a ne bi bilo moguće bez odgovarajućih kulturnih politika u zemljama članicama EU-a. Osim kulturnih politika, bitno je analizirati i dokumente u skladu s kojima EU poduzima mjere u kulturi, a to su Europska agenda za kulturu te *Plan rada za kulturu 2019. - 2022.* Navedeni će dokumenti biti analizirani u nastavku rada nakon prikaza razvoja kulturnih politika na razini EU-a s ciljem oblikovanja cjelokupne slike o potpori KS-a.

2.3.1. Kulturne politike Europske unije

Iako su kulturni aspekti uvažavani u određenim strateškim odlukama Europske unije, u fokus javnih politika Europske unije dolaze relativno nedavno (Primorac, 2014). Pravna su osnova za djelovanje u području kulture na razini EU-a članak 3. Ugovora o Europskoj uniji i članak 167. TFEU-a. Države članice imaju isključivu nadležnost u području kulturne politike, a uloga EU-a jest poticanje suradnje te podupiranje i dopunjavanje mjera država članica (European Commission, 2018: 2). Prije osvrta na kulturnu politiku na razini EU-a potrebno je definirati pojam kulturne politike. Razni autori (Žuvela, 2017, Dragojević, 2006) koriste razna tumačenja. Žuvela (2017: 3) daje tumačenje prema kojemu se „kulturna politika određuje kao institucijski okvir (zakonodavna struktura) za usmjeravanje i razvoj kreativnosti u estetskom smislu i u kolektivnom načinu života. Ostvaruje se smjernicama koje su, kao i svake politike, birokratske prirode unatoč kreativnoj prirodi kulturnog sektora. Navedene smjernice primjenjuju na cjelokupni kulturni sektor kako bi svi dionici unutar njega mogli ostvariti ciljeve svojih kulturnih djelatnosti. Radi se o vrlo kompleksnoj vrsti javne politike koja podrazumijeva sva načela, ciljeve i instrumente (zakoni, odluke, pravilnici itd.) te njihove učinke na području kulture i umjetnosti vodeći pri tome računa o kulturnim vrijednostima nacije i identitetskom simbolizmu društvenog entiteta.“

Dragojević (2006) navodi nekoliko mogućih definicija kulturnih politika, a za ovaj rad najzanimljivija je operativna koja kulturnu politiku definira kao „plansku i organiziranu djelatnost neke relativno homogene zajednice s ciljem:

- zaštite već postojećih kulturnih dobara i vrijednosti;
- poticanja i podržavanja kulturnog stvaralaštva“ (Dragojević, 2006: 50).

Kulturna politika može biti određena eksplicitno, propisima i odlukama nadležnih tijela u kulturi, ali i implicitno, propisima i odlukama tijela kojima područje kulture nije u direktnoj nadležnosti. „U većini slučajeva kulturna politika je javna politika prema umjetnosti i kulturi, koju donose nadležna ministarstva (ili agencije) na nacionalnom nivou, ili (gradski) odjeli na lokalnom nivou (najčešće prisutan model u Europi), dok u nekim državama ona nije određena na državnoj razini (npr. u Sjedinjenim Američkim Državama je agencija *National Endowment for the Arts* glavno tijelo koje donosi odluke o umjetnosti na državnoj razini). Na kulturne politike utječu i mnoge institucije iz privatnog sektora, razne zaklade, kao i nevladine organizacije“ (Primorac, 2010: 128, Primorac, 2011).

Throsby (2007) za kulturne politike navodi kako su prilično nedefinirane u odnosu na druga područja koja su od državnog interesa kao što su okoliš, zdravlje i obrazovanje gdje je jasno definirano područje i doseg djelovanja vladinih politika u odnosu na ta područja.

DiMaggio (1983), prema Widdersheim et al. (2020), kulturne politike definira kao vladine radnje koje utječu na kulturnu proizvodnju. U spomenutom radu, autori uspoređuju kulturne politike, javne knjižnice i javnu sferu Norveške, Japana i SAD-a. Nordijske zemlje imaju centraliziranu strukturu upravljanja u kojoj se odlučuje o kulturnoj politici. Japan također ima snažno centraliziranu strukturu od strane vlade, dok je u SAD-u upravljanje kulturnim politikama raspršeno.

Na kulturnu politiku na razini javnih politika EU primjenjuje se princip supsidijarnosti. Isto podrazumijeva da kulturna politika nije u domeni odlučivanja Europske unije, odnosno da se državama članicama ostavlja pravo odlučivanja formuliranja politika i donošenja odluka o financiranju. Iz navedenog proizlazi da je djelovanje Europske unije na području kulture ograničeno; njena je uloga da upotpunjuje kulturnu politiku država članica na određenim područjima u kojima države članice nisu u mogućnosti djelovati u obimu u kojem bi to bilo poželjno kao što su npr. očuvanje europske kulturne baštine, suradnja između kulturnih institucija raznih zemalja ili promicanje mobilnosti kulturnih djelatnika i djelatnica (Primorac, 2014).

Proces implementacije nacionalnih kulturnih politika u raznim europskim zemljama nužno je promatrati kroz tri različite sfere - nacionalnu, nadnacionalnu, na razini članstva u EU, te dijalog između nacionalne i nadnacionalne. Glavni smjer kulturnih politika europskih država ukazuje na decentralizaciju istih iako posebice u menadžmentu kulture još uvijek prevladava participacija države. Generalno gledajući, model kulturnih politika manjih europskih zemalja može se opisati kao hibridni. Takav model objedinjuje javno-administrativni pristup u kojem država razvija i financira umjetničku i kulturnu proizvodnju te decentralizirani pristup koji podrazumijeva suradnju između države i regionalnih kulturnih politika kao i liberalni pristup temeljen na tržišnim inicijativama. Usprkos hibridnom modelu, može se reći da je u kulturnom sektoru došlo do transformacije od centralizacije do institucionalizacije i financijske decentralizacije (Vodopiyanova, 2017).

Karakteristika kulturnih politika u 21. stoljeću jest činjenica da se moraju nositi s (post) globalizacijskim kontekstom koji je označen kulturnim, socijalnim, ekonomskim, političkim i tehnološkim transformacijama. Kulturne se politike zbog navedenoga moraju baviti brojnim

pitanjima uključujući brze tehnološke promjene i digitalizaciju, a ujedno trebaju biti vođene ekonomskim interesima (Primorac et al., 2018).

Kada govorimo o analizi kulturnih politika potrebno je naglasiti kako već „kultura, kao esencijalno prijeporan pojam koji je u središtu analize kulturnih politika, podrazumijeva velik raspon značenja i tumačenja, bez jasnih mehanizama za određivanje točnosti i podudarnosti, što nije slučaj kod, primjerice, porezne politike, industrijske politike i ostalih javnih politika u kojima se subjekt politike, tj. istraživanja može dovoljno nedvosmisleno odrediti i utvrditi. Dakle, glavno je pitanje kako se u različitim disciplinama poima tematska srž kulturne politike. S obzirom na to da se kulturna politika može definirati iz perspektiva kulturnih studija, političke znanosti, urbanog prostornog planiranja, sociologije, ekonomije i drugih disciplina izostaje jasno definirani, usuglašeni model analize kulturnih politika“ (Gray, 2010 prema Žuvela, 2017: 16).

U područjima politike kao što su javno zdravstvo, okoliš i sl. uobičajena je evaluacija učinkovitosti programa i politika kako bi se postigao odgovor na pitanja poput *Koji su zadani ciljevi?*, *Jesu li ostvareni?* i *Koja su se rješenja pokazala najisplativijima u ostvarivanju ciljeva?*. Evaluacija programa u kulturnim i kreativnim industrijama trenutno je znatno manje opsežna nego u ostalim područjima, što se može povezati s dugogodišnjim nejasnim ciljevima kulturnih politika (Rushton & Woronkiewicz, 2019). Kulturne politike nužno je promatrati kao horizontalni, dinamični i relacijski proces koji uključuje više dionika s različitim perspektivama, područjima vještina, znanja i interesa. Od rasta gradova pa do pozivanja na što veće lokalno djelovanje, povezivanje s „lokalnim“ postaje sve važniji dio retorike kulturne politike u puno zemalja. Iako je vrlo važno sudjelovanje lokalne zajednice, postavlja se pitanje postoji li opasnost povezana s lokalnim pristupom gdje lokalni dionici mogu utjecati na nejednakost unutar skupina za donošenje odluka. Iz navedenog je jasno kako je potrebno kreirati kulturne politike s nijansiranim razumijevanjem političkog i društvenog konteksta unutar kojeg se politika formira i provodi (Gilmore et al., 2019).

U nastavku teksta prikazano je kako su kulturne politike kreirane i kako se provode u pojedinim europskim zemljama. Svrha analize stjecanje je šireg uvida o stanju i perspektivama kulturnog sektora. U Portugalu od 1980-ih pa nadalje kultura postaje tema u političkom diskursu, iako još uvijek na pomalo nesustavan način, te se ne smatra područjem koje zaslužuje neovisni status u javnim politikama. Od tada pa nadalje iz nekoliko razloga postoji kontinuitet državnih intervencija u kulturu. Prvi je razlog konstantna neizvjesnost u kulturnom sektoru koja je povod definiranju i provođenju javnih politika. Osim toga, svi su dionici željeli povećati broj kulturnih

objekata. Jedan je od razloga i ovisnost središnje i lokalne uprave o financiranju iz EU-a pa čak i smjernice kojih se Portugal uvijek nastojao pridržavati. Treći razlog jest kontinuitet s kojim su vlade svih političkih uvjerenja smanjivale proračun za kulturu, posebice nakon financijske krize 2008. godine. Kontinuirani pad proračuna središnje i lokalne vlasti dovodi do ozbiljnih ograničenja vladinih intervencija ohrabrujući uglavnom nasumične pojedinačne mjere podložne trajnoj izvanrednoj situaciji. Takvi postupci ne predstavljaju strateški planiranu, pravilno artikuliranu kulturnu politiku (Garcia, 2016).

Kulturna politika u Švicarskoj uvijek je bila vrlo fragmentirana jer su kultura i umjetnost dugo smatrani lokalnim i privatnim pitanjima. Zapravo, svu javnu politiku u Švicarskoj obilježavaju dvostruki principi federalizma i supsidijarnosti. Federalizam se promatra u smislu da nadležnost za regulaciju bilo koje domene leži na kantonima i općinama, a ne središnjom državom, osim ako saveznim ustavom nije drugačije određeno. Načelo supsidijarnosti favorizira privatne inicijative dok država intervenira samo ako privatni akteri ne mogu na zadovoljavajući način riješiti problem. U švicarskom kulturnom sektoru različiti privatni akteri i institucije igraju važne uloge i doprinose financiranju kulture. Primjerice, *Migros Cultural Percentage* ili privatne zaklade i pokrovitelji koji imaju posebno dugu i važnu tradiciju u nekim švicarskim gradovima. Umjesto središnje države, kantoni, općine i privatni sektor imaju glavnu ulogu u potpori kulture u Švicarskoj (Marx, 2018).

Austrija ulaže značajne napore u razvoj vanjske kulturne politike. U drugoj polovici 2018. Austrija je po treći put preuzela dužnost predsjedatelja Vijeća EU-a, stoga je posebno zainteresirana za promociju slike o sebi kao pouzdanom partneru i europskoj zemlji koja prihvaća i štiti europske vrijednosti. Vanjska kulturna politika jedan je od pogodnih instrumenata za postizanje tog cilja koji ujedno služi promicanju austrijskih nacionalnih interesa na međunarodnoj sceni (Pavlovsky, 2018). U Austriji, koja se sastoji od devet saveznih država, većina kulturnih nadležnosti dodijeljena je svakoj pojedinoj saveznoj državi, dok je nacionalna kulturna politika u nadležnosti Odjela za umjetnost i kulturu Saveznog ministarstva za umjetnost, kulturu, državnu službu i sport. Stoga nacionalna vlada i većina saveznih država izrađuju vlastite zakonodavne programe ili strategije za umjetnost, kulturu i srodnu politiku. Nacionalna kulturna politika uglavnom se bavi saveznim kulturnim institucijama i zaštitom kulturne baštine. Uz izravnu javnu potporu umjetnosti i kulturi, austrijsko zakonodavstvo pruža niz važnih instrumenata neizravne potpore umjetnosti. To uključuje potpore, nagrade i stipendije, kao i razne zakonske odredbe socijalne politike i fiskalne politike. To su svakako sustav socijalnog osiguranja za umjetnike, mjere poduzete u području upravljanja tržištem rada,

zakonodavstvo o autorskim pravima, poticanje potpore privatnog sektora umjetnosti putem poreznih oslobođenja i poreznih odbitaka za privatne donacije i sponzorstva umjetnosti, poticaji za kupnju umjetničkih djela (Association of the Compendium of Cultural Policies and Trends, 2020).

U siječnju 2020. u Irskoj je objavljen dokument *Culture 2025* – prva nacionalna kulturna politika od 1992. godine. U osvrtu na navedeni dokument, Hadley i suradnici (2020) navode kako ekonomske politike mogu imati kulturne dimenzije, a *sine qua non* irskog kulturnog diskursa jest da kulturne politike imaju ekonomske dimenzije. Integrirajući raznoliki raspon postojećih politika i strateških dokumenata u prevladavajući irski gospodarski sustav proizvodnje i potrošnje, *Culture 2025* predstavlja holistički pristup kulturi i umjetnosti u obliku *cultural policy realism*. Osnovna svrha dokumenta jest poticanje kreativnosti, sudjelovanja građana u kulturnom sektoru, promoviranje irske kulture te osiguravanje kulturnog doprinosa širim društvenim i ekonomskim ciljevima.

Rubio Arostegui i Rius-Ulldemolins (2018) navode kako je u dvadeset prvom stoljeću kultura postala dragocjen resurs za europske zemlje, osobito one s bogatom kulturnom baštinom, kao što je to slučaj u zemljama Južne Europe poput Portugala, Španjolske, Italije i Grčke. Zbog toga je kulturna politika u tim zemljama doživjela ekspanziju u zadnja dva desetljeća i, u određenoj mjeri, konvergenciju s drugim europskim zemljama. Od 1980-ih, kulturni sektori postali su strateški resursi u zemljama Južne Europe i to u njihovoj definiciji kao nacionalne države kao i u stvaranju vanjskog nacionalnog branda. Navedeni elementi igraju suštinsku ulogu u smislu resursa za privlačenje investicija i turista ili za poticanje izvoza proizvoda. U kontekstu progresivno globalizirane ekonomije u kojoj su kulturni tokovi važniji nego ikada, nije iznenađujuće što kultura za zemlje Južne Europe i njihove države postaje sve više centralno političko pitanje. Međutim, s obzirom na napore koje države ulažu u razvijanje kulturnih sektora, zemlje na jugu nisu u vodećem položaju. Tradicionalno, ulogu vođe ima Francuska, iako je trenutno u određenom padu, dok su nordijske zemlje, a kasnije posebno anglosaksonske zemlje, preuzele vodstvo. Odras je navedenoga nedostatak akademskih publikacija u zemljama Južne Europe u odnosu na zemlje poput Francuske ili Velike Britanije (Moulin 1997, Mangset 2009 u Rubio Arostegui, Rius-Ulldemolins, 2018). Europske kulturne politike u drugoj polovici dvadesetog stoljeća bile su u domeni javnih intervencija i imale su pregršt definicija. Početkom devedesetih počinju konvergirati relativno uobičajenoj definiciji: u Njemačkoj *kulturpolitik* obuhvaća umjetničke, obrazovne i zabavne aktivnosti, u Italiji je uska povezanost s kulturnom politikom kulturnih dobara, a u Velikoj Britaniji sa zaštitom kulturne baštine (umjetnička

politika) koja se brzo povezala s masovnom zabavom i kulturnom industrijom. Mnoštvo konceptualizacija pokazuje kako je kulturna politika, koju je imenovalo francusko Ministarstvo kulture i medija 1959. godine kao konstitutivni politički projekt, snažno uvjetovana povijesnim i političkim kontekstom u kojem se razvija. Velika raznolikost kulturnih politika otežava usporedbu među njima (Rubio Arostegui & Rius-Ulldemolins, 2018). Počevši od osamdesetih godina, mnogi su autori pokušali uspostaviti tipologije kako bi razumjeli glavne tendencije kulturne politike na međunarodnoj razini. U Tablici 2-6 prikazana je klasifikacija kulturnih politika po državama prema autoru i ulozi države prema kojoj takav način kulturne politike funkcionira.

Tablica 2-6: Klasifikacija kulturnih politika po državama

Autori	Uloga države/model	Država
Cummings i Katz (1987) Chartrand i McCaughey (1989)	država vodič	SAD
	država patron	Velika Britanija
	država arhitekt	Francuska
	država inženjer	Bivši SSSR
Zimmer i Toepler (1996, 1999) – utjecaj okvira države blagostanja	liberalni model (slaba državna intervencija)	Velika Britanija i SAD
	srednjoeuropski model (snažna podrška visokoj kulturi na državnoj razini)	Francuska
	nordijski model (podrška države kulturi utemeljenoj u zajednici)	Danska, Švedska i Norveška
Mulcahyjeva klasifikacija	Uvodi druge elemente poput državne i nacionalne kulturne homogenosti kao i novije pokušaje konstruiranja usporedbe kulturnih politika na globalnoj razini	

Izvor: izrada autora prema Rubio Arostegui i Rius-Ulldemolins (2018)

Od svih komparativnih modela kulturne politike navedenih u Tablici 2-6, Rubio Arostegui i Rius-Ulldemolins vraćaju se na onaj Zimmera i Toeplera (1996, 1999) jer se temelji na tipologiji režima blagostanja. Model ujedno objašnjava odnos između društveno-ekonomskih i političkih varijabli prikazujući kontinuitet između državnog modela (razvija li se apsolutistička ili nacionalna država ili ne), odnosa između civilnog i državnog društva te utjecaja političkih inicijativa.

Mangset (2018) propituje približavamo li se kraju javne kulturne politike zapadnih demokracija. Glavni je razlog što suvremena kulturna politika nije prilagođena glavnim procesima transformacije u suvremenim društvima. Raspravlja o sedam različitih izazova/scenarija s kojima se javna kulturna politika danas mora suočiti: (1) demokratizacija kulture vrlo je teška, (2) javna tijela dosljedno nastavljaju podržavati zastarjele kulturne institucije, (3) profesionalni umjetnici i dalje su siromašni usprkos javnim potporama, (4) javna kulturna politika i dalje je pretežno nacionalna, usprkos globalizaciji kulturne proizvodnje i distribucije, (5) javna tijela sve više opravdavaju subvencije kulturi s obzirom na korisne učinke koje umjetnost i kultura mogu imati izvan kulturnog polja, (6) javni kulturni sektor mogao bi „zatvoriti“ kulturu u birokratski „željezni kavez“ i (7) moglo bi se tvrditi da javna kulturna politika nema smisla u razdoblju stagnacije javnih financija. Pored toga, Mangset raspravlja o nekoliko protuargumenata u vezi s navedenim izazovima koje temelji na dostupnim komparativnim istraživanjima javnih kulturnih politika zapadnih demokracija, pretežno norveške kulturne politike, bez definitivnog zaključka, ali naglašava da nije sigurno da će javna tijela održati kulturne politike kao zaseban sektor u budućnosti.

Razumijevanje kulturne politike za Rosenstein (2018) znači razmišljanje o tome kako i zašto vlade interveniraju u umjetnost i kulturu. Da bi se razvila kulturna politika, potrebna je nova vrsta kulturnog administratora koji ima kombinacije stručnosti u umjetnosti, s jedne strane, te posvećenost birokraciji i dosljednosti koje nalaže politika s druge strane. Marx (2019) smatra kako bi politike trebale biti otvorene za zahtjeve i aktivizam odozdo prema gore iz različitih izbornih jedinica, uključujući kulturne radnike i širu zajednicu te osnaživati i emancipirati kulturne radnike, aktiviste i građane da preispitaju ne samo kulturnu politiku, već i sudjelovanje u širim politikama.

Ono što je zajedničko svim državama članicama jest isključiva nadležnost u kulturnoj politici, dok je uloga Europske unije poticanje suradnje, potpora i dopunjavanje aktivnosti država članica. Suradnja na kulturnim politikama EU-a dobila je znatnu potporu u okviru

Komunikacije Komisije iz 2007. o *Europskoj agendi za kulturu u globaliziranom svijetu*, koju je usvojilo Vijeće (Resolution of the Council of 16 November 2007 on a European Agenda for Culture, 2007/C287/01). Osim toga, Europski parlament podržava Agendu raznim političkim rezolucijama i pilot-projektima (European Commission, 2018). Sadržaj i ciljevi dokumenta prikazani su u nastavku teksta.

2.3.2. Europska agenda za kulturu

Europska komisija 10. svibnja 2007. usvojila je političku izjavu o ulozi kulture u globaliziranom svijetu pod nazivom *Europska agenda za kulturu u globaliziranom svijetu*. Radi se o dokumentu koji objašnjava na koje sve načine EU podupire kulturu te se prvi put razrađuje europska kulturna strategija. Navode se tri važna cilja koja čine kulturnu strategiju za europske institucije, države članice te kulturni i kreativni sektor:

- promicanje kulturne različitosti i međukulturalnog dijaloga;
- promicanje kulture kao katalizatora kreativnosti u okviru Lisabonske strategije;
- promicanje kulture kao vitalnog elementa u međunarodnim odnosima Unije (Ministarstvo kulture i medija 2, n.d.).

Dokument ističe vanjsku dimenziju europske kulture, priznaje potrebu otvorenosti europske strategije kulture prema različitostima unutar Europe, ali istovremeno i prema svjetskim različitostima. Kultura je prvenstveno odgovornost država članica. U nekim se zemljama njome najvećim dijelom bave na regionalnoj pa čak i na lokalnoj razini. Aktivnosti koje se poduzimaju na razini EU-a trebaju biti u skladu s poštivanjem načela supsidijarnosti, što znači da je uloga EU-a da podrži i nadopuni, umjesto da mijenja aktivnosti država članica poštujući njihovu raznolikost i potičući razmjenu, dijalog i međusobno razumijevanje (European Commission, 2007). Kako bi ojačala kulturnu dimenziju, Europska unija poduzima nove inicijative za dodatno jačanje uloge politika povezanih s kulturom. U tu svrhu, 22. svibnja 2018. godine EK predstavlja novi program za izgradnju jače Europe koji uključuje Novu europsku agendu za kulturu. Nova europska agenda za kulturu (Nova agenda) odgovor je na poziv europskih čelnika da se učini više u području kulture i obrazovanja kako bi se izgradila povezana društva i ponudila vizija atraktivne Europske unije. Njome se nastoji iskoristiti puni potencijal kulture kako bi se pomoglo izgraditi uključiviju i pravedniju Uniju u kojoj se podupiru inovacije, kreativnost te održiva radna mjesta i gospodarski rast (European Commission 1, 2018).

U Novoj agendi su definirana tri strateška cilja:

1. „iskorištavanje moći kulture i kulturne raznolikosti za ostvarivanje socijalne kohezije i dobrobiti promicanjem kulturnog sudjelovanja, mobilnosti umjetnika i zaštite baštine;
2. povećanje stvaranja radnih mjesta i rasta u kulturnom i kreativnom sektoru poticanjem umjetnosti i kulture u obrazovanju, promicanjem relevantnih vještina te ohrabrivanjem inovacija u kulturi;
3. jačanje međunarodnih kulturnih odnosa maksimalnim iskorištavanjem potencijala kulture za poticanje održivog razvoja i mira“ (European Commission 1a, 2018).

Svaki od ovih triju ciljeva ima mjere za ostvarivanje istoga. Kako bi se stekao uvid u ciljeve i mjere za njihovo postizanje, Tablica 2-7 u nastavku teksta daje njihov detaljan prikaz. Podijeljena je na tri stupca koja se odnose na tri strateška cilja sa socijalnom, gospodarskom i vanjskom dimenzijom. Ispod svakog cilja navedene su mjere kojima će se on ostvariti, a potom što će EK po tom pitanju učiniti. Na kraju tablice navedeno je što EK očekuje od država članica.

Tablica 2-7: Nova europska agenda za kulturu

SOCIJALNA DIMENZIJA: Iskoristiti snagu kulture i kulturne raznolikosti za socijalnu koheziju i dobrobit	GOSPODARSKA DIMENZIJA: Podupiranje kreativnosti u obrazovanju i inovacijama koja se temelji na kulturi te one u pogledu radnih mjesta i rasta	VANJSKA DIMENZIJA: Jačanje međunarodnih kulturnih odnosa
• Poticanje kulturnog kapaciteta svih Europljana stavljanjem na raspolaganje čitavog niza kulturnih aktivnosti i pružanjem prilika za aktivno sudjelovanje • Poticanje mobilnosti stručnjaka u kulturnim i kreativnim sektorima te uklanjanje prepreka njihovoj mobilnosti	• Promicanje umjetnosti, kulture i kreativnog razmišljanja u formalnom i neformalnom obrazovanju i osposobljavanju na svim razinama te u cjeloživotnom učenju • Poticanje pogodnih ekosustava za kulturne i kreativne industrije, pristupa financiranju, inovacijskog kapaciteta, pravednih naknada za	• Podupiranje kulture kao pokretača održivog društvenog i gospodarskog razvoja • Promicanje kulture i međukulturnog dijaloga radi miroljubivih odnosa među zajednicama • Osnaživanje suradnje u području kulturne baštine

• Zaštita i promicanje kulturne baštine Europe kao zajedničkog resursa kako bi se podigla razina svijesti o našoj zajedničkoj povijesti i vrijednostima te osnažio osjećaj zajedničkog europskog identiteta	autore i stvaraoce te međusektorske suradnje • Promicanje vještina potrebnih u kulturnim i kreativnim sektorima, uključujući digitalne, poduzetničke, tradicionalne i specijalizirane vještine	
Komisija će:		
• podupirati istraživanje o kulturnim preplitanjima kako bi se procijenili utjecaji u različitim područjima, uključujući zdravlje i dobrobit (2018) • osmisлити posebne mjere za socijalnu uključivost pomoću kulture, programa Kreativna Europa i programa Erasmus+ 20 te razmotriti kriterije odabira za program Kreativna Europa kako bi se potaknulo projektno upravljanje koje se temelji na rodnoj ravnopravnosti (2019) • pokrenuti projekt za kulturne i kreativne prostore i gradove u okviru programa Kreativna Europa kako bi se promicali kulturno sudjelovanje te	• podupirati fazu validacije projekta Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) pod naslovom „Poučavanje, procjenjivanje i učenje vještina za kreativno i kritičko razmišljanje u obrazovanju” kako bi se modul kreativnost uključio u Program za međunarodnu procjenu učenika 2021. te istražiti mogućnosti za slično djelovanje u visokom obrazovanju i osposobljavanju (2018) • promicati glazbu i umjetnost u obrazovanju i osposobljavanju, uključujući ih kao prioritetne teme u programu Erasmus+ (2019) te promicati razvoj kreativnosti usmjerene na interdisciplinarne module na visokim učilištima, kombiniranjem umjetnosti, informacijskih i	• promicati kulturne i kreativne sektore na zapadnom Balkanu pojačanom potporom iz programa Kreativna Europa te razmotriti uporabu Instrumenta pretpristupne pomoći za potporu kulturi u zemljama u postupku pristupanja EU i na zapadnom Balkanu, posebice u pogledu provedbe povezanih ključnih inicijativa Akcijskog plana za potporu preobrazbi zapadnog Balkana • razmotriti pokretanje treće faze kulturnog programa istočnoga partnerstva te u mediteranskim zemljama osnažiti civilno društvo pomoću kulture • pokrenuti pripreme mjere u vezi s

društvena i urbana obnova (2018) • predložiti program mobilnosti za stručnjake u kulturnim i kreativnim sektorima u okviru programa Kreativna Europa (2018. -2019.)	komunikacijskih tehnologija, poduzetničkih i poslovnih vještina (2018) • nastaviti podupirati regije u provedbi strategija pametne specijalizacije i makro regionalnih strategija usmjerenih na kulturu te promicati održivi kulturni turizam u okviru posebne europske inicijative u Europskoj godini • podupirati partnerstva kreativnih stručnjaka i industrija i europskih mreža inkubatora za inovacije utemeljene na kreativnosti kojima se integriraju kreativnost, umjetnost i dizajn s najnovijim tehnologijama i znanosti • provesti pilot-projekt kojim se potiču čvršća partnerstva kulturnih i kreativnih sektora, lokalnih tijela, socijalnih partnera te pružatelja obrazovanja i osposobljavanja (2018) • razmotriti osnivanje zajednice znanja i inovacija za kulturnu baštinu i kreativne industrije Europskog instituta za inovacije i tehnologiju (2019) • organizirati redoviti dijalog s kulturnim i kreativnim sektorima u	Europskim kućama kulture u partnerskim zemljama • ojačati dijalog o kulturi s Kinom i pokrenuti novi dijalog s Japanom • provesti 11. kulturni program Europskog razvojnog fonda unutar država AKP-a za afričke, karipske i pacifičke zemlje, nadopunjujući aktivnosti u okviru svih drugih relevantnih programa EU-a kako bi se poticalo otvaranje radnih mjesta, izgradnja identiteta, strukovno osposobljavanje, audiovizualna suradnja i provela Konvencija UNESCO-a iz 2005. o zemljama u razvoju • razviti strategije za kulturnu suradnju na regionalnoj razini, počevši sa zemljama zapadnog Balkana, Bliskog istoka, regijom sjeverne Afrike i Latinske Amerike • dodati zaštitu kulturne baštine zadaćama misija Zajedničke sigurnosne i
--	--	--

	kontekstu obnovljene strategije za industrijsku politiku kako bi se utvrdile potrebe politike i pružila potpora sveobuhvatnom političkom okviru na razini EU-a • organizirati redoviti dijalog s glazbenim sektorom i provoditi pripremnu mjeru „Glazba pokreće Europu” • pojačati dijalog s europskom audiovizualnom industrijom, uključujući putem događanja u okviru Europskog filmskog foruma (2018) • podupirati države članice u osiguravanju pravednih naknada za umjetnike i stvaraoce u okviru općih i sektorskih dijaloga, u skladu sa strategijom jedinstvenog digitalnog tržišta (2019)	obrambene politike, prema potrebi, na temelju misija i projekata koji su u tijeku • podupirati koridore povezane s baštinom Puta svile u središnjoj Aziji, Afganistanu i Iranu
Komisija poziva države članice da:		
• preuzmu obvezu ostvarenja znatnog napretka u uklanjanju administrativnih i fiskalnih prepreka mobilnosti, među ostalim, u okviru sljedećeg plana rada za kulturu	• preuzmu obvezu poboljšanja socio-ekonomskih uvjeta umjetnika i stvaraoaca te promicanja obrazovanja i osposobljavanja u području umjetnosti u okviru sljedećeg plana rada	• surađuju u osmišljavanju zajedničkih aktivnosti s Komisijom, Visokom predstavnicom i službama Komisije, uključujući Europsku službu za vanjsko djelovanje

Izvor: Izrada autora prema European Commission 1, 2018.

Evidentno je kako Agenda najveći naglasak daje gospodarskoj dimenziji, odnosno podupiranju kreativnosti u obrazovanju i inovacijama temeljenim na kulturi te onim vezanim za otvaranje održivih radnih mjesta i rasta. Kako bi se navedeno ostvarilo, potrebno je poticanje ekosustava za KKI, pristupa financiranju, inovacijskog kapaciteta, pravednih naknada za autore i stvaraoce te poticanje međusektorske suradnje. Iz navedenog je vidljiva važnost pristupa financiranju, čime se ovaj rad velikim dijelom i bavi. Komisija ima niz mjera kojima planira ostvarivati strateške ciljeve među kojima se, kao što je očekivano, spominju programi Europske unije poput KE, ali i *Erasmus+* u kojemu je za 2019. godinu promicanje glazbe i umjetnosti u obrazovanju i osposobljavanju bila prioritetna tema. Sama Agenda nije dovoljna za realizaciju svih ciljeva koje je potrebno strateški planirati za što služi *Plan rada za kulturu za 2019. - 2022.* koji je usvojilo Vijeće Europske unije. U planu se nalaze prioriteti za navedeno razdoblje koji su razrađeni u daljnjem tekstu.

2.3.3. Plan rada za kulturu 2019. - 2022.

S obzirom na globalne promjene, poput digitalne transformacije, sve veću društvenu raznolikost i promjene u radnim okružjima te potrebu da se na te mogućnosti i izazove odgovori zajedničkim naporima u kulturnoj politici, Vijeće Europske unije objavilo je Zaključke o planu rada za kulturu za razdoblje 2019. - 2022. (Council of the European Union, 2018). Uvažavajući načela prema kojima kultura ima vrijednost sama po sebi te doprinosi održivom društvenom i gospodarskom razvoju, Vijeće je utvrdilo sljedeće prioritete:

- održivost u području kulturne baštine;
- koheziju i dobrobit;
- ekosustav koji podržava umjetnike, profesionalne radnike u području kulture i kreativnosti te europske sadržaje;
- rodnu ravnopravnost;
- međunarodne kulturne odnose (Council of the European Union, 2018: 2).

Osim prioriteta, u agendi su navedena i horizontalna pitanja: digitalizacija i kulturna statistika. Važnost je digitalizacije u tome što je upravo ona ključ promjena jer donosi inovativne mogućnosti u svim aspektima kulture, dok kulturna statistika daje smjer pri oblikovanju kulturnih politika. U svim prioritetnim područjima obrađene su teme u nekoliko koraka, pri čemu se primjenjuju odgovarajuće metode rada: OMK, ad hoc stručne skupine ili stručne skupine koje predvodi Komisija, studije, konferencije, seminari namijenjeni pregledu trenutnog stanja, Europski kulturni forum, dijalog s civilnim društvom i ostalo. U nastavku

teksta nalazi se tablični pregled (Tablica 2-8) tema po prioritetima kao i temama unutar prioriteta.

Tablica 2-8: Plan rada za kulturu Europske unije za razdoblje od 2019. do 2022. s prikazom tema po prioritetima

PRIORITET	TEMA
Održivost u području kulturne baštine	• Participativno upravljanje • Prilagodba klimatskim promjenama • Načela kvalitete za intervencije u području kulturne baštine • Alternativno financiranje za kulturnu baštinu
Kohezija i dobrobit	• Socijalna kohezija • Visokokvalitetna arhitektura i izgrađeni okoliš za sve • Razumijevanje digitalne publike • Mladi kreativni naraštaj • Građanstvo, vrijednosti i demokracija
Ekosustav koji podržava umjetnike, profesionalne radnike u području kulture i kreativnosti te europske sadržaje	• Status i radni uvjeti umjetnika i profesionalnih radnika u području kulture i kreativnosti • Umjetnička sloboda • Koprodukcije u audiovizualnom sektoru • Raznolikost i konkurentnost glazbenog sektora • Višejezičnost i prevođenje • Financiranje i inovacije
Rodna ravnopravnost	• Rodna ravnopravnost u kulturnom i kreativnom sektoru
Međunarodni kulturni odnosi	• Strateški pristup međunarodnim kulturnim odnosima EU-a

Izvor: izrada autora prema (Council of the European Union, 2018)

Kao što je vidljivo iz Tablice 2-8, uz svaki utvrđeni prioritet, Vijeće je odredilo teme. Od navedenih prioriteta, za ovaj rad posebno su značajne aktivnosti koje će biti provedene unutar prioriteta *Održivost u području kulturne baštine* i *Ekosustav koji podržava umjetnike, profesionalne radnike u području kulture i kreativnosti te europske sadržaje*.

Jedna od tema unutar prioriteta *Održivost u području kulturne baštine* jest *Alternativno financiranje za kulturnu baštinu* u kojoj je „cilj utvrditi nove izvore financiranja za kulturnu baštinu i primjere prenosive dobre prakse kako bi se promicala njezina gospodarska održivost. Razlog tomu jest veliki pritisak na javne proračune namijenjene kulturnoj baštini zbog čega se razvijaju alternativni izvori financiranja od javno-privatnih partnerstava do sudjelovanja lutrija i poreznog odbitka za darovanja“ (Council of the European Union, 2018). U ostvarenju ovoga cilja, sigurno će pomoći i programi i fondovi Europske unije koji imaju pozive namijenjene kulturnoj baštini.

Kada se govori o razvijanju ekosustava, onda se tu prvenstveno misli na „mobilnost umjetnika i profesionalnih radnika u području kulture i kreativnosti, širenje i prevođenje europskih sadržaja, osposobljavanje i razvoj talenta, pravedna plaća i radni uvjeti, pristup financiranju te prekogranična suradnja. Sve navedeno pitanja su od posebnog interesa za istraživanja i razmjenu na europskoj razini“ (Council of the European Union, 2018). Unutar navedenog prioriteta više je tema i aktivnosti za realizaciju istoga. U obrazloženju druge teme *Financiranje i inovacije* stoji kako je nakon skupina za OMK *Pristup financiranju za kulturni i kreativni sektor* (2014./15.) i *Razvoj poduzetničkog i inovacijskog potencijala kulturnog i kreativnog sektora* (2016./17.) te *Zaključaka Vijeća o kulturnim i kreativnim preplitanjima u svrhu poticanja inovacija, gospodarske održivosti i socijalne uključenosti* (2015) potrebno izraditi pregled trenutačnog stanja kako bi se ocijenila provedba preporuka.

Iz navedenih prioriteta i tema u dokumentu *Plan rada za kulturu 2019. - 2022.* vidljivo je koliko je bitno razumjeti alternativne izvore financiranja te koliko je aktualna tema kojom se ovaj rad bavi. Pri tome sredstva programa i fondova Europske unije zasigurno mogu doprinijeti stvaranju ekosustava koji podržava umjetnike i profesionalne radnike u području kulture i kreativnosti kao i europske sadržaje.

2.4. Potpora kulturnom sektoru na razini Republike Hrvatske

U Hrvatskoj još uvijek nije uslijedio trend smanjivanja javnih potpora u redovnom financiranju ustanova koje se bave kulturom. Sasvim je jasno kako kultura ne može opstati bez javne potpore, ali isto tako ukoliko se zadrži samo na toj potpori, neće doći do snažnijeg razvoja i pozicije kulture kao pokretača i inicijatora promjena, odnosno kulture kao djelatnosti koja nije samo potrošač nego može donijeti i financijsku korist. Javna je potpora ujedno i glavna potpora kulturnom sektoru Republike Hrvatske, a dostupna je velikim dijelom kroz javne pozive koje objavljuje Ministarstvo kulture i medija. Pravni okvir za navedeno čini Zakon o financiranju

javnih potreba u kulturi (NN 47/90, NN 27/93, NN 38/09). Od usvajanja Zakona 1990. godine isti je nekoliko puta mijenjan, a na snazi je tekst s izmjenama iz 2009. godine. Zakonske odredbe razrađene su posebnim Pravilnikom o izboru i utvrđivanju programa javnih potreba u kulturi, čije je donošenje u mjerodavnosti ministra kulture. Prvi takav pravilnik donesen je 2001. godine te je također nekoliko puta mijenjan. Na snazi je tekst pravilnika iz 2016. godine. Prethodno navedeni Zakon i Pravilnik posebno su važni jer se njima, između ostaloga, utvrđuju kriteriji za dodjeljivanje financijskih sredstava za provođenje programa javnih potreba u kulturi. (Bukvić, 2019: 22, Bestvina Bukvić et al., 2015). Navedeni Zakon i Pravilnik relevantni su za ovaj rad jer se odnose na financiranje kulture, ali potrebno je spomenuti i druge propise koji daju zakonodavni okvir za kulturu i dionike koje funkcioniraju unutar kulturnog sektora: Zakon o kulturnim vijećima (NN 48/04, NN 44/09, NN 68/13), Zakon o ustanovama (NN 76/93, NN 29/97, NN 47/99 - Ispravak i NN 35/08, 127/19), Zakon o upravljanju javnim ustanovama u kulturi (NN 96/01, NN 98/19 - stupio na snagu 1. 1. 2020.), Zakon o Zakladi Kultura nova (NN 90/11) i Zakon o Zakladi Hrvatska kuća-Croatia House (NN 123/13). Od relevantnih pravilnika koji se odnose na zakonodavni okvir za kulturu, osim spomenutog Pravilnika o izboru i utvrđivanju programa javnih potreba u kulturi (NN 55/16), bitno je spomenuti i Pravilnik o sufinanciranju projekata odobrenih u okviru programa Europske unije *Kreativna Europa* - potprogram *Kultura* (NN 45/18), Pravilnik o načinu korištenja vlastitih prihoda ostvarenih od obavljanja osnovne i ostale djelatnosti ustanova u kulturi (NN 54/19) te Pravilnik o načinu imenovanja povjerljive osobe i postupku unutarnjeg prijavljivanja nepravilnosti u Ministarstvu kulture. Slika 2-3 u nastavku donosi pregled promjena Zakona o financiranju javnih potreba u kulturi kako bi se stekao uvid u kojem su se smjeru razvijala prava, potrebe i interesi društva u kulturi u Republici Hrvatskoj.

Slika 2-3: Pregled promjena Zakona o financiranju javnih potreba u kulturi

Izvor: izrada autora prema: NN 47/90, NN 27/93, NN 38/09

Kao što je vidljivo, 1993. godine Zakon mijenja naziv i postaje Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi te definira, kao kulturne djelatnosti i poslove, akcije i manifestacije u kulturi od interesa za Republiku Hrvatsku za koje se sredstva osiguravaju iz državnog proračuna Republike Hrvatske, a osobito:

1. djelatnost ustanova kulture i drugih organizacija kulture od interesa za Republiku, kao i onih utvrđenih zakonom;
2. ostvarivanje kulturnih akcija i manifestacija od interesa za Republiku, kao i onih utvrđenih zakonom;
3. skrb o obnovi u Domovinskom ratu razorenih i oštećenih spomenika kulture i svekolike nacionalne kulturne baštine;

4. poticanje kulturnih djelatnosti u područjima i sredinama razorenim u Domovinskom ratu;
5. ostvarivanje programa zaštite spomenika kulture nulte i prve kategorije te programa zaštite muzejske i kazališne građe, kao i objekata prirode, od interesa za Republiku Hrvatsku;
6. obavljanje arhivske djelatnosti i djelatnosti službe zaštite spomenika kulture utvrđenih posebnim zakonom;
7. poticanje umjetničkog stvaralaštva;
8. tiskanje vrijedne knjige i osiguranje sredstava za otkup knjiga za potrebe knjižnica;
9. razvitak svih područja kinematografije, proizvodnje i prikazivanja filmova te zaštite filmske baštine;
10. obavljanje poslova matičnih službi u djelatnostima kulture na državnoj i regionalnoj razini;
11. razvitak kulture u kulturno nedovoljno razvijenim sredinama i područjima;
12. ostvarivanje međunarodne kulturne suradnje na osnovi sporazuma i programa kulturne suradnje s drugim državama, kao i s međunarodnim asocijacijama, što ih je prihvatila Republika Hrvatska;
13. zadovoljavanje kulturnih potreba hrvatskih manjina, naših radnika i naših iseljenika u inozemstvu te Hrvata koji žive izvan Republike Hrvatske;
14. zadovoljavanje kulturnih potreba narodnosti u Republici Hrvatskoj;
15. investiciono održavanje, adaptacije i hitne intervencije na objektima kulture od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku;
16. razvijanje kulturnog amaterizma;
17. mirovinsko i zdravstveno osiguranje samostalnih umjetnika u skladu s posebnim propisima;
18. ostvarivanje i drugih zakonom i programom javnih potreba Republike Hrvatske utvrđenih djelatnosti, programa, akcija i manifestacija u kulturi (NN 47/90, NN 27/93, NN 38/09).

Navedene alineje nalaze se u članku 9. spomenutog Zakona te su uvažene izmjene koje su se odnosile na navedeni članak s obzirom da su pojedine alineje izbrisane (ostvarivanje sporazuma i dogovora o međurepubličkoj kulturnoj suradnji što ih je prihvatila Republika Hrvatska te ostvarivanje solidarnosti u kulturi), a nove alineje (3. i 4.) dodane su kako bi se uvrstila skrb o obnovi u Domovinskom ratu razorenih i oštećenih spomenika kulture i svekolike nacionalne

kulturne baštine te poticanje kulturnih djelatnosti u područjima i sredinama razorenim u Domovinskom ratu.

Bitno je spomenuti i dodani članak 9a. koji je u nastavku u cijelosti citiran: „Javne potrebe u kulturi, za koje se sredstva osiguravaju iz proračuna županija, Grada Zagreba, općina i gradova, jesu kulturne djelatnosti i poslovi, akcije i manifestacije u kulturi od interesa za županije, Grad Zagreb, općine i gradove koje oni programom utvrde kao svoje javne potrebe, kao i one koje su utvrđene posebnim zakonom, a osobito:

- djelatnost i poslovi ustanova kulture, udruženja i drugih organizacija u kulturi, kao i pomaganje i poticanje umjetničkog i kulturnog stvaralaštva;
- akcije i manifestacije u kulturi što pridonose razvitku i promicanju kulturnog života posebno u područjima i sredinama pogođenim ratnim razaranjima;
- investicijsko održavanje, adaptacije i prijeko potrebni zahvati na objektima kulture pogođenim ratnim razaranjima, kao i drugim objektima kulture.

Županija donosi program javnih potreba u kulturi od zajedničkog interesa za općine i gradove na njezinom području te županiju kao cjelinu, usklađuje interese i poduzima aktivnosti radi ravnomjernog kulturnog razvitka općina i gradova na njenom području i županije kao cjeline, utvrđuje odnose u financiranju kulture pojedinih općina i gradova na području županije i županije kao cjeline te usklađuje razvitak i utvrđuje mrežu ustanova i drugih organizacija kulture, kao i objekata kulture od važnosti za područje županije kao cjeline. Županija svojim programom javnih potreba u kulturi utvrđuje raspored sredstava za matične i regionalne ustanove i druge organizacije kulture koje su od interesa za županiju. Program javnih potreba iz stavaka 1, 2. i 3. ovoga članka donosi predstavničko tijelo županije, Grada Zagreba, općine i grada na prijedlog njegovog poglavarstva zajedno s godišnjim proračunima županije, Grada Zagreba, općine i grada“ (NN 47/90, NN 27/93, NN 38/09).

U ovom dijelu također je bitno ukazati na promjene u financiranju koje su uočene u posljednje vrijeme, a odnose se na programe ustanova u nadležnosti Ministarstva kulture i medija koje se financiraju po novom modelu uvedenom 2018. godine. Takav model omogućuje izravno financiranje ustanova u nadležnosti Ministarstva kulture i medija za sljedeće financijsko razdoblje te je na taj način osiguran bolji uvid u upravljanje financijskim sredstvima ustanova kao i smanjenje administrativnih poslova samim ustanovama. Ustanove u nadležnosti Ministarstva kulture i medija, kojima je osnivač Republika Hrvatska, prijavljivale su do sada svoje programe na *Poziv za predlaganje programa javnih potreba u kulturi* kao i svi ostali prijavitelji. Time se smanjio broj prijava koje pristižu u Ministarstvo kulture i medija, ali i

administrativni dio posla u navedenim ustanovama, što se smatra pozitivnim promjenama (Ministarstvo kulture i medija, 2019).

Značajna promjena dogodila se i tijekom 2019. godine od kada je u funkciji novi sustav prijava na Javni poziv za financiranje koji je u cijelosti digitaliziran, čime se znatno smanjuju troškovi, olakšava i pojednostavljuje proces prijave te stvaraju preduvjeti za daljnje ubrzanje provedbe natječaja (Ministarstvo kulture i medija, 2020).

Podrška koju Ministarstvo kulture i medija pruža organizacijama iz svoga djelokruga vidljiva je i u projektu koji je pokrenut s Institutom otvoreno društvo - Hrvatska pod nazivom *Culturenet.hr* kojemu je cilj objediniti raspoložive informacije o resursima u hrvatskoj kulturi (organizacijama, udruženjima, institucijama, projektima, itd.) te omogućiti dionicima KS-a da na jednom mjestu pronađu informacije i partnere za svoje projekte. Jedan je od ciljeva i unaprijediti kulturnu suradnju kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu te pridonijeti boljoj komunikaciji između hrvatskih kulturnih ustanova, ustanova i umjetnika te svih njih i šire kulturne javnosti (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Služba za web i Culturenet, n.d.).

Na mrežnim stranicama projekta dostupne su informacije o statistici kulture - trenutno stanje, usklađivanje s EU i glavni problemi. Uzevši u obzir da je upravo statistika jedno od horizontalnih pitanja u Planu rada za kulturu 2019. - 2022. koji je donijelo Vijeće EU-a zbog velike uloge statističkih podataka pri oblikovanju kulturnih politika, u nastavku će biti prikazano trenutno stanje u RH. Na stranicama navedenog projekta *Culturenet.hr* navodi se kako se u Hrvatskoj podaci za kulturu prikupljaju putem istraživanja Državnog zavoda za statistiku (DZS). Postoje godišnja, trogodišnja i petogodišnja istraživanja. Na godišnjoj razini provode se:

- Godišnji izvještaj umjetničkog stvaralaštva i reproduktivnog izvođenja;
- Godišnji izvještaj televizije;
- Godišnji izvještaj radija;
- Godišnji izvještaj kinematografa;
- Godišnji izvještaj o proizvodnji filmova;
- Godišnji izvještaj o uvozu i izvozu filmova;
- Godišnji izvještaj o prometu dugometražnih filmova;
- Godišnji izvještaj o knjigama i brošurama;
- Godišnji izvještaj o novinama;
- Godišnji izvještaj o časopisima;

- Godišnji izvještaj o komercijalnoj eksploataciji videosnimaka;
- Godišnji izvještaj o zvučnim snimkama

Svake treće godine radi se:

- Izvještaj arhiva;
- Izvještaj pučkih otvorenih učilišta i domova kulture;
- Izvještaj muzeja, muzejskih zbirki i zbirki;
- Izvještaj športskih, šahovskih i lovačkih udruga;
- Izvještaj udruga tehničke kulture (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Služba za web i Culturenet , n.d.).

Svake pete godine radi se

- Izvještaj zooloških i botaničkih vrtova, nacionalnih parkova i sl.;
- Izvještaj udruga kulturno-umjetničkog amaterizma (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Služba za web i Culturenet , n.d.).

Podaci iz izvještaja dostavljaju se UNESCO-u u skladu s njihovim upitnicima. Podaci o financiranju kulture ne prikupljaju se statističkim istraživanjima u DZS-u, nego njima raspolažu odgovorna ministarstva. Na navedenoj stranici također stoji informacija o koracima koji su prema DZS potrebni za daljnje usklađivanje hrvatske kulturne statistike s Europskom unijom:

- poboljšati obuhvat na područje kulturne djelatnosti pravnih subjekata čija glavna djelatnost nije kultura;
- prikupiti podatke o participaciji u kulturi;
- iz sekundarnih izvora, prikupiti financijske pokazatelje u kulturi.

Navedeni su i glavni problemi:

- nedostatak registra pravnih subjekata koji se bave kulturnom djelatnosti kao sporednom;
- nedostatak potrebnih resursa za osmišljavanje ankete o participaciji u kulturi i njezino provođenje na uzorku;
- nedostatak objedinjenih evidencija i informacija o sekundarnim izvorima financiranja kulture, koje se provodi iz različitih izvora i na različitim administrativnim razinama.
(Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Služba za web i Culturenet , n.d.).

Navedeni nedostaci utvrđeni su tijekom provedbe istraživanja čiji su rezultati prezentirani u okviru ovog rada. Nepostojanje registra javnih ustanova koje se bave kulturom na jednom mjestu otežava provedbu istraživanja vezanih za kulturni sektor. Također se ne vide promjene

u dostupnosti informacija o sekundarnim izvorima financiranja, odnosno jedini dostupni podaci o financiranju kulture podaci su iz statističkog ljetopisa u kojima se vidi iznos proračuna za kulturu u ukupnom proračunu te participacija gradova, županija i općina ili financijski izvještaji za svaku pojedinu javnu ustanovu, što je nedovoljno za provedbu sveobuhvatnih istraživanja na temu financiranja kulturnog sektora u RH.

2.4.1. Razvoj kulturnih politika u Hrvatskoj

„Glavni ciljevi kulturne politike u Hrvatskoj u posljednja dva desetljeća uključivali su unaprjeđenje vrijednosti kao što su kulturni pluralizam, kreativna autonomija, povećanje i diversifikacija izvora financiranja kulture, policentrični kulturni razvoj te poticanje kulturne suradnje između javnog i privatnog sektora“ (Council of Europe/ERICarts, 2017). Značajan iskorak u području analize kulturnih politika u Hrvatskoj ostvaren je provedbom Jean Monnet projekta *EU kompetencije i nacionalne kulturne politike: kritički dijalozi* (rujan 2016. - kolovoz 2018.). Nositelj ovog značajnog projekta kojemu je svrha bila poticanje diskusije i kritičkog dijaloga o utjecaju EU agende na hrvatsku kulturnu politiku bio je Institut za razvoj i međunarodne odnose, Odjel za kulturu i komunikacije. „Opći cilj projekta je doprinos suradnji i umrežavanju akademske zajednice, kulturnih djelatnika i donosioca odluka u kulturi koji su odgovorni za implementaciju različitih EU instrumenata, agendi i strategija te izgradnja komunikacijsko informacijske platforme gdje će biti dostupni relevantni materijali na temu kulturnih politika na razini EU koji će doprinijeti boljoj informiranosti o utjecaju koji EU ima na procese u kulturnom sektoru na nacionalnoj razini“ (Institut za razvoj i međunarodne odnose, n.d.). U okviru projekta, nastalo je nekoliko tematskih dokumenata te je objavljeno posebno izdanje časopisa *Croatian International Relations Review* na temu kulturnih politika na razini Europske unije. U nastavku su obrađeni neki od radova iz navedenog časopisa te tematski dokumenti proizašli iz projekta, a koji su relevantni za ovo poglavlje.

Primorac i suradnici (2017a) navode kako se dosadašnja istraživanja nisu u velikoj mjeri bavila pristupom kulturi. U Hrvatskoj je pristup kulturi nužno promatrati u kontekstu tranzicijskih procesa kada je po pitanjima cjelokupne infrastrukture u kulturi, zakonodavstva, načina financiranja i generalnog pristupa kulturi došlo do diskontinuiteta te su se usvajali novi zakoni, pravilnici i strateški dokumenti. Rat je pridonio situaciji u kojoj se, umjesto predlaganja novih reformi, nastojalo očuvati tadašnji sustav kulturne politike s ciljem zadržavanja osnovne razine kulturne proizvodnje u cijeloj zemlji. Usprkos navedenom, Hrvatska počinje pratiti europske trendove te nastaju dokumenti vezani za kulturu. U sklopu revizije kulturne politike u RH, Vijeće Europe objavilo je nacionalni izvještaj *Cultural policy in Croatia: national report* koji

su izradili Cvjetičanin i Katunarić (1999). Radi se o „još uvijek najopsežnijem *policy* dokumentu koji opisuje hrvatsku kulturnu politiku. U ovom dokumentu, pojam pristupa kulturi nije izričito definiran iako mnoga poglavlja neizravno dotiču pitanja od značaja za poticanje pristupa kulturi“ (Primorac et al., 2017a: 11). Potom slijedi prvi strateški dokument kojeg je usvojio Hrvatski sabor 2002. godine *Hrvatska u 21. stoljeću: strategija kulturnog razvitka*. U navedenom dokumentu pokušalo se „uskladiti dva temeljna strategijska interesa. Prvi je održavanje i razvitak postojećih djelatnosti i potreba u kulturnom sektoru, uključujući i neka veća ulaganja, a drugi međusektorska suradnja i razvoj“ (Cvjetičanin, Katunarić, 2003: 15).

Razvojem kulturnih politika bavi se on line baza *Compendium of Cultural Policies and Trends* Bazu je pokrenulo Vijeće Europe zajedno s neovisnim institutom ERICarts te sadrži dubinske informacije o kulturnim politikama, statistikama i trendovima u Europi. U sklopu baze izrađeni su profili za pojedine zemlje pa tako i za Hrvatsku. Profil koji prati razvoj kulturnih politika u Hrvatskoj izradile su 2016. Jaka Primorac Jaka i Nina Obuljen Koržinek. Autorice navode kako su 1990-e u Republici Hrvatskoj bile označene političkom i administrativnom centralizacijom sa snažnim naglaskom na tradicijske vrijednosti. Cilj takvih politika bio je poticanje osjećaja nacionalne kohezije, posebice u razdoblju neposredno nakon Domovinskog rata. U formalnom smislu, kulturne politike generalno su bile orijentirane na tržišni pristup, slobodu kreativnosti i profesionalnost. Kulturno planiranje i financiranje bilo je usmjereno aktivnostima od „nacionalnog interesa“ u kulturi, a sve ostale aktivnosti bile su prepuštene tržištu u nastajanju i nevladinim organizacijama. U narednom razdoblju, od 2000. godine, dolazi do promjena uslijed rezultata izbora i nove koalijske vlade te su kulturne politike šire orijentirane okrenute kulturnom pluralizmu s balansiranim odnosom prema tradiciji, decentralizacijom i multikulturnim pristupom. U tom razdoblju počinje se bilježiti i rast broja nevladinih udruga i organizacija, a samim time jača i neovisna kulturna scena. Razdoblje od 2005. do 2013. obilježeno je pregovorima za punopravno članstvo Hrvatske u Europskoj uniji, koje je dalo novi poticaj razvoju svih sektora. Pregovori su dovršeni u lipnju 2011. godine, a Hrvatska je postala punopravna članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine (Council of Europe/ERICarts, 2016).

Strateški dokumenti često su preduvjet za odobrenje ili provedbu projekata u okviru programa EU-a. Tako je nekoliko gradova usvojilo strateške dokumente kulturnog razvoja što je bilo izravno povezano s njihovom kandidaturom za titulu Europske kulturne prijestolnice. No, promjene se i dalje ne događaju dovoljno brzo i hrvatska kulturna politika još uvijek nema dovoljno politika i strateških dokumenata niti na nacionalnoj niti na lokalnoj razini (Primorac, et al., 2017a).

U nastavku ovog poglavlja, analizirana su dva dokumenta *Strateški plan Ministarstva kulture 2019. - 2021.* i *Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015. - 2022.* kako bi se vidjelo je li došlo do značajnijih promjena u hrvatskim kulturnim politikama, a osobito u dijelu koji je značajan za ovaj rad, a odnosi se na implementiranje potpore europskih fondova i korištenje istih u provedbi ciljeva zadanih u strategijama.

2.4.2. Strateški plan Ministarstva kulture 2019. - 2021.

Ministarstvo kulture i medija obavlja upravne i druge poslove na području kulture i kulturne baštine. U skladu s navedenim, donesen je *Strateški plan za kulturu za razdoblje od 2019. - 2021.* u kojemu su postavljena dva glavna opća cilja - *Razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i proizvodnje* (Opći cilj 1) i *Zaštićena i očuvana kulturna baština* (Opći cilj 2). Unutar svakog cilja nalaze se posebni ciljevi, a u ovom radu istaknut će se ciljevi vezani za financiranje projekata. U tom smislu unutar Općeg cilja 1 razmatrat će se Poseban cilj 1.1. *Potpore umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi* te unutar Općeg cilja 2, Poseban cilj 2.2. *Osiguran optimalni model zaštite i upravljanja kulturnim dobrima* (Ministarstvo kulture i medija, 2018).

Tablica 2-9 predstavlja skraćeni prikaz strateškog plana koji se odnosi na posebni cilj *Potpore umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi* koji kao pokazatelj rezultata provedbe cilja ima broj projekata koje financira EU.

Tablica 2-9: Skraćeni prikaz dijela strateškog plana Ministarstva kulture za razdoblje 2019. - 2021.; poseban cilj *Potpore umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi*

Opći cilj	1. Razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva
Poseban cilj	1.1. Potpora umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi
Pokazatelj učinka (outcome)	Povećanje broja programa koji omogućuju veću dostupnost i aktivno sudjelovanje publike u kulturnim sadržajima
Način ostvarenja posebnog cilja	1.1.5. Program EU <i>Kreativna Europa</i> 2014. - 2020. – potprogram Kultura

**Pokazatelji
rezultata (output)**

1.1.5.1. Broj i diversifikacija programa koje sufinancira
Ministarstvo kulture i medija

1.1.5.2. Broj održanih informativnih seminara, radionica,
informativnih dana

Izvor: Ministarstvo kulture i medija (2018)

U detaljnijem pojašnjenju načina ostvarenja navedenog posebnog cilja vezano za Program KE stoji kako će se jačanje aktivne kulturne suradnje s Europskom unijom te uključivanje u europske aktivnosti i inicijative zemalja članica odvijati promoviranjem programa Europske unije za kulturni, kreativni i audiovizualni sektor pod nazivom *Kreativna Europa 2014. - 2020.* S obzirom na kontinuitet u odnosu na program *EU Kultura 2007. - 2013.*, naglasak u razdoblju do 2020. godine na organizaciji je informativnih dana, seminara i internih radionica za potencijalne korisnike programa *Kreativna Europa* - potprogram *Kultura* te na tehničkoj pomoći institucijama zainteresiranima za prijavu. Predviđen je nastavak suradnje s projektnim partnerima u okviru programa *Kreativna Europa* - potprogram *Kultura* kao i predstavnicima Europske komisije i Izvršne agencije za kulturu, obrazovanje i audiovizualnu djelatnost. Osim brojem diseminacijskih i edukacijskih aktivnosti poput radionica, seminara, konferencija i sastanaka, indikatori uspješnosti provedbe projekata u okviru programa *Kreativna Europa* - potprogram *Kultura* bit će vrednovani brojem pojedinačnih prijava hrvatskih institucija koje do sada nisu sudjelovale u projektima i drugim natječajnim kategorijama programa EU *Kreativna Europa* - potprogram *Kultura* (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, 2018).

U drugom općem cilju, *Zaštićena i očuvana kulturna baština*, nalazi se poseban cilj koji kao pokazatelj rezultata provedbe cilja ima povećanje broja integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine. Skraćeni prikaz dijela strateškog plana koji se bavi posebnim ciljem *Osiguran optimalni model zaštite i upravljanja kulturnim dobrima* nalazi se u Tablici 2-10.

Tablica 2-10: Skraćeni prikaz dijela strateškog plana Ministarstva kulture za razdoblje 2019. - 2021.; poseban cilj *Osiguran optimalni model zaštite i upravljanja kulturnim dobrima*

Opći cilj	2. Zaštićena i očuvana kulturna baština
Poseban cilj	2.2. Osiguran optimalni model zaštite i upravljanja kulturnim dobrima
Pokazatelj učinka (outcome)	Povećanje postotka očuvanih i obnovljenih kulturnih dobara stavljenih u funkciju
Način ostvarenja posebnog cilja	2.2.4. Provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine, Operativni program <i>Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.</i>
Pokazatelji rezultata (output)	2.2.4.1. Povećanje broja integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine

Izvor: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2018)

U detaljnijem pojašnjenju načina ostvarenja navedenog posebnog cilja stoji kako se unutar OP *Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.*, specifičnog cilja 6c1 *Povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine*, financiraju integrirani razvojni programi koji uključuju kulturne baštine te kroz integraciju različitih elemenata i aktivnosti osiguravaju obnovu i učinkovitije upravljanje kulturnom baštinom doprinoseći istodobno održivom razvoju na lokalnoj i regionalnoj razini.

U suradnji s Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Ministarstvo kulture i medija sklopilo je Sporazum o utvrđivanju uvjeta za dodjelu javnih sredstava u okviru Prioritetne osi 6. *Zaštita okoliša i održivost resursa*, specifičnog cilja 6c1 *Povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine* Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija* u financijskom razdoblju 2014. - 2020. Sporazumom se Ministarstvo kulture i medija obvezalo u svom proračunu osigurati sredstva za financiranje projekata u okviru Prioritetne osi 6. *Zaštita okoliša i održivost resursa*, specifičnog cilja 6c1 *Povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine*. Navedena sredstva dodjeljivana su temeljem Programa dodjele potpora za održivu obnovu kulturne baštine.

Ugovorena su 64 integrirana razvojna programa temeljena na obnovi kulturne baštine (45 ugovora za pripremu projekata i 19 ugovora za provedbu projekata) ukupne vrijednosti 942.012.804,68 HRK. Udio bespovratnih sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) u ukupnom iznosu je 776.910.349,80 HRK.

Kroz OP *Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.*, osim integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine, planiran je strateški projekt Arheološki park Vučedol koji je pripremilo Ministarstvo kulture i medija zajedno s nositeljem projekta Muzejom vučedolske kulture i ostalim partnerima (Grad Vukovar, Turistička zajednica grada Vukovara, Lučka uprava Vukovar). Cilj je projekta očuvanje i prezentacija arheološkog lokaliteta Vučedol, unaprjeđenje kulturne i turističke infrastrukture i društveno-gospodarski razvoj grada Vukovara i Vukovarsko-srijemske županije (Ministarstvo kulture i medija, 2018). Provedba je i financiranje navedenog projekta u tijeku.

Iz navedenog dokumenta evidentno je da je za ostvarenje ciljeva zadanih unutar Strateškog plana Ministarstva kulture 2019. - 2021. godine nužno, između ostalog, i korištenje fondova i programa EU-a u funkciji jačanja međunarodne kulturne suradnje, povećanja zaposlenosti, društveno – gospodarskog razvoje te unaprjeđenja kulturne infrastrukture.

Osim samih ciljeva, u dokumentu su navedeni i rizici ostvarenja Strateškog plana. Tako se za način ostvarenja cilja 1.1.5. Program EU *Kreativna Europa 2014. - 2020.* – potprogram *Kultura* kao rizik navodi kako „nestabilno i nedovoljno sufinanciranje projekata iz EU programa na regionalnoj i lokalnoj razini može utjecati na smanjenje sudjelovanja hrvatskih korisnika u programu EU *Kreativna Europa 2014. - 2020.*“ i kako „nedostatak educiranog kadra u korisničkim institucijama, posebice u javnom sektoru, može utjecati na prijavljivanje i provedbu projekata iz EU programa“ (Ministarstvo kulture i medija, 2018: 84).

Za ostvarenje cilja 2.2.4. *Provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine*, Operativni program *Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.* kao rizik se navode „nedostatni kapaciteti i iskustvo potencijalnih prijavitelja za pripremu i provedbu projekata u okviru Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.*

Upravo će se navedenim rizicima baviti ovaj rad u empirijskom dijelu kako bi se utvrdilo jesu li spomenuti rizici u smislu nedostatka kapaciteta u institucijama u javnom sektoru ključni faktor u nedovoljnoj iskorištenosti dostupnih sredstava za financiranje projekata u kulturi iz fondova i programa EU.

2.4.3. Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015. - 2022.

Strategija kulturnog i kreativnog razvitka grada Zagreba 2015. - 2022. (Strategija) predstavlja primjer dobre prakse jer je izrađena u suradnji Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport s građanima i organizacijama u kulturi. Izrađena je za osmogodišnje razdoblje sa svrhom osnaživanja i rasta umjetnosti i kulture, ali i doprinosa razvoju kreativnih industrija u Gradu Zagrebu. Proces izrade Strategije uključivao je procese preliminarnog istraživanja, analizu trenutnog stanja, formiranje ciljeva i pokazatelja, pisanje strateškog dokumenta te promociju Strategije i njezine vrijednosti za razvoj Grada Zagreba iz čega je vidljiva sveobuhvatnost navedene Strategije, što je i logično s obzirom na udio dodijeljenih sredstava za kulturu Gradu Zagrebu u ukupnom proračunu Ministarstva kulture i medija. Naime, u 2016. i 2017. godini Grad Zagreb sudjeluje u ukupnom javnom proračunu za kulturu s 20 % (Statistički ljetopis, 2018). Više je razloga zašto je za ovaj rad navedena Strategija značajna i predstavlja primjer dobre prakse.

Prvi je što se prilikom izrade Strategije vodilo računa o usklađenosti s preporukama i strateškim dokumentima Europske komisije (Europska agenda za kulturu, Kulturnom radnom planu Europske komisije 2010. - 2014.) kao i s dokumentima Republike Hrvatske (Strateški plan Ministarstva kulture RH za razdoblje 2014. - 2016.). Također je važna činjenica da je za potrebe Strategije provedena analiza trenutnog stanja, formirane su fokus grupe te su se provodile konzultacije s predstavnicima Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport i ostalih gradskih upravnih tijela te članovima vijeća pojedinih djelatnosti u kulturi. Fokus grupe provodile su konzultacije s predstavnicima kulturnog sektora - centrima za kulturu, dionicima inovativne kulturne prakse, muzejske, kazališne, plesne, knjižnične, audiovizualne, glazbene i likovne djelatnosti, arhitekture, izdavaštva, kulturno-umjetničkog amaterizma, umjetničkih obrta, inovativne umjetničke i kulturne prakse, obrazovanja i kulturnog turizma (Grad Zagreb, 2015). Analiza trenutnog stanja provedena je upitnikom upućenim građanima (sudjelovalo 2622 građana), organizacijama u kulturi (sudjelovala 121 organizacija), „provedbom fokus grupa s predstavnicima gradskih ustanova i ostalih organizacija u kulturi te individualnim konzultacijama s ostalim relevantnim dionicima u području kulture i kreativnih industrija Grada Zagreba. Na sudjelovanje u analizi putem upitnika pozvano je više od 1500 dionika u kulturi te 4000 građana“ (Grad Zagreb, 2015: 8). U sklopu rezultata analize izrađeno je stablo za definirane razvojne prepreke s prijedlozima rješavanja problema te je provedena SWOT analiza. Na temelju provedene analize, uz konzultacije s relevantnim dionicima u kulturi, definirani su ciljevi i pokazatelji.

Drugi razlog zašto je ova Strategija važna odnosi se upravo na ciljeve strategije. Opći strateški ciljevi Strategije kulturnog i kreativnog razvitka grada Zagreba 2015. - 2022. godine su sljedeći:

1. očuvati, zaštititi i promicati materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu; poduprijeti razvoj i raznolikost kulturnog i umjetničkog stvaralaštva kao doprinos kvaliteti života građana te prepoznatljivosti kulture grada Zagreba;
2. povećati interes, znatiželju, sudjelovanje i uključivanje građana u kulturne aktivnosti;
3. poduprijeti i prepoznati važnost kreativnih industrija kao pokretača gospodarskog rasta;
4. unaprijediti međusektorsku suradnju i suradnju gradskih javnih, privatnih i civilnih kulturnih organizacija na području Grada Zagreba i pružiti poticaj europskoj dimenziji kulturne suradnje;
5. osigurati izvrsnost upravljanja kulturom Grada Zagreba jačanjem kapaciteta i upravljačkih sposobnosti nadležnog gradskog ureda;
6. ojačati i unaprijediti kapacitete organizacija u području umjetnosti i kulture;
7. omogućiti financijsku održivost perspektivnih projekata, programa i poduzetničkih pothvata kulturnih i kreativnih industrija (Grad Zagreb, 2015: 31).

Cilj koji je za ovaj rad značajan jest Opći strateški cilj 3. *Poduprijeti i prepoznati važnost kreativnih industrija kao pokretača gospodarskog rasta* koji je obrađen kako bi se identificirali načini kojima se planiraju ostvariti ciljevi Strategije te kako koristiti kulturu, odnosno, u ovom slučaju, kreativne industrije kao pokretače gospodarskog rasta.

U Strategiji su istaknuti i posebni strateški ciljevi za navedeni opći cilj:

- osigurati uvođenje koncepta kreativnih industrija u javne politike;
- provesti istraživanje kreativnih/kulturnih industrija (mapiranje) s pokazateljima njihova doprinosa ekonomskom razvoju;
- omogućiti zaposlenicima nadležnoga gradskog ureda stjecanje posebnih znanja i vještina za potrebe razvoja kreativnih industrija;
- unaprijediti svijest građana i ostalih dionika o važnosti kreativnih industrija za društveni i ekonomski razvoj te ih informirati o mogućnosti povećanja zapošljivosti građana kroz razvoj kreativnih industrija;
- osigurati pristupačnu, potpunu infrastrukturu te stručnu pomoć u razvoju kreativnih organizacija;
- poticati inovacije i poduzetništvo u području umjetnosti i kulture kako bi se pridonijelo zapošljavanju i održivom razvoju kulture Grada Zagreba;

- istražiti strateške mogućnosti za održivo, sustavno povezivanje kreativnih industrija i kulturnog turizma;
- pružiti mogućnost neformalnog obrazovanja i usavršavanja u području kreativnog stvaralaštva;
- poticati projekte i programe koji podupiru kandidaturu Grada za dobivanje trajnog naslova UNESCO-ove mreže kreativnih gradova – grad Filma (Grad Zagreb, 2015: 45).

U Strategiji su navedeni i razni pokazatelji provedbe ciljeva. Među njima su broj novih potpornih mehanizama razvoju kreativnih industrija i broj infrastrukturnih projekata koji omogućuju razvoj kreativnih industrija, što potvrđuje prepoznavanje važnosti stvaranja ekosustava pogodnog za unaprjeđenje područja kulture.

Strategija ističe i probleme u razvoju i upravljanju kada je kulturni sektor u pitanju. S obzirom na proračun koji Grad Zagreb ima u ukupnom proračunu za kulturu te njegovu ulogu u cjelokupnom kulturnom životu Hrvatske, navedene probleme ne treba zanemariti. Kao primjer se može navesti ukazivanje na nepostojanje „sustavne potpore kreativnim industrijama, i nezadovoljavajuće uključivanje kreativnih industrija u javne politike“ (Grad Zagreb, 2015: 44). Također, Strategija ukazuje na to kako se „kulturni identitet Zagreba ne oblikuje sustavno, nego se veže uz različite oblike kulturnih tradicija, baštine, etno sadržaje; kultura se tretira na prilično statičan i anakron način. Svaki se spomen pojma „industrija“ u kontekstu kulture odbacuje, a iako je Zagreb centar kulturnih/kreativnih industrija Hrvatske, kulturni sektor Zagreba slabo prepoznaje vlastite potencijale i snagu“ (Grad Zagreb, 2015: 44, prema Jelinić, & Žuvela, 2013: 86). U skladu s tim, ističe se kako je „u suradnji s gradskim uredom nadležnim za gospodarstvo, potrebno poticati i poduprijeti razvoj kreativnih industrija, uzevši u obzir i potporu malom i srednjem poduzetništvu koji svoj uspjeh temelje na kreativnome stvaralaštvu“ (Grad Zagreb, 2015: 44). „Kao prvi korak sustavnog razvoja kreativnih industrija, Grad Zagreb u 2012. je godini naručio izradu Studije potencijala razvoja grada kroz kulturne/kreativne industrije i Akcijski plan poticanja razvoja kulturnih/kreativnih industrija u gradu Zagrebu“ (Grad Zagreb, 2015: 45).

Nadalje, osim Grada Zagreba, inicijativu razvoja kreativnih industrija kao pokretača gospodarskog rasta pokrenuli su Hrvatski klaster kreativnih i kulturnih industrija i Hrvatska udruga poslodavaca provedbom zajedničkoga projekta *Kreativna Hrvatska - kreativna i kulturna industrija kao pokretač razvoja*. Sve navedene inicijative predstavljaju pozitivni pomak u podupiranju kulturnog sektora kao pokretača razvoja gospodarstva te smjer kojim

treba ići u senzibiliziranju javnih politika po pitanju važnosti kulturnog sektora u cjelokupnom gospodarstvu.

3. Financiranje kulturnog sektora iz fondova i programa Europske unije

Kreativne i kulturne industrije kojima pripadaju i javne ustanove u kulturi na razini politika EU-a prepoznate su kao jedan od pokretača društvene i teritorijalne kohezije, kreativnosti i inovacija s pozitivnim učincima prelijevanja na ostatak ekonomije i društva u cjelini (Rašić Bakarić et al., 2015). Istovremeno, trebaju potporu koja bi im omogućila da na ispravan način predstavljaju svoje interese i stvaraju prekogranične mreže i platforme. Tu je potrebu prepoznala EK koja ima zadatak pomoći kulturnom sektoru da svojim aktivnostima doprinese povećavanju zaposlenosti i rastu diljem Europe. Krajem 2012. godine EK predlaže novi program za kulturu i medije pod nazivom *Kreativna Europa*, koji će biti proveden u proračunskom razdoblju od 2014. do 2020. godine. S ciljem jačanja mobilnosti umjetnika, umjetničkih djela i poticanja međukulturnog dijaloga, *Kreativna Europa* zamjenjuje program *Kultura 2007. - 2013. Kreativna Europa* (2014. - 2020.) sedmogodišnji je program namijenjen kulturnom i audiovizualnom sektoru u okviru kojeg se nalaze dva zasebna potprograma – potprogram *Kultura* i potprogram *MEDIA*. Opći ciljevi *Kreativne Europe 2020* poticanje su očuvanja i promicanja europske kulturne i jezične raznolikosti te jačanje kompetitivnosti kulturnog i kreativnog sektora, a sve s ciljem promicanja pametnog i održivog rasta (Rašić Bakarić et al., 2015: 4). Osim navedenog programa, kulturnom su sektoru na raspolaganju i strukturni fondovi. Europski je parlament 2012. godine objavio studiju o korištenju strukturnih fondova u kulturnim projektima. U studiji se navodi kako je kultura idealno smještena na vrh ekonomske i političke sfere europskih projekata jer stvara dodanu vrijednost u svim gospodarskim sektorima, a osim toga, ona pridonosi kreativnosti, socijalnoj uključenosti i boljem obrazovanju. Europski strukturni fondovi pokazali su se neophodnima za pokretanje politike kreativnosti i projekata. Projekti poput *Temple Bar quarter* (Dublin), *Prototype Fund for video games* (Dundee) i *Quartier de la Création* (Nantes) ne bi se realizirali da nije bilo sredstava iz strukturnih fondova. Nedovoljna zastupljenost kulture u okviru kohezijske politike EU-a ili OP-a ključna je prepreka za poticanje kulturnih ulaganja. Osim toga, drugi čimbenici kao što su sufinanciranje, administrativne procedure te nedostatak transparentnosti percipiraju se kao zapreke pristupa strukturnim fondovima za projekte vezane uz kulturu (European Parliament, 2012).

U izvještaju Europske unije *Good practice report, Towards more efficient financial ecosystems: innovative instruments to facilitate for the cultural and creative sectors (CCS) access to finance* (European union, Working Group of European Union Member States Experts, 2016) navodi se kako kulturni i kreativni sektor može imati koristi od niza mjera financiranja, od

samofinanciranja do mjera javne potpore i privatnog financiranja (duga i kapitala). K tomu, postoje i alternativni (često „miješani“) modeli financiranja koji su najviše inovativni u pogledu njihovog koncepta i dostupnosti.

U istom izvještaju stoji kako su nedavne studije potvrdile kapacitet organizacija KKS-a koje stvaraju rast i potiču inovacije u ekonomiji kao cjelini, odnosno pridonose inovacijama i rastu u drugim sektorima. Iz navedenog razloga, donositelji odluka odgovorni su za rješavanje jedne od prepreka njihovom rastu, a to je pristup financiranju. Većina problema proizlazi iz toga da se financiranje još uvijek u značajnoj mjeri usmjerava općenito na olakšavanje tradicionalne proizvodnje. To se ogleda u činjenici da se nematerijalna imovina ne iskazuje u bilancama tvrtki kao ni u kompleksnosti njezinog vrednovanja i korištenja kao instrumenta osiguranja. Kao rezultat toga, iz perspektive KKS-a i drugih dinamičnih sektora gospodarstva, mnogi oblici financiranja izgledaju djelomično zastarjelo. Kako bi nadvladale neuspjehe i probleme koji priječe pristup KKS financiranju, skupina OMK preporučuje državama članicama i Komisiji da unutar svojih područja nadležnosti:

- testiraju i provedu nove i inovativne sheme financiranja;
- poboljšaju pristup financiranju kroz bolju poslovnu potporu;
- podržavaju partnerstva s tvrtkama iz drugih sektora;
- poboljšaju pristup financiranju kroz svijest ulagača;
- unaprijede podatke o KKS-u i tvrtkama KKS-a;
- koriste prava intelektualnog vlasništva kao imovine i instrumenata osiguranja (European union, Working Group of European Union Member States Experts, 2016: 105).

Europska komisija prepoznala je navedene probleme i ranije te je u svrhu poticanja razvoja kulturnog sektora osmislila različite aktivnosti od panela s dionicima tog sektora do financiranja raznih inicijativa. U nastavku se nalaze neki od primjera aktivnosti Europske komisije u kulturnom sektoru:

- akcije i inicijative kao što su Europska prijestolnica kulture ili Dani europske baštine;
- program KE;
- politike međunarodne suradnje;
- dijalozi s dionicima kulturnog sektora (European Commission 3, n.d.).

Ranije spomenuta publikacija *Research for CULT Committee - Culture and creative sectors in the European Union – Key future developments, challenges and opportunities* (KEA & PPMI,

2019) također govori o izvorima financiranja kulture s naglaskom na potrebu za promjenom financijskog okruženja i poslovnih modela u KKS-u.

Ulaganja javnog sektora u kulturu bila su pod utjecajem ekonomske krize iz 2008. godine. Kao rezultat toga, javna potrošnja u kulturi u zemljama EU-a smanjenja je za 3 % u razdoblju od 2007. do 2015. godine. Na razini Europske unije, programom KE davala se podrška usmjerena rastu KKS-a u kontekstu tadašnjeg smanjenja javnih davanja na nacionalnim razinama, s jedne strane, te digitalizacije i sveprisutnijih novih s druge strane. Naravno, navedeni program nije dostatan za kompenzaciju nastale situacije posebno zbog toga što nije jednako usmjeren na sve podsektore te se jedni financiraju u značajnijoj mjeri od drugih (preko 80 % financiranih projekata odnosi se na audiovizualni sektor te sektor izvedbenih umjetnosti i kulturne baštine, dok s druge strane sektor glazbe ili kulture nije profitirao od navedenog programa). Još je nekoliko poteškoća zbog kojih navedeni program nije mogao dovoljno kompenzirati smanjenja javnih davanja. Između ostalog, to je činjenica da manje umjetničke organizacije i udruge koje nemaju kadrovskih niti financijskih kapaciteta za prijavu natječaja na pozive *Kreativne Europe*. U smislu financija, radi se o udjelu vlastitog financiranja koji bi oni trebali tražiti kroz privatne izvore koji još uvijek nisu dovoljno rasprostranjeni. Zbog svog međusektorskog karaktera, dionicima KKS-a na raspolaganju su i drugi programi financiranja iz EU-a koji podržavaju inovacije, poduzetništvo ili regionalni razvoj poput Erasmus, COSME, Horizon 2020 ili INTERREG (KEA & PPMI, 2019).

Kako bi se stekao uvid u fondove i programe EU-a koji su raspoloživi za financiranje kulture, u nastavku rada dan je detaljniji pregled izvora koji su dostupni javnim organizacijama u kulturi u Republici Hrvatskoj u proračunskom razdoblju 2014. - 2020., a prethodno su dane općenite informacije o fondovima i programima EU-a u svrhu što boljeg razumijevanja problematike vezane uz dostupnost alternativnih izvora financiranja.

3.1. Vrste fondova i programa Europske unije raspoloživih u Hrvatskoj u financijskom razdoblju 2014. - 2020.

Članstvo Hrvatske u Europskoj uniji otvorilo je mogućnosti korištenja fondova i programa EU. „Europski fondovi zamišljeni su kao financijski instrumenti koji podupiru provedbu pojedine politike Europske unije u zemljama članicama“ (Šimunković, 2016: 65). Iz tog razloga, Europska unija provodi kohezijsku politiku „koja je usmjerena na poticanje otvaranja radnih mjesta, poslovne konkurentnosti, gospodarskog rasta, održivog razvoja te poboljšanja kvalitete života građana svih regija i gradova Europske unije“ (Šimunković, 2016: 65).

Provedba kohezijske politike Europske unije financira se iz triju glavnih fondova:

1. Kohezijski fond (KF) – svrha je ovog fonda sufinanciranje aktivnosti u područjima okoliša i prometne infrastrukture koje su od zajedničkog interesa s ciljem promicanja gospodarske i socijalne kohezije i solidarnosti među zemljama članicama (KPMG, 2016: 7).
2. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) – za cilj ima ojačati ekonomsku i socijalnu koheziju u Europskoj uniji te smanjiti razvojne razlike među njenim regijama. Posebnu pažnju posvećuje konkretnim teritorijalnim karakteristikama, a djelovanje je oblikovano tako da smanji gospodarske, ekološke i socijalne probleme u urbanim područjima, posebno s fokusom na održivi urbani razvoj. Također, uglavnom je usmjeren na infrastrukturne investicije, investicije u proizvodnji s ciljem otvaranja radnih mjesta te na lokalni razvoj i razvoj malog i srednjeg poduzetništva.
3. Europski socijalni fond (ESF) – potiče zapošljavanje u Europskoj uniji.

Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond poznati su i pod nazivom strukturni fondovi.

Osim navedenih, u financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine na raspolaganju su i:

1. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR);
2. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR).

Svih pet fondova imaju zajednički naziv Europski strukturni i investicijski (ESI) fondovi (Šimunković, 2016: 65-66). Središnje koordinacijsko tijelo nadležno za upravljanje ovim fondovima u Republici Hrvatskoj jest Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Nastavak teksta donosi detaljnije informacije o Europskim strukturnim i investicijskim fondovima, a potom i o programima Europske unije.

3.1.1. Europski strukturni i investicijski fondovi

U financijskom razdoblju 2014. - 2020. Republici Hrvatskoj, iz ESI fondova, na raspolaganju je ukupno 10,676 milijardi eura. Navedeni iznos raspoređen je na prethodno navedene fondove. Slika 3-1 prikazuje distribucije sredstava po fondovima.

Slika 3-1: Europski strukturni i investicijski fondovi s pripadajućom alokacijom sredstava

Izvor: izrada autora prema Europski strukturni i investicijski fondovi 1, n.d.

*navedeni iznos ne uključuje 66 milijuna € za tehničku pomoć unutar Europskog socijalnog fonda (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, n.d.)

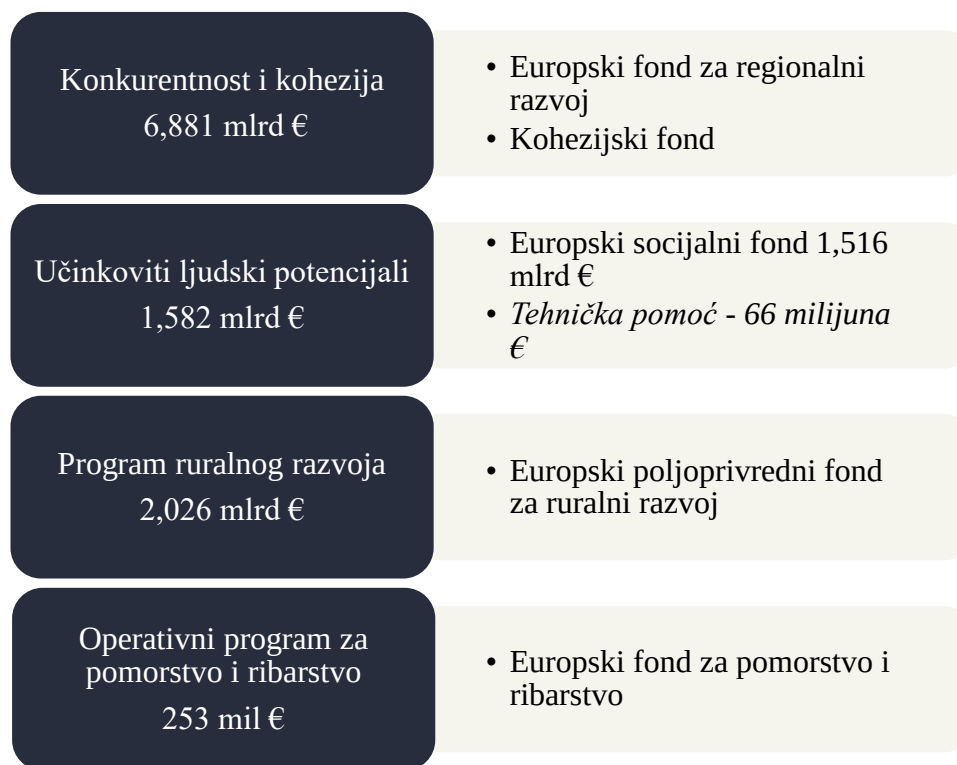
Iz Slike 3-1 vidljivo je kako je najveći iznos od 8,397 milijardi eura predviđen za ciljeve kohezijske politike (kohezijski i strukturni fondovi), 2,026 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj te 253 milijuna eura za razvoj ribarstva. Unutar kohezijske politike, veći se dio odnosi na strukturne fondove, unutar kojih dodijeljenim iznosom prevladava EFRR.

Operativni su programi plansko-programski dokumenti u kojima se detaljnije opisuju i razrađuju mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje ESI fondova te predstavljaju okvir za korištenje dodijeljenih sredstava iz ESI fondova. Unutar programskog razdoblja 2014. - 2020. nalaze se četiri OP-a:

- Operativni programi Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020.;
- Učinkoviti ljudski potencijali 2014. - 2020.;
- Program ruralnog razvoja 2014. - 2020.;
- Operativni program za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020.

U nastavku teksta, na Slici 3-2 nalazi se prikaz alociranih sredstava po operativnim programima.

Slika 3-2: Pregled operativnih programa, fondova i pripadajućih alociranih sredstava u okviru ESI fondova za razdoblje od 2014. - 2020.

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, n.d.

Kao što je vidljivo iz Slike 3-2, na OP *Konkurentnost i kohezija* odnosi se najveći udio sredstava (64 %). Dodjela finansijskih sredstava EU-a u svrhu ostvarenja kohezijske politike usmjerena je na dva glavna cilja:

- ulaganje za rast i zapošljavanje – jača se tržište rada i regionalna gospodarstva;
- europska teritorijalna suradnja – kohezija Europske unije podupire se kroz suradnju na prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj razini (Republika Hrvatska, Ministarstvo uprave, n.d.).

Koliko su značajni fondovi za zemlje članice EU-a pokazuje i trenutna situacija kada ekonomije zemalja članica Europske unije (kao i brojnih drugih zemalja diljem svijeta) trpe negativne učinke uzrokovane COVID-19 pandemijom. Jedna su od glavnih posljedica pad potražnje za robama i uslugama i rast nezaposlenosti. Europska unija zajedno s vladama zemalja članica pokušava pomoću raznih mjera umanjiti negativne učinke krize uzrokovane

pandemijom na gospodarstvo. Upravo su Europski strukturni i investicijski fondovi jedan od važnih instrumenata kojim se mogu umanjiti negativni učinci te je pokrenuta *Investicijska inicijativa za odgovor na korona virus (Coronavirus Response Investment Initiative)* koja treba omogućiti što učinkovitije korištenje EFRR i ESF sredstava (Puljiz, 2020). Navedeno dodatno potvrđuje koliko je bitna informiranost i znanje o mogućnostima koje nude fondovi Europske unije za cjelokupno gospodarstvo pa tako i za KS. Kako bi se u radu što bolje upoznali s istima, u nastavku teksta opisana su dva OP za provedbu Kohezijske politike *Konkurentnost i kohezija* i *Učinkoviti ljudski potencijali* kao i drugi cilj kohezijske politike *Europska teritorijalna suradnja* kako bi se stekao uvid u mogućnosti koje oni pružaju za financiranje projekata u kulturi.

Operativni program *Konkurentnost i kohezija* „temeljni je programski dokument kojim se provodi kohezijska politika Europske unije i doprinosi cilju *Ulaganje za rast i radna mjesta* kroz poticanje ulaganja u infrastrukturne investicije (u područjima prometa, energetike, zaštite okoliša, ICT-a) i pružanje potpore razvoju poduzetništva i istraživačkih djelatnosti“ (Europski strukturni i investicijski fondovi, n.d.). Kako se navodi na mrežnim stranicama Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU, „kroz ovaj program Hrvatskoj je na raspolaganju 6,881 milijardi eura EU sredstava za ulaganje u rast i razvoj i to 4,321 milijarda eura iz Europskog fonda za regionalni razvoj te 2,559 milijardi eura iz Kohezijskog fonda. Najveći iznos ulaganja, više od 3,5 milijardi eura, Hrvatska će uložiti u zaštitu okoliša (vodno-komunalna infrastruktura i zbrinjavanje otpada), prometnu infrastrukturu i prilagodbu klimatskim promjenama (obrana od poplava i drugih prirodnih katastrofa). Više od 2,7 milijardi eura dodijeljeno je u pet prioriteta vezanih za konkurentnost - istraživanje i inovacije, informacijske i telekomunikacijske tehnologije, razvoj malih i srednjih poduzeća, niskougljično gospodarstvo i obrazovanje“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, n.d.).

Operativni programom *Učinkoviti ljudski potencijali* pridonosi rastu zapošljavanja i smanjenju nejednakosti, socijalne isključenosti i siromaštva. „Prioriteti unutar ovog operativnog programa su visoka zapošljivost i mobilnost radne snage, socijalno uključivanje obrazovanje i cjeloživotno učenje te pametna administracija i tehnička pomoć“ (Šimunković, 2016: 66). Kao što je već ranije napomenuto, predviđena sredstva ESF-a za Hrvatsku u razdoblju 2014. - 2020. iznose 1,516 milijardi eura. „Posebna alokacija Inicijative za zapošljavanje mladih za razdoblje 2014. - 2015. godine iznosi 66,177 milijuna eura. Kada se alociranim sredstvima pribroji nacionalno sufinanciranje, ukupna financijska vrijednost

Operativnog programa *Učinkoviti ljudski potencijali* iznosi oko 1,850 milijardi“ (Europski socijalni fond 1, n.d.). Ovim su operativnim programom „razrađena ulaganja u četirima temeljnim područjima:

- više od trećine sredstava namijenjeno je mjerama za potporu pristupu održivom i kvalitetnom zapošljavanju nezaposlenih osoba. Naglasak je osobito stavljen na učinkovite mjere aktivne politike tržišta rada za mlade, dugotrajno nezaposlene, žene i starije radnike, kao i na preventivne mjere za smanjenje rizika od gubitka radnih mjesta u izmijenjenim gospodarskim prilikama;
- oko 28 % proračuna OP-a investirat će se u osiguravanje adekvatnog usklađenja znanja i vještina s potrebama tržišta rada i u tom će se smislu poticati tercijarno obrazovanje, strukovno obrazovanje i cjeloživotno učenje te poboljšanje pristupa kvalitetnom obrazovanju;
- aktivnosti vezane uz područje socijalnog uključivanja predviđaju promicanje socijalne i ekonomske jednakosti, suzbijanje diskriminacije, prijelaz s institucionalne skrbi na skrb u zajednici, poboljšanje dostupnosti i održivosti socijalnih i zdravstvenih usluga, kao i poticanje društvenog poduzetništva;
- potpora javnoj upravi obuhvaćena je kroz aktivnosti poboljšanja kapaciteta i usluga javne uprave uključujući bolje upravljanje javnim financijama, razvoj e-uprave i borbu protiv korupcije. Predviđa se i promicanje javnog dijaloga, partnerstva i jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva i socijalnih partnera. U pravosuđu se osobit naglasak stavlja na poboljšanje učinkovitosti i neovisnosti“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, n.d.).

Programom ruralnog razvoja 2014. - 2020. definirano je 18 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenje životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima uopće (Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, n.d.). Ciljevi su programa poticati konkurentnost poljoprivrede, osigurati održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatskim promjenama i postići uravnotežen teritorijalni razvoj ruralnih područja, uključujući stvaranje i očuvanje radnih mjesta (Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, n.d., Europski strukturni i investicijski fondovi 2, n.d.).

Operativni program za pomorstvo i ribarstvo 2014. - 2020. ima za cilj osigurati da aktivnosti ribarstva i akvakulture doprinose dugoročnim, održivim uvjetima koji se odnose na okoliš i koji su potrebni za gospodarski i socijalni razvoj. Zajednička ribarstvena politika trebala bi

doprinijeti povećanoj produktivnosti, primjerenom životnom standardu u sektoru ribarstva i stabilnim tržištima te bi trebala osigurati dostupnost resursa i ponude za potrošače po razumnim cijenama (Europski strukturni i investicijski fondovi 3, n.d.).

U nastavku teksta dan je i prikaz drugog cilja kohezijske politike kao relevantnog izvora financiranja projekata u KS-u.

Europska teritorijalna suradnja predstavlja drugi cilj kohezijske politike za razdoblje 2014. - 2020. Glavna svrha ovog OP-a jest biti podrška suradnji na lokalnoj, regionalnoj i središnjoj državnoj razini s partnerima iz susjednih zemalja i ostalih regija Europske unije. „Time bi se kroz zajednički pristup na odgovarajućoj administrativno-teritorijalnoj razini smanjio negativan utjecaj granica i promovirala društveno-gospodarska kohezija“ (Europski strukturni i investicijski fondovi 4, n.d.).

U programskom razdoblju od 2014. do 2020., Republika Hrvatska može punopravno sudjelovati u svim trima dijelovima europske teritorijalne suradnje - prekogranična, transnacionalna i međuregionalna suradnja.

3.1.2. Programi Europske unije

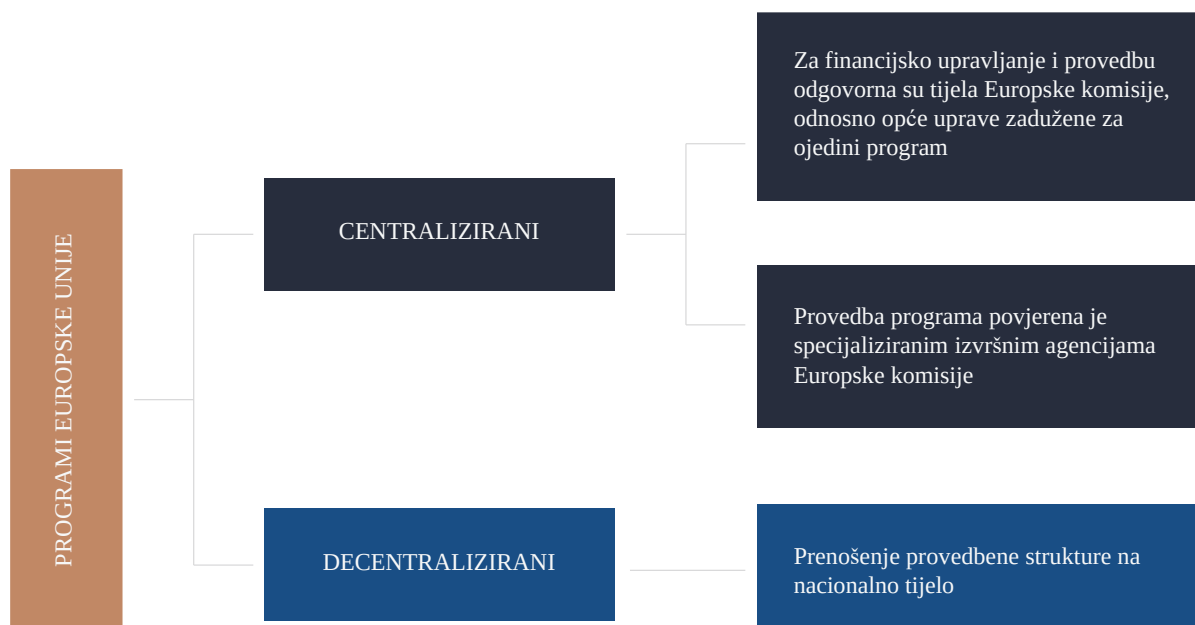
Osim navedenih strukturnih i investicijskih fondova, Hrvatskoj su na raspolaganju, ulaskom u Europsku uniju, i programi Europske unije. „Programi Unije predstavljaju integrirani niz aktivnosti koje usvaja Europska unija u svrhu promicanja suradnje između država članica u različitim područjima povezanim sa zajedničkim politikama EU-a. Iako su Programi Unije, temeljem posebne stavke u Općem proračunu EU-a, u pravilu namijenjeni državama članicama Europske unije, neki od njih otvoreni su i državama koje se nalaze u procesu pridruživanja Europskoj uniji“ (Europski strukturni i investicijski fondovi 5, n.d.). U nastavku teksta navedeni su dostupni programi Europske unije prema službenoj internetskoj stranici Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije - Europski strukturni i investicijski fondovi, čiji je cilj informiranje šire javnosti o mogućnostima sufinanciranja projekata u različitim sektorima iz sredstava europskih strukturnih i investicijskih fondova:

1. Kreativna Europa
2. Zdravlje za rast
3. Obzor 2020.
4. Cosme - Program za konkurentnost poduzeća i malih i srednjih poduzeća
5. Consumer - Program zaštite potrošača

6. Mehanizam unije za civilnu zaštitu
7. Europa za građane
8. EaSi - Program za zapošljavanje i socijalne inovacije
9. Erasmus+
10. Program za pravosuđe
11. Program o pravima, jednakosti i građanstvu
12. LIFE
13. Customs 2020
14. Fiscalis 2020
15. Hercule III ((Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (ESI fondovi) 5, n.d.)

Prema navedenom izvoru, svaki program ima posebnu pravnu osnovu i različita provedbena pravila koja su određena posebnim zakonodavnim okvirom za svaki od programa (osnivajuće uredbe EU-a). Programi Unije provode se najvećim dijelom prema centraliziranom modelu, ali prisutan je i decentralizirani model. Razlike između modela prikazane su na Slici 3-3.

Slika 3-3: Centralizirani i decentralizirani programi Europske unije

Izvor: izrada autora (prema Europski strukturni i investicijski fondovi 5, n.d.)

Opće uprave odlučuju o vrsti i trajanju programa, raspoloživom proračunu te raspisuju pozive na dostavu projektnih prijedloga. U slučajevima kada je provedba povjerena izvršnim agencijama, one su odgovorne za pripremu i objavu natječaja, financiranje, evaluaciju i preSelekciju prijavljenih projekata, pripremu i potpisivanje ugovora, praćenje projekata (početna i završna izvješća), komunikaciju s prijavljenim korisnicima te kontrole na licu mjesta. Financijski nadzor ili reviziju kod decentraliziranih programa provode ili nadziru EK, Europski ured za borbu protiv prijevara (*European Anti-Fraud Office - OLAF*) i Europski revizorski sud.

Kako bi korisnici bili upoznati s centraliziranim programima na nacionalnoj razini osigurana je pomoć potencijalnim prijaviteljima u obliku nacionalne kontakt točke (ili nacionalni koordinator) zadužene za informiranje, promidžbu i vidljivost programa. U pojedinim slučajevima, nacionalne kontakt točke, odnosno nacionalni koordinatori određenog programa ne djeluju u okviru nadležnog tijela državne uprave.

U nastavku teksta ukratko su opisani dostupni programi Europske unije prema službenim stranicama Europskih strukturnih i investicijskih fondova – Republika Hrvatska, Europska unija, Zajedno do fondova EU, opisi programa dostupnih Republici Hrvatskoj (Europski strukturni i investicijski fondovi 5, n.d.) te sa stranice Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, n.d., Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije 1, n.d.).

Kreativna Europa jest program EU-a koji pruža potporu europskom kulturnom i kreativnom sektoru i kinematografiji. Glavni je cilj programa doprinos kreativnog sektora održivom rastu i zapošljavanju. Za programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine predloženi proračun iznosi 1,8 milijardi eura, što predstavlja najveću svjetsku potporu za navedeni sektor. Financijska omotnica za program KE u okviru Višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje od 2021. do 2027. godine iznosit će 2,40 milijardi eura (Europska komisija 3, 2020).

Zdravlje za rast jest treći višegodišnji program djelovanja EU-a na području zdravstva za razdoblje 2014. - 2020. Programom se nastoji učvrstiti veza između gospodarskog rasta i zdravog stanovništva. Predviđeni proračun iznosi 449,4 milijuna eura. Program ima za cilj omogućiti zemljama Europske unije unaprjeđenje zdravstvenog sustava s obzirom na ekonomske i demografske izazove kojima su suočeni. Zdravstvo će se u novoj financijskoj omotnici (2021. - 2027.) povećati na 1,7 milijardi eura u skladu s prijedlogom Komisije da odgovori na COVID-19 (European Council, 2020).

Obzor 2020. (Horizon 2020) jest program za istraživanje i razvoj kojemu je glavni cilj osigurati konkurentnost Europe na svjetskom tržištu i koji ujedno nastoji potaknuti rast i stvoriti nova radna mjesta u Europi. Za proračunsko razdoblje od 2014. do 2020. godine, osiguran je proračun u iznosu od 78,6 milijardi eura. Program objedinjuje sve vrste financiranja istraživanja i inovacija, prethodnog, Sedmog okvirnog programa za istraživanje i tehnološki razvoj (FP7), aktivnosti vezanih uz inovacije Okvirnog programa za konkurentnost i inovacije (CIP) te Europskog instituta za inovacije i tehnologiju (EIT). Financijska omotnica za provedbu programa Horizon za razdoblje 2021. - 2027. iznosit će 75,9 milijardi eura (European Council, 2020).

Cosme ima za cilj poticanje konkurentnosti europskih poduzeća. Ciljane su skupine programa mala i srednja poduzeća (MSP), sadašnji i potencijalni poduzetnici i poslovne organizacije za podršku poduzećima. Program osigurava bolji pristup financiranju, pruža usluge podrške poslovanju, potiče poduzetničku kulturu te povećava održivu konkurentnost EU tvrtki.

Program zaštite potrošača pruža potporu politici zaštite potrošača Europske unije. Cilj programa jest staviti potrošače u središte jedinstvenog tržišta te ih poticati na aktivno sudjelovanje na tržištu i to osobito putem jačanja sigurnosti proizvoda kroz učinkovit nadzor nad tržištem, poboljšanja informiranja, obrazovanja i svijesti o pravima potrošača, konsolidacije prava potrošača i jačanja učinkovite naknade, posebice kroz alternativno rješavanje sporova i jačanja provedbe prekograničnih prava.

Mehanizam unije za civilnu zaštitu pruža podršku državama članicama koja se odnosi na zaštitu, ponajprije ljudi, ali i okoliša i imovine, uključujući kulturnu baštinu u slučaju prirodnih katastrofa i tehnoloških ili ekoloških nesreća velikih razmjera.

Program Europa za građane jedan je od programa Europske unije koji se sastoji od niza aktivnosti koje Unija usvaja s ciljem promicanja suradnje među zemljama sudionicama programa u različitim područjima vezanim zajedničkim politikama. Glavni su ciljevi ovog programa, prema informacijama se službene stranice Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (ESI fondovi), pridonijeti razumijevanju građana o EU, njenoj povijesti i raznolikosti, poticati europsko građanstvo i poboljšati uvjete za građansko i demokratsko sudjelovanje na razini EU-a, povećati svijest o zajedničkoj povijesti i vrijednostima, poticati demokratsko sudjelovanje građana na razini EU-a, razvijati razumijevanje građana o procesu kreiranja politike EU-a i promicati mogućnosti za društveni i interkulturalni angažman i volonterstvo na razini EU-a.

Program za zapošljavanje i socijalne inovacije – Eeasi namijenjen je promicanju visoke razine kvalitete i održivosti zapošljavanja, a jamčit će odgovarajuću i pristojnu socijalnu zaštitu, borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva kao i poboljšanje uvjeta rada. Cilj je programa podržati napore država članica u osmišljavanju i provedbi zapošljavanja i socijalnih reformi na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini kroz koordinaciju politike, identifikaciju, analizu i razmjenu dobrih praksi.

Erasmus+ usmjeren je jačanju znanja i vještina te zapošljivosti europskih građana kao i unaprjeđenju obrazovanja, osposobljavanja te rada u području mladih i sporta. „Program je usmjeren na dodanu EU vrijednost i sustavni utjecaj kroz podršku za mogućnosti učenja za pojedince unutar Europske unije i izvan nje, institucionalnu suradnju obrazovnih ustanova, organizacija mladih, poduzetnika, lokalnih i regionalnih vlasti i udruga, podršku reformama u zemljama članicama s ciljem modernizacije sustava obrazovanja i osposobljavanja te promicanje inovacija, poduzetništva i zapošljivosti“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije 1, n.d.).

Program o pravima, jednakosti i građanstvu ima za cilj jačanje nediskriminacije, sprječavanje i suzbijanje rasizma, ksenofobije, homofobije i drugih oblika netolerancije, promicanje i zaštita osoba s invaliditetom, ravnopravnost muškaraca i žena, sprečavanje nasilja nad djecom, mladima i ženama, promicanje i zaštitu prava djece, osiguranje najviše razine zaštite privatnosti i osobnih podataka, promicanje i zaštitu prava koja proizlaze iz građanstva Unije i jačanje prava potrošača.

Life program za zaštitu okoliša i klimatske akcije isključivo je posvećen zaštiti okoliša i prirode namijenjen aktivnostima u području zaštite okoliša i zaštite prirode čiji je cilj doprinijeti razvoju i provedbi politike zaštite okoliša Europske unije.

Carine 2020 (Customs 2020) je program koji pruža podršku suradnji carinskih uprava zemalja članica EU-a i drugih uključenih dionika. Program omogućuje suradnju u području razvoja ljudskih resursa i njihovih kompetencija, kao i u području digitalizacije. Najvažnija dodana vrijednost programa jest poboljšanje kapaciteta carinske uprave vezano uz prikupljanje carinskih prihoda te upravljanje kompleksnim trgovinskim tokovima, pri čemu se istovremeno i smanjuju troškovi poslovanja.

Fisalis 2020 jest program koji potiče efikasnost poreznih sustava unutar EU-a kroz suradnju zemalja članica u području porezne politike. „Glavni je cilj pružanje podrške u procesu

usklađivanja poreznog zakonodavstva, ojačati kapacitet porezne administracije, poboljšati efikasnost suzbijanja poreznih prijevара, utaja i izbjegavanja plaćanja poreza. Također je cilj poboljšati suradnju s drugim tijelima državne uprave, međunarodnim organizacijama, trećim zemljama i gospodarskim subjektima u području suzbijanja poreznih prijevара, utaja i izbjegavanja plaćanja poreza“ (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije 1, n.d.).

Hercule III program je koji doprinosi razvoju mjera na razini Unije i država članica za suzbijanje prijevара, korupcije i svih drugih nezakonitih radnji koje štete njenim financijskim interesima putem zajedničkog specijaliziranog osposobljavanja za zaposlenike tijela nacionalne i regionalne uprave i za ostale zainteresirane strane graničnih operacija (Europski strukturni i investicijski fondovi 5, n.d.).

Vijeće Europske unije, na kojemu je dogovorena raspodjela europskoga proračuna za razdoblje od 2021. do 2027. godine, održano je u Bruxellesu od 17. do 21. srpnja 2020. Usvojeni proračun temelji se na dvama osnovnim dijelovima. Prvi je Višegodišnji financijski okvir (VFO) za razdoblje od 2021. do 2027. godine, a drugi je Plan za oporavak pod nazivom *EU za sljedeće generacije*. Drugim riječima, osim redovnih sredstava planiranih kroz VFO za 2021. do 2027., kao odgovor na pandemiju uzrokovanu bolesti COVID-19, do 2023. bit će dostupna dodatna sredstva kroz instrument EU-a za sljedeće generacije (Next Generation EU – NGEU). Navedeni instrument koristit će se na način da se 70 % iznosa iskoristi za 2021. i 2022. godinu te preostalih 30 % za 2023. Sveobuhvatni paket (VFO i NGEU) iznosi 1.824 milijardi eura od čega VFO za razdoblje 2021. - 2027. iznosi 1.074 milijarde eura, dok su sredstva NGEU 750 milijardi eura, od čega je 390 milijardi eura namijenjeno za sredstva bespovratne pomoći, a 360 milijardi eura za zajmove.

Izvješće o izvanrednom Europskom vijeću održanom u Bruxellesu podneseno je i u Hrvatskome saboru gdje je navedeno kako će „Hrvatskoj biti na raspolaganju preko 22 milijarde eura to jest 165 milijardi kuna u iduće četiri, odnosno idućih sedam godina“ (Vlada Republike Hrvatske, 2020).

Novi pristup financiranju Europske unije „trebao bi osigurati financiranje kroz redovni proračun Unije uključujući tradicionalne politike poput kohezijske te osigurati gospodarski oporavak od posljedica pandemije COVIDA-19, jačati otpornost, generirati rast i poticati ulaganja uz ostvarivanje klimatskih ciljeva i ciljeva digitalizacije“ (Vlada Republike Hrvatske, 2020).

3.2. **Financiranje kulturnog sektora iz fondova i programa Europske unije**

Za dionike KS-a, osobito menadžere u kulturi, razvijanje internacionalnih i interkulturalnih kompetencija ključno je za njihov dugoročan uspjeh (Mandel, 2020). Stjecanje navedenih kompetencija, između ostalog, omogućuju međunarodni projekti. Takvi projekti mogu se financirati putem EU fondova te je zato nužno da dionici KS-a budu upoznati s mogućnostima financiranja i razvoja projekata u kulturi.

Ključni program, kada je kultura u pitanju, jest program *Kreativna Europa*. Unatoč tome, svakako treba spomenuti program *Erasmus+* koji je više fokusiran na obrazovanje i osposobljavanje, ali također ima širok raspon programa i inicijativa među kojima su i umjetnost i kultura. Program KE pod izravnim je upravljanjem Europske komisije, dok aktivnosti programa *Erasmus+* provedbeno mogu biti centralizirane (u nadležnosti Izvršne agencije za obrazovanje, audiovizualne medije i kulturu Europske komisije - EACEA) i decentralizirane (u nadležnosti nacionalnih agencija uspostavljenih u svim programskim državama - državama koje u potpunosti sudjeluju u svim aktivnostima programa *Erasmus+*) (Agencija za mobilnost i programe EU, n.d.). Osim navedenih programa, kada je kultura u pitanju, izvori financiranja mogu se naći i u „decentraliziranim“ programima (u nadležnosti nacionalnih tijela) kao što su Programi teritorijalne suradnje (INTERREG) ili Europski socijalni fond.

Uz program *Kreativna Europa*, u nastavku teksta, dani su opisi programa *Erasmus+*, *INTERREG* i *Europskog socijalnog fonda* koji također predstavljaju prilike za financiranje projekata u kulturi.

3.2.1. Erasmus+

„*Erasmus+* najveći je program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport. Obuhvaća sve europske i međunarodne programe i inicijative Europske unije u području obrazovanja (opće obrazovanje, visoko obrazovanje, obrazovanje odraslih), osposobljavanja (strukovno obrazovanje i osposobljavanje), mladih i sporta. Usmjeren je jačanju znanja i vještina te zapošljivosti europskih građana, kao i unaprjeđivanju obrazovanja, osposobljavanja te rada u području mladih i sporta, povezivanju obrazovanja, osposobljavanja i sektora mladih s poslovnim sektorom, (Agencija za mobilnost i programe EU, n.d.).

Tablica 3-1: Erasmus+ program za razdoblje 2014. - 2020.

Program	Erasmus+ 2014. – 2020.
Područja	• obrazovanje (opće obrazovanje, visoko obrazovanje, obrazovanje odraslih) • osposobljavanje (strukovno obrazovanje i osposobljavanje) • mladi • sport
Ciljevi	• jača povezanost EU politika s programima dodjeljivanja financijske potpore • pojednostavnjenje strukture i provedbe: aktivnosti sistematizirane po područjima, jednostavniji izračuni financijske potpore (paušalni iznosi) • naglasak na kvaliteti projekta (sadržaju mobilnosti, proizvodu/rezultatu) • jača diseminacija i bolja iskorištenost rezultata projekta • održivost rezultata nakon završetka projekta • bolja povezanost s potrebama tržišta rada • veća EU dodana vrijednost.
Struktura prema aktivnostima	• Ključna aktivnost 1 - Mobilnost u svrhu učenja za pojedince • Ključna aktivnost 2 - Suradnja za inovacije i razmjenu dobre prakse • Ključna aktivnost 3 - Podrška reformi politika • Program Jean Monnet • Sport
Prijavitelji	• Bilo koje javne ili privatne ustanove, organizacije i tijela aktivnih u području obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta u 34 zemlje članice programa <i>Erasmus+</i> (škole, instituti, edukacijski centri, neprofitne organizacije, mala i srednja poduzeća, javna tijela na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, kulturne organizacije, knjižnice, muzeji...)
Proračun	• Proračun je ovoga sedmogodišnjeg programa 14,7 milijardi eura, što je čak 40 % više u odnosu na proračune prethodne generacije programa.

Izvor: izrada autora prema Agencija za mobilnost i programe EU (n.d.)

Tablica 3-1 daje prikaz programa *Erasmus+* uključujući definirane ciljeve, prijavitelje na koje se odnosi program i predviđeni proračun. Iz tablice je vidljivo da se neke aktivnosti, a najviše one koje se odnose na suradnju za inovacije i razmjenu dobre prakse, mogu provoditi i u sklopu projekata u kulturi. Navedeni program spomenut je s obzirom da se može koristiti i za

financiranje projekata u kulturi iako je najviše usmjeren na obrazovanje. Upravo kroz obrazovanje navedeni program podupire različite projekte kojima se povećavaju kompetencije stručnjaka iz područja kulturne baštine koji na taj način mogu razvijati svoje vještine i znanja. O navedenom svjedoči niz projekata koji su 2018. godine nosili oznaku Europske godine kulturne baštine. „Posljednjih 30 godina *Erasmus+* i njegovi prethodnici otvorili su brojne mogućnosti mladim ljudima da otkriju i povežu se sa svojim kulturnim korijenima. Program je omogućio tisućama institucija i udruga koje provode aktivnosti u području kulturne baštine razvijanje obrazovnih programa te podučavanje o europskoj kulturnoj baštini kao i osposobljavanje volontera i profesionalaca u očuvanju te baštine i razmjeni znanja o njoj“ (European union, 2018: 5). Jedan od takvih projekata jest *Fortified Churches* odobren kroz *Erasmus+*, iz područja strukovnog obrazovanja i osposobljavanja kroz koji učenici iz Njemačke rade na obnovi povijesnih i kulturnih znamenitosti u Transilvaniji te na taj način stječu znanja i iskustva koja će koristiti kada postanu aktivni dionici kulturnog sektora. Projekt je trajao od lipnja 2015. do svibnja 2017., a potpora je iznosila 139.920,00 eura (European Commission 4, n.d.).

3.2.2. Programi teritorijalne suradnje (INTERREG)

Europska teritorijalna suradnja također je poznata pod nazivom *INTERREG*, a uspostavljena je s ciljem ispunjavanja kohezijske politike koja se odnosi na stvaranje podloge za razvoj koordinirane, sustavne i strateški usmjerene suradnje na lokalnoj, regionalnoj i središnjoj državnoj razini s partnerima iz susjednih zemalja i ostalih regija Europske unije. Temelji se na trima programima - prekogranična suradnja (Interreg A), transnacionalna suradnja (Interreg B) i međuregionalna suradnja (Interreg C) koji su opisani u nastavku (Europski strukturni i investicijski fondovi 4, n.d).

„Interreg A - podupire suradnju između NUTS III regija koje se nalaze na granici dviju ili više država. Program uključuje lokalna i regionalna tijela u inicijative zajedničkog rješavanja izazova prepoznatih u prekograničnom području te iskorištavanja potencijala za rast i razvoj.

Interreg B - uključuje regije iz većeg broja europskih država u makroregije. Obuhvaća makroregionalna područja poput Baltika, Dunava, Alpa, Jadrana itd. Cilj je programa poticanje integriranog teritorijalnog razvoja na razini prepoznatih makroregija provodeći strateški i koordinirani pristup u skladu s prioritetima kohezijske politike. U trenutnom razdoblju ukupno 15 transnacionalnih programa potiče teritorijalnu suradnju. U okviru programa financiraju se

teme inovacija i poduzetništva, okoliša, dostupnosti i infrastrukture, policentričnog urbanog razvoja i drugih.

Interreg C - obuhvaća međuregionalnu suradnju na paneuropskoj razini i uključuje države članice Unije te određene države nečlanice (Norveška, Švicarska...). Osnovni cilj međuregionalnih programa jačanje je učinkovitosti kohezijske politike kroz uspostavu mreža za razmjenu iskustava i najboljih praksi između regija. U trenutnom financijskom razdoblju uspostavljena su četiri međuregionalna programa koji doprinose europskoj teritorijalnoj suradnji jačanjem institucionalnih kapaciteta javnih tijela, istraživanjem teritorijalnog i održivog urbanog razvoja te prijenosom znanja i najboljih praksi o relevantnim javnim politikama“ (Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske, n.d). U svim navedenim projektima, potpora EU-a može iznositi i do 85 % ukupnih prihvatljivih troškova. Na Slici 3-4 nalazi se prikaz dostupnih programa teritorijalne suradnje u Hrvatskoj u razdoblju 2014. - 2020. te se opisuje uloga Agencije za regionalni razvoj Republike Hrvatske (ARR) u navedenim programima.

Slika 3-4: Programi teritorijalne suradnje u razdoblju od 2014. - 2020. na raspolaganju prijaviteljima iz RH

Prekogranična suradnja	Transnacionalna suradnja	Međuregionalna suradnja
• IPA program prekogranične suradnje Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Crna Gora 2014. - 2020. • IPA program prekogranične suradnje Hrvatska - Srbija 2014. -2020. • Program prekogranične suradnje Mađarska - Hrvatska 2014. - 2020. • Program prekogranične suradnje Slovenija - Hrvatska 2014. - 2020.	• Program transnacionalne suradnje Središnja Europa 2014. - 2020. • Program transnacionalne suradnje Mediteran 2014. -2020. • Program transnacionalne suradnje Dunav 2014. -2020. • Jadransko-jonski program transnacionalne suradnje 2014. - 2020.	• Program međuregionalne suradnje INTERREG EUROPE 2014. - 2020. • Program međuregionalne suradnje URBACT 2014. -2020.

• Program prekogranične suradnje Italija - Hrvatska 2014. - 2020. • ARR: Upravljačko tijelo (Ured za upravljanje programima suradnje) Kontrolno tijelo (Ured za prvostupanjsku kontrolu)	• ARR: Kontrolno tijelo (Ured za prvostupanjsku kontrolu)	• ARR: Kontrolno tijelo (Ured za prvostupanjsku kontrolu)
---	---	---

Izvor: izrada autora prema Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske, n.d.

Iz Slike 3-4 vidljivo je kako u okviru svake suradnje postoji nekoliko programa, ovisno o području na koje se suradnja odnosi. Najviše programa definirano je u okviru prekogranične suradnje te je to jedini program u kojemu je Agencija za regionalni razvoj upravljačko tijelo, dok je u ostalim programima kontrolno tijelo.

Kako bi se što bolje razumjele mogućnosti koje navedeni programi pružaju kulturnom sektoru, u nastavku teksta dan je tablični prikaz jednog IPA prekograničnog programa i jednog transnacionalnog programa s proračunom, područjima, upravljačkim tijelom te prilikama za kulturni sektor. Na taj način pruža se uvid na koji se način financiranje projekata u kulturnom sektoru može realizirati kroz apliciranje na programe teritorijalne suradnje. Pod prilikama se nalazi prioriteta os unutar koje su zastupljene teme vezane za kulturu, a dani su i primjeri kao pokazatelj na koji se način različiti fondovi mogu koristiti u svrhu realizacije projekata u kulturi. Tablica 3-2 prikazuje osnovne informacije o IPA programu prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije iz kojega je proizašao primjer dobre prakse suradnje dvaju gradova opisan u nastavku teksta.

Tablica 3-2: IPA program prekogranične suradnje Hrvatska-Srbija 2014. - 2020.

Program	Interreg IPA Cross-border Cooperation Programme Croatia-Serbia 2014-2020
Mrežna stranica	http://www.interreg-croatia-serbia2014-2020.eu/
Proračun	34.293.188 €
Prihvatljiva područja	4 županije iz Hrvatske: Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska i Požeško-slavonska županija i 5 upravnih okruga iz Srbije: Sjeverno Bački, Zapadno Bački, Južno Bački, Sremski te Mačvanski upravni okrug
Upravljačko tijelo	Republika Hrvatska
Prilike	Prioritetna os 4 - Doprinošenje razvoju turizma i očuvanje kulturne i prirodne baštine

Izvor: izrada autora prema: Interreg IPA Cross-border Cooperation Programme Croatia-Serbia 2014-2020 (n.d.)

Iz navedenih podataka vidljivo je da se projekti u kulturnom sektoru mogu financirati i kroz IPA programe, u ovom konkretnom slučaju, pod prioritetnom osi 4 koja se odnosi između ostalog i na očuvanje kulturne baštine. Kao primjer dobre prakse promicanja upotrebe fondova EU-a za rekonstrukciju, obnovu i vrednovanje kulturne baštine i razvoj turizma odabran je projekt suradnje između Osijeka i Subotice - S.O.S. koji je imao za cilj unaprijediti očuvanje i upravljanje zajedničkom povijesnom i kulturnom baštinom iz zajedničkog secesijskog razdoblja Austro-Ugarske Monarhije u prekograničnom području Slavonije i Baranje u Hrvatskoj te Vojvodine u Srbiji. Projekt S.O.S., skraćeno od *Subotica Osijek Secession*, usredotočen je na zajedničku povijest i arhitektonski vizualni identitet Subotice u Srbiji i Osijeka u Hrvatskoj. Projektom su revitalizirane postojeće arhitektonske znamenitosti iz razdoblja secesije i razvijena je turistička tematska ruta. Ukupno ulaganje u projekt S.O.S. - *Subotica Osijek Secession Tourist Route* iznosi 1.066.007 eura, pri čemu EU-ov Europski fond za regionalni razvoj i Instrument za pretpristupnu pomoć II pridonosi iznosom od 906.106 eura

u okviru programa Interreg IPA programa prekogranične suradnje Hrvatska - Srbija za programsko razdoblje 2014. - 2020. Ulaganje pripada prioritetu *Radna mjesta, rast i ulaganja* (European Commission 5, n.d.).

Tablica 3-3 prikazuje prilike za financiranje projekata u kulturnom sektoru unutar transnacionalne suradnje na primjeru programa Središnja Europa.

Tablica 3-3: Program transnacionalne suradnje Središnja Europa 2014. - 2020.

Program	Program transnacionalne suradnje Središnja Europa
Mrežna stranica	http://www.interreg-danube.eu/
Proračun	246.581.112 €
Prihvatljiva područja	9 zemalja iz EU-a (Austrija, Hrvatska, Češka, Mađarska, Poljska, Slovačka i Slovenija (sve regije), Njemačka (8 regija) i Italija (9 regija))
Upravljačko tijelo	Austrija
Prilike	Prioritetna os 3 - Suradnja u području prirodnih i kulturnih resursa za održivi rast u Središnjoj Europi

Izvor: izrada autora prema: Interreg Central Europe Programme (n.d.)

Podaci pokazuju da i ovaj program može služiti kao izvor financiranja kulturnom sektoru. Kao primjer u sklopu programa izdvojen je projekt naziva *Come In!*. Projektom je objedinjeno šest srednjoeuropskih zemalja u zajedničkom nastojanju da povećaju broj posjetitelja malim i srednjim muzejima, čineći ih dostupnijima osobama s invaliditetom i podižući razinu svijesti o važnosti uključenosti i dostupnosti. Ukupno ulaganje za projekt *Come In!* – suradnja radi otvorenog pristupa muzejima prema široj inkluziji iznosi 2.580.000,00 eura, od kojih Europski fond za regionalni razvoj pridonosi iznosom od 2.090.000 eura u okviru OP *Interreg Središnja Europa* za programsko razdoblje 2014. - 2020. Ulaganje pripada prioritetu *Radna mjesta, rast i ulaganja* (European Commission 6, n.d.)

3.2.3. Europski socijalni fond

Pored navedenih programa teritorijalne suradnje, postoje i druge mogućnosti koje nudi Europska unija, a odnose se na financiranje projekata u kulturi. U nastavku teksta prikazane su prilike koje pruža Europski socijalni fond, odnosno kako se njegovim korištenjem može povećati jačanje i konkurentnost kulturnog sektora.

„Europski socijalni fond kao glavni instrument za ostvarivanje strateških ciljeva politike zapošljavanja EU-a usmjeren je na poticanje poduzetništva, pružanje pomoći posloprimcima u pronalaženju boljih radnih mjesta i uspostavi pravednijih mogućnosti za sve građane EU-a prilikom njihova zapošljavanja. Njegovo se djelovanje temelji na ulaganju u ljudske resurse - posloprimce, mlade ljude i one koji su u potrazi za poslom. Novčana sredstva koja se izdvajaju iz ESF-a uvijek su popraćena javnim ili privatnim financiranjem. Stopa udjela u sufinanciranju projekta kreće se u rasponu od 50 % do 85 % (95 % u iznimnim slučajevima) njegovih ukupnih troškova, što ovisi o relativnom bogatstvu regije“ (Savić et al., 2015: 14).

Glavni cilj ESF-a smanjenje je razlika u napretku kao i životnom standardu između država članica EU-a i njihovih regija te promidžba gospodarske i socijalne kohezije. Ostali ciljevi programa su:

- jačanje gospodarske i socijalne kohezije;
- doprinos otvaranju boljih i održivih radnih mjesta;
- potpora regijama koje mijenjaju gospodarsko i socijalno okruženje u eri globalizacije;
- jačanje informacijskih i komunikacijskih tehnologija (Europski socijalni fond 5, n.d.).

Projekti koje financira ESF razlikuju se po ciljevima, svrsi i veličini, a ciljane su skupine raznovrsne. Sudionici projekata financiranih kroz ESF fond mogu biti nastavnici, školska djeca, mlađi i stariji posloprimci kao i potencijalni poduzetnici iz svih sektora (Europski socijalni fond 5, n.d.). Kako bi se dobio uvid u mogućnosti koje isti fond pruža kada su u pitanju projekti u kulturi, u nastavku teksta dan je pregled natječaja koje je objavio Europski socijalni fond u kojima je Ministarstvo kulture i medija bilo posredničko tijelo u okviru OP *Učinkoviti ljudski potencijali 2014. - 2020.*

Radi se o pozivima na dostavu projektnih prijedloga koje je objavilo Ministarstvo kulture i medija na svojim mrežnim stranicama i to 12. prosinca 2016. za poziv pod nazivom *Umjetnost i kultura za mlade*, 23. svibnja 2017. za poziv *Umjetnost i kultura 54+* te 30. studenoga 2017. godine za treći po redu Poziv na dostavu projektnih prijedloga pod nazivom *Kultura u centru* -

potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi. Tijekom 2018. nije bilo objavljenih poziva, a 15. travnja 2019. godine objavljen je poziv na dostavu projektnih prijedloga pod nazivom *Mediji zajednice - potpora socijalnom uključivanju putem medija, faza I*. U 2020. godini objavljen je još jedan poziv u okviru prioritetne osi Socijalno uključivanje pod nazivom *Umjetnost i kultura online*.

U svim pozivima, fokus je na prijaviteljima u kulturnom sektoru, a ukupan iznos bespovratnih sredstava koja su kulturnom sektoru bila na raspolaganju u prvim trima pozivima iznosi 88.000.000,00 kuna. U pozivu *Umjetnost i kultura za mlade* financiranje je podijeljeno prema vrstama aktivnosti (skupina aktivnosti A, skupina aktivnosti B i skupina aktivnosti C). Ukupni iznos bespovratnih sredstava prve faze za poziv *Mediji zajednice - potpora socijalnom uključivanju putem medija* iznosio je 15.000.000,00 kuna, a za *Umjetnost i kultura online* 25.000.000,00 kuna.

U nastavku teksta dan je pregled osnovnih informacija o prvim trima navedenim natječajima. U navedenim natječajima prihvatljivi prijavitelji ujedno su i oni koji su analizirani u okviru istraživanja, čiji su rezultati prikazani u ovom radu. Detalji natječaja prikazani su na isti način kao i prethodni primjeri s ciljem identificiranja mogućnosti financiranja projekata u kulturnom sektoru u Republici Hrvatskoj za financiranje projekata. Tablica 3-4 odnosi se na poziv *Umjetnost i kultura za mlade* te su u noj dostupne relevantne informacije o navedenom pozivu.

Tablica 3-4: Poziv *Umjetnost i kultura za mlade*

Fond	Europski socijalni fond
Operativni program	Učinkoviti ljudski potencijali
Nadležno tijelo	Ministarstvo kulture i medija
Područje	Socijalna uključenost, kultura
Prijavitelji	Organizacije civilnog društva (umjetničke organizacije, udruge u području kulture i umjetnosti, udruge u području socijalnih djelatnosti, zaklade), ustanove u kulturi, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

Ukupni iznos bespovratnih sredstava	18.000.000,00 HRK
Iznos bespovratnih sredstava po projektnom prijedlogu	100.000,00 HRK - 1.000.000,00 HRK
Sufinanciranje projekta	Udio financiranja po pojedinom projektu iznosi 100 % prihvatljivih troškova, tj. prijavitelji/partneri ne osiguravaju sufinanciranje projekata iz vlastitih sredstava.
Sažetak	Sudjelovanje u kulturnim i umjetničkim aktivnostima važan je aspekt uključenosti u društvo, a ograničeni pristup toj vrsti aktivnosti može rezultirati smanjenim mogućnostima za mlade da razviju društvene veze te vještine i znanja koja doprinose njihovom osobnom razvoju. Stoga je Poziv usmjeren na prevladavanje ograničenja pristupa mladih osoba kulturnim i umjetničkim sadržajima i aktivnostima (geografska izoliranost, nepovoljne financijske prilike, invaliditet i dr.) te poticanje mladih da aktivno sudjeluju u kulturnom životu zajednice.
Specifični cilj 9.i.1 u okviru kojeg se provodi program	Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti kroz promociju integracije na tržište rada i socijalne integracije ranjivih skupina i borba protiv svih oblika diskriminacije.
Skupine aktivnosti	Skupina aktivnosti A (priprema i provedba participativnih umjetničkih i kulturnih aktivnosti za mlade u srednjim školama) Skupina aktivnosti B (priprema i provedba participativnih umjetničkih i kulturnih aktivnosti za mlade u nepovoljnom položaju) Skupina aktivnosti C (priprema, produkcija i provedba kulturnih i umjetničkih programa)

Izvor: izrada autora prema Europski socijalni fond 3 (2017)

Ministarstvo kulture i medija, nakon provedenog natječajnog postupka, objavilo je rezultate navedenog natječaja u tri faze - Odluka o financiranju projekata u okviru poziva na dostavu projektnih prijedloga *Umjetnost i kultura za mlade*, skupina aktivnosti A, zatim za skupinu aktivnosti B te na kraju za skupinu aktivnosti C (ukupne vrijednosti bespovratnih sredstava 7.500.000,00 kuna). Detaljnije informacije o rezultatima natječaja u kontekstu uspješnosti prijavitelja bit će iznesene u empirijskom djelu.

U sklopu drugog po redu objavljenog natječaja, *Umjetnost i kultura 54+*, kroz navedeni poziv dionicima kulturnog sektora (umjetničke organizacije, udruge u području kulture i umjetnosti, zaklade te zadruge koje u svom temeljnom aktu imaju navedenu kulturnu, odnosno umjetničku djelatnost, ustanove u kulturi) i jedinicama lokalne samouprave na raspolaganju je bio iznos od 20.000.000,00 kuna za projekte usmjerene na socijalno uključivanje osoba starijih od 54 godina u kulturni život te aktivnosti stručnog usavršavanja umjetnika i kulturnih radnika u području kulturne i umjetničke edukacije (Tablica 3-5).

Tablica 3-5: Poziv *Umjetnost i kultura 54+*

Fond	Europski socijalni fond
Operativni program	Učinkoviti ljudski potencijali
Nadležno tijelo	Ministarstvo kulture i medija
Područje	Socijalna uključenost, kultura
Prijavitelji	Umjetničke organizacije, udruge u području kulture i umjetnosti, zaklade te zadruge koje u svom temeljnom aktu imaju navedenu kulturnu, odnosno umjetničku djelatnost, ustanove u kulturi, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
Ukupni iznos bespovratnih sredstava	20.000.000,00 HRK
Iznos bespovratnih sredstava po	100.000,00 HRK - 1.000.000,00 HRK

projektnom prijedlogu	
Sažetak	Osobe starije životne dobi često su nedovoljno uključene u život zajednice te iz različitih razloga u ograničenoj mjeri sudjeluju u kulturnim i umjetničkim aktivnostima. Ti razlozi mogu biti geografska izoliranost, nepovoljne financijske prilike, invaliditet i dr. Manjak svijesti o potrebama za specifičnom vrstom stručnog usavršavanja u području kulturne i umjetničke edukacije i medijacije usmjerene na socijalno uključivanje osoba starijih od 54 godine dodatno nepovoljno utječe na dostupnost njima namijenjenih kulturnih sadržaja. Ovim Pozivom financiraju se aktivnosti pripreme i provedbe participativnih umjetničkih i kulturnih aktivnosti usmjerenih na socijalno uključivanje osoba starijih od 54 godina te aktivnosti stručnog usavršavanja umjetnika i kulturnih radnika u području kulturne i umjetničke edukacije i medijacije usmjerene na socijalno uključivanje osoba starijih od 54 godine.
Specifični cilj 9.i.1 u okviru kojeg se provodi program	Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti kroz promociju integracije na tržište rada i socijalne integracije ranjivih skupina i borba protiv svih oblika diskriminacije.
Opći cilj operacije	Socijalno uključivanje i unaprjeđenje kvalitete života osoba starijih od 54 godine kroz poboljšanje pristupa kulturnim i umjetničkim aktivnostima

Izvor: izrada autora prema Europski socijalni fond 2 (2017)

Ministarstvo kulture i medija, kao Posredničko tijelo razine 1 u postupku odabira projekata u okviru poziva na dodjelu bespovratnih sredstava *Umjetnost i kultura 54+* (UP.02.1.1.03), ukupnog iznosa 20.000.000,00 kuna, nakon provedenog natječajnog postupka, donijelo je Odluku o financiranju sljedećih projekata ukupne vrijednosti bespovratnih sredstava 19.694.067,19 kuna za ukupno 40 projekata. Odluka je donesena 18. srpnja 2018., dok je poziv objavljen 23. svibnja 2017., što je dosta dugo razdoblje od prijave projekata. Detaljnije informacije o organizacijama čiji su projekti prihvaćeni za financiranje obrađene su u empirijskom dijelu rada. U Tablici 3-6 opisan je posljednji od triju navedenih natječaja koji bio vezan uz novi model sudioničkog upravljanja temeljen na civilno-javnom partnerstvu.

Tablica 3-6: Poziv *Kultura u centru* - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi

Fond	Europski socijalni fond
Operativni program	Učinkoviti ljudski potencijali
Nadležno tijelo	Ministarstvo kulture i medija
Područje	Dobro upravljanje
Prijavitelji	Organizacije civilnog društva (umjetnička organizacija, udruga/savez udruga koji djeluje u području kulture i umjetnosti), jedinice lokalne samouprave čiji je broj stanovnika manji od 10.000, javne ustanove u kulturi kojima je osnivač jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave
Ukupni iznos bespovratnih sredstava	50.000.000,00 HRK
Iznos bespovratnih sredstava po projektnom prijedlogu	Najmanji iznos zatraženih bespovratnih sredstava može biti 300.000,00 HRK, a najviši iznos zatraženih bespovratnih sredstava može biti 2.500.000,00 HRK.
Sažetak	Sudioničko upravljanje u kulturi podrazumijeva ugradnju participacije u koncepte javnog sustava upravljanja te implicira podjelu ovlasti s građanima i zajednicom kojoj pripadaju javni resursi o kojima se odluke donose. Kako bi se upravljanje u kulturi učinilo otvorenijim, participativnijim, uspješnijim i koherentnijim, Vijeće EU-a potiče sudioničko upravljanje i osnaživanje utjecaja organizacija civilnog društva u upravljanju u kulturi. U hrvatskom kontekstu novi se modeli sudioničkog upravljanja temeljeni na civilno-javnom partnerstvu vezuju uz društveno-kulturne centre. No, preduvjet njihovog daljnjeg razvoja, kao i uspostave novih, jačanje je stručnih i upravljačkih kapaciteta relevantnih dionika, kao i njihovo povezano i suradničko djelovanje. Ovim Pozivom financirat će se aktivnosti jačanja kapaciteta ciljanih skupina u području sudioničkog

	upravljanja u kulturi i podizanja javne svijesti o dobrom upravljanju u kulturi, razvoj i/ili uspostava modela sudioničkog upravljanja u kulturi, priprema i provedba kulturnih i umjetničkih programa te razvoj suradnje i umrežavanja u području sudioničkog upravljanja u kulturi.
Specifični cilj 11.ii.1 u okviru kojeg se provodi program	Razvijanje kapaciteta organizacija civilnog društva, osobito nevladinih organizacija (<i>Non-Governmental Organizations - NGO</i>) i socijalnih partnera te jačanje civilnog i socijalnog dijaloga radi boljeg upravljanja.
Opći cilj operacije	Razvoj dobrog upravljanja u kulturi jačanjem suradnje organizacija civilnog društva i javnog sektora.

Izvor: izrada autora prema Europski socijalni fond 4 (2018)

Ministarstvo kulture i medija, kao Posredničko tijelo razine 1 u postupku odabira projekata u okviru poziva na dodjelu bespovratnih sredstava *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* (UP.04.2.1.04), nakon provedenog natječajnog postupka i odabira projekata, donijelo je Odluku o financiranju projekata ukupne vrijednosti bespovratnih sredstava 49.998.314,86 kuna za ukupno 34 projekta, a detalji o prijaviteljima projektnih prijedloga bit će razrađeni u empirijskom dijelu rada.

3.2.4. Kreativna Europa

Kulturni i kreativni sektor u 21. stoljeću doživio je znatne promjene kao rezultat rasta digitalnih tehnologija, ekonomske krize u nekoliko zadnjih godina te značajnih promjena u regulatornom okviru (European Commission 2, 2018). Potpora kreativnim i kulturnim industrijama također se ubrzano razvijala, što se vidi kroz ključne promjene koje su napravljene u zakonu o intelektualnom vlasništvu, rastu državnih potpora i prepoznavanju doprinosa tih industrija cjelokupnom gospodarstvu. Unatoč značajnim potencijalima KS-a (procjenjuje se da sudjeluju s oko 4,5 % u BDP-u EU-a i 4 % u radnim mjestima (Dossi, 2016)), one su i dalje podcijenjene i nepriznate, a posebice u pogledu njihovih mogućnosti vezanih za pristup *startup* kapitalu i financiranju. Izazovi s kojima se sektor susreće najviše se odnose na nedostatak jasnih informacija u sektoru koji za posljedicu imaju ograničenje u prepoznavanju njihovog potencijala vezanog za financijske potpore. Tu su i drugi izazovi, a najviše se odnose na pravna

pitanja kao što su pravo intelektualnog vlasništva, različiti porezni sustavi i pitanja mobilnosti. Kako bi ostvario razvojne potencijale, KS treba potporu koja bi mu omogućila da na ispravan način predstavlja svoje interese i stvara prekogranične mreže i platforme. Tu je potrebu prepoznala EK koja ima zadatak pomoći kulturnom sektoru da svojim aktivnostima doprinese povećavanju zaposlenosti i rastu diljem Europe. Podrška sektoru kulture programima Europske unije ima za cilj zaštitu i promicanje europske kulturne baštine, uz istodobno podržavanje KKI-ja kako bi im se pružile što bolje mogućnosti da se profiliraju kao pokretač rasta te da stvaraju nova radna mjesta. Program *Kreativne Europe* osmišljen je s namjerom pružanja podrške aktivnosti kulturnih i audiovizualnih sektora u zemljama sudionicama, uzimajući u kontekst sve veće izazove u sektoru uslijed ere digitalizacije, fragmentacije tržišta, globalne konkurencije i sve većih poteškoća u pristupu financiranju. Program ujedno predstavlja „jedan od modela kojima se potiče međunarodna kulturna suradnja te prihvaćanje razlika i pronalaženja sličnosti i zajedničkih koristi za sve zemlje sudionice. Upravo su stoga i brojna i raširena partnerstva među zemljama iznimno važna za gospodarski i kulturni razvoj svih zemalja Europske unije“ (Haršanji et al., 2019). Nadležno tijelo Europske komisije za navedeni program jest EACEA. “Opći su ciljevi programa: a) zaštititi, razvijati i promicati europsku kulturnu i jezičnu raznolikost i promovirati europsku kulturnu baštinu i b) jačati konkurentnost europskih kulturnih i kreativnih sektora, posebice audiovizualnog sektora, s ciljem promicanja pametnog, održivog i inkluzivnog rasta“ (Rašić et al., 2015). Točnije, kroz aktivnosti unutar različitih područja, KE ima za cilj podržati europski kulturni i kreativni sektor kako bi se stvorila mogućnost za rad na transnacionalnoj i međunarodnoj razini, promicati transnacionalne cirkulacije kulturnih i kreativnih dobara i transnacionalne mobilnosti dionika u kulturnom i kreativnom sektoru te jačati financijske kapacitete malih i srednjih poduzeća i mikro, malih i srednjih organizacija u kulturnom i kreativnom sektoru. Nadalje, program ima za cilj poticanje razvoja politika, inovacija, kreativnosti, razvoj publike i novih modela poslovanja i upravljanja. Program objedinjuje prethodno odvojene programe *KULTURA*, *MEDIA* i dijelove programa *MEDIA Mundus* (operativni od 2007. do 2013.), a sastoji se od triju različitih područja:

- potprogram *KULTURA*;
- potprogram *MEDIA*;
- međusektorski program.

U nastavku rada opisana su sva tri programska područja Programa *Kreativna Europa*. Opis se temelji na *Priručniku za stručnjake u audiovizualnom i kulturnom sektoru* koji je izdala Europska unija 2014. godine.

3.2.4.1. Potprogram Kultura

Europska unija u sklopu ovog programa nastoji potaknuti kulturne organizacije na rad unutar i izvan granica Europe. Tako ovaj program omogućuje organiziranje razmjene umjetnika i izvođača, financiranje prijevoda književnih djela, organiziranje profesionalnog razvoja ili umrežavanje stručnjaka te prezentaciju njihovog rada na novim tržištima putem aktivnosti razvoja publike. Potprogram također potiče prekograničnu razmjenu umjetničkih djela i kulture kao i transnacionalnu mobilnost kulturnih stručnjaka te nastoji promicati europsku raznolikost, a opet zajedničku kulturnu baštinu.

Sudjelovanje u potprogramu *Kultura* moguće je kroz nekoliko kategorija, a u Tablici 3-7 dan je prikaz svake kategorije s kratkim opisom aktivnosti koje se financiraju izrađen prema priručniku koji je izdala Europska komisija 2014.

Tablica 3-7: Pregled prihvatljivih aktivnosti za financiranje u okviru potprograma *Kultura* po kategorijama

Kategorija	Opis
Potpota europskim projektima suradnje	U navedenoj kategoriji financiraju se projekti koji povezuju kulturne organizacije iz raznih zemalja. Financiranje je dostupno za prekograničnu razmjenu umjetničkih djela putem posudbe, međunarodne turneje i izložbe, međunarodne razmjene, produženog boravka i rezidencije te koprodukcije, turneje i izvedbe između kulturnih organizacija iz različitih zemalja.
Potpota projektima književnih prijevoda	U navedenoj kategoriji financiraju se književni prijevodi kao oblik promicanja prekogranične razmjene književnih djela u Europi i šire. Financiranje je dostupno za prijevode književnih djela i popratne promotivne aktivnosti. Financijske potpore odnose se na prevođenje književnih djela koja uključuju romane, pripovijetke, drame, poeziju, stripove i dječju književnost (papirnati ili digitalni format), prijevod sažetaka tekstova u svrhu poticanja prodaje prava za prevedena djela i organiziranje događanja, marketinških i distribucijskih aktivnosti u svrhu promicanja prevedenih djela.

Potpore europskim mrežama	U navedenoj kategoriji pruža se potpora kulturnom sektoru pri prilagođavanju promjenama te u jačanju mogućnosti djelovanja na transnacionalnoj razini. Financiranje je namijenjeno mrežama nacionalnih kulturnih organizacija koje žele surađivati na rješavanju pitanja od zajedničkog interesa. Financiraju se aktivnosti koje omogućuju stjecanje novih vještina poput korištenja digitalnih tehnologija, međunarodna suradnja stručnjaka i umrežavanje.
Potpore europskim platformama	U navedenoj kategoriji omogućuje se financiranje organizacija koje se udružuju u platformu kako bi u prvi plan istaknule zajedničku umjetničku viziju u skladu s ciljevima programa. Platforme podrazumijevaju instituciju u ulozi vodećeg partnera i najmanje 10 partnerskih organizacija iz 10 različitih država, a financijska podrška odnosi se na programe koji potiču prekograničnu mobilnost umjetnika, povećanje promocije, predstavljanja novih europskih talenata i doprinos jačem razvoju publike.

Izvor: izrada autora prema Europska unija, 2014.

Iz navedene tablice vidljiv je širok raspon aktivnosti, koji je dostupan kulturnom sektoru za financiranje projekata. Prednost navedenog potprograma leži u činjenici što je kod uvjeta za prijavitelja bitno da im osnovna djelatnost pripada djelokrugu kulture, tako da to mogu biti pravne osobe (privatne ili javne), ali i tijela nacionalne, regionalne i lokalne vlasti, što predstavlja široku lepezu prihvatljivih prijavitelja. Ukupan proračun programa za sve kategorije u programskom razdoblju 2014. - 2020. godine iznosi 1,46 milijardi eura, a potprogramu *Kultura* pripada 31 % budžeta, odnosno 452,6 milijuna eura.

3.2.4.2. Potprogram MEDIA

U sklopu Programa KE djeluje i potprogram *MEDIA* koji je namijenjen europskoj audiovizualnoj industriji s ciljem pružanja potpore u razvoju novih filmova, traženju partnera i širenju publike izvan nacionalnih granica. Na ovaj način financiraju se filmovi manjih producerskih tvrtki, koje se najčešće susreću s poteškoćama u pronalaženju novih izvora financiranja te se podržava razvoj i distribucija tisuću filmova godišnje, kako igranih tako i dokumentarnih, televizijskih dramskih serija i novih medijskih vrsta. Osim toga, potprogram sufinancira razne radionice usavršavanja namijenjenih mladim i već afirmiranim filmskim

djelatnicima, nove tehnologije te platforme za isporuku audiovizualnoga sadržaja. Potprogram također potiče kulturnu raznolikost kroz pružanje potpore stotinjak europskih filmskih festivala i sufinancira rad europske mreže Deskova Kreativne Europe - Ureda MEDIA. Navedeni ured predstavlja savjetodavno tijelo filmašima prilikom ispunjavanja natječajnih prijavnica, odnosno prvi kontakt prilikom dobivanja dodatnih informacija o samome potprogramu (Hrvatski audiovizualni centar 1, n.d.).

Sudjelovanje u potprogramu *MEDIA* moguće je kroz nekoliko kategorija, a u Tablici 3-8 dan je pregled pojedinačnih kategorija s kratkim opisom aktivnosti koje se financiraju.

Tablica 3-8: Pregled prihvatljivih aktivnosti za financiranje u okviru potprograma *MEDIA* po kategorijama

Kategorija	Opis
Potpora razvoju za nezavisne producente	Dodjeljuje se za pojedinačne ili skupne projekte namijenjene televizijskom prikazivanju, videoigre i koprodukcijske fondove.
Potpora distribuciji	Ovom je kategorijom obuhvaćeno nekoliko oblika sufinanciranja - potpora selektivnoj ili automatskoj distribuciji, prodajnim zastupnicima, mreži kina te internetskoj distribuciji.
Potpora festivalima, stručnom usavršavanju	Potpora festivalima odnosi se na dodjeljivanje jednokratnih sredstava festivalima kratkometražnog i dugometražnog igranog filma. Stručnim usavršavanjem financiraju se aktivnosti koje stavljaju težište na razvoj mogućnosti audiovizualnih profesionalaca sa svrhom što boljšeg razumijevanja europske i međunarodne filmske dimenzije te njezine kvalitetne integracije u vlastiti rad.
Potpora za pristup tržištima	Potpora za pristup tržištima olakšava ugovaranje europskih i međunarodnih koprodukcija, pristup profesionalnim komercijalnim događanjima i tržištima audiovizualnoga sektora te upotrebe internetskih poslovnih alata unutar i izvan Unije, optjecaj europskih filmova po cijelome svijetu te međunarodnih filmova u Uniji na svim distribucijskim

	platformama putem međunarodnih projekata o suradnji u audiovizualnome sektoru.
Razvoj publike	Unutar područja promidžbe transnacionalnog optjecaja audiovizualnih djela, jedan od prioriteta potprograma <i>MEDIA</i> jest podupiranje razvoja publike kao načina poticanja zanimanja za europska audiovizualna djela i poboljšanje pristupa njima, posebice putem promidžbenih aktivnosti, organiziranja događanja, oblika filmske naobrazbe i festivala.

Izvor: izrada autora prema Hrvatski audiovizualni centar 2, n.d.

Tablica 3-8 prikazuje koliko je mogućnosti na raspolaganju audiovizualnom sektoru kao dijelu KS-a od potpore producentima za razvoj filmskog projekta, potpore distribucije i optjecaja završenih filmova do razvoja publike. Potprogram *MEDIA* najzastupljeniji je u ukupnom budžetu s 56 %, što iznosi 817,6 milijuna eura za financiranje projekata/programa u okviru područja medija.

3.2.4.3. *Međusektorski program*

Međusektorski program namijenjen je jačanju kulturnog sektora kroz financiranje projekata na prijelazu između kulturnog i kreativnog sektora. Za financiranje u sklopu ovog programa prihvatljive su različite aktivnosti čiji je pregledan dan u Tablici 3-9.

Tablica 3-9: Pregled prihvatljivih aktivnosti za financiranje u okviru međusektorskog programa po kategorijama

Kategorija	Opis
Instrument jamstva	Instrument jamstva pokrenut je 2016. godine s ciljem olakšavanja pristupa financiranju europskih malih i srednjih poduzeća u sektorima kojima se bavi program i koji pripadaju domeni viših financijskih rizika u situacijama kada je bankarskim institucijama prilično teško ocijeniti stvarnu situaciju.

Promicanje transnacionalnih politika suradnje	Aktivnosti transnacionalne politike suradnje osmišljene su za potporu razmjene iskustava i znanja o novim poslovnim i upravljačkim modelima, kao i prikupljanje podataka o tržištu, studije, analize rada, vještina, tržišnih potreba i politika te podrška statističkim istraživanjima, plaćanje doprinosa za članstvo Europske unije u <i>European Audiovisual Observatory</i> , testiranje novih međusektorskih poslovnih pristupa financiranju, distribuciji i stvaranju novca, organiziranje konferencija, seminara i dijaloga o politikama na području kulturne i medijske pismenosti te promicanje digitalnog umrežavanja.
Podrška mreži EU deskova	Zahvaljujući Međusektorskom programu nastali su <i>Creative Europe Desks</i> kao centri podrške za provođenje programa u zemljama sudionicama. <i>Creative Europe Desk</i> promovira i pruža informacije o programu u zemljama u kojima se provodi, pomaže kulturnim i kreativnim sektorima kako bi lakše pristupili i provodili program, podupire Komisiju i osigurava komunikaciju i širenje informacija o realiziranim programima Europske unije za pojedinačnu zemlju.

Izvor: izrada autora prema European Commission 10 (n.d.)

Međusektorski program za svrhu ima olakšati pristup sredstvima za financiranje malim i srednjim poduzećima i organizacijama iz KS-a, ali i promicanje transnacionalne suradnje na politikama. U 2019. godini, u okviru međusektorskog potprograma objavljen je poziv na podnošenje prijedloga namijenjen projektima pod krovnom temom *Digitalno povezivanje kultura i audiovizualnih sadržaja* koji se odnosio na financiranje projekata koji sadržavaju audiovizualni aspekt i aspekt nove digitalne tehnologije u jednom od sljedećih područja - muzeji, izvedbe uživo i/ili kulturna baština. Budžet je međusektorskog programa najniži te sa 189,8 milijuna eura čini 13 % ukupnog budžeta za programsko razdoblje 2014. - 2020.

3.2.4.4. Financijski aspekti programa Kreativna Europa

Tijekom programskih razdoblja 2000. - 2006. i 2007. - 2013., u program *Kultura* uloženo je ukupno 636,5 milijuna eura i 1,2 milijarde eura u program *MEDIA*. Osim toga, 19 milijuna eura namijenjeno je podršci kulturnih organizacija aktivnih na razini EU-a i manjinskih jezika tijekom razdoblja od 2000. do 2006. godine. U istom razdoblju, 59 milijuna eura posvećeno je

mrežnim aktivnostima i programu obuke za medije, dok je 23 milijuna eura utrošeno na program za održavanje suradnje s trećim zemljama (2008. - 2010. i 2011. - 2013.).

Ukupni proračun za *Kreativnu Europu* za razdoblje 2014. - 2020. postavljen je na 1,46 milijardi eura, što predstavlja 0,14 % ukupnog proračuna Multiannual Financial Framework (MFF) (Dossi, 2016). U Tablici 3-10 dan je pregled do sada utrošenih i planiranih sredstava po programskim razdobljima.

Tablica 3-10: Povijesni pregled alokacije financijskih sredstava za fond KE

Program / Razdoblje	2000. - 2006.	2007. - 2013.	2014. - 2020.	UKUPNO
Kultura	236,5 mil €	400 mil €		636,5 mil €
Media	454 mil €	755 mil €		1.209 mil €
Kreativna Europa			1.460 mil €	1.460 mil €
			<i>Kultura</i> 452,6 mil €	
			<i>Media</i> 817,6 mil €	
			<i>Međusektorski</i> 189,8 mil €	
UKUPNO	690,5 mil €	1.155 mil €	1.460 mil €	

Izvor: Dossi, 2016: 10

Sadašnji proračun za program 2014. - 2020. veći je 9 % od proračuna za prethodno razdoblje iako predstavlja značajno smanjenje u odnosu na početni prijedlog Europske komisije kada je planiran proračun od 1,8 milijardi eura. Od ukupnog iznosa, 31 % namijenjeno je potprogramu *Kultura*, 56 % potprogramu *MEDIA* i 13 % za međusektorske programe (Dossi, 2016: 12). „U okviru sljedećeg dugoročnog proračuna EU-a (2021. - 2027.) Europska komisija predlaže da se sredstva za program *Kreativna Europa*, kojim se podupiru europski kulturni i kreativni sektor te audiovizualno stvaralaštvo, povise na 1,85 milijardi eura. Ovaj se prijedlog temelji na iskustvima postojećeg programa, a cilj mu je održati i poboljšati rad uspješnih elemenata,

između ostalog, pomoću povećanog proračuna koji odražava predanost Europske unije tim sektorima i priznavanje njihove ključne uloge u EU. Prijedlog novog programa za jačanje kulturnog sektora EU-a usmjeren je na tri područja - *MEDIA* (program *Kreativne Europe* za potporu filmskoj i drugim audiovizualnim industrijama u EU), *Kultura* i Međusektorske mjere“ (Ministarstvo kulture i medija, *Kreativna Europa, Kultura*, 2018). Proračunom zajednički upravlja Europska Komisija, Glavna uprava za obrazovanje i kulturu i Glavna uprava za spajanje, zajedno s odgovarajućom izvršnom agencijom, u ovom slučaju EACEA.

Navedeni prijedlog objavljen je u lipnju 2018. godine. Prvi pregovori o novom Višegodišnjem financijskom okviru započeli su u svibnju 2018. godine da bi u srpnju 2020. godine došlo do izvanrednog zasjedanja Europskog vijeća zbog nastojanja članica Europske unije da se iznađe snažni odgovor na krizu i društveno ekonomske posljedice koje su nastale uslijed pandemije COVIDA-19 te radi jačanja otpornosti država članica. U tom smislu dolazi i do promjena u planiranom budžetu za program *Kreativna Europa* koji će, prema zaključcima Vijeća, za razdoblje od 2021. do 2027. godine iznositi 1,64 milijarde eura (European Council, 2020), a ne prethodno planiranih 1,85 milijardi eura.

U kontekstu sustava za financiranje projekata iz programa *Kreativna Europa* bitno je napomenuti kako se temelji na sufinanciranju između EU i država članica. Kod sufinanciranja, financijski doprinos iz programa ne može prelaziti 80 % ukupno prihvatljivih troškova, a doprinos EU veći je za projekte transnacionalne suradnje ili za mala i srednja poduzeća. Financiranje se uglavnom provodi u obliku bespovratnih sredstava, a dodjeljuju se putem sustava poziva na dostavu prijedloga kojim upravlja EACEA i koji ocjenjuje odbor nezavisnih stručnjaka iz tog područja (Dossi, 2016: 10).

3.2.4.5. Očekivanja za novo programsko razdoblje

Novi program za podršku kulturnom i kreativnom sektoru stupa na snagu u siječnju 2021. za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Program bi trebao imati ključnu ulogu u oporavku i dugoročnom razvoju KS-a. Cilj je programa i dalje okupljati kreativne talente, kako preko granica tako i između sektora te stvarati i distribuirati djela publici u Europi i šire. Više nego ikad, nužno je usvajanje programa s ciljevima i proračunom koji su u skladu s izazovima s kojima se suočava europski kulturni i kreativni sektor (Europska unija, 2020).

Razmotrivši mogućnost spajanja programa *Kreativna Europa* s drugim programima koji podržavaju europske vrijednosti, prava i pravdu, EK je odlučila nastaviti program *Kreativna*

Europa kao samostalan program te je proračun prvotno trebao biti povećan za 17 %. Postojeći program usredotočen je na ekonomsku dimenziju kulturnog sektora i njegov doprinos stvaranju radnih mjesta i gospodarskom rastu. Neki su dionici izrazili zabrinutost zbog tako snažnog ekonomskog pristupa kulturi. Stoga je, prema predloženom programu, ekonomska dimenzija samo jedna od koja, uz socijalnu dimenziju i doprinos kulture međunarodnim odnosima, čini osnovu programa. Predloženi okvir za kulturnu politiku na taj način naglašava ne samo ekonomsku dimenziju kulturnih i kreativnih sektora, već i ulogu kulture u socijalnoj koheziji, njezin odnos prema kreativnoj i umjetničkoj slobodi i raznolikosti te slobodi i pluralnosti medija (Pasikowska-Schnass, 2020).

U publikaciji *Creative Europe programme 2021-2027* u izdanju EPRS dan je pregled očekivanja za buduće programsko razdoblje. Potprogram *Kultura* i dalje bi za cilj imao očuvanje kulturne i jezične raznolikosti, cirkulaciju djela i mobilnost te izgradnju kapaciteta za kulturne djelatnike. Novi fokus bio bi na socijalnoj uključenosti, kulturnom sudjelovanju i jačanju europskog identiteta i vrijednosti, posebno zahvaljujući sinergiji između kulture i obrazovanja. Posebna pažnja bila bi posvećena ulozi kulture u vanjskim odnosima i kulturnoj diplomaciji. Više bi se pažnje usmjerilo specifičnim sektorima. Tako bi glazbeni sektor dobio potporu za promicanje različitosti, razvoj publike za europski repertoar te prikupljanje i analizu podataka o sektoru. Izdavački bi sektor dobio financiranje za promicanje raznolikosti, posebno kroz prijevoda europske literature i njezinu promociju u Europi i šire. U prijedlogu bi se posebna pozornost posvetila arhitekturi i kulturnoj baštini. Potprogram *MEDIA* i dalje će podržavati konkurentnost sektora i razvoj audiovizualnih djela, ali će se također usredotočiti na oglašavanje i marketing. Promocija europskih djela na sajmovima u Europi i šire, popraćena podrškom za promicanje i širenje europskih djela s potencijalom da dosegnu širu publiku na globalnoj razini, također bi bila jedan od prioriteta. Posebne mjere bavile bi se rodnom ravnotežom i klimatskim problemima u audiovizualnom sektoru. U fokusu bi i dalje bio razvoj publike s naglaskom na zabrinutost zbog jake pozicije globalnih distribucijskih platformi. Novo središte međusektorskog potprograma bila bi međusektorska transnacionalna suradnja na politikama, uključujući socijalnu inkluziju kroz kulturne aktivnosti i inovativne pristupe. Novi prioritet bio bi promicanje pluralnosti medija kroz suradnju audiovizualnog i izdavačkog sektora. Podrška bi bila usmjerena i kreativnom inovativnom laboratoriju kako bi se poticale aktivnosti između kulturnog i kreativnog sektora, koristile inovativne tehnologije i međusektorski pristup unutar lanca vrijednosti. Uvažavajući kritike zbog birokracije, u novom bi se programu pojednostavio postupak i uvela šira upotreba okvirnih sporazuma o partnerstvu,

e-obrazaca i e-izvješća s jednostavnijim zahtjevima za izvješćivanjem i redovitim praćenjem provedbe. Više fleksibilnosti omogućilo bi brže prilagođavanje novim okolnostima i tržišnim kretanjima. (Pasikowska-Schnass, 2020).

4. Empirijsko istraživanje o ulozi i značaju fondova i programa Europske unije u financiranju i provedbi projekata u kulturi u Republici Hrvatskoj

Nakon teorijske obrade predmetne teme koja se, između ostalog, odnosila i na analizu relevantnih znanstvenih i stručnih publikacija uključujući službene dokumente i publikacije institucija Republike Hrvatske i Europske unije, oblikovana su istraživačka pitanja te je provedeno empirijsko istraživanje čiji su rezultati prezentirani u okviru ovog poglavlja. U središtu je istraživanja financiranje projekata u Republici Hrvatskoj putem programa i fondova Europske unije kao alternativnog izvora financiranja. Provedeno je arhivsko istraživanje i istraživanje na terenu s ciljem prikupljanja potrebnih podataka koji su nakon toga analizirani i statistički obrađeni kako bi se stekle spoznaje i donijeli zaključci o stanju kapaciteta organizacija u djelatnosti kulture neophodnih za prijavu i provedbu projekata financiranih iz sredstava programa i fondova EU-a te oblikovale preporuke za poboljšanje stanja u praksi.

U nastavku teksta prikazan je tijek istraživačkog procesa (Slika 4-1) kojim se došlo do odgovora na postavljena istraživačka pitanja.

Slika 4-1: Tijek istraživačkog procesa

Izvor: izrada autora prema Ekonomski fakultet u Osijeku, 2017.

U uvodnom tekstu potpoglavlja Metodologija istraživanja pojašnjen je predmet istraživanja, dan je teorijski okvir te su definirane hipoteze. Definiranjem hipoteza postavljen je okvir za odabir uzorka istraživanja, načina prikupljanja podataka kao i odabir metodologije istraživanja.

4.1. Metodologija istraživanja

„Metodologija kao znanost koja se bavi proučavanjem prirodnih i društvenih znanosti, nastaje tek u onom trenutku kada su se stekli uvjeti da i društvene, poput prirodnih znanosti, razviju mogućnost empirijskog i egzaktnog promatranja svog predmeta bavljenja i provjeravanja svojih hipoteza.“ (Smokrović, 2014: 11). Predmet znanstvenog istraživanja u ovom je radu financiranje projekata u Republici Hrvatskoj putem programa i fondova Europske unije, a proizašao je iz problema istraživanja - oslonjenosti kulturnog sektora na jedan, dominantan izvor financiranja koji se odnosi na sredstva državnog proračuna. Cilj je istraživanja utvrditi kapacitete i potencijale organizacija u kulturi RH koji su im potrebni kako bi mogle uspješno prijavljivati i provoditi projekte financirane iz EU programa i fondova. Drugi je cilj dati preporuke za poboljšanje stanja u praksi jačanjem nedostajućih i nedovoljno razvijenih kapaciteta, a time posredno smanjiti ovisnost o jednom izvoru financiranja. Kako navodi Mejovšek (2013: 20), ciljevi istraživanja ostvaruju se znanstvenom metodom. Milas (2005: 47) dijeli istraživačke metode na kvantitativne i kvalitativne. „Kvantitativna istraživanja pružaju brojčani opis istraživane pojave, redovito putem statističke analize i sažimanja izvornih podataka. Kvalitativna se istraživanja ne oslanjaju na statističke zaključke, već nude dublji, ali posve kvalitativan odnosno nenumerički opis pojave koju istražuju. Često su početni korak u istraživanju, tj. razumijevanju problema ili nadopuna kvantitativnih metoda.“ (Horvat, Mioč, 2019: 16). S obzirom na ciljeve istraživanja koji utječu na sve korake istraživačkog plana, pa tako i na vrstu podataka, za njihovo prikupljanje i analizu nužno je bilo korištenje primarnih i sekundarnih podataka te primjena kvantitativnih i kvalitativnih metoda.

Koristeći se navedenim mješovitim metodama, istraživanje je provedeno u nekoliko faza:

1. Obrada i analiza podataka baze odobrenih projekata programa *Kreativna Europa*
2. Obrada i analiza podataka baze odobrenih projekata programa Europskog socijalnog fonda u kojima je Ministarstvo kulture i medija posredničko tijelo
3. Kvantitativno istraživanje o kulturnom sektoru u RH i EU fondovima i programima (anketno istraživanje)

4. Kvalitativno istraživanje na zaposlenima u kulturnom sektoru (polustrukturirani intervju)

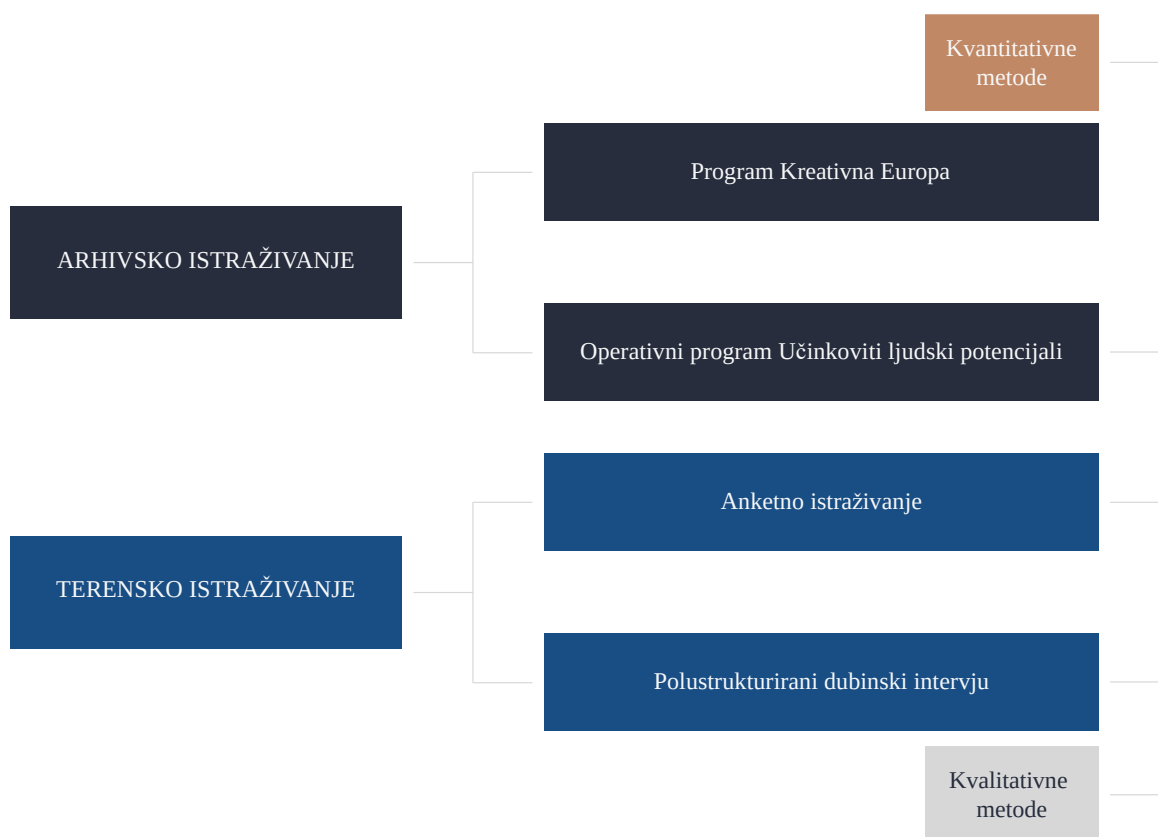
U prvoj fazi, u rujnu 2019., preuzeta je tablica odobrenih projekata s mrežne stranice Europske komisije. U tablici se nalazilo ukupno 2732 projekta koji su se odnosili na sve prijavitelje iz prihvatljivih zemalja i sve potprograme. Za razdoblje od 2014. do 2018., za potprogram *Kultura*, baza sadrži 886 projekata. Od navedenog broja, 217 projekata odnosi se na projekte zemalja EU10. Na kraju je provedena analiza odobrenih projekata samo za projekte na kojima su nositelji pravne osobe iz RH.

U drugoj fazi, koja je započela krajem 2019. godine, analizirane su odluke o financiranju projekata dobivenih putem natječaja Europskog socijalnog fonda u kojima je Ministarstvo kulture i medija posredničko tijelo. Odluke su preuzete sa stranica Ministarstva koje ih je objavilo u razdoblju od prosinca 2017. do listopada 2018. Analiza se odnosi na 103 projekta čiji su prijavitelji organizacije registrirane na području Republike Hrvatske.

U trećoj fazi, u listopadu 2019., započelo je provođenje anketnog istraživanja. Upitnici su poslani na ukupno 236 adresa organizacija u kulturi diljem Hrvatske. Prikupljanje odgovora dovršeno je u siječnu 2020. te je prikupljen 81 odgovor.

Četvrta faza započela je u studenom 2019. provođenjem dubinskih intervju. Intervjui su vođeni sa stručnjacima iz Zagreba, Osijeka, Našica, Đakova, Virovitice, Čakovca, Rijeke, Šibenika i Ljubljane. Završeni su u travnju 2020. te je obavljeno ukupno 13 intervju. Na Slici 4-2 grafički je prikazan tijek empirijskog istraživanja.

Slika 4-2: Tijek empirijskog istraživanja

Izvor: izrada autora

Prva i druga faza istraživanja započele su prikupljanjem podataka, nakon čega je uslijedila obrada prikupljenih podataka. Prikupljeni su i obrađeni podaci o odobrenim projektima unutar dvaju programa Europske unije:

- Program *Kreativna Europa*, potprogram *Kultura*, kategorija: *Potpoma europskim projektima suradnje*, programsko razdoblje 2014. - 2020.
- Operativni program *Učinkoviti ljudski potencijali* (2014. - 2020.) u kojima je Ministarstvo kulture i medija Posredničko tijelo razine 1: *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* koje je raspisao Europski socijalni fond.

Podaci iz baze odobrenih projekata korišteni su za prikaz stanja KS-a u kontekstu mogućnosti korištenja financiranja iz programa *Kreativna Europa* i Europskog socijalnog fonda. Prikupljene su informacije o pravnom obliku korisnika, geografskoj pripadnosti, partnerstvima i ostali podaci značajni za kreiranje politika i strategija, posebno u dijelu koji se odnosi na novo programsko razdoblje.

Također, navedeni podaci djelomično su usmjerili konstrukciju anketnog upitnika za treću i četvrtu fazu istraživanja.

Podaci su obrađivani računalnim programima Excel i SPSS Statistics.

Nakon arhivskog istraživanja, odnosno obrade podataka navedenih programa EU-a, uslijedilo je terensko istraživanje koje je podrazumijevalo provođenje ankete i dubinskih intervjua. Ankete su provedene na odabranom uzorku koji je obuhvaćao korisnike sredstava dobivenih kroz spomenute natječaje Europskog socijalnog fonda, s jedne strane, te one koji nisu bili na popisu. Tako se uzorak pretežno odnosio na udruge, ali i na ustanove i jedinice lokalne samouprave.

Podaci iz provedenih anketa obrađeni su računalnim paketom SPSS Statistics. Za analizu podataka korištena je deskriptivna analiza (aritmetička sredina i standardna devijacija), faktorska analiza i korelacijska analiza. Ovisno o vrsti varijabli, primijenjeni su parametrijski (ANOVA, Pearsonov koeficijent korelacije) ili neparametrijski statistički postupci (postoci i proporcije).

Dubinski intervjui provedeni su s osobama relevantnima za KS u Hrvatskoj, a to su predstavnici značajnijih institucija koji su ravnomjerno regionalno raspoređeni (Slavonija i Baranja, Zagreb, Središnja Hrvatska, Istra i Kvarner i Dalmacija). Uzorak se odnosio na predstavnike javnih ustanova u kulturi s kojima je provedeno 11 intervjua diljem Hrvatske, a uz dva intervjua provedena s osobama relevantnim za program *Kreativna Europa* u Hrvatskoj i Sloveniji čini ukupno 13 intervjua. Rezultati intervjua analizirani su ručno te su uz pomoć programskog paketa Nvivo svi intervjui u cijelosti transkribirani. Sugovornicima je bila zajamčena povjerljivost podataka, stoga su transkripti anonimizirani, a sugovornicima dodijeljeni šifrirani pseudonimi.

Rezultati istraživanja prikazani u sljedećim poglavlju slijede dinamiku provođenja istraživanja, tako da su prvo obrađeni rezultati analize odobrenih programa *Kreativna Europa* i ESF, nakon toga rezultati anketnog upitnika i na kraju rezultati dubinskog intervjua.

U zaključnim je razmatranjima predstavljena sinteza svih dobivenih rezultata te su na osnovu dobivenih rezultata i zaključaka oblikovane preporuke za povećanje kapaciteta javnih ustanova u kulturi u svrhu povećanja broja i uspješnosti projektnih prijava.

4.2. Arhivsko istraživanje - analiza rezultata odobrenih projekata u okviru Programa Kreativna Europa (programsko razdoblje 2014. - 2020. s presjekom stanja 8. 7. 2019.)

Za arhivsko je istraživanje odabran program *Kreativna Europa* zbog činjenice da se radi o najvećoj svjetskoj potpori za kulturu. Stoga je za provedbu istraživanja bilo nužno doći do informacija koliko organizacije u kulturi u RH koriste takav raspoloživi iznos financiranja te kako su pozicionirane u usporedbi sa zemljama koje su joj po svojim karakteristikama slične. Kao što je već ranije spomenuto, ukupni proračun za *Kreativnu Europu* za razdoblje 2014. - 2020. postavljen je na 1,46 milijardi eura, a u razdoblju od 2014. do 2018., prema rezultatima objavljenim na mrežnim stranicama Europske komisije, kojima je pristupljeno 7. rujna 2019., odobreno je 504.964.447,66 eura. Sredstva su alocirana prema potprogramima, a koliko su korištena u kojem potprogramu vidljivo je u Tablici 4-1.

Tablica 4-1: Pregled odobrenih sredstava u razdoblju od 2014. do 2018. po potprogramima u sklopu programa *Kreativna Europa*

Potprogram	Iznos (€)
Kultura	264.184.444,70
MEDIA	238.427.037,45
Međusektorski	2.352.965,46
Ukupno	504.964.447,66

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Ukoliko se promatra raspodjela po potprogramima izražena u postocima, međusektorski potprogram sudjeluje sa samo 0,5 %, potom slijedi potprogram *MEDIA* s 47,2 %, a *Kultura* s 52,3 % ukupnog financiranja u sklopu programa *Kreativna Europa*.

4.2.1. Opis uzorka

S obzirom na obuhvat istraživanja koje se odnosi na organizacije u kulturi, za potrebe arhivskog istraživanja, provedena je analiza rezultata odobrenih projekata u okviru Programa *Kreativna*

Europa potprogram *Kultura*, kategorija *Potpoma europskim projektima suradnje*, programsko razdoblje 2014. - 2020. Izvor ulaznih podataka za provedbu istraživanja službeni su podaci o odobrenim projektima iz programa *Kreativna Europa* koji su objavljeni na mrežnim stranicama Europske komisije/Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu/Kreativna Europa. Podaci su preuzeti na dan 7. 9. 2019. te su iz tablice izdvojeni podaci za razdoblje od 2014. do 2018. godine (European Commission 7, 2019).

Iz tablice su prikupljeni sljedeći podaci: godina financiranja, kategorija financiranja, pravni oblik prijavitelja (ustanova, udruga, umjetnička organizacija, trgovačko društvo), država prijavitelja, odobreni iznos financiranja i partneri. Navedeni podaci korišteni su za utvrđivanje obilježja organizacija u kulturi iz uzorka.

Nadalje, provedena je usporedba postignuća organizacija u kulturi RH sa zemljama Srednje i Istočne Europe i članicama Europske unije koje imaju slična gospodarska obilježja. Odabir zemalja za usporedbu proveden je na temelju publikacije Hrvatske gospodarske komore (2017: 2) o korištenju sredstava fondova EU-a pri čemu se Hrvatska stavlja u usporedbu sa zemljama sličnih gospodarskih značajki iz kruga Srednje i Istočne Europe, članicama Europske unije (zemlje EU10: Bugarska (BG), Rumunjska (RO), Poljska (PL), Češka (CZ), Slovačka (SK), Litva (LT), Latvija (LV), Mađarska (HU), Estonija (EE) i Slovenija (SI). U zagradi su navedeni kodovi zemalja sukladno statistici Eurostata (Europska komisija 2, 2019). Istom metodologijom, u analizi kulturnih industrija Srednje i Istočne Europe (CEE) korišten je izvor Suci et al. (2018) koji definiciju područja CEE preuzima od OECD-a uspoređujući u radu stanje kulturnih industrija u Bugarskoj, Hrvatskoj, Češkoj, Mađarskoj, Poljskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj, Sloveniji te trima baltičkim zemljama Estoniji, Latviji i Litvi. Preuzeti podaci analizirani su programskim paketom MS Office Excel.

4.2.2. Rezultati istraživanja

Glavni fokus istraživanja analiza je financiranja organizacija u kulturi RH putem sredstava fondova i programa EU-a. Kako bi analiza bila što relevantnija, provedena je usporedba sa zemljama CEE-a koje su odabrane zbog svojih sličnih ekonomskih obilježja, ali i kulturnog okruženja.

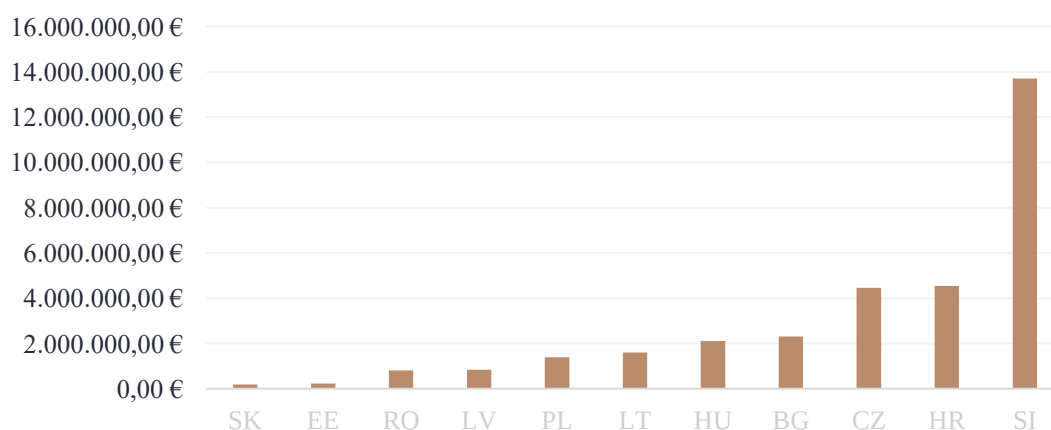
4.2.2.1. *Opći podaci – iznos potpora, broj odobrenih projekata, projekti prema kategorijama*

Korištenje sredstava prikazano je za navedene zemlje po iznosu i broju projekata koji su im odobreni u razdoblju od 2014. do 2018. kako bi se stekao što bolji uvid u korištenje sredstava u okviru programa *Kreativna Europa*. Ovakva analiza daje jasniju sliku kako se Republika

Hrvatska snalazi u odnosu na zemlje slične njoj u korištenju dostupnih sredstava iz programa Unije, što će zasigurno biti podloga za iduće programsko razdoblje.

U nastavku su prikazani rezultati analize ukupno odobrenih sredstava po zemljama CEE u razdoblju od 2014. do 2018. godine (Grafikon 4-1).

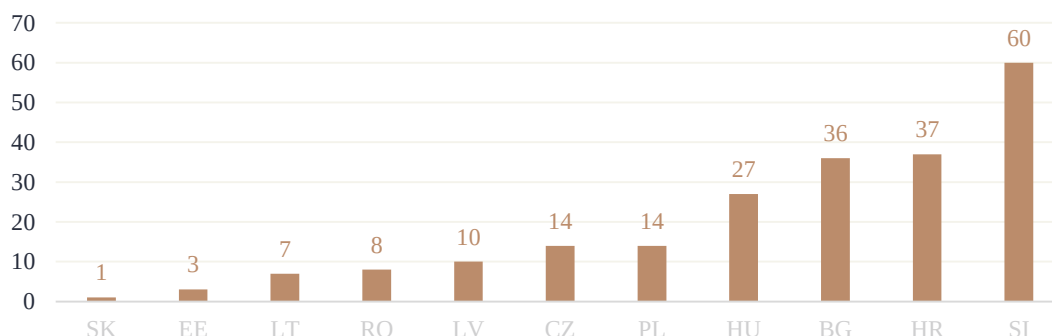
Grafikon 4-1: Pregled odobrenih sredstava za zemlje CEE-a u okviru potprograma *Kultura* u razdoblju od 2014. do 2018.

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Od ukupno odobrenih 504,96 milijuna eura za potprogram *Kultura*, zemlje CEE iskoristile su 32,19 milijuna eura, što je 6,37 % od ukupnog iznosa. U apsorbiranju sredstava među njima, svakako se ističe Slovenija koja je „povukla“ gotovo 14 milijuna eura, što iznosi visokih 42,56 % od ukupno odobrenih sredstava. Na zadnjem je mjestu Slovačka koja je u četverogodišnjem razdoblju iskoristila samo 192 tisuće eura. Hrvatska zauzima visoko drugo mjesto, s odobrenih 4,54 milijuna eura, a odmah iza nje je Češka. Ukoliko se promatra indikator broja odobrenih projekata, situacija nije jednaka jer neke zemlje imaju odobrene veće iznose uz manji broj projekata, ali i suprotno (Grafikon 4-2).

Grafikon 4-2: Pregled odobrenih projekata za zemlje CEE-a u okviru potprograma *Kultura* u razdoblju od 2014. do 2018.

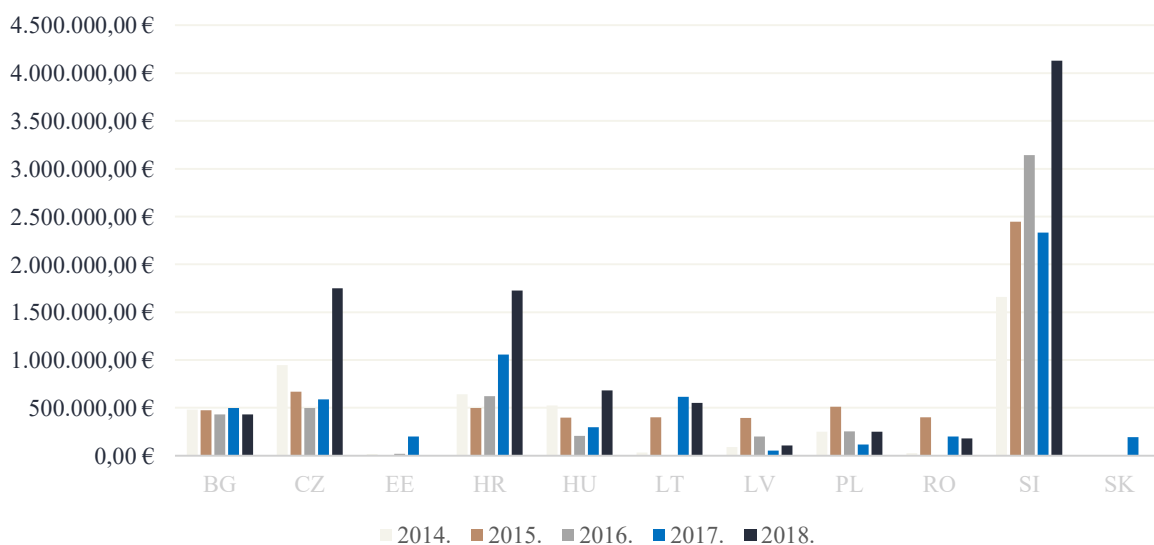

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Kao što je vidljivo iz Grafikona 4-2, Slovenija i po broju odobrenih projekata zauzima prvo mjesto, RH je i po ovom indikatoru na drugom mjestu, Češka šestom, dok je na trećem mjestu Bugarska koja je po ukupno odobrenom iznosu sredstava na četvrtom mjestu. Na zadnjem mjestu je Slovačka sa samo jednim odobrenim projektom. Za pretpostaviti je da se pojedine zemlje učestalije javljaju s više manjih projekata, što je vjerojatno ovisno o potprogramima na koje se javljaju.

U Grafikonu 4-3 prikazani su iznosi alociranih sredstava po godinama kako bi se ustanovio trend korištenja programskih sredstava za pojedinu državu.

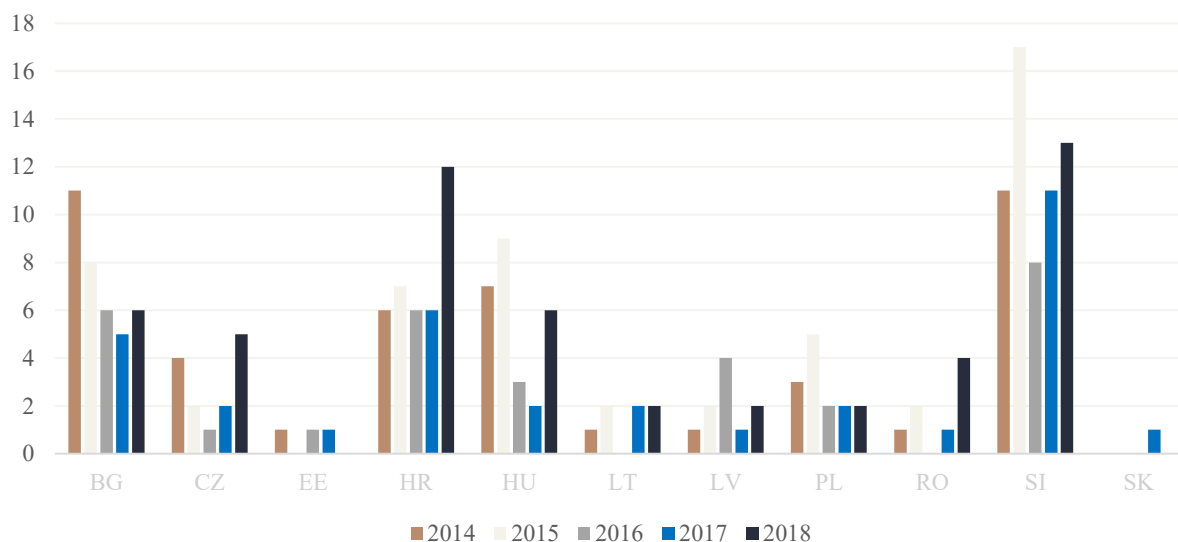
Grafikon 4-3: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma *Kultura* prema iznosu potpora po godinama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Pojedine zemlje nemaju odobrena sredstva u svakoj godini unutar promatranog razdoblja poput Slovačke kojoj su sredstva odobrena samo u jednoj godini te Estonije kojoj su sredstva odobrena u dvjema godinama. Kod zemalja koje učestalo koriste sredstva, poput Slovenije, Hrvatske i Češke vidljiv je trend rasta, osobito u 2018. godini kada su te tri zemlje imale najviše odobrenih sredstava u promatranom razdoblju. Trend broja odobrenih projekata prikazan je na Grafikonu 4-4.

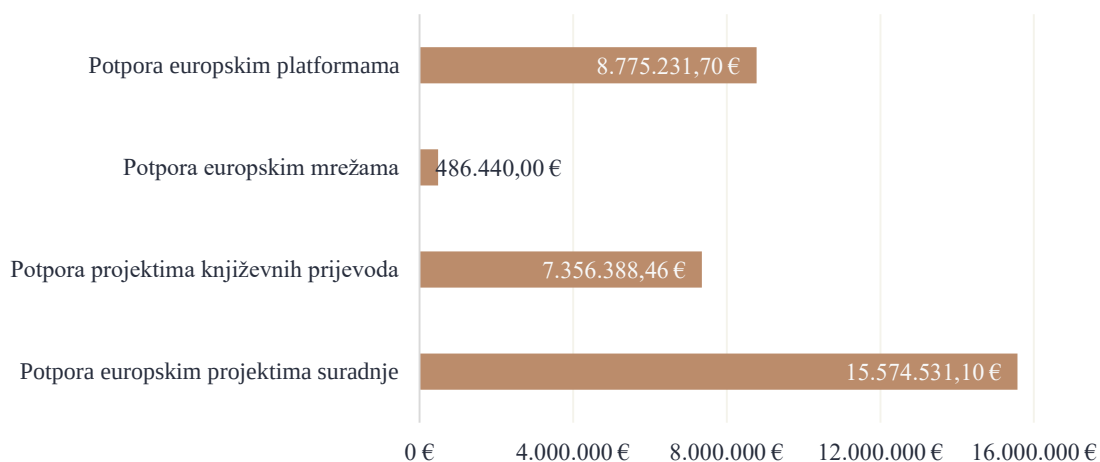
Grafikon 4-4: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma *Kultura* prema broju odobrenih projekata po godinama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Iz Grafikona 4-4 vidljivo je da je većina zemalja tijekom godine povećavala razinu godišnje odobrenih sredstava u odnosu na prvu godinu unutar promatranog razdoblja, što se pripisuje većoj upoznatosti s programom kroz vremenski odmak kao i naporima Deskova KE-a koji poduzimaju korake u animiranju potencijalnih prijavitelja. Samo je kod Bugarske primijećen suprotan trend. Osim iznosa dodijeljenih sredstava i broja projekata, za potrebe rada analizirano je korištenje Programa *Kreativna Europa*, potprograma *Kultura* po kategorijama. U nastavku se nalazi pregled po četirima postojećim kategorijama za sve zemlje CEE-a u promatranom razdoblju (Grafikon 4-5).

Grafikon 4-5: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma *Kultura* prema kategorijama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine.

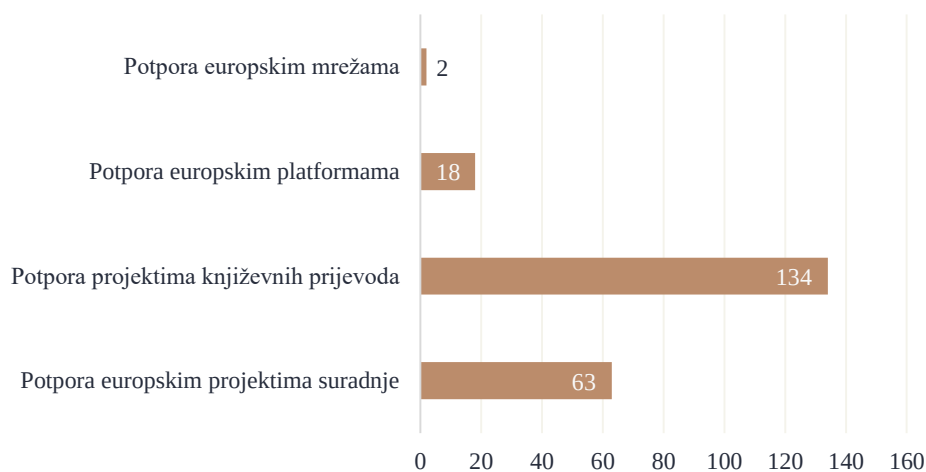

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Najviše sredstava korišteno je u kategoriji *Potpore europskim projektima suradnje* (48 %). Sukladno tome, „vrijednost financijske potpore koju pruža *Kreativna Europa* leži u partnerstvima i mrežama koje čine europski kulturni prostor i koji na taj način europskim građanima u potpunosti može približiti europsku kulturnu raznolikost“ (Služba za Kreativnu Europu, Desk Kreativne Europe, Ministarstvo kulture i medija, 2020).

Situacija je drugačija ukoliko se podaci analiziraju prema broju odobrenih projekata po pojedinoj kategoriji, što je vidljivo u Grafikonu 4-6.

Grafikon 4-6: Pregled broja odobrenih projekata u okviru potprograma *Kultura* prema kategorijama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Iz navedenog se može zaključiti da je veliki broj projekata odobren u kategoriji *Potpore književnim prijevodima*, čak 134 od ukupno 217 projekata. No, ukoliko se uspoređi iznos sredstava alociranih za ovu kategoriju, projekti suradnje financirani su većim iznosima, što je i u skladu s uvjetima natječaja koje raspisuje EACEA.

Kako bi se dobio uvid u raspodjelu zemalja po kategorijama u kojima su pravne osobe iz navedenih zemalja bile nositelji projekata, u Tablici 4-2 dan je pregled distribucije odobrenih projekata po zemljama CEE-a i kategorijama projekata u sklopu potprograma *Kultura* za razdoblje od 2014. do 2018.

Tablica 4-2: Pregled distribucije broja i postotka odobrenih projekata zemalja CEE-a po zemljama i kategorijama projekata u potprogramu *Kultura* (razdoblje od 2014. do 2018.)

Država nositelja projekta	Projekti suradnje	Projekti književnih prijevoda	Mreže	Platforme
BG	1,00	35,00	,00	,00
	1,59 %	26,12 %	,00 %	,00 %
CZ	7,00	2,00	,00	5,00
	11,11 %	1,49 %	,00 %	27,78 %

EE	1,00	2,00	,00	,00
	1,59 %	1,49 %	,00 %	,00 %
HR	12,00	23,00	,00	2,00
	19,05 %	17,16 %	,00 %	11,11 %
HU	4,00	23,00	,00	,00
	6,35 %	17,16 %	,00 %	,00 %
LT	3,00	2,00	,00	2,00
	4,76 %	1,49 %	,00 %	11,11 %
LV	2,00	8,00	,00	,00
	3,17 %	5,97 %	,00 %	,00 %
PL	6,00	8,00	,00	,00
	9,52 %	5,97 %	,00 %	,00 %
RO	3,00	5,00	,00	,00
	4,76 %	3,73 %	,00 %	,00 %
SI	23,00	26,00	2,00	9,00
	36,51 %	19,40 %	100,00 %	50,00 %
SK	1,00	,00	,00	,00
	1,59 %	,00 %	,00 %	,00 %
Total	63,00	134,00	2,00	18,00
	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Iz Tablice 4-2 vidljivo je kako u svim kategorijama Slovenija ima najveći broj projekata, a jedina je nositelj projekta u kategoriji *Mreže*. Hrvatska ostvaruje značajan postotak u projektima suradnje, s 19,5 % odmah je na drugom mjestu iza Slovenije. Kako bi se vidjela rasprostranjenost kategorija na području CEE-a, u Tablici 4-3 prikazan je ukupan broj zemalja koje su imale projekt u pojedinoj kategoriji.

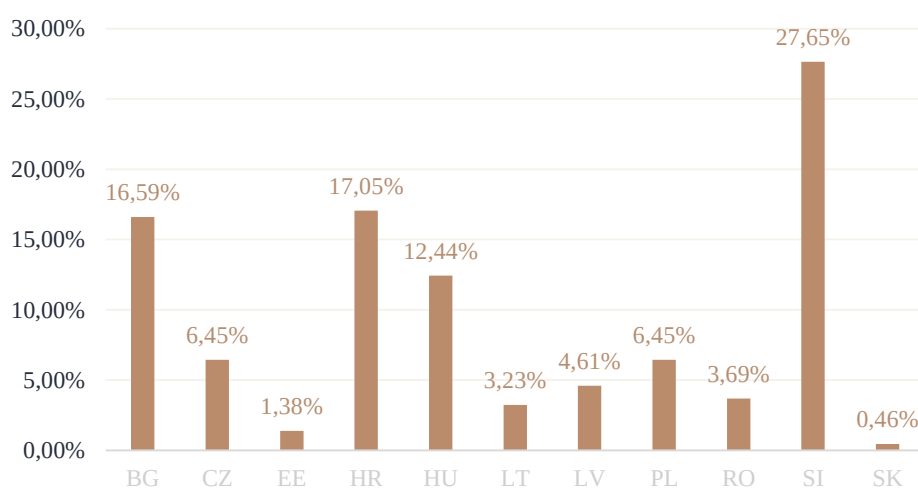
Tablica 4-3: Pregled broja zemalja CEE-a po kategorijama u potprogramu *Kultura* (razdoblje od 2014. do 2018.)

Kategorija	Broj zemalja CEE
Projekti suradnje	11
Projekti književnih prijevoda	10
Mreže	1
Platforme	4

Vidljivo je da je najmanje zastupljena kategorija *Mreže*, dok su u kategoriji *Projekti suradnje* sudjelovale sve zemlje.

Zbirna distribucija postotka odobrenih projekata po svim kategorijama za zemlje CEE-a u potprogramu *Kultura* za razdoblje od 2014. do 2018. prikazana je na Grafikonu 4-7.

Grafikon 4-7: Udio u ukupnom broju odobrenih projekata po svim kategorijama u okviru potprograma *Kultura* za zemlje CEE-a po zemljama

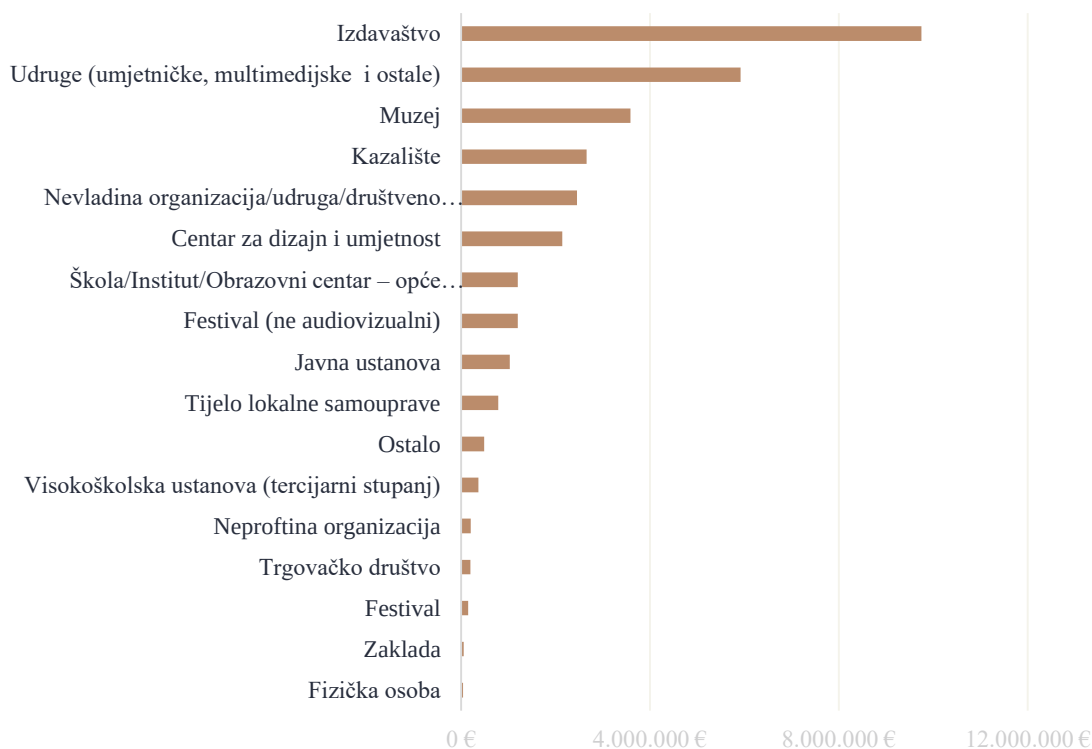

Iz Grafikona 4-7 vidljivo je kako Slovenija zauzima najveći udio kada su u pitanju sve kategorije projekata. Odmah iza nje slijedi Hrvatska, a na posljednjem je mjestu Slovačka koja u promatranom razdoblju ima odobren samo jedan projekt i to iz kategorije suradnje.

4.2.2.2. Pravni oblik koordinatora

Osim iznosa, broja odobrenih projekata kao i raspodjele po kategorijama, za ovaj je rad važan i podatak o pravnom obliku koordinatora odobrenih projekata. Ova je informacija značajna kako bi se vidjelo koliko raspoloživa sredstva koriste privatne, a koliko javne ustanove u kulturi.

Grafikon 4-8: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma *Kultura* prema pravom obliku koordinatora za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine

Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Prema pravnom obliku, najviše sredstava iz fonda *Kreativna Europa* povlače društva koja su registrirana za izdavaštvo, a potom slijede udruge koje su u izvješću navedene u trima kategorijama - udruge, umjetničke udruge i multimedijalne udruge, a za potrebe rada prikazane su u jednoj kategoriji.

Izdavači se, kao što je vidljivo, ne prijavljuju samo na projekte suradnje jer je iznos veći nego ukupan iznos za potprogramme književnih prijevoda, već sudjeluju i u potprogramu *Potpore europskim platformama*. S druge strane, na potprogram književnih prijevoda ne prijavljuju se samo izdavači, nego i druge pravne osobe poput udruga i umjetničkih organizacija, što im omogućuje poziv za *Potpore za projekte književnih prijevoda* u kojemu stoji da su prihvatljivi prijavitelji nakladnici i nakladničke kuće ili organizacije drugih pravnih osobnosti koje su

aktivne u sektoru nakladništva najmanje dvije godine. Sve navedeno govori o širokim mogućnostima dionika KS-a pa tako u pozivima za projekte suradnje stoji da su prihvatljivi prijavitelji pravne osobe (privatne i javne), ali i tijela nacionalne, regionalne i lokalne vlasti čija osnovna djelatnost pripada djelokrugu kulture, pri čemu vodeći partner mora biti u mogućnosti potkrijepiti svoju pravnu osobnost (istoga imena i statusa) za razdoblje od proteklih dviju godina.

Važna je stavka i da se projektni prijedlozi (osim kod poziva za potpore za književne projekte) podnose u ime partnerskih konzorcija gdje je uvjetovan broj sudionika. U većini slučajeva radi se o najmanje trima organizacijama iz triju različitih država (potprogram *Kultura* - manji projekti suradnje) pa sve do 15 organizacija (Potpora europskim mrežama). U nastavku su analizirani podaci o partnerstvima.

4.2.2.3. Partnerstva

Iz prethodnog poglavlja vidljivo je koliko je važna umreženost s institucijama izvan matične zemlje kako bi se mogle iskoristiti mogućnosti koje pruža program *Kreativna Europa*, što je bio motiv za analizu strukture partnerstva zemalja CEE-a u potprogramu *Kultura*. Prilikom svake prijave projekta na program *Kreativna Europa*, prijaviteljima je dostupna lista prihvatljivih zemalja koje nisu članice EU-a, a mogu potpuno ili djelomično sudjelovati u programu. Popis prihvatljivih zemalja dostupan je na mrežnim stranicama Europske komisije (European Commission, 2020). Popis se po potrebi ažurira, a zadnja je dostupna verzija u vrijeme izrade ovoga rada na dan 4. 3. 2020. Na navedenom popisu, pod nazivom *Eligibility of organisations from non-EU countries*, stoji kako, sukladno članku 8. Uredbe br. 1295/2013 o uspostavljanju programa *Kreativna Europa*, u programu mogu sudjelovati i države koje nisu države članice EU-a. Posebna napomena stoji za Veliku Britaniju koja, u skladu sa sporazumom o odstupanju iz EU-a, može primati sredstva po odobrenim programima do završetka istih. Zemlje koje mogu u potpunosti sudjelovati u programu *Kreativna Europa*, a nisu članice EU-a su Island, Norveška, Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Crna Gora i Srbija. Zemlje koje mogu djelomično sudjelovati u programu su Gruzija, Moldavija, Ukrajina, Tunis, Armenija i Kosovo. Djelomično sudjelovanje odnosi se na potprogram *MEDIA* koje je definirano kao sudjelovanje u četirima shemama, tj. sudjelovanje u aktivnostima treninga, festivala, filmske edukacije i pristupa tržištu. Kakva je distribucija partnerstava zemalja CEE-a u potprogramu *Kreativna Europa* u razdoblju od 2014. do 2018. godine, vidljivo je u Tablici 4-4.

Tablica 4-4: Pregled distribucije partnerstava zemalja CEE-a u programu *Kreativna Europa* za razdoblje od 2014. do 2018.

Zemlje prihvatljivih prijavitelja	Zemlje CEE										
	BG	CZ	EE	HR	HU	LT	LV	PL	RO	SI	SK
Belgija (BE)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0
Bugarska (BG)	0	1	0	0	0	0	0	0	1	3	0
Češka (CZ)	0	2	0	0	0	0	0	2	0	3	2
Danska (DK)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
Njemačka (DE)	0	0	1	3	0	0	0	2	0	2	0
Estonija (EE)	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1
Irska (IE)	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0
Grčka (EL)	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0
Španjolska (ES)	0	1	0	3	0	0	1	0	2	3	0
Francuska (FR)	0	0	0	0	3	0	1	0	1	5	0
Hrvatska (HR)	0	1	0	4	2	1	0	1	0	10	0
Italija (IT)	0	2	0	1	0	1	0	0	1	6	0
Cipar (CI)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Latvija (LV)	0	1	0	1	0	0	1	0	0	3	0
Litva (LT)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0
Luksemburg (LU)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mađarska (HU)	0	2	0	0	1	0	0	0	1	2	0
Malta (MT)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nizozemska (NL)	0	1	1	0	0	0	1	0	0	6	0
Austrija (AT)	0	1	0	3	0	1	0	0	0	5	1

Poljska (PL)	0	5	0	0	1	1	1	2	0	3	0
Portugal (PT)	0	0	0	0	0	1	0	0	1	3	0
Rumunjska (RO)	0	0	0	2	2	0	0	1	1	3	0
Slovenija (SI)	0	2	0	7	0	0	0	0	0	6	0
Slovačka (SK)	0	3	0	0	0	0	0	3	0	0	1
Finska (FI)	0	1	1	0	0	1	1	0	0	2	0
Švedska (SE)	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0
Velika Britanija (GB)	0	2	0	0	1	1	0	1	0	6	0
Island (IS)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Norveška (NO)	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0
Albanija (AL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Makedonija (MK)	0	0	0	2	0	0	0	0	1	1	0
Crna Gora (ME)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Srbija (RS)	1	0	0	7	2	0	0	0	0	9	0
Bosna i Hercegovina (BA)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gruzija (GE)	0	1	0	0	0	0	0	2	0	1	0
Ukrajina (UA)	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1
Armenija (AM)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kosovo (XK)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Moldavija (MD)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tunis (TN)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Turska (TR)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Švicarska (CH)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

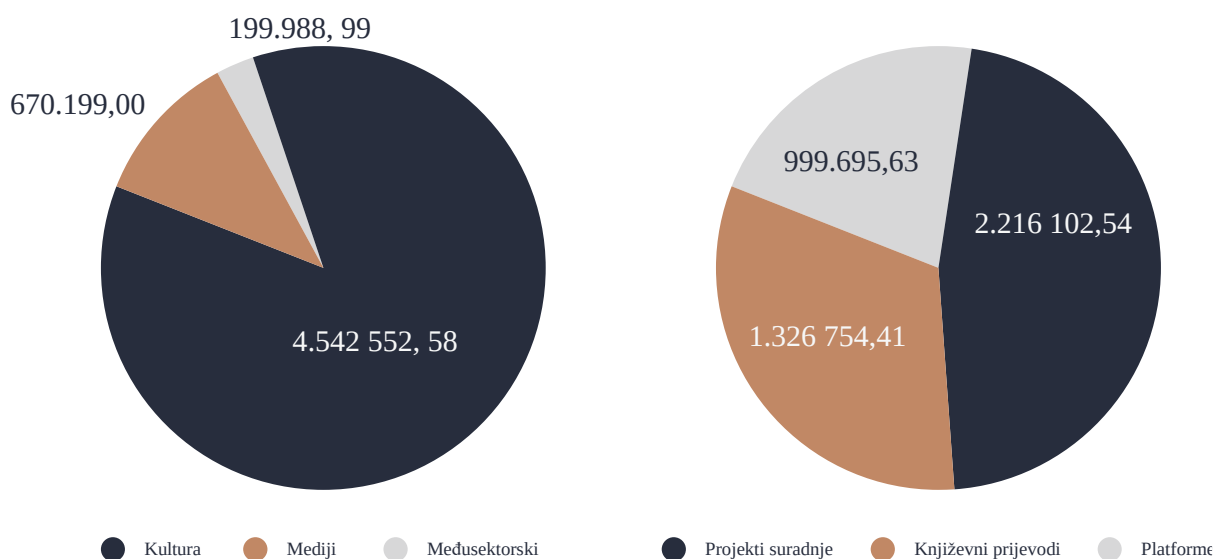
Izvor: izrada autora prema European Commission 7, Creative Europe, Project results (2019)

Podaci u tablici pokazuju nam kako Slovenija, koja je ujedno i najveći korisnik sredstava, ima najrašireniju mrežu partnerstava (gotovo sa svim zemljama koje su prihvatljivi prijavitelji). Najčešći joj je partner Srbija (9), potom Velika Britanija (6), Italija (6) te domaći partneri (6). Najmanje partnerstava ima Bugarska, a razlog leži u činjenici da u cijelom promatranom razdoblju, Bugarska ima odobren samo jedan projekt suradnje, a sve ostalo odnosi se na literarne prijevode. Ukoliko promatramo partnerstva koja je ostvarila Hrvatska, vidi se najveća prisutnost Slovenije (7) i Srbije (7), nakon kojih slijede partneri iz Hrvatske (4), a potom Njemačke, Španjolske, Austrije i Švedske gdje je Hrvatska sa svakom od njih ostvarila po tri partnerstva. U ovim podacima uočljiva je razlika između Hrvatske i Slovenije, gdje RH nije uspjela ostvariti partnerstva sa zemljama poput Nizozemske, Francuske i Velike Britanije s kojima Slovenija ima zapažen broj partnerstava. Razlozi ovakvih podataka pokušat će se također doznati u dubinskim intervjuima te steći informacije o partnerstvima dionika KS-a u Hrvatskoj kao jednog od uvjeta za ostvarivanje projekata kroz program *Kreativna Europa*.

4.2.2.4. *Hrvatska i Kreativna Europa - potprogram Kultura*

Koordinacija programa Europske unije *Kreativna Europa* na nacionalnoj je razini u nadležnosti Ministarstva kulture i medija čiji je Desk Kreativne Europe izravno zadužen za koordinaciju potprograma *Kultura*. Potprogram *MEDIA* također ima svoj Desk koji je ustrojen pri Hrvatskom audiovizualnom centru i koordinira sudjelovanje u europskim projektima isključivo vezanim uz sektor audiovizualne djelatnosti. Koliko su dionici KS-a u Hrvatskoj koristili program *Kreativna Europa* u razdoblju od 2014. do 2018. godine vidljivo je u podacima u nastavku koji govore o ukupnom broju odobrenih sredstava, zastupljenosti potprograma te pojedine kategorije u potprogramu (Grafikon 4-9).

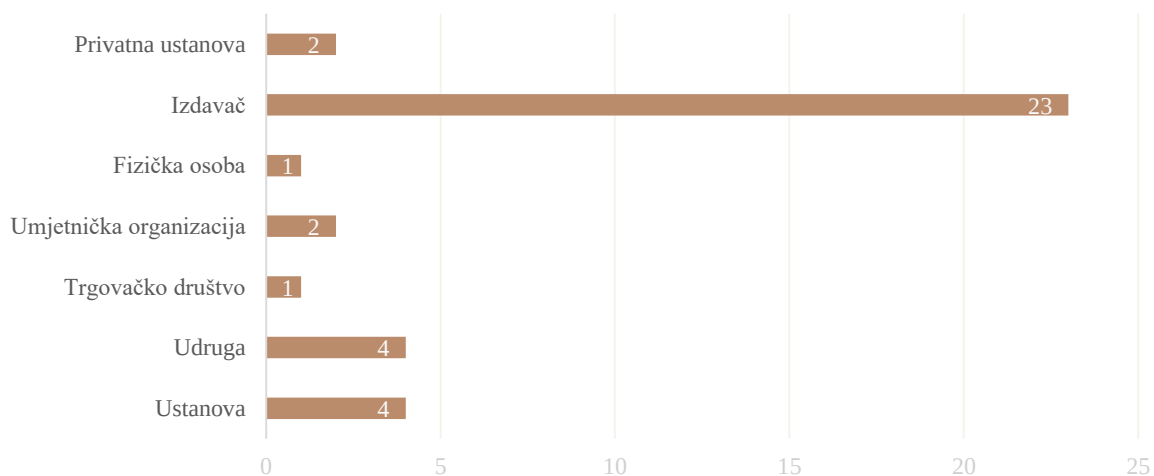
Grafikon 4-9: Pregled alociranih sredstava iz programa *Kreativna Europa* u razdoblju od 2014. do 2018. prema potprogramu i kategorijama unutar potprograma *Kultura* za RH

Izvor: izrada autora prema European Commission 4, Creative Europe, Project results (2019)

Iz Grafikona 4-9 vidljivo je da od ukupno odobrenih 5.412.740,57 eura, većina sredstava odlazi na potprogram *Kultura*, a unutar njega na projekte suradnje. Ukoliko se promatra broj odobrenih projekata po kategoriji, tada je najveći broj odobrenih projekata u kategoriji *Književni prijevodi* - od ukupno odobrenih 37 projekata, 23 se odnosi na *Književne prijevode* u iznosu od 1.326.754,41 eura. S obzirom na navedeni podatak, izdavači su ujedno najzastupljeniji ukoliko se promatra i pravni oblik prijavitelja. Pregled udjela koordinatora po pravnom obliku, prema broju projekata i iznosu, vidljiv je u grafikonima (4-10 i 4-11) u nastavku teksta.

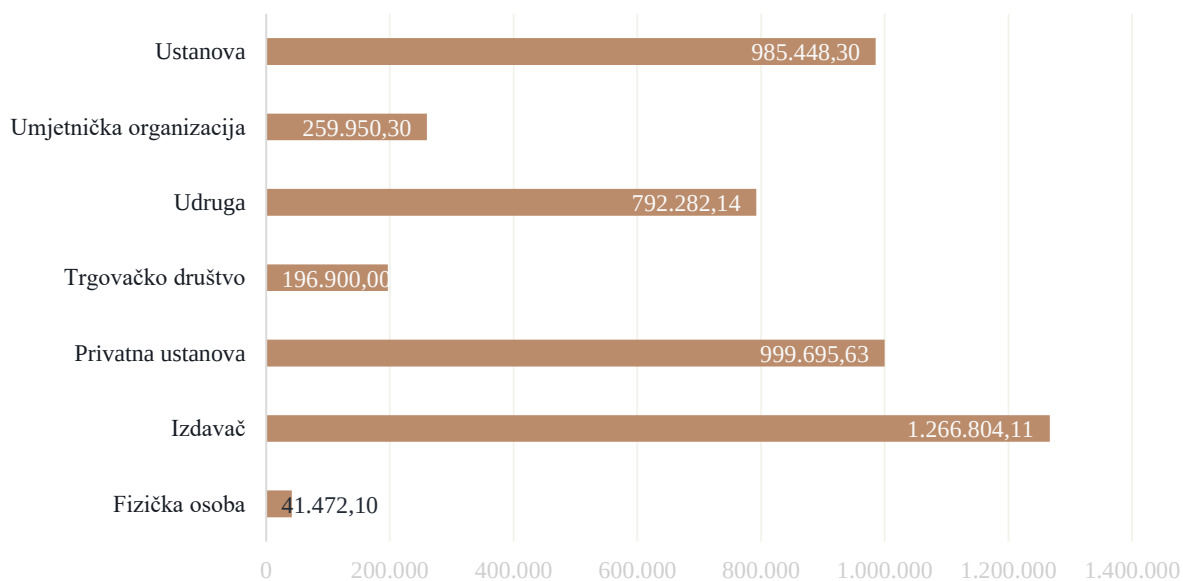
Grafikon 4-10: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma *Kultura* u razdoblju od 2014. do 2018. prema pravnom obliku i broju projekata za RH

Izvor: izrada autora prema European Commission 4, Creative Europe, Project results (2019)

Iz Grafikona 4-10 vidljivo je da su, prema broju projekata najzastupljeniji izdavači, što znači da prijavitelji najviše odobrenih projekata imaju iz književnih prijevoda. U Grafikonu 4-11 prikazani su podaci prema pravnom obliku prijavitelja u odnosu na odobrene iznose.

Grafikon 4-11: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma *Kultura* za razdoblje od 2014. do 2018. prema ukupnom iznosu i pravnom obliku za RH

Izvor: izrada autora prema European Commission 4, Creative Europe, Project results (2019)

Priloženi grafikoni (4-10 i 4-11) prikazuju najveći udio izdavača i po broju projekata (23), ali i po iznosu (1.266.844 eura). Po broju projekata, iza izdavača slijede privatne ustanove i udruge. Svaka ima odobrena četiri projekta, dok su po iznosu na drugom mjestu ustanove (988.488 eura). S obzirom na mali broj ustanova koje su u razdoblju od 2014. do 2018. godine imale odobrene projekte, u Tablici 4-5 prikazani su podaci o pojedinačnim projektima.

Tablica 4-5: Pregled odobrenih projekata i sredstava iz programa *Kreativne Europe*, potprogram *Kultura* organizacijama u RH od 2014. do 2018. godine

Kat eg.	GP	Iznos	Naziv koordinatora	Pravni oblik	Regija	P1	P2	P3	P4	P5
PS	2014	200.000,00	MUZEJ SUVREMENE UMJETNOSTI	Ustanova	Grad Zagreb	ES	RS	SI		
PS	2014	199.998,00	ŠTO, KAKO I ZA KOGA UDRUGE	Udruga	Grad Zagreb	LV	SE			
PS	2015	200.000,00	MULTIMEDIJALNI INSTITUT UDRUGE	Udruga	Grad Zagreb	HR	RS	DE		
PS	2016	192.284,14	ŠTO, KAKO I ZA KOGA UDRUGE	Udruga	Grad Zagreb	AT	HR	SE		
PS	2016	196.900,00	OMNIMEDIA DOO	Trgovačko društvo	Grad Zagreb	ES	DK	SI		
PS	2017	199.799,18	HRVATSKI RESTAURATORSKI ZAVOD	Ustanova	Grad Zagreb	SI	AT	DE	SI	
PS	2017	200.000,00	HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE IVANA PL. ZAJCA RIJEKA	Ustanova	Primorsko-goranska županija	RS	RO	MK	IT	
PS	2018	200.000,00	KREATIVNI LABORATORIJ SUVREMENOG KAZALIŠTA KRILA	Umjetnička organizacija	Primorsko-goranska županija	IE	RO	ES		
PS	2018	200.000,00	MULTIMEDIJALNI INSTITUT UDRUGE	Udruga	Grad Zagreb	RS	MK	SE	DE	HR
PS	2018	188.000,00	JAVNA USTANOVA U KULTURI DUBROVAČKE LJETNE IGRE DUBROVNIK	Ustanova	Dubrovačko-neretvanska županija	RS	SI			
PS	2018	41.472,10	SRŠEN IVAN	Fizička osoba	Grad Zagreb	SI	EL			

PS	2018	197.649,12	MUZEJ ZA UMJETNOST I OBRT	Ustanova	Grad Zagreb	SI	HR	RS	AT	RS
KP	2014	58.888,98	NAKLADA LJEVAK DOO	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2014	24.738,67	NAKLADA OCEANMORE DOO ZA IZDAVAŠTVO I USLUGE	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2014	99.789,52	V.B.Z. d.o.o.	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2014	59.067,84	UMJETNIČKE ORGANIZACIJE VUKOVIĆ & RUNJIĆ JTD	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2015	24.614,46	NAKLADA OCEANMORE DOO ZA IZDAVAŠTVO I USLUGE	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2015	14.457,13	EDICIJE BOZIČEVIĆ DOO ZA SAVJETOVANJE I IZDAVAŠTVO	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2015	53.707,90	NAKLADA LJEVAK DOO	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2015	44.611,37	FRAKTURA d.o.o. za nakladništvo i usluge	Izdavač	Zagrebačka županija					
KP	2015	59.992,92	UMJETNIČKE ORGANIZACIJE VUKOVIĆ & RUNJIĆ JTD	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2015	99.411,14	V.B.Z. d.o.o.	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2016	98.911,62	V.B.Z. d.o.o.	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2016	29.884,69	SRŠEN IVAN	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2016	59.918,40	FRAKTURA d.o.o. za nakladništvo i usluge	Izdavač	Zagrebačka županija					
KP	2016	42.880,14	NAKLADA LJEVAK DOO	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2017	59.658,12	NAKLADA LJEVAK DOO	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2017	42.948,88	SRŠEN IVAN	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2017	54.268,87	HENA COM DOO ZA NAKLADNIŠTVO	Izdavač	Grad Zagreb					
KP	2018	59.979,48	HANGAR 7 DOO ZA USLUGE PROMOCIJE	Izdavač	Grad Zagreb					

KP	2018	59.286,52	FRAKTURA d.o.o. za nakladništvo i usluge	Izdavač	Zagrebačka županija
KP	2018	59.955,69	SRŠEN IVAN	Izdavač	Grad Zagreb
KP	2018	100.000,00	V.B.Z. d.o.o.	Izdavač	Grad Zagreb
KP	2018	59.950,30	UMJETNIČKE ORGANIZACIJE VUKOVIĆ & RUNJIĆ JTD	Umjetnička organizacija	Grad Zagreb
KP	2018	59.831,77	NAKLADA LJEVAK DOO	Izdavač	Grad Zagreb
PL	2017	499.695,63	GLAZBENA ŠKOLA BONAR	Privatna ustanova	Grad Zagreb
PL	2018	500.000,00	GLAZBENA ŠKOLA BONAR	Privatna ustanova	Grad Zagreb
Uk.		4.542.552,58			

Izvor: izrada autora prema European Commission 4, Creative Europe, Project results (2019)

Legenda: PS = projekti suradnje, KP = Književni prijevodi, PL = Platforme, GP = godina poziva, P1, P2, P3, P4, P5 = država partnera

Iz priloženih podataka vidljiva je i regionalna pripadnost prijavitelja projekata te je očigledno kako od 37 odobrenih projekata samo tri nisu s područja Zagreba ili Zagrebačke županije. Radi se o dvama koordinatorima s područja Primorsko-goranske županije, Hrvatskom narodnom kazalištu Ivana pl. Zajca Rijeka i Kreativnom laboratoriju suvremenog kazališta Krila te Javnoj ustanovi u kulturi Dubrovačke ljetne igre Dubrovnik s područja Dubrovačko-neretvanske županije. Ovaj podatak nije zadovoljavajući s obzirom na brojnost institucija KS-a diljem Hrvatske. Kroz ankete i intervjuje pokušat će se doći do razloga podzastupljenosti ostalih regija RH u odnosu na Grad Zagreb i utvrditi je li razlog neodobravanje prijavljenih projekata, nedovoljna informiranost o navedenom programu i/ili nezadovoljavajući kapaciteti za prijavljivanje projekata na program *Kreativna Europa*. Također su zanimljivi podaci o partnerstvima iz kojih je vidljivo da se radi o mreži koja nije previše rasprostranjena te je uočen nedostatak partnera iz skandinavskih zemalja.

4.3. **Arhivsko istraživanje - analiza rezultata odobrenih projekata u okviru Operativnog programa *Učinkoviti ljudski potencijali* (2014. - 2020.): *Umjetnost i kultura za mlade, Umjetnost i kultura 54+ i Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi***

Kroz Europski socijalni fond, u programskom razdoblju 2014. - 2020., Republici Hrvatskoj osigurano je 1516 milijardi kuna. Okvir za korištenje navedenih sredstava jest Operativni program *Učinkoviti ljudski potencijali*. Za navedeni program, Ministarstvo kulture i medija Posredničko je tijelo razine 1 te je nadležno za prioritetne osi, investicijske prioritete i specifične ciljeve kako je prikazano u Tablici u 4-6.

Tablica 4-6: Prioritetne osi nadležnosti Ministarstva kulture i medija u Operativnom programu *Učinkoviti ljudski potencijali*

PRIORITETNE OSI			
Prioritetna os 2 Socijalno uključivanje		Prioritetna os 4 Dobro upravljanje	
Investicijski prioritet 9i	Aktivna uključenost s ciljem promicanja jednakih mogućnosti te aktivnog sudjelovanja i poboljšanja zapošljivosti	Investicijski prioritet 11ii	Izgradnja kapaciteta za sve dionike koji osiguravaju obrazovanje, cjeloživotno obrazovanje, osposobljavanje te zapošljavanje i socijalne politike uključujući pomoć sektorskih i teritorijalnih paktova radi omogućavanja reformi na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini
Specifični cilj 9.i.1	Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti kroz promociju integracije na tržište rada i socijalne integracije ranjivih skupina i borba protiv svih oblika diskriminacije	Specifični cilj 11.ii.1	Razvoj kapaciteta organizacija civilnog društva, osobito udruga i socijalnih partnera te jačanje civilnog i socijalnog dijaloga radi boljeg upravljanja

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3 (n.d.)

U sklopu opisanog Specifičnog cilja 9.i.1 „financiraju se mjere jačanja mreža koje promoviraju pristup interkulturalnim aktivnostima i socijalnu integraciju ranjivih skupina, posebno usmjerene na mlade i starije osobe. Kultura i mediji stvaraju kvalitetnu platformu za socijalnu integraciju različitih marginaliziranih skupina, kao što su mladi i starije osobe, kao i za proširenje interkulturalnih programa namijenjenih različitim manjinama u svrhu povećanja njihove vidljivosti, poticanju aktivnog sudjelovanja u zajednici i promicanju njihovih prava. Ove inicijative također će podržati angažman umjetnika i medijskih djelatnika. Aktivnosti će uključivati podršku medijima u zajednici, organizaciju radionica, seminara, treninga, predstava, raznih interaktivnih događanja, itd. usmjerenih na poboljšanje pristupačnosti umjetnosti i kulture, razvijanje kreativnosti mladih te aktivno i zdravo starenje. U okviru Specifičnog cilja 11.ii.1 podržava se razvoj programa (društveno) kulturnih centara usmjerenih na razvoj vođen zajednicom te učinkovita civilno-javna partnerstva koja se temelje na izgradnji zajedničkih rješenja uočenih problema“ (Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.).

Iz navedenog je vidljivo da je dio sredstava Europskog socijalnog fonda namijenjen upravo dionicima kulturnog sektora te je cilj ovoga istraživanja analizirati tko su bili najveći korisnici dostupnih sredstava kao i razloge nekorištenja istih.

Pozivi na dostavu projektnih prijedloga kroz pet natječaja koje je do svibnja 2020. godine raspisalo Ministarstvo kulture i medija osiguravali su ukupno 128 milijuna kuna. U Tablici 4-7 navedeni su iznosi koji su bili dostupni kroz pojedinačne natječaje koje je raspisalo Ministarstvo kulture i medija RH.

Tablica 4-7: Pregled planiranih bespovratnih sredstava za objavljivanje natječaje u sklopu Operativnog programa *Učinkoviti ljudski potencijali* 2014. - 2020. u kojima je Ministarstvo kulture i medija nadležno tijelo (stanje sa svibnjem 2020.)

Natječaj	Iznos bespovratnih sredstava (kn)
<i>Umjetnost i kultura za mlade</i>	18.000.000,00
<i>Umjetnost i kultura 54+</i>	20.000.000,00
<i>Kultura u centru – potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i>	50.000.000,00

<i>Mediji zajednice – potpora socijalnom uključivanju putem medija; faza I</i>	15.000.000,00
<i>Umjetnost i kultura online</i>	25.000.000,00
Ukupno	128.000.000,00

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

Kroz sve navedene natječajne, prihvatljivi prijavitelji bile su organizacije civilnog društva (umjetnička organizacija, udruga i savez udruga koji djeluju u području kulture i umjetnosti) i javne ustanove u kulturi. U nastavku teksta analizirani su podaci za tri navedena natječaja iz do sada objavljenih rezultata kako bi se dobila informacija o korisnicima bespovratnih sredstava namijenjenih dionicima KS-a kroz ove natječajne.

Ministarstvo kulture i medija na mrežnim stranicama objavilo je rezultate za prethodno navedene natječajne. Prvi rezultati objavljeni su 20. prosinca 2017. godine u okviru poziva na dodjelu bespovratnih sredstava *Umjetnost i kultura za mlade* za skupinu aktivnosti A. Potom je 6. veljače 2018., nakon provedenog natječajnog postupka, donesena odluka o financiranju 12 projekata iz skupine aktivnosti B te 17. travnja 2018. o financiranju 11 projekata iz skupine aktivnosti C. U 2018. godini objavljeni su rezultati za još dva natječaja i to 18. srpnja 2018. za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru poziva *Umjetnost i kultura 54+* te 25. listopada 2018. *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*. Prikupljeni podaci analizirani su programskim paketom MS Office Excel.

4.3.1. Opis uzorka

Uzorak čine organizacije kojima su odlukama o financiranju Ministarstva kulture objavljenim na mrežnim stranicama Ministarstva kulture odobreni projekti u okviru Operativnog programa *Učinkoviti ljudski potencijali* (2014. - 2020.) u kojem je Ministarstvo kulture i medija Posredničko tijelo razine 1 za tri natječaja - *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*.

Radi se o ukupno 103 odobrena projekta. U pojedinim projektima sudjelovali su i partneri (do sedam partnera ukupno), a na pojedinima samo prijavitelj projekta. Prijavitelji su bili definirani uvjetima natječaja, ali važno je naglasiti da su u svima ustanove u kulturi bili prihvatljivi prijavitelji. U natječaju *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*

postojalo je ograničenje da su se mogle prijaviti samo one javne ustanove u kulturi kojima je osnivač jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave.

Podaci o odobrenim programima tretirani su kao statističke informacije o stanju odobrenih projekata KS-a s obzirom na to da se na listama navodi naziv institucije preko kojeg se došlo do informacija o pravnom obliku (uvidom u sudski registar, registar udruga i registar umjetničkih organizacija), gradu, iznosu potpore i broju partnera.

4.3.2. Rezultati istraživanja

Rezultati arhivskog istraživanja o odobrenim projektima odnose se na nekoliko dijelova: opći podaci, pravni oblik prijavitelja, pravni oblik partnera te geografska rasprostranjenost.

4.3.2.1. Opći podaci

U Tablici 4-8 nalazi se zbirni pregled odobrenih bespovratnih sredstava prema iznosu i broju projekata za natječajne *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* koji su bili raspisani, a rezultati objavljeni do razdoblja provedbe ovoga istraživanja.

Tablica 4-8: Pregled alokacije sredstava nakon provedenog natječajnog postupka za dodjelu bespovratnih sredstava *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* koji su bili raspisani i za koje su rezultati objavljeni do početka provedbe ovoga istraživanja

Naziv programa	Broj projekata	Odobreni iznos
<i>Umjetnost i kultura za mlade</i>	29	17.969.410,32
<i>Skupina A</i>	6	2.968.221,23
<i>Skupina B</i>	12	7.501.189,09
<i>Skupina C</i>	11	7.500.000,00
<i>Umjetnost i kultura 54+</i>	40	19.694.067,19
<i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i>	31	49.998.314,86

<i>Skupina A</i>	17	36.999.168,46
<i>Skupina B</i>	17	12.999.146,40
<i>Ukupno</i>	103	87.661.792,37

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

Podaci u tablici predstavljaju svojevrstan nastavak pregleda sredstava koja su na raspolaganju organizacijama u kulturi. Riječ je o sredstvima koja su izravno namijenjena samo prijaviteljima iz djelatnosti kulture, a koja nisu zanemariva. Ukoliko se tome pridodaju natječaji dostupni iz drugih fondova, evidentno je kako organizacije u kulturi imaju mogućnosti alternativnog financiranja svojih projekata.

4.3.2.2. *Pravni oblik prijavitelja i partnera*

S obzirom da je u Tablici 4-8 vidljivo kolika su bespovratna sredstva dodijeljena dionicima KS-a za provođenje njihovih projekata, daljnji je korak utvrditi koriste li javne ustanove u kulturi prilike koje im stoje na raspolaganju putem natječaja europskih fondova za dodjelu bespovratnih sredstava. Iz podataka koje su preuzeti iz odluka Ministarstva kulture o financiranju, razvidno je da su na prvom mjestu po broju odobrenih projekata udruge. Tablica 4-9 prikazuje zbirne podatke za sva tri natječaja.

Tablica 4-9: Pregled broja i udjela odobrenih projekata na natjecajima *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* prema pravnom obliku prijavitelja

Prijavitelj	Frekvencija	Postotak
grad	7	6,8
općina	5	4,9
udruga	58	56,3
ustanova	25	24,3
umjetnička organizacija	5	4,9

županija	3	2,9
Ukupno	103	100,0

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

Od ukupno 103 odobrena projekta, čak su za 58 projekata nositelji udruge, što čini više od polovine odobrenih projekata (56 %).

Osim pravnog oblika prijavitelja, analiziran je i pravni oblik partnera. Pojedini projekti bili su bez partnera jer su tako omogućavali uvjeti natječaja, dok je najveći broj partnera na pojedinom projektu bio sedam. Tablica 4-10 prikazuje broj projekata po pravnom obliku partnerskih organizacija i broju partnera na projektu (P1 do P7).

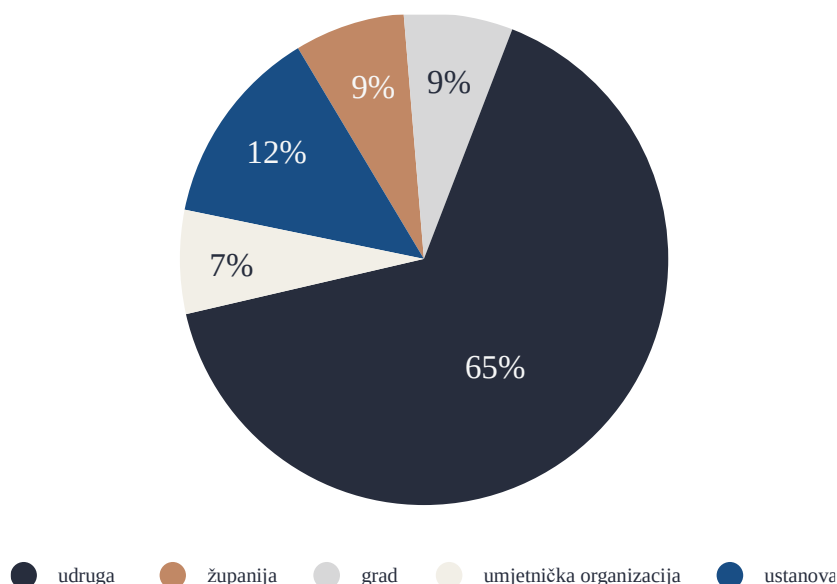
Tablica 4-10: Pregled broja odobrenih projekata na natjecajima *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* prema pravnom obliku partnera i broju partnera na projektu

Pravni oblik/partner	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	Ukupno
grad	10	4		7	1			22
općina	5							5
udruga	45	36	28	13	10	6	2	140
ustanova	12	11	9	5				37
umjetnička organizacija	3	2						5
županija	1							1
Ukupno	76	53	37	25	11	6	2	210

Iz navedenog je vidljiv najveći udio udruga kao partnera (140), potom slijede ustanove (37) te gradovi (22). Na zadnjem su mjestu županije (1) koje su u samo jednom slučaju bile partner.

Grafikonima u nastavku prikazan je odnos pravnog oblika i udjela ugovorenih bespovratnih sredstava za svaki pojedini program. Grafikon 4-12 prikazuje podatke za *Umjetnost i kultura za mlade*.

Grafikon 4-12: Udio bespovratnih sredstava *Umjetnost i kultura za mlade* prema pravnom obliku

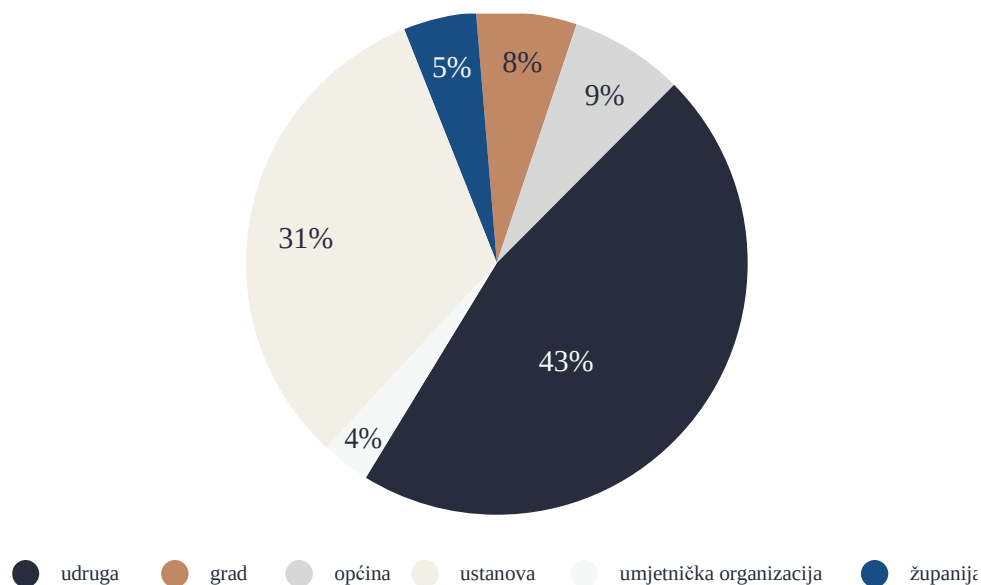

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

Iako je u uvjetima natječaja navedeno kako su prihvatljivi prijavitelji organizacije civilnog društva (umjetničke organizacije, udruge u području kulture i umjetnosti, udruge u području socijalnih djelatnosti, zaklade), ustanove u kulturi, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, evidentno je kako je 65 % bespovratnih sredstava odobreno projektima koje su prijavile udruge. Ustanove su na drugom mjestu s 12 %, gradovi i županije dijele treće mjesto s 9 % i na kraju su umjetničke organizacije sa 7 %. S obzirom da nisu dostupne informacije o svim prijavljenim projektima i rezultatima vrednovanja (bili oni odobreni ili ne), nije poznato je li razlog većeg postotka odobrenih sredstava udrugama kvaliteta projekata koje su prijavile udruge ili, što je vjerojatnije, kvantiteta, odnosno veći broj prijava na natječaje. Odgovor na to pitanje tražit će se u sklopu terenskog istraživanja, odnosno anketa i intervjua. U Grafikonu 4-13 prikazan je odnos bespovratnih sredstava i pravnog oblika prijavitelja za natječaj *Umjetnost i kultura 54+* u kojem su prihvatljivi prijavitelji mogle biti umjetničke organizacije, udruge u području kulture i umjetnosti, zaklade te zadruge koje u svom temeljnom aktu imaju navedenu

kulturnu, odnosno umjetničku djelatnost, ustanove u kulturi, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Grafikon 4-13: Udio bespovratnih sredstava za natječaj *Umjetnost i kultura 54+* prema pravnom obliku

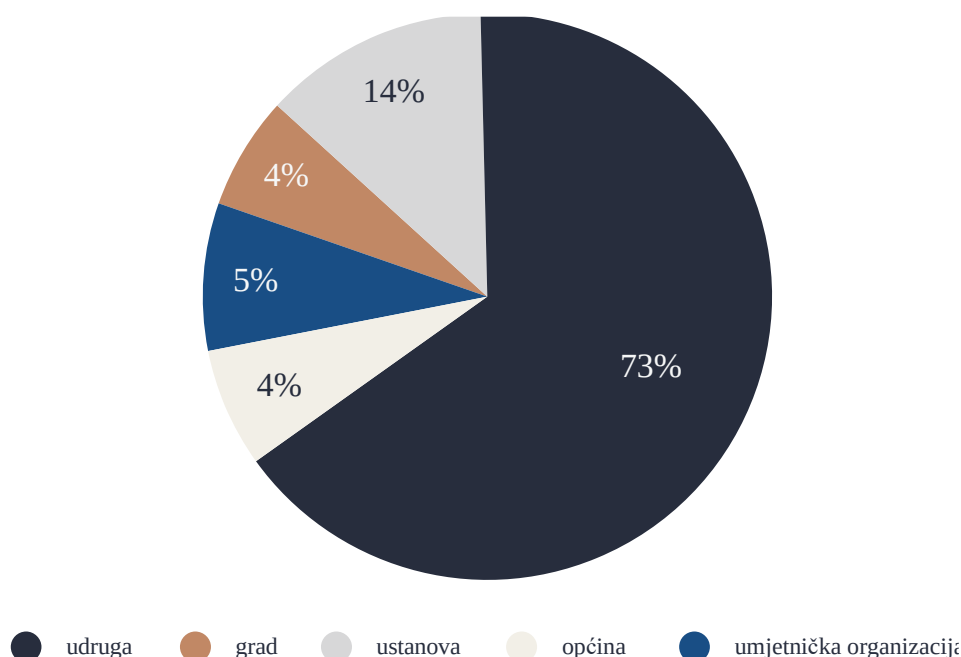

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

U rezultatima ovoga natječaja vidljiva je promjena trenda, odnosno rast korištenja bespovratnih sredstava ustanova u kulturi. One su još uvijek na drugom mjestu s 31 %, ali ipak u ukupnoj raspodjeli sredstava sudjeluju značajnije nego na prethodnom natječaju. Prvo mjesto i dalje zauzimaju udruge čijim je projektima pripalo 43 % bespovratnih sredstava.

Na trećem objavljenom natječaju *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* prihvatljivi prijavitelji bile su organizacije civilnog društva (umjetnička organizacija, udruga/savez udruga koji djeluje u području kulture i umjetnosti), jedinice lokalne samouprave čiji je broj stanovnika manji od 10.000 te javne ustanove u kulturi kojima je osnivač jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave. Raspodjela sredstava za natječaj *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* prema pravnom obliku prijavitelja prikazan je na Grafikonu 4-14.

Grafikon 4-14: Udio bespovratnih sredstava po pravnom obliku prijavitelja za natječaj *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

U natječaju je definirano prethodno spomenuto ograničenje za javne ustanove u kulturi. Kroz natječaj je udugama dodijeljeno 73 % posto od ukupnih sredstava, što govori kako su novi modeli sudioničkog upravljanja temeljeni na civilno-javnom partnerstvu bliži udugama. Kako je cilj poziva bio jačanje suradnje organizacija civilnog društva i javnog sektora iz podataka, proizlazi da su udruge te koje iniciraju tu suradnju i koje će biti nositelji sudioničkog upravljanja u kulturi. Kao i u programu *Kreativna Europa*, obrađeni su podaci vezani uz geografsku pripadnost prijavitelja i partnerstva. Podaci u nastavku obrađeni su objedinjeno za sva tri natječaja.

4.3.2.3. Geografska rasprostranjenost prijavitelja

U svrhu dobivanja što detaljnijih informacija, u idućem koraku utvrđena je geografska rasprostranjenost prijavitelja. Analizirana je rasprostranjenost prema sjedištima organizacija - po gradovima (Tablica 4-11) i po županijama (Tablica 4-12), a nakon toga je napravljen uvid prema NUTS 2 nomenklaturi (Tablica 4-12).

Tablica 4-11: Raspodjela odobrenih projekata na natječajima *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* prema gradu sjedištu prijavitelja

Grad	Frekv.	%			
Bjelovar	1	1,0	Petrijevci	1	1,0
Čakovec	4	3,9	Petrinja	1	1,0
Darda	1	1,0	Pitomača	1	1,0
Donja Voća	1	1,0	Poreč	1	1,0
Dubrovnik	1	1,0	Prelog	1	1,0
Dugo Selo	1	1,0	Proložac Donji	1	1,0
Grohote	1	1,0	Pula	3	2,9
Hvar	1	1,0	Rijeka	8	7,8
Karlovac	3	2,9	Skradin	1	1,0
Kaštel Štafilić	1	1,0	Slavonski Brod	3	2,9
Koprivnica	1	1,0	Split	3	2,9
Krapina	2	1,9	Svetvinčenat	1	1,0
Križevci	1	1,0	Šibenik	2	1,9
Kutina	1	1,0	Varaždin	3	2,9
Labin	2	1,9	Velika	1	1,0
Našice	1	1,0	Vižinada	1	1,0
Novi Marof	1	1,0	Vukovar	1	1,0
Ogulin	1	1,0	Zadar	3	2,9
Osijek	1	1,0	Zagreb	39	37,9
Pakrac	1	1,0	Županja	1	1,0
			Total	103	100,0

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

Ukoliko se promatraju odobreni projekti prema gradovima, podaci ukazuju na najveću zastupljenost Zagreba (37,9 %), potom slijedi Rijeka (7,8 %), Čakovec (3,9 %) te Karlovac, Pula, Slavonski Brod, Split i Zadar (2,9 %).

Gledajući rasprostranjenost po županijama, ista je situacija s Gradom Zagrebom gdje od 103 prijavitelja 39 ima županijsko sjedište u Zagrebu.

Tablica 4-12: Raspodjela odobrenih projekata na natječajima *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* prema županijama sjedištima prijavitelja i NUTS 2 nomenklaturi

Županija	Frekv.	%			
Bjelovarsko-bilogorska	1	1,0	Primorsko-goranska	8	7,8
Brodsko-posavska	3	2,9	Sisačko-moslavačka	2	1,9
Dubrovačko-neretvanska	1	1,0	Splitsko-dalmatinska	7	6,8
Grad Zagreb	39	37,9	Šibensko-kninska	3	2,9
Istarska	8	7,8	Varaždinska	5	4,9
Karlovačka	4	3,9	Virovitičko-podravsk	1	1,0
Koprivničko-križevačka	2	1,9	Vukovarsko-srijemska	2	1,9
Krapinsko-zagorska	2	1,9	Zadarska	3	2,9
Međimurska	5	4,9	Zagrebačka	1	1,0
Osječko-baranjska	4	3,9	Jadranska Hrv.	30	29,0
Požeško-slavonska	2	1,9	Kontinentalna Hrv.	73	71,0
			Total	103	100,0
Jadranska Hrvatska			Kontinentalna Hrvatska		

Izvor: izrada autora prema Ministarstvo kulture i medija 3, n.d.

Nakon Grada Zagreba kao županijskog središta većine prijavitelja, slijedi Primorsko-goranska županija (7,8 %), Splitsko-dalmatinska (6,8 %) te Međimurska i Varaždinska (4,9 %).

Trenutno je Hrvatska podijeljena na dvije statističke regije druge razine, tzv. NUTS 2 statističke regije - Jadranska Hrvatska, koja obuhvaća sedam priobalnih županija, te Kontinentalna Hrvatska, koja obuhvaća Grad Zagreb i trinaest preostalih županija.

Iz prethodne tablice vidljivo je da 73 organizacije imaju sjedište (71,0 %) u kontinentalnoj Hrvatskoj. Glavni nedostatak aktualne podjele na NUTS 2 regije jest veliki utjecaj Grada Zagreba na BDP po stanovniku kontinentalne Hrvatske. Ukoliko se Grad Zagreb izdvoji iz kontinentalne Hrvatske, vidljivo je da je kontinentalna Hrvatska i dalje zastupljenija od jadranske Hrvatske (34 prijavitelja ima sjedište u kontinentalnoj Hrvatskoj bez grada Zagreba). U jadranskoj Hrvatskoj sjedište ima samo 30 organizacija, odnosno 29 %. Podaci kao i kod programa *Kreativna Europa* pokazuju centralizaciju sjedišta organizacija na Grad Zagreb (37 %) te je vidljivo da bi pitanje (de)centralizacije kulture i kulturnih djelatnosti, kada su u pitanju prijave na natječaj, trebalo biti u fokusu donositelja odluka vezanih za KS.

4.4. Anketno istraživanje

4.4.1. Opis uzorka

Anketno istraživanje provedeno je u Republici Hrvatskoj na organizacijama u kulturnom sektoru. Online istraživanje provedeno je postavljanjem upitnika na mrežno mjesto <https://docs.google.com/forms/d/12q3uNw5NHLnmHKfYkzGvlqVjIyld6Rc90QPCNAb5vs/edit>. Istraživanje je provedeno od listopada 2019. do siječnja 2020. godine.

Upitnici su provedeni na odabranom uzorku koji se odnosio na korisnike sredstava dobivenih kroz natječajne Europskog socijalnog fonda u kojima je Ministarstvo kulture i medija bilo posredničko tijelo (podaci o prijaviteljima prikupljeni su na temelju odluka o financiranju). S druge strane, odabrana je skupina organizacija u KS-u koje nisu bile na tom popisu pri čemu se vodilo računa da struktura druge skupine bude usporediva sa strukturom prve skupine u ovisnosti o pravnom obliku.

Od ukupno 103 odobrenih projekata kroz navedene ESF natječaje, upitnik je poslan na adrese 86 prijavitelja kojima je odobreno 88 projekata za koje su u danom trenutku bili objavljeni rezultati. S druge strane, isti upitnik poslan je i na 150 adresa pravnih osoba koje nisu bile na navedenom popisu pri čemu se vodilo računa da najviše bude zastupljenih ustanova (90) kako bi se ustanovio razlog manjeg broja odobrenih projekata u odnosu na udruge koje su druge po zastupljenosti (49). S većim brojem ispitanika u drugoj skupini (150), cilj je bio dobiti relevantan broj odgovora i jedne i druge skupine. Upitnici su slani i gradovima, općinama, županijama te umjetničkim organizacijama. Slanje upitnika pokrenuto je 13. 10. 2019. godine, potom je poslan podsjetnik 5. 11. 2019. godine, 16. 1. 2020. godine te 27. 1. 2020. godine. Nakon zadnjeg podsjetnika zaprimljen je 81 odgovor koji je predstavljao konačni uzorak.

Osnovna obilježja institucija koje su sudjelovale u istraživanju opisana su u navedenim grafikonima i tablicama u nastavku. Jedan od važnih podataka u istraživanju jest djelatnost organizacije anketiranih ispitanika. Distribucija ispitanika po djelatnosti matičnih organizacija prikazana je u Tablici 4-13.

Tablica 4-13: Distribucija organizacija anketiranih ispitanika prema djelatnosti

Djelatnost	Fre kv.	%
Valid	6	7,4
Arhivska	2	2,5
Civilni sektor - kultura	1	1,2
Društveno kulturni centar	1	1,2
Eko-umjetnička	1	1,2
Galerijska	3	3,7
Glazbena amaterska djelatnost	1	1,2
Glazbeno-scenska	1	1,2
Glazbeno-scenska kultura/Nezavisna kultura	1	1,2
Grad	2	2,5
Galerijska i muzejska	1	1,2
Izvedbena (ples, glazba)	1	1,2
Izvedbena umjetnost - suvremeni cirkus	1	1,2
JLS	2	2,5
Kazališna	12	14,8
Književna	1	1,2
Književna, kulturno-društveni centar	1	1,2
Knjižnična, memorijalni prostor, obrazovno-istraživačka djelatnost	1	1,2
Koncertna, kulturno-zabavne manifestacije	1	1,2
Kultura	1	1,2
Kulturni centar	1	1,2
Kulturni turizam	1	1,2
Kulturno-umjetnički amaterizam	2	2,5

Lokalna samouprava	1	1,2
Muzejska	16	19,8
Nezavisna kultura	1	1,2
NGO	1	1,2
Plesna	1	1,2
Programi u kulturi i kulturno-umjetnički amaterizam	1	1,2
Strukovna udruga	1	1,2
Stvaralaštvo	1	1,2
Suvremena umjetnost	1	1,2
Suvremeni cirkus	1	1,2
Suvremeni	1	1,2
Suvremeni ples - izvedbena djelatnost	1	1,2
Suvremeni ples, plesna edukacija, festivali, izvedbena umjetnost	1	1,2
Sve navedeno	1	1,2
Obrazovanje odraslih, kino, muzeji, galerije....	1	1,2
Udruga	2	2,5
Udruga za ruralni turizam	1	1,2
Udruga za umjetnost i kulturu	1	1,2
Upravna	1	1,2
Urbana kultura i umjetnost	1	1,2
Total	81	100,0

U upitniku je bilo ponuđenih pet odgovora - muzejska, kazališna, arhivska, galerijska i ostale djelatnosti. Većina se ispitanih svrstala u ostale djelatnosti kao što su glazbeno-amaterska, glazbeno-scenska, književna, koncertna, kulturno-umjetnička, suvremeni ples i druge. Od ponuđenih djelatnosti, najviše ih je s muzejskom djelatnošću (19,8 %), potom slijedi kazališna (14,8 %), dok šest ispitanika (Valid) nije izabralo niti jednu djelatnost.

Za potrebe istraživanja, važni su i podatci o županijskom sjedištu matičnih organizacija ispitanika koji se nalaze u Tablici 4-14.

Tablica 4-14: Distribucija organizacija anketiranih ispitanika prema županijama

Županija	Frekv.	%	Županija	Frekv.	%
Bjelovarsko-bilogorska	1	1,2	Primorsko-goranska	5	6,2
Brodsko-posavska	5	6,2	Sisačko-moslavačka	2	2,5
Grad Zagreb	16	19,8	Splitsko-dalmatinska	10	12,3
Istarska	8	9,9	Šibensko-kninska	4	4,9
Karlovačka	4	4,9	Varaždinska	4	4,9
Koprivničko-križevačka	1	1,2	Virovitičko-podravska	2	2,5
Krapinsko-zagorska	1	1,2	Vukovarsko-srijemska	3	3,7
Ličko-senjska	1	1,2	Zadarska	2	2,5
Osječko-baranjska	5	6,2	Zagrebačka	4	4,9
Požeško-slavonska	3	3,7	Ukupno	81	100,0

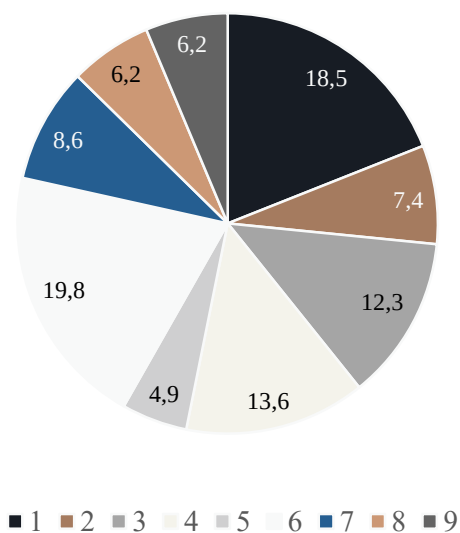
Promatrajući regionalnu pripadnost, vidljivo je da je većina ispitanika iz Grada Zagreba (19,8 %), a potom slijedi Splitsko-dalmatinska županija (12,3 %). Iz četiriju županija samo je 1,2 % ispitanika (Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka, Krapinsko-zagorska, Ličko-senjska). S obzirom da je za potrebe ovoga rada važan i pravni oblik kako bi se usporedile prijave projekata između javnog sektora i ostalih dionika KS-a, upitnikom je tražena informacija o pravnom obliku institucije (Tablica 4-15).

Tablica 4-15: Distribucija organizacija anketiranih ispitanika prema pravnom obliku

Pravni oblik	Frekv.	%
Organizacije civilnog društva - umjetničke organizacije, udruge, zaklade	45	55,6
Ustanove u kulturi	26	32,1
Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave	9	11,1
Missing	1	1,2
Ukupno	81	100%

Većinu uzorka čine organizacije civilnog društva (55,6 %), potom slijede ustanove u kulturi (32,1 %), a najmanje ima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (11,1 %). Za potrebe istraživanja, prikupljeni su i podaci o visini prihoda ispitanih organizacija koji su prikazani na Grafikonu 4-15.

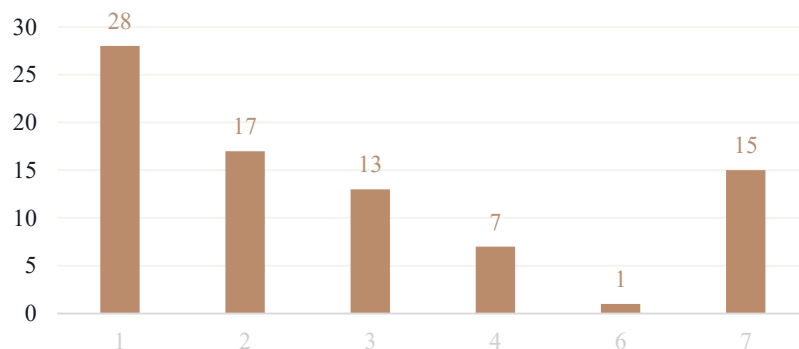
Grafikon 4-15: Udio anketnih ispitanika po razredima prema visini prihoda

do 100.000 kn – 1; od 100.000 do 250.000 kn – 2; od 250.000 do 500.000 kn – 3; od 500.000 do 750.000 kn – 4; od 750.000 do 1.000.000 kn – 5; od 1.000.000 do 2.500.000 kn – 6; od 2.500.000 do 5.000.000 kn – 7; od 5.000.000 do 10.000.000 kn – 8; više od 10.000.000 kn - 9

Ispitanici su raspoređeni po ponuđenim razredima iznosa prihoda koji su ostvarili u 2018. godini. Većina (19,8 %) je ostvarila prihod od 1.000.000 do 2.500.000 kn. Na kraju prvoga dijela upitnika zatraženi su podaci o broju zaposlenika koji su vidljivi na Grafikonu 4-16.

Grafikon 4-16: Broj anketnih ispitanika po razredima prema broju zaposlenih

od 1 do 5 zaposlenih – 1; od 5 do 10 zaposlenih – 2; od 10 do 25 zaposlenih – 3; od 25 do 50 zaposlenih – 4; od 50 do 100 zaposlenih – 5; 100 i više zaposlenih – 6; nemamo zaposlenih - 7

4.4.2. Upitnik

Prikupljanje podataka provedeno je strukturiranim anketnim upitnikom. Upitnik se sastojao od četiriju dijelova. Cjelokupni popis pitanja postavljenih u online upitniku dostupan je u Prilogu 7.1. Na Slici 4-3 nalazi se shematski prikaz anketnog upitnika s pripadajućim cjelinama.

Slika 4-3: Shematski prikaz anketnog upitnika

Prva dio upitnika odnosi se na opće podatke o instituciji. Tablica 4-16 prikazuje opis varijabli prvoga dijela upitnika koji se sastojao od otvorenih, zatvorenih i mješovitih pitanja. U mješovitim pitanjima bili su ponuđeni odgovori s mogućnošću nadopune odgovora u otvorenoj formi.

Tablica 4-16: Opis varijabli postavljenih u prvom dijelu upitnika

Varijabla	Razina mjerenja	Vrsta pitanja	Broj modaliteta varijable
Djelatnost institucije	nominalna	mješovita	5
Grad	nominalna	otvorena	-
Županija	nominalna	zatvorena	21
Pravni oblik institucije	nominalna	mješovita	5
Ukupni prihodi u 2018.	omjerna	zatvorena	9
Broj zaposlenih	omjerna	zatvorena	7

Pitanja postavljena u prvom dijelu upitnika opisivala su obilježja institucije, poput djelatnosti, grada, županije, pravnog oblika, prihoda i broja zaposlenih.

Druga cjelina odnosi se na pitanja o upoznatosti s pojmom EU fondova i programa te se sastoji od 13 varijabli. Tablica 4-17 daje opis navedenih varijabli.

Tablica 4-17: Opis varijabli postavljenih u drugom dijelu upitnika

Varijabla	Razina mjerenja	Vrsta pitanja	Ljestvica mjerenja	Pojašnjenje modaliteta varijable
Upoznatost s osnovnim razlikama u funkcioniranju fondova i programa Europske unije	omjerna	zatvorena	četvero-stupnjevana Likertova ljestvica	1 - Uopće nisam upoznat/a, 4 - Potpuno sam upoznat/a
Upoznatost s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa EU-a	omjerena	zatvorena	četvero-stupnjevana Likertova ljestvica	1 - Uopće nisam upoznat/a, 4 - Potpuno sam upoznat/a

Informiranost o otvorenim natječajima u kojima su ustanove u kulturi prihvatljivi prijavitelji ili partneri	omjerna	zatvorena	četvero-stupnjevana Likertova ljestvica	1 - Uopće nisam informiran/a, 4 - Potpuno sam informiran/a
Prijave na natječaje koji su na raspolaganju instituciji za projektno financiranje	omjerna	zatvorena		Da/ne
Korištenje bespovratnih sredstava Europske unije u financiranju projekata	omjerna	zatvorena		Da/ne
Zadovoljstvo načinom financiranja projekata u Vašoj ustanovi	omjerna	zatvorena		Da/ne
Natječaji na koje biste se prijavili: <i>Kreativna Europa</i> , ESF, Ministarstvo kulture i medija, pozivi trgovačkih društava?	omjerna	višestruki izbor		1 – oni na koje biste se najprije prijavili, 4 – oni na koje biste se zadnje prijavili
Informacije o otvorenim natječajima	omjerna	mješovita		
Potreba za publikacijom Ministarstva kulture i medija o otvorenim natječajima	omjerna	zatvorena		Da/ne
Upoznatost s Deskom Kreativne Europe	omjerna	zatvorena		Da/ne
Korištenje usluga Deska Kreativne Europe ili drugog tijela nadležnog za provođenje postupka natječaja	omjerna	zatvorena		Da/ne
Spremnost traženja savjeta Deska Kreativne Europe ili drugog tijela nadležnog za provođenje postupka natječaja	omjerna	zatvorena		Da/ne

U ovom dijelu, pitanja su bila raznovrsna tako da su neke varijable mjerene četverostupnjevanom Likertovom ljestvicom (1 – uopće nisam upoznat, 4 – u potpunosti sam upoznat) i ponuđenim odgovorima da/ne kao i višestrukim izborom.

Znanje, iskustvo i kadrovi mjereni su u trećem dijelu upitnika koji se sastojao od osam pitanja prikazanih u Tablici 4-18.

Tablica 4-18: Opis varijabli postavljenih u trećem dijelu upitnika

Varijabla	Razina mjerenja	Vrsta pitanja	Ljestvica mjerenja	Pojašnjenje modaliteta varijable
Raspoloživost znanjima i resursima za pripremu projektnih prijedloga	omjerna	zatvorena	četverostupnjevana Likertova ljestvica	1 - Uopće nisam upoznat/a, 4 - Potpuno sam upoznat/a
Nedostatak znanja i resursa za uspješnu prijavu na natječaje	omjerna			
Zaposlena osoba koja se bavi pronalaženjem alternativnih izvora financiranja	omjerna	zatvorena		Da/ne
Potreba za osobom koja bi se bavila pronalaženjem alternativnih izvora financiranja	omjerna	zatvorena		Da/ne
Potreba za dodatnom edukacijom djelatnika u području izrade projektne prijave	omjerna	zatvorena		Da/ne
Korištenje usluge vanjskih stručnjaka u izradi projektne prijave	omjerna	zatvorena		Da/ne
Potreba za podizanjem internih kapaciteta neophodnih za prijavu	omjerna	zatvorena		Da/ne

projekata na fondove EU-a				
Planiranje prijave na natječaje za financiranje projekata putem fondova i programa EU-a u budućnosti	omjerna	zatvorena		Da/ne

U ovom dijelu upitnika većina je pitanja bila zatvorenoga tipa s ponuđenim da/ne odgovorima kojima je cilj bio steći uvid o raspoloživim znanjima i resursima ispitanika vezanih uz prijavu projekata na program i fondove Europske unije.

U posljednjem, četvrtom, dijelu upitnika ispitanici su odgovarali na pitanja o partnerstvima, financijama i resursima (Tablica 4-19).

Tablica 4-19: Opis varijabli postavljenih u četvrtom dijelu upitnika

Varijabla	Razina mjerenja	Vrsta pitanja	Ljestvica mjerenja	Pojašnjenje modaliteta varijable
Uspješna realiziranost programskih planova i projekte institucije	omjerna	zatvorena		Da/ne
Broj do sada prijavljenih natječaja	omjerna	otvorena		
Uspješno realizirani natječaji	omjerna	otvorena		
Prepreke za korištenje fondova i programa Europske unije	omjerna	zatvorena		
Položaj kulture bez potpore države	omjerna	zatvorena	peto-stupnjevana Likertova ljestvica	1 – u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem
Suradnja s inozemnim institucijama	omjerna	zatvorena		

Vrsta inozemnih suradnji	omjerna	mješovita
Dodatni komentar		otvorena

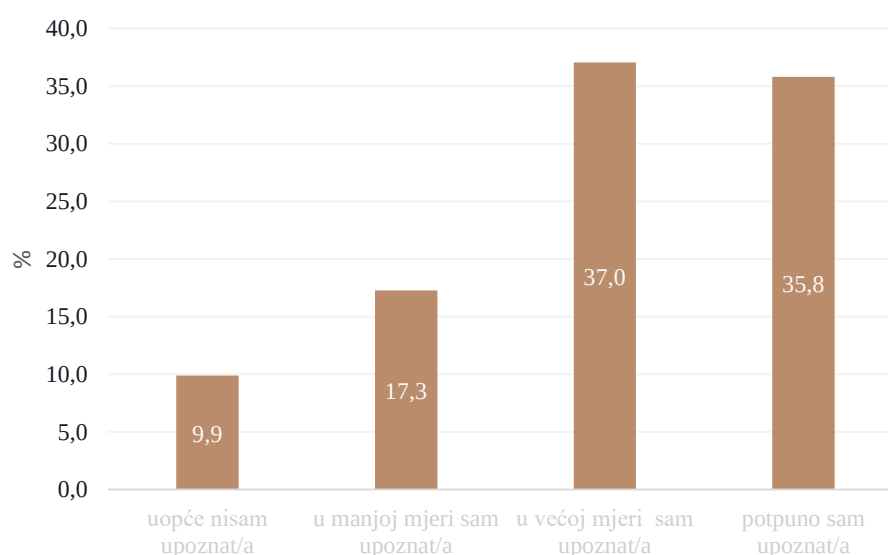
4.4.3. Rezultati istraživanja

U nastavku teksta nalaze se rezultati provedenog anketnog upitnika prikazani u nekoliko razina. Prva razina odnosi se na dio upitnika o upoznatosti s pojmom EU fondova i programa. Druga razina prikazuje rezultate koji se odnose na znanja, iskustvo i kadrove potrebne za prijavljivanje EU projekata, dok treća prikazuje stanje vezano za financije i partnerstva kada su u pitanju prijave projekata. Na kraju ovog poglavlja, u četvrtoj razini rezultata istraživanja, prikazani su rezultati testiranja hipoteza.

4.4.3.1. Upoznatost s pojmom EU fondova i programa

Cilj je istraživanja dobiti odgovor na pitanje koliko su dionici KS-a upoznati s pojmom EU fondova i programa. S obzirom na široku paletu ponuđenih natječaja, za istraživanje je važan podatak jesu li prijavitelji upoznati s razlikom između fondova i programa Europske unije. Razina upoznatosti s navedenim razlikama prikazana je u Grafikonu 4-17.

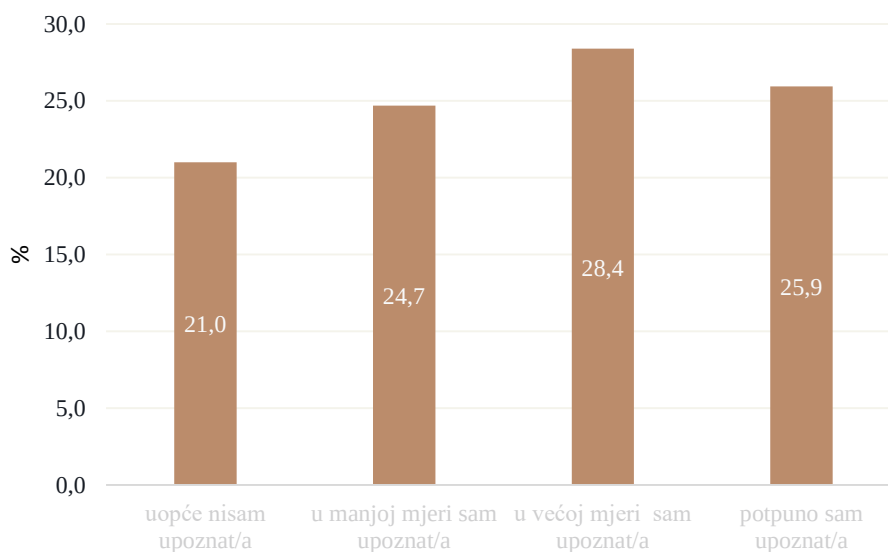
Grafikon 4-17: Upoznatost anketnih ispitanika s osnovnim razlikama u funkcioniranju fondova i programa Europske unije

Najveći broj ispitanih (37 %) smatra da su u većoj mjeri upoznati s osnovnim razlikama u funkcioniranju fondova i programa Europske unije, što je zadovoljavajući rezultat, dok ih 9,9 % ispitanih uopće nije upoznato.

Značajan udio ispitanika (45,7 %) smatra da je u manjoj mjeri ili da uopće nije upoznat s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa EU-a, što predstavlja prepreku uspješnom apliciranju na natječaje za financiranje projekata i programa EU-a (Grafikon 4-18).

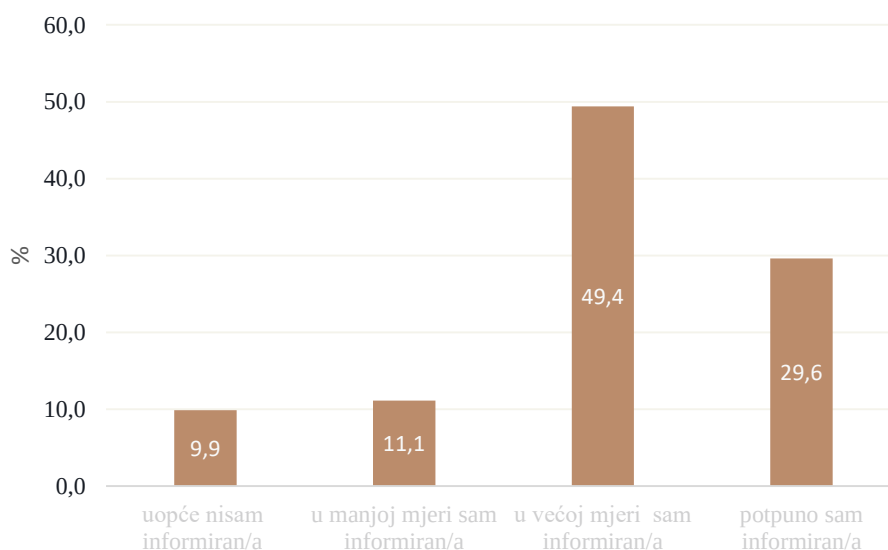
Grafikon 4-18: Upoznatost anketnih ispitanika s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa Europske unije

U ovom slučaju puno je više ispitanika koji uopće nisu upoznati (21 %), kao i onih koji su u manjoj mjeri upoznati (24,7 %) s razlikama između programa i fondova Europske unije.

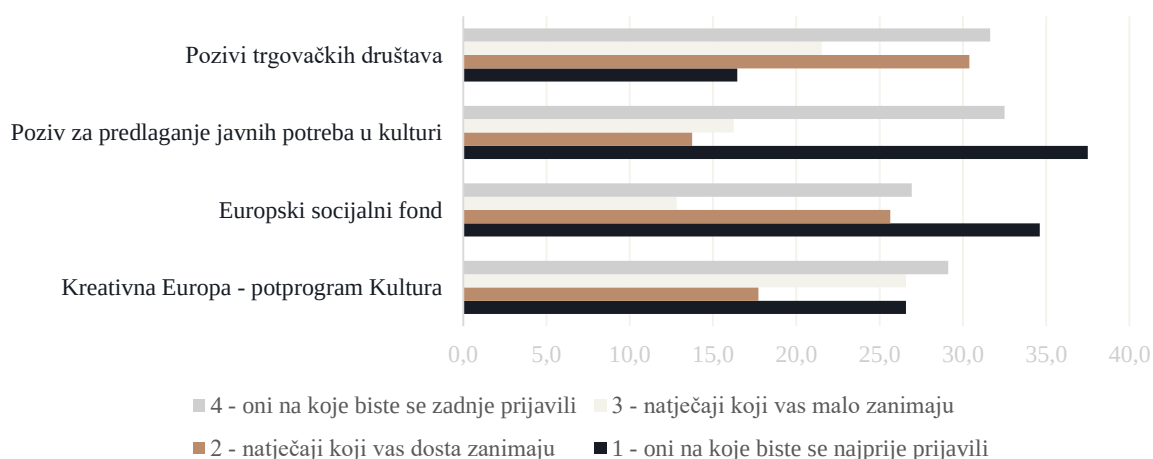
U nastavku teksta prikazan je Grafikon 4-19 s podatkom o postotku ispitanika koji su informirani o otvorenim natječajima u kojima su ustanove u kulturi prihvatljivi prijavitelji.

Grafikon 4-19: Informiranost anketnih ispitanika o otvorenim natječajima

Gotovo polovica ispitanih (49,4 %) smatra da je u većoj mjeri informirana o otvorenim natječajima. Znatno manji dio ispitanih (9,9 %) uopće nije informiran o otvorenim natječajima. U Grafikonu 4-20 može se vidjeti podatak o natječajima na koje bi se prijavitelji najradije prijavili. Tvrdnje su mjerene četvero-stupnjevnom Likertovom ljestvicom, gdje je 1 – natječaj na koje bi se najprije prijavili, a 4 – oni na koje bi se zadnje prijavili.

Grafikon 4-20: Natječaj na koje bi se anketni ispitanici najradije prijavili

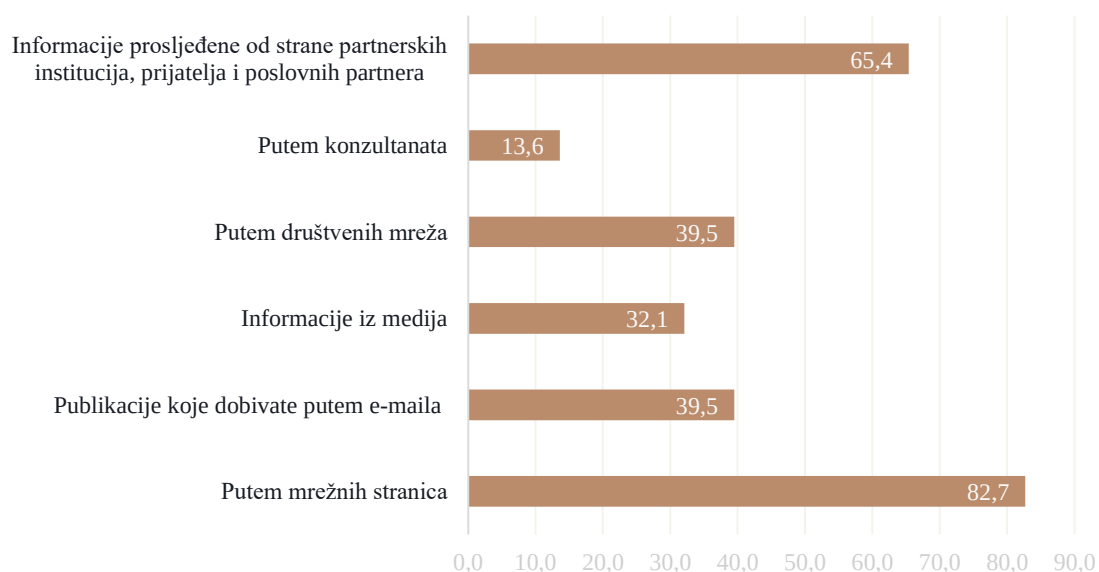

Iz Grafikona 4-20 vidljivo je da je najveći broj ispitanika (37,5 %) označilo Poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi (grad, županija, Ministarstvo kulture i medija) kao onaj na

koji bi se najradije prijavili. Pozivi trgovačkih društava najmanje su atraktivni i samo bi se 16,5 % prijavitelja najradije prijavilo na navedene pozive.

Rezultati istraživanja pokazuju i na koji način ispitanici dolaze do informacija o otvorenim natječajima (Grafikon 4-21).

Grafikon 4-21: Izvori informacija iz kojih se anketni ispitanici informiraju o otvorenim natječajima

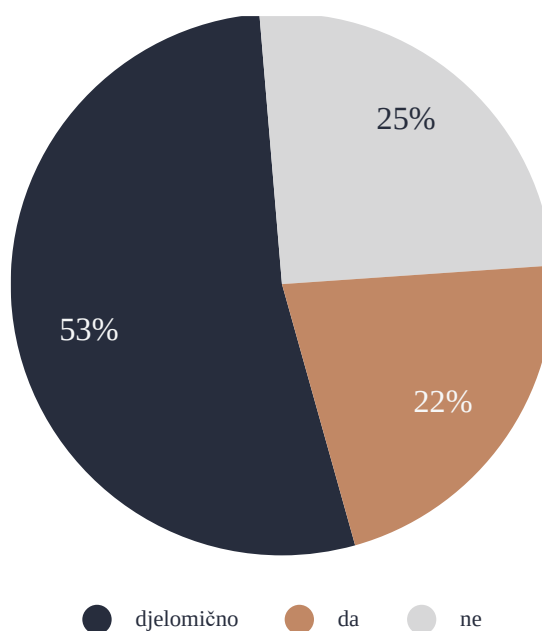
Najčešći su izvor informacija o otvorenim natječajima mrežne stranice (82,7 %), a potom slijede informacije koje su proslijedile partnerske institucije, prijatelji i poslovni partneri (65,4 %). Najrjeđi je oblik dobivanja informacija od konzultanata (13,6 %).

Istraživanje je pokazalo da većina ispitanika smatra kako bi Ministarstvo kulture i medija trebalo izdavati publikaciju o otvorenim natječajima i dodatnim informacijama (80 %) te da bi trebalo osnovati ured koji bi informirao i pomagao organizacijama u kulturi u izradi projektne dokumentacije za prijavu na natječaj za financiranje projekata u kulturi (82,7 %). Kada govorimo o upoznatosti s programom *Kreativna Europa*, većina je ispitanika čula za Desk Kreativne Europe u Hrvatskoj (70,4 %), ali ih većina nikada nije zatražila savjet od njih ili drugog tijela nadležnog za provođenje postupka natječaja (71,3 %).

4.4.3.2. Znanja, iskustvo i kadrovi potrebni za prijavljivanje EU projekta

Podaci u nastavku teksta prikazuju rezultate koji se odnose na stavove ispitanika kada su u pitanju znanja, iskustva i kadrovi koji su potrebni za prijavu na natječajne fondove i programa Europske unije.

Grafikon 4-22: Raspoloživost znanja i resursa u organizacijama anketiranih ispitanika za prijavu na natječajne iz EU fondova i programa

Prema podacima prikazanim na Grafikonu 4-22, većina ispitanika (53 %) smatra da djelomično raspolaže znanjima i resursima koji bi im omogućili kvalitetnu pripremu projektnih prijedloga za natječaje koji su im na raspolaganju.

Koja znanja i resursi ispitanicima najviše nedostaju vidljivo je u Grafikonu 4-23.

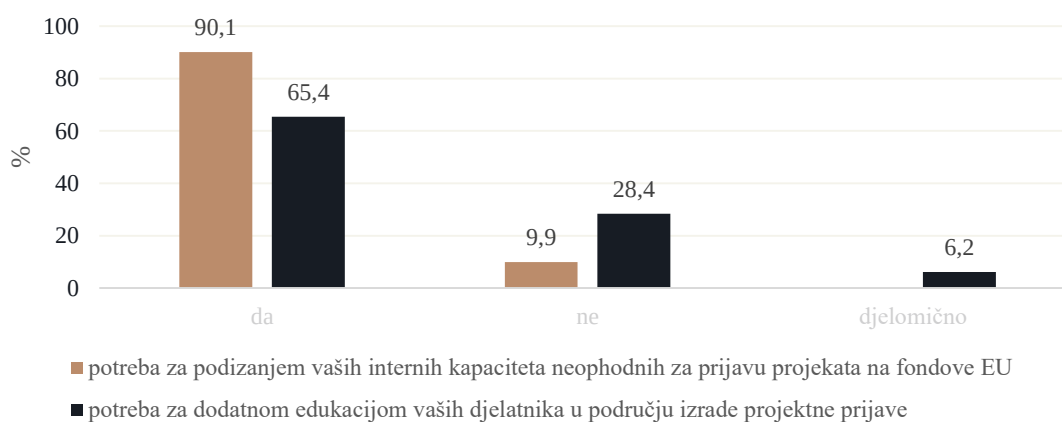
Grafikon 4-23: Znanja i/ili resursi koji nedostaju organizacijama anketiranih ispitanika kako bi se uspješno prijavljivali na natječeaje

Većina ispitanika smatra kako im za uspješnu prijavu na natječeaje najviše nedostaju zaposlenici s iskustvom u prijavi projekata (45,7 %), a potom slijede znanja vezana za vođenje i upravljanje projektima (44,4 %). Kao što je vidljivo iz rezultata, većina ispitanika nema zaposlenu osobu koja se bavi alternativnim izvorima financiranja (86,4 %), a više od polovine ih smatra da im je takva osoba potrebna (53,1 %). Za dosadašnje prijavljivanje na natječeaje, skoro ih je polovica koristila usluge konzultanata (49,4 %).

Stavovi ispitanika o tome postoji li potreba za dodatnom edukacijom djelatnika u području izrade projektne prijave kao i stavovi o potrebi za podizanjem internih kapaciteta neophodnih za prijavu projekata na fondove EU-a prikazani su u Grafikonu 4-24.

Grafikon 4-24: Potreba za podizanjem internih kapaciteta organizacija anketnih ispitanika i dodatnom edukacijom djelatnika

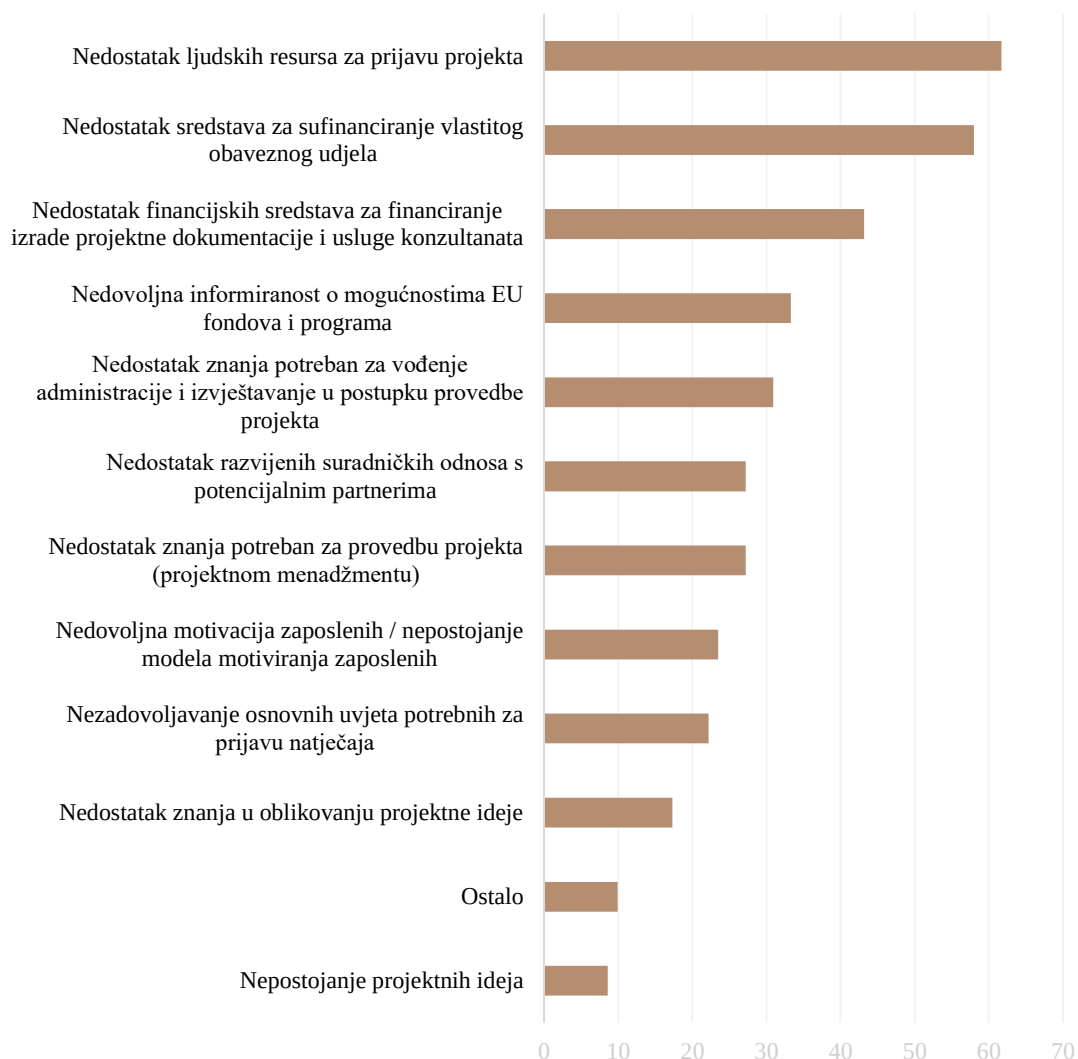

Iz priloženog je vidljivo kako gotovo svi ispitanici (90,1 %) smatraju da postoji potreba za podizanjem internih kapaciteta koji su neophodni za uspješnu prijavu projekata na natječajne fondove EU-a. Preko polovine ispitanika (65,4 %) smatra kako postoji potreba za dodatnom edukacijom djelatnika u području izrade projektne prijave.

4.4.3.3. Partnerstva, financije i resursi

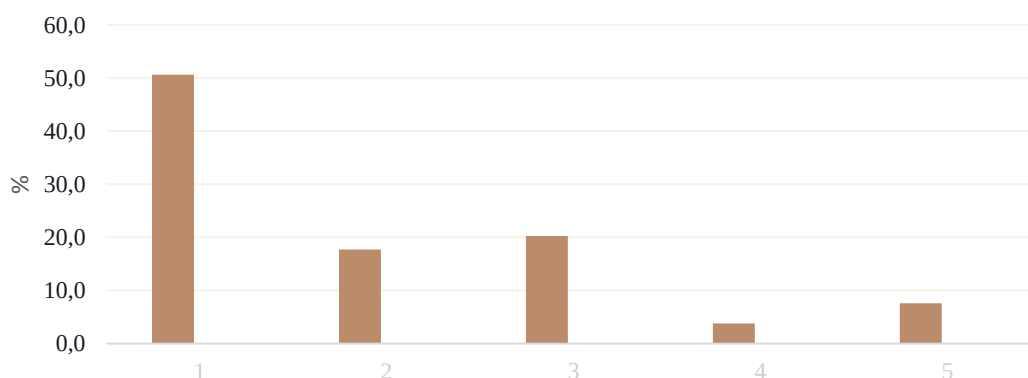
U nastavku se nalaze rezultati istraživanja treće razine koja se odnosi na partnerstva, financije i resurse, a prikazani su u Grafikonu 4-25.

Grafikon 4-25: Najznačajnije prepreke za korištenje fondova i programa Europske unije koje su naveli anketni ispitanici

Kao najveću prepreku u korištenju fondova i programa Europske unije, većina ispitanika vidi nedostatak ljudskih resursa za prijavu projekta (61,7 %), a potom slijedi nedostatak sredstava za sufinanciranje vlastitog obaveznog udjela (58 %). Kao najmanju prepreku ispitanici vide nepostojanje projektnih ideja (8,6 %) ili nedostatak znanja u oblikovanju projektne ideje (17,3 %). Kako bi se stekao uvid o stavu dionika KS-a o odnosu kulture i tržišnog sektora, ispitanici su odgovorili na pitanje *Mislite li da bi kultura „preživjela“ na slobodnom tržištu bez potpore države?* (u potpunosti se ne slažem - 1, u potpunosti se slažem - 5). Rezultati su prikazani u Grafikonu 4-26.

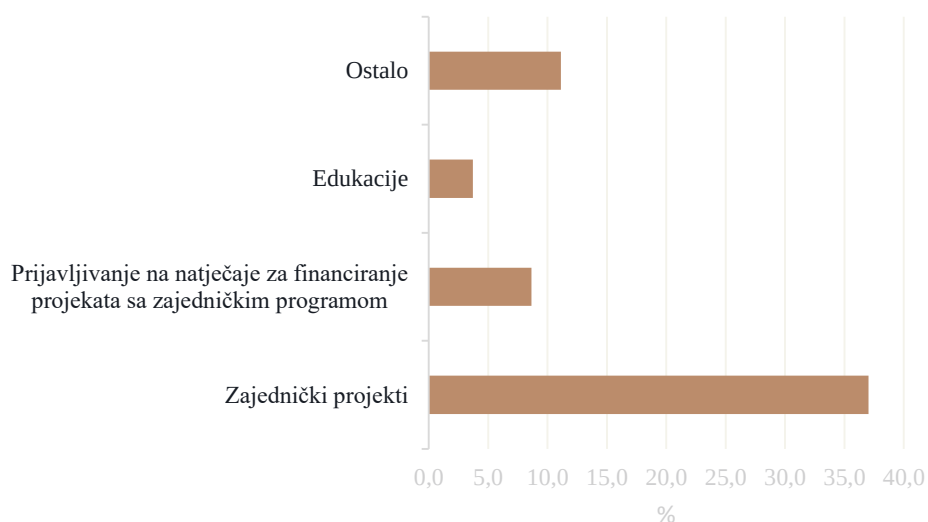
Grafikon 4-26: Stav anketnih ispitanika o odnosu kulture i slobodnog tržišta

Polovica je ispitanika kod navedene tvrdnje označila broj 1, odnosno da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da bi kultura „preživjela na slobodnom tržištu“.

U ovom su dijelu također postavljena pitanja vezana za partnerstvo. Rezultati pokazuju kako je većina institucija (61,7 %) u različitim aktivnostima povezana, odnosno surađuje s drugim inozemnim institucijama u kulturi. O kojim se oblicima suradnje najčešće radi, prikazano je u Grafikonu 4-27.

Grafikon 4-27: Oblici suradnje organizacija anketnih ispitanika s inozemnim institucijama

Kao što je vidljivo iz priloženog, najviše ispitanika označilo je zajedničke projekte kao oblik suradnje s inozemnim institucijama.

4.4.3.4. *Rezultati testiranja hipoteza*

U nastavku teksta nalaze se rezultati istraživanja provedenog opisanim anketnim upitnikom koji je sadržavao ukupno 48 varijabli. Osnovna svrha upitnika bila je propitivanje zaposlenika KS-a u Republici Hrvatskoj o osnovnim podacima, upoznatosti s EU programima i fondovima te njihovim znanjima, kapacitetima i iskustvima u provedbi istih.

Kako bi se potvrdila relevantnost istraživanja, u nastavku su opisane provedene analize i način na koji se utvrđivala pouzdanost mjernog instrumenta. Prvi korak bio je kreiranje varijabli. Varijable su mjerljive jedinice istraživanja opisane prema različitim karakteristikama istraživanja. One omogućavaju usporedivost istog svojstva (mjerljive karakteristike) između ispitanika (Horvat & Mijoč, 2019). Kako bi se kreirale varijable potrebne za ispitivanje hipoteza ovog istraživanja, provedena je faktorska analiza. Cilj je faktorske analize utvrđivanje temeljnih odrednica, faktora u nekom području, gdje se pomoću skupa statističko-matematičkih postupaka, polazeći od većeg skupa varijabli, utvrđuje manji skup temeljnih varijabli. Faktorska analiza može biti eksplorativna i konfirmativna. Eksplorativna je ona kojom treba otkriti temeljne faktore u nekom području kada broj i struktura faktora nisu unaprijed poznati (Mejvošek, 2013) te je ista korištena u provedbi istraživanja čiji su rezultati prezentirani u okviru ovog rada.

Kako bi se vidjelo jesu li odabrane varijable u skladu sa zamišljenim konceptom, odnosno može li se skup određenih varijabli (konstrukt) nazvati mjernim instrumentom, testirana je pouzdanost mjernog instrumenta.

Pouzdanost je mjerena metodom unutarnje konzistentnosti koja se temelji na mjerenju istog konstrukta s više jednakovrijednih varijabli, postupkom Cronbachova alfa koeficijenta. Upravo navedeni postupak predstavlja najčešće proveden istraživački postupak u testiranju pouzdanosti mjernog instrumenta te odgovara na pitanje donosi li skup različitih čestica dosljedne rezultate (Horvat & Mijoč, 2019).

U istraživanju za potrebe rada faktorskom analizom kreirane su tri varijable:

- nedostatak financijskih kapaciteta;
- nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa;
- upoznatost s programima i fondovima EU-a.

Nakon provedene faktorske analize kreirani faktori korišteni su u daljnjoj analizi te su statističkim procedurama (Pearsonovim koeficijentima korelacije i ANOVA testom) ispitivane postavljene hipoteze.

Za utvrđivanje i opisivanje povezanosti dviju varijabli upotrebljava se korelacijska analiza koja ispituje stupanj povezanosti dviju varijabli. Najčešća mjera za opisivanje povezanosti varijabli jest koeficijent korelacije. Za potrebe testiranja hipoteze 1, hipoteze 2 i hipoteze 4 korišten je parametrijski koeficijent korelacije koji se naziva Pearsonov koeficijent korelacije i označava se sa r . Njime se mjeri intenzitet i smjer povezanosti dviju numeričkih varijabli (Horvat & Mijoč, 2019: 436).

Tablica 4-20 sadrži popis čestica koje čine mjernu skalu s pripadajućim faktorskim zasićenjima za varijablu *Nedostatak financijskih kapaciteta*.

Tablica 4-20: Matrica obrasca čestica koje se odnose na *Nedostatak financijskih kapaciteta*

Ukoliko ne, koja znanja i/ili resursi, po Vašem mišljenju, nedostaju u Vašoj instituciji kako bi se uspješno prijavljivala na natječaj? (možete označiti više odgovora):	
Financijska sredstva za financiranje vlastitog učešća u provedbi projekta	,898
Financijska sredstva za premošćivanje razdoblja od provedbe do refundacije sredstava	,562
Financiranje projekata	,402
Cronbach alfa	,634
% objašnjenje varijance	42,789
Karakteristični korijen	1,284

Iz podataka u Tablici 4-20 vidljivo je kako je najmanji koeficijent ,40, što je zadovoljavajuće. Nadalje, pouzdanost mjerena Cronbach alfa koeficijentom unutarnje konzistencije također je zadovoljavajuća. Iako je vrijednost Cronbach alfe niža od standardnih ,70, kad je riječ o skalama s vrlo malim brojem čestica, dopuštena je i nešto niža vrijednost koeficijenta. S obzirom da ova skala sadrži svega tri pitanja, može se reći da je pouzdanost zadovoljavajuća.

(Konstabel et al., 2012). Korištena metoda određivanja broja faktora jest Kaiser-Guttmanov kriterij pri čemu se zadržavaju oni faktori čiji su karakteristični korijeni veći od 1. U ovom slučaju, karakteristični korijen iznosi 1,28, što predstavlja 42,79 % varijance koja se može objasniti djelovanjem zajedničkog faktora.

Isti je postupak proveden za kreiranje varijable *Nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa*, a u Tablici 4-21 nalazi se popis čestica koje čine mjernu skalu s pripadajućim faktorskim zasićenjima.

Tablica 4-21: Matrica obrasca čestica koje se odnose na *Nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa*

Procijenite koliko ste upoznati s osnovnim razlikama u funkcioniranju fondova i programa Europske unije	,952
Koliko ste informirani o otvorenim natječajima u kojima su ustanove u kulturi prihvatljivi prijavitelji ili partneri?	,802
Procijenite koliko ste upoznati s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa EU-a (centralizirani model - za financijsko upravljanje i provedbu odgovorna tijela Europske komisije, tj. opće uprave zadužene za pojedini program, decentralizirani model - provedbena struktura prenesena na nacionalno tijelo).	,784
Ukoliko jeste, koliko ste zadovoljni s takvim načinom financiranja projekata u Vašoj ustanovi?	,440
<i>Cronbach alfa</i>	,823
<i>% objašnjenje varijance</i>	58,97
<i>Karakteristični korijen</i>	2,36

Iz navedenih podataka evidentno je kako je najmanji koeficijent ,44, što je zadovoljavajuće. Pouzdanost, mjerena Cronbach alfa koeficijentom unutarnje konzistencije, također je zadovoljavajuća. Kaiser-Guttmanovim kriterijem određivan je broj faktora pri čemu se zadržavaju oni faktori čiji su karakteristični korijeni veći od 1. Kod navedenih čestica, karakteristični korijen iznosi 2,36, što predstavlja 58,97 % varijance koja se može objasniti djelovanjem zajedničkog faktora.

Na kraju je kreirana varijabla *Upoznatost s programima i fondovima EU-a* te se u Tablici 4-22 nalazi popis čestica koje čine mjernu skalu s pripadajućim faktorskim zasićenjima.

Tablica 4-22: Matrica obrasca čestica koje se odnose na *Upoznatost s programima i fondovima EU-a*

Na koje biste se od navedenih natječaja najradije prijavili	Factor 1
Poziv za predlaganje programa	,802
Program <i>Kreativna Europa</i> , potprogram <i>Kultura</i>	,701
Natječaji Europskog socijalnog fonda	,598
Pozivi trgovačkih društava	,460
<i>Cronbach alfa</i>	,734
<i>% objašnjenje varijance</i>	42,63
<i>Karakteristični korijen</i>	1,71

Vidljivo je kako je najmanji koeficijent ,46, što je vrlo zadovoljavajuće. Pouzdanost, mjerena Cronbach alfa koeficijentom unutarnje konzistencije, također je zadovoljavajuća. I u ovom je slučaju korišten Kaiser-Guttmanov kriterij. Karakteristični korijen iznosi 1,71, što predstavlja 42,63 % varijance koja se može objasniti djelovanjem zajedničkog faktora.

Nakon kreiranja varijabli i mjerenja pouzdanosti, za potrebe testiranja hipoteze 1, hipoteze 2 i hipoteze 4, napravljen je Pearsonov koeficijent korelacije. U nastavku teksta nalaze se podaci dobiveni Pearsonovim koeficijentom korelacije, a prikazani su u Tablici 4-23.

Tablica 4-23: Koeficijenti povezanosti izraženi Pearsonovim koeficijentima korelacije

Matrice čestica/čestica	1	2	3	4	5	6	7
1. Na koliko ste se natječajja do sada prijavili?	-						
2. Koliko ste natječajja financiranih iz sredstava fondova ili programa Europske unije do sada uspješno realizirali?	,468**						
3. Upoznatost	,303*	,242					
4. Nedostatak financijskih kapaciteta	-,105	-,259*	-,475**				
5. Nedostatak znanja	-,114	-,226*	-,537**	,724**			
6. Nedostatak znanja vođenje i upravljanje projektima	-,027	-,177	-,509**	,639**	,872**		
7. Nedostatak zaposlenika s iskustvom u prijavi projekata	-,174	-,238*	-,380**	,628**	,874**	,526**	
8. Izostanak već izgrađenog partnerstva s drugim institucijama EU-a i izvan EU-a	-,078	,024	-,25	,224*	,14	,048	,192

* - $p < ,05$; ** - $p < ,0$

U daljnjem tekstu, na temelju rezultata Pearsonove korelacijske analize, doneseni su zaključci o prihvatanju ili odbacivanju pojedinih hipoteza. Rezultati koji se kreću oko vrijednosti 0 sugeriraju odsutnost korelacijske povezanosti. Na temelju rezultata doneseni su sljedeći zaključci:

- (ne) postoji statistički značajna povezanost između dviju numeričkih varijabla (p vrijednost);
- snaga povezanosti (r);
- smjeru povezanosti (predznak koeficijenta r) (Horvat & Mijoč, 2019: 442).

H1: Nedostatak financijskih kapaciteta u organizacijama u kulturi negativno je povezan s brojem projektnih prijedloga prijavljenih na natječeaje te pozitivnim ishodima prijavljenih projekata.

Prva hipoteza pretpostavljala je negativnu povezanost između nedostatka financijskih kapaciteta u organizacijama u kulturi i broja projektnih prijedloga. Prema Tablici 4-23, vidljivo je kako ne postoji statistički značajna korelacija ($r = -,105$, $p > ,05$) između navedenih varijabli te se hipoteza 1 odbacuje s obzirom na ovu pretpostavku. Drugim riječima, broj projekata u organizacijama u kulturi ne ovisi o njihovim financijskim kapacitetima. Međutim, potvrđena je povezanost broja uspješno realiziranih projekata s nedostatkom financijskih kapaciteta ($r = -,259$, $p > ,05$).

Iz navedenog se može zaključiti da je H1 djelomično prihvaćena, odnosno da postoji pozitivna povezanost financijskih kapaciteta i pozitivnih ishoda prijava. S druge strane, nema pozitivne povezanosti broja prijavljenih projektnih prijedloga s financijskim kapacitetima.

H2: Nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa i fondova u organizacijama u kulturi negativno je povezan s brojem projektnih prijedloga prijavljenih na natječeaje te pozitivne ishode njihovih projekata.

Druga hipoteza pretpostavljala je negativnu povezanost između nedostatka znanja i iskustva i broja projektnih prijedloga. Prema Tablici 4-23, vidljivo je kako ne postoji statistički značajna korelacija ($r = -,114$, $p > ,05$) između navedenih varijabli te se hipoteza 2 odbacuje s obzirom na ovu pretpostavku. Iz navedenoga proizlazi kako broj projekata u organizacijama u kulturi ne

ovisi o njihovom znanju i iskustvu. S druge strane, potvrđena je povezanost broja uspješno realiziranih projekata s nedostatkom znanja i iskustva ($r = -,226$ $p < ,05$).

Dakle, iz rezultata ankete, prema kojima nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa i fondova ne utječe na broj projektnih prijedloga, ali utječe na njihove pozitivne ishode, može se zaključiti da se H2 djelomično prihvaća.

H4: Nedovoljna informiranost o programima Europske unije koji se provode prema centraliziranom modelu i nedostatak razvijenih suradnji s prihvatljivim partnerima negativno su povezani s brojem odobrenih projekata u organizacijama u kulturi.

Četvrta hipoteza pretpostavljala je negativnu povezanost između informiranosti o programima Europske unije koji se provode po centraliziranom modelu i broja projektnih prijedloga. Prema Tablici 4-23, vidljivo je kako postoji statistički značajna korelacija ($r = ,242$, $p < ,05$) između navedenih varijabli te se hipoteza 4 prihvaća s obzirom na ovu pretpostavku, odnosno što je veća informiranost, to je veći broj projekata. S druge strane, odbačena je povezanost broja odobrenih projekata s nedostatkom razvijenih suradnji s prihvatljivim partnerima ($r = ,024$ $p > ,05$). Drugim riječima, rezultati istraživanja upućuju na djelomično prihvaćanje H4.

H3: Prijavitelji koji se dominantno financiraju iz proračuna manje se prijavljuju na natječaje iz EU fondova i programa.

Jednostavnom analizom varijance testirana je razlika u broju prijavljenih i ostvarenih projekata EU fondova između organizacija civilnog društva, ustanova u kulturi i jedinica lokalne samouprave. Rezultati su prikazani u Tablici 4-24.

Tablica 4-24: Rezultati analize varijance (ANOVA)

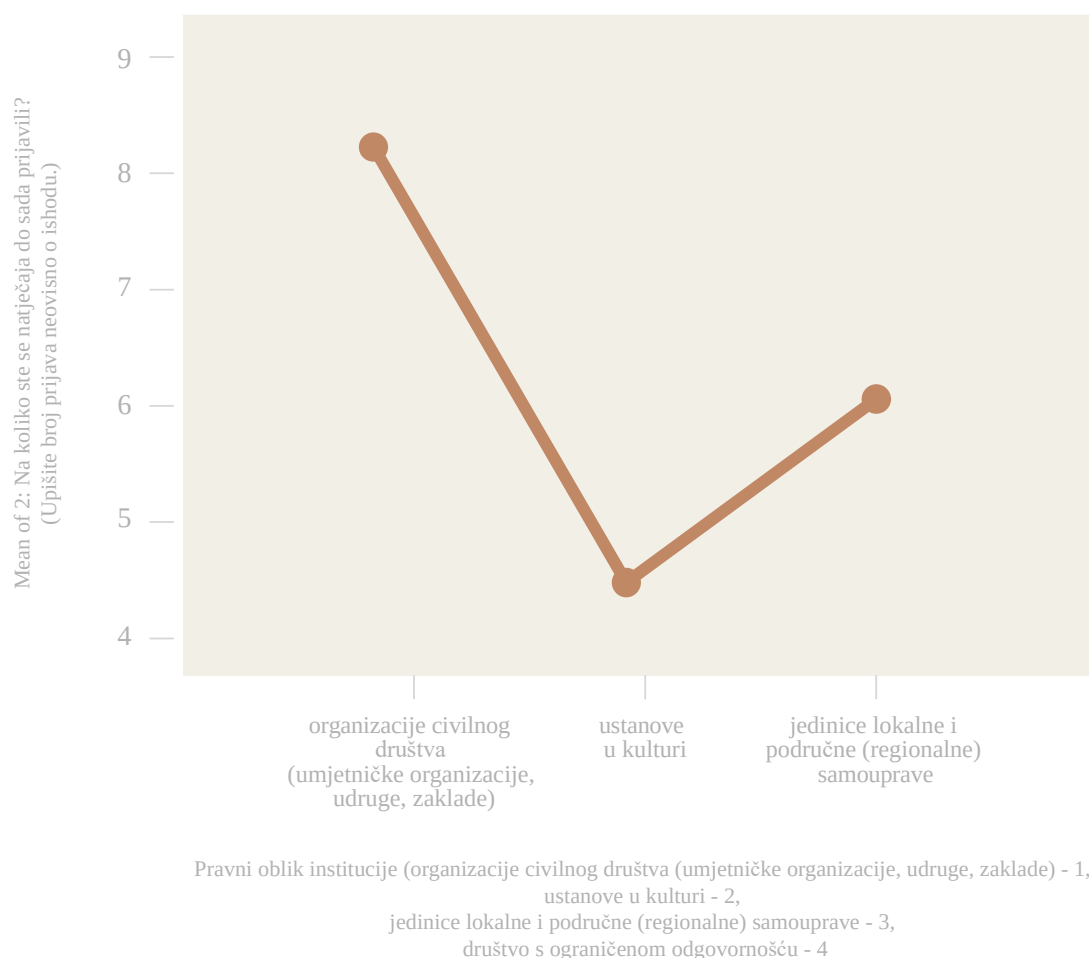
		N	M	SD	F(2,71)	Games-Howell post-hoc test
Broj prijava natječaja	Organizacije civilnog društva (OCV)	40	8,15	6,117	4,182*	OCV > JLS
	Ustanove u kulturi (UK)	26	4,50	3,127		
	Jedinice lokalne samouprave (JLS)	8	6,25	3,615		
	Ukupno	74	6,66	5,243		
Broj realiziranih projekata	Organizacije civilnog društva	43	3,09	4,374	4,449*	OCV, UK < JLS
	Ustanove u kulturi	24	1,21	1,215		
	Jedinice lokalne samouprave	8	5,63	5,344		
	Ukupno	75	2,76	3,969		

* $p > ,05$

Prema Tablici 4-24, vidljivo je da organizacije civilnog društva u prosjeku imaju veći broj prijava u odnosu na jedinice lokalne samouprave ($F(2,71) = 4,182$, $p < ,05$). Međutim, predznak razlike obrnut je u slučaju broja ostvarenih projekata. Naime, civilne udruge u prosjeku prijavljuju 8,15 projekata, a dobivaju u prosjeku 3,09. S druge strane, jedinice lokalne samouprave u prosjeku prijavljuju 6,25, a ostvaruju 5,63 projekata. Obje su razlike testirane Games-Howellovim post-hoc testom budući da varijance u skupinama nisu bile homogene. Leveneov test homogenosti varijance kod broja prijava iznosio je Leveneov $F(2, 71) = 6,196$, $p < ,01$, a za broj ostvarenih projekata Leveneov $F(2, 71) = 6,527$, $p < ,01$.

Grafikon 4-28 prikazuje prosječan broj prijavljenih projekata na natječaje prema pravnom obliku, a predstavlja vrijednosti aritmetičkih sredina navedenih u tablici 4-24 (stupac M).

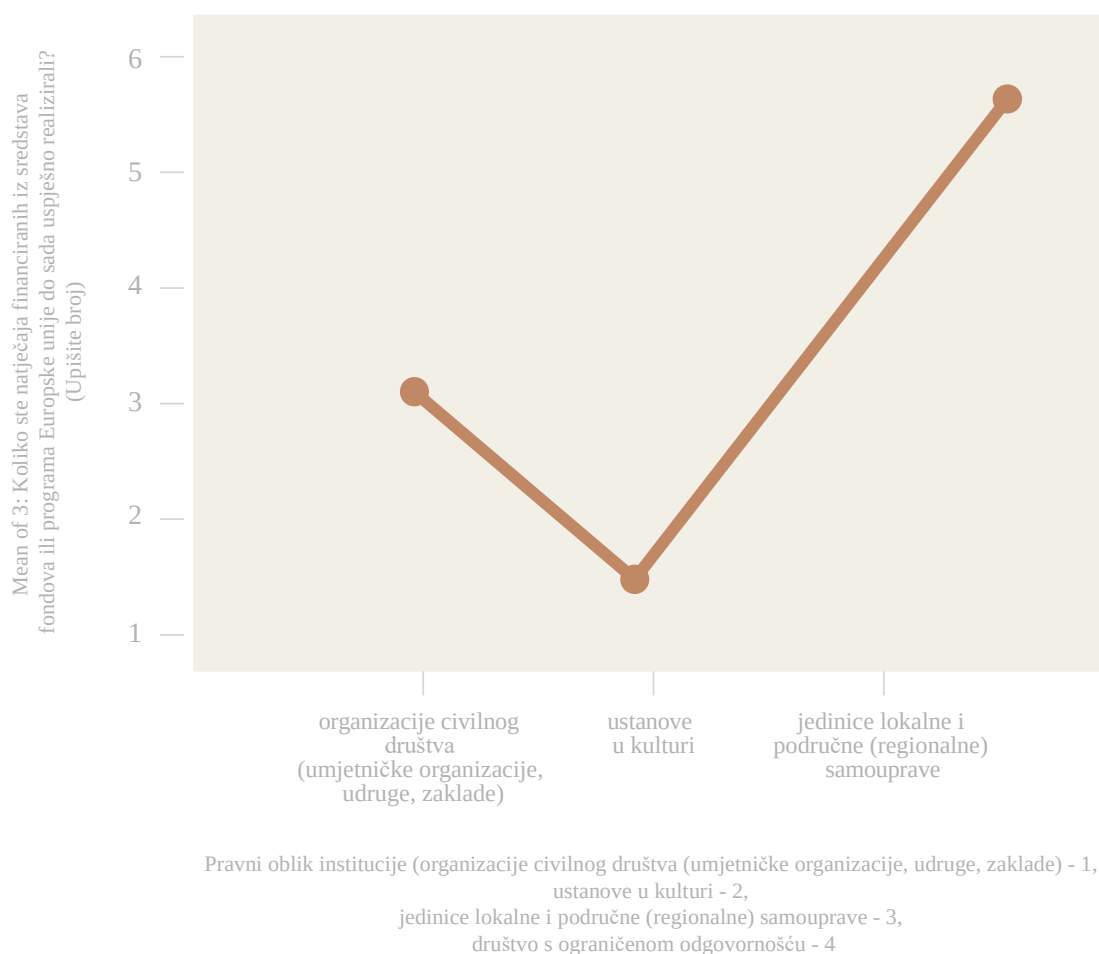
Grafikon 4-28: Prosječan broj prijavljenih projekata organizacija anketnih ispitanika na natječajima prema pravnom obliku

Iz Grafikona 4-28 vidljivo je kako se ustanove u kulturi najmanje prijavljuju na natječaje, na drugom mjestu su jedinice lokalne i regionalne samouprave, dok visoko prvo mjesto zauzimaju organizacije civilnog društva.

Prosječan broj financiranih projekata iz fondova EU-a prema pravnom obliku organizacija vidljiv je na Grafikonu 4-29.

Grafikon 4-29: Prosječan broj financiranih projekata organizacija anketnih ispitanika iz sredstava fondova ili programa EU-a prema pravnom obliku

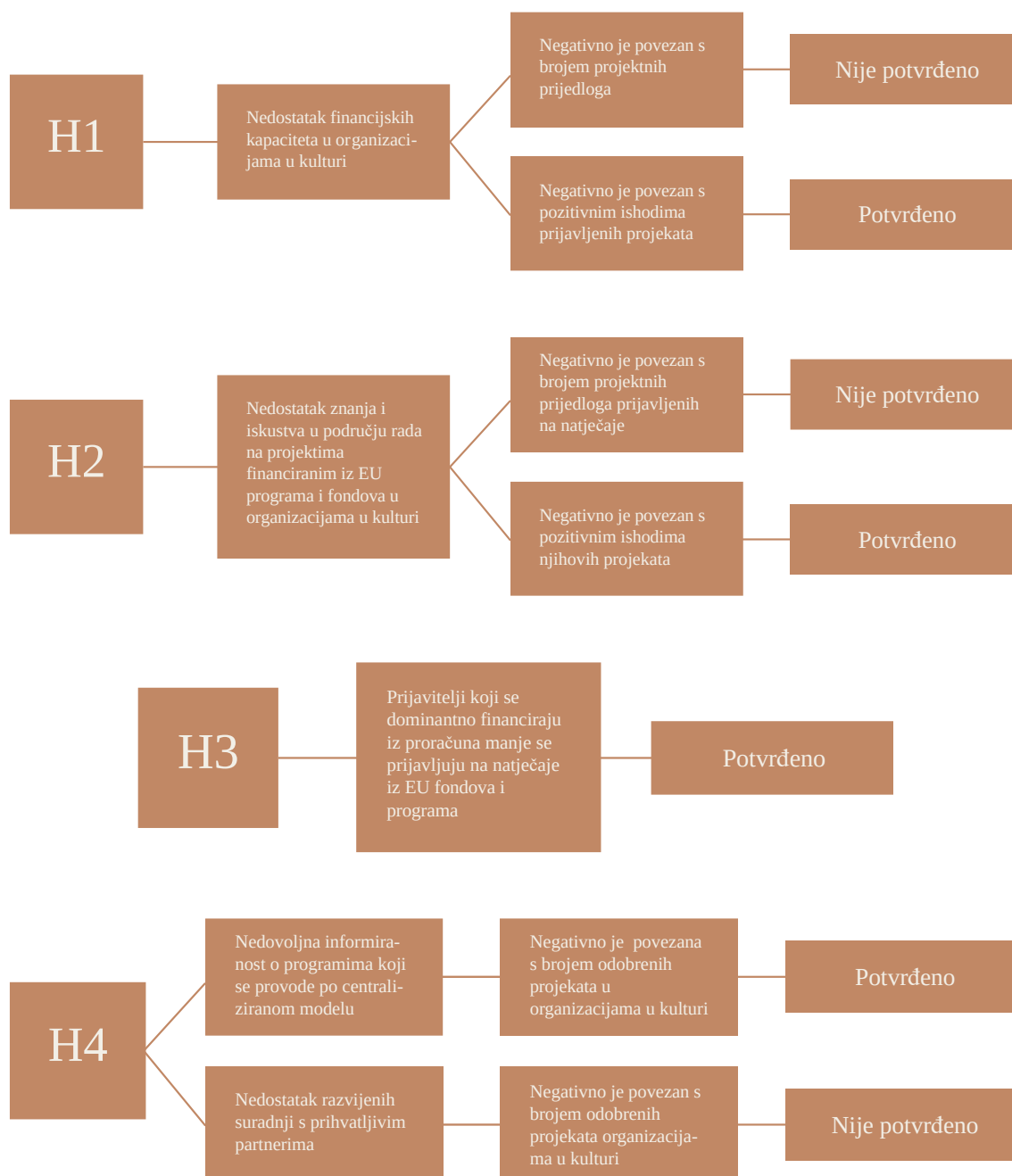

Grafikon 4-29 prikazuje drugačiju raspodjelu od prethodnog kada se uzimaju u obzir odobreni projekti. Radi se o tome da su u ovom slučaju najuspješnije jedinice lokalne i područne samouprave, potom organizacije civilnog društva pa zatim, kao najmanje uspješne, ustanove u kulturi.

Iz rezultata se može zaključiti da se H3 prihvaća, odnosno da se prijavitelji koji se dominantno financiraju iz proračuna manje prijavljuju na natječaj iz EU fondova i programa. Kao što je ranije navedeno u tekstu, a nije pretpostavljeno hipotezom jedinice lokalne i regionalne uprave, manje se prijavljuju na natječaje, ali im je veća prolaznost na natječajima na koje se prijavljuju.

U nastavku, na Slici 4-4, nalazi se shematski prikaz sa sažetim zaključcima provedenog empirijskog kvantitativnog istraživanja putem anketnog upitnika koji se odnosi na prihvaćanje, odnosno odbijanje postavljenih hipoteza ovoga istraživanja.

Slika 4-4: Shematski prikaz rezultata istraživanja

Iz Slike 4-4 vidljivo je kako je samo jedna hipoteza u potpunosti potvrđena, a preostale su tri djelomično potvrđene.

4.5. Terensko istraživanje - dubinski intervju

4.5.1. Opis uzorka

U okviru istraživanja formiran je uzorak u kojemu su ispitivani stavovi i razmišljanja dionika (11) javnih ustanova u kulturi u RH koji su na vodećim pozicijama. Osim toga, ispitani su i stavovi relevantnih osoba (2) za program *Kreativna Europa* u RH i Sloveniji.

Odabir sudionika slijedio je regionalnu podjelu te podjelu na različite djelatnosti. Uz ravnatelje ili voditelje odjela ustanova iz Zagreba (4), razgovori su vođeni sa sugovornicima u Osijeku (1), Našicama (1), Đakovu (1), Virovitici (1), Čakovcu (1), Rijeci (1) i Šibeniku (1). Intervjuirano je pet muškaraca i šest žena. U tablici u nastavku nalazi se anonimni popis sugovornika. Zbog očuvanja anonimnosti nisu navođeni nazivi područja djelovanja (kazalište, muzej) kao niti svi gradovi iz kojih dolaze, nego je uvedena podjela na Zagreb i ostali gradovi (Barada et al., 2016).

Dio intervjuja proveden je uživo (5), jedan putem programa za komunikaciju Skype, dio telefonski (3) i putem elektroničke pošte (2) (Tablica 4-25). Intervjui su provođeni u razdoblju od studenog 2019. do kolovoza 2020. godine.

Tablica 4-25: Anonimizirani popis sudionika intervjuja

Sudionik	Sjedište institucije sudionika	Datum	Spol	Oblik provedbe
S1	Ostali gradovi	12. 11. 2019.	Ž	uživo
S2	Ostali gradovi	2. 12. 2019.	Ž	e-pošta
S3	Zagreb	13. 12. 2019.	Ž	uživo
S4	Ostali gradovi	14. 1. 2020.	M	uživo
S5	Ostali gradovi	14. 1. 2020.	M	telefonski
S6	Zagreb	17. 1. 2020.	Ž	uživo
S7	Ostali gradovi	29. 1. 2020.	M	uživo
S8	Zagreb	17. 4. 2020.	Ž	telefonski
S9	Ostali gradovi	17. 4. 2020.	M	telefonski

S10	Ostali gradovi	22. 4. 2020.	M	video konferencija
S11	Zagreb	23. 4. 2020.	Ž	e-pošta
S12	Zagreb	17. 12. 2019.	Ž	uživo
S13	Ljubljana	21. 8. 2020.	Ž	video konferencija

4.5.2. Protokol polustrukturiranog intervjua

S obzirom na neistraženost područja i na nedovoljno zastupljenu praksu financiranja projekata iz EU programa i fondova u javnim ustanovama u kulturi u Republici Hrvatskoj, intervju je strukturiran kako bi se osiguralo prikupljanje relevantnih podataka koji bi dali više informacija o navedenoj temi. Većina je pitanja otvorenog tipa i omogućavaju slobodan odgovor o zadanoj temi, a potpitanja služe za pojašnjavanje, navođenje ili vraćanje na temu. Intervju se sastoji od deskriptivnih pitanja koja su otvorenog tipa te omogućavaju sudioniku dodatno komentiranje problematike ukoliko ima za dodati nešto što nije pokriveno intervjuom.

Intervju je, kao i anketni upitnik, podijeljen na četiri područja:

- upoznatost s pojmom EU fondova i programa (ispituje se upoznatost ispitanika s programima i fondovima EU-a dostupnim kulturnim organizacijama, dosadašnja iskustva s prijavama na natječaje EU programa i fondova kao i njihova percepcija prednosti EU projekata i problema vezanih uz financiranje organizacija u kulturi);
- znanje, iskustvo i kadrovi (ispituju se percepcije kapaciteta vlastite organizacije ispitanika za apliciranje na EU fondove (znanje zaposlenika, kadrovska podrška, mogućnost zapošljavanja osobe zadužene za EU projekte);
- partnerstva (ispituje se postojanje i karakteristike partnerstva organizacija u kulturi, a osobit naglasak stavljen je na inozemna partnerstva (njihov utjecaj na uspješnost prijave projekata);
- financije (ispituje se s kojim se izazovima organizacije u kulturi susreću glede financiranja projekata, primarno s aspekta vlastitog učešća, predfinanciranja te raspoloživosti opcija za financiranje vlastitog učešća).

Protokol intervjua nalazi se u Prilogu 7.2.

Obrada polustrukturiranog intervjua bila je vremenski zahtjevnija zbog količine dobivenih informacija iz kojih je trebalo izdvojiti najvažnije činjenice. S druge strane, sudionici su imali

priliku objasniti svoje odgovore, što je iznimna vrijednost za ovaj rad kako bi se stekao uvid u stvarno stanje vezano za financiranje projekata u kulturi iz programa i fondova EU-a.

4.5.3. Rezultati istraživanja

Intervjui su vođeni na dvije razine:

- s predstavnicima javnih ustanova u kulturi u Republici Hrvatskoj;
- s predstavnicima Hrvatske i Slovenije relevantnima za promociju i edukaciju programa *Kreativna Europa*.

U prvoj razini, analiza je provedena na način da su sukladno odgovorima određeni kodovi (ključne riječi) te su odgovori pridruživani kodovima.

4.5.3.1. Rezultati intervju s predstavnicima javnih ustanova u kulturi u Republici Hrvatskoj

U Tablicama 4-26 do 4-30 nalazi se popis pitanja prema područjima te ključne riječi sugovornika iz odgovora na pojedinačna pitanja zajedno s primjerima odgovora. Analiza je provedena pomoću programa Nvivo.

Tablica 4-26: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini *Upoznatost s pojmom EU fondova i programa*

UPOZNATOST S POJMOVIMA EU FONDOVA I PROGRAMA	
<i>Jeste li upoznati s razlikom između programa i strukturnih i investicijskih fondova EU?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Upoznati smo (4)	„Da. Jesam.“ (S9)
Nismo upoznati (6)	„Ne, moje je osigurati uvjete orijentirane prema umjetničkom repertoaru.“ (S5) „Ne, mislim da je dovoljno što ja imam ideju, a profesionalac bi mi trebao reći koji je fond za nju najbolji.“ (S1)

Koje prednosti, osim izvora financiranja, pružaju uspješno realizirani EU projekti te molim pojasnite Vaš odgovor?

Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Dodatni izvor financiranja (2)	„Osim financiranja, ne vidim neku posebnu prednost. Mi smo dovoljno kapacitirani da s ovim brojem ljudi radimo posao koji nam je dan od strane osnivača. Ukoliko bismo išli na fondove, mogli bismo razvijati dodatne djelatnosti, ali dolazimo do toga zašto bi se kazalište time bavilo kada ima drugih institucija koje se time bave.“ (S4)
Jačanje kapaciteta ustanove (4)	„Ulaganje u znanje i razvoj, ljudske resurse i vlastitu ustanovu.“ (S2) „Ne samo nabava opreme, nego i kako i na koji način kroz fondove obogatiti kulturnu ponudu i djeci ponuditi što kvalitetniju edukaciju.“ (S5)
Mobilnost i umrežavanje (7)	„Mobilnost, povezanost, razmjena ideja i umjetničkog osoblja, kontakti, razmjena iskustava s kolegama iz europskih kazališta i festivala.“ (S2) ...“bolje povezivanje s publikom (osobito marginaliziranim skupinama – radili smo projekte za starije osobe), razvijanje novih publika (projekti za malu djecu) te umrežavanje s drugim kulturnim institucijama u i izvan RH.“ (S11) „Povezivanje, umrežavanje, stjecanje kontakata i uvida što kolege rade na europskom nivou, uvid u kojim uvjetima i s kojim sredstvima oni rade.“ (S6)
<i>Koliko su, po Vašem mišljenju, djelatnici Vaše institucije upoznati s pojmom, karakteristikama te potencijalima financiranja Vaših projekata iz programa i fondova EU? Pojasnite postojeće stanje.</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora

Nisu upoznati (4)	„Vrlo malo. Jako mi je žao, jer unutar sebe ne nalazimo interes za dodatno financiranje zbog brojnosti izvedbi i premijera. To je sustav koji ne dopušta da dalje radimo dodatne poslove.“ (S8) „Nismo dobro upoznati zbog toga što je većina naših ustanova potkapacitirana i nemamo mogućnosti intenzivnog praćenja svega što se događa na području projekata, a događa se svašta, ponuda je velika, raznovrsna, stalno se događaju noviteti, jednostavno nismo u mogućnosti to pratiti jer smo zakrčeni sa svim drugim obavezama.“ (S1)
Upoznati (7)	„Upoznate su one osobe koje su direktno uključene u pripremu ili realizaciju projekta.“ (S11) „Oni koji trebaju biti upoznati su upoznati.“ (S10)
<i>Opišite postojanje i uspješnost prijava na natječajne EU programe i fondove (na koliko ste se do sada natječaja prijavili, na koje fondove i programe te koliko je realiziranih natječaja). Molim obrazložite postojeće stanje (ako ne koristite ove izvore – zašto).</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Bez iskustva u prijavi (5)	„Do sada se nismo prijavljivali, prije tri godine bila je ideja da se prijavimo, ali naša djelatnost u ovom trenutku je takva da niti jedan natječaj uvjetima ne omogućava prijavu.“ (S4) „Nemamo niti jedan, ali nadam se da ćemo se prijaviti uskoro.“ (S6)
Iskustvo u prijavi (6)	„Jesmo, IPA, KE, Razvoj publike – nismo dobili niti jedan, falilo je vrlo malo bodova.“ (S9) „IPA s Mađarima, Kreativna Europa (2018. nije prošao), a 2019. je prošao.“ (S10)

Po Vašem mišljenju, je li trenutni sustav financiranja kulture u Republici Hrvatskoj adekvatan ili su potrebne promjene i u kojem smjeru?

Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Adekvatan sustav financiranja (4)	„Novaca nikad dosta, ali sa sredstvima koje dobivamo od grada, sasvim dobro možemo funkcionirati i po pitanju plaća i po pitanju programa i po pitanju materijalnih troškova.“ (S4) „Ova ministrica napravila je veliki pomak što se tiče financiranja kojima je Ministarstvo kulture i medija osnivač i koje se od 2018. više ne moraju javljati na besmislene javne natječaje i ispisivati besmislene prijavnice.“ (S6)
Potrebne promjene (7)	„U svakom slučaju potrebne su promjene; sve se financira iz lokalne samouprave, što čini veliku razliku između kazališta, između budžeta – novi zakon o kazalištima kada su se pokrenula kazališta koja su se ugasila, stvaraju se polako ansambli, fluktuacija bi glumaca trebala biti veća – Ministarstvo kulture i medija treba više izdvajati, Vlada bi trebala dati više ovlasti da neka kazališta postanu regionalna kazališta.“ (S9) „Dosta problematičan jer se sustavno smanjuju sredstva.“ (S8) „Potrebna je konkretna evaluacija dosadašnjih rezultata pojedinih programa i rada ustanova prilikom dodjeljivanja novih sredstava, generalno veća decentralizacija.“ (S2) ...“ također, smatram da ovaj sustav podjele novca ne stimulira izvrsnost, već mediokritete te kao primjer navodim neka kazališta koja ne mogu samostalno realizirati ni 10 % potrebnih sredstava za svoje održavanje. Previše novca odlazi na plaće, hladne pogone i slično – na štetu produkcije. Pri tome nikako ne mislim da kazališta treba komercijalizirati – naš sustav je donekle dobar jer je, između ostalog, umjetnost dostupna gotovo svima koji ju žele konzumirati,

ali netransparentnost financiranja je svakako nešto na čemu treba raditi.“ (S11)

Smatrate li da je prijava na program EU-a za čiju je provedbu odgovorna Europska komisija kompliciranija nego prijava na program strukturnog fonda za čiju provedbu je odgovorna zemlja članica, u ovom slučaju Hrvatska? Molim pojasnite Vaš odgovor.

Ključne riječi i broj ponavljanja

Primjeri odgovora

Da (2)

„Kreativna Europa trenutno radimo – izuzetno je komplicirano, treba pomoć direktno od agencija, budžet je kompliciran, usklađenje troškova zbog dnevnica za svaku državu je komplicirano, neophodno uključivanje stručnjaka.“ (S9)

„Da, puno je kompliciranija. Nama je dobrodošlo što smo prvi put kao partneri i na taj smo način prošli evaluaciju, ali još nismo spremni sami prijaviti.“ (S10)

Ne (3)

„Mislim da nije većim institucijama koje imaju mrežu poznanstava i u stanju su dogovoriti europske partnere koji su potrebni za prijavu. Manjim institucijama koje možda nemaju osposobljene kadrove za prijave na projekte možda je jednostavnija prijava na natječaje koje raspisuje Hrvatska. Ipak, kao i naša administracija općenito, nažalost, prijave Ministarstvu ili agencijama podosta su komplicirane i nevjerovatno dugotrajne. Rezultate jednog natječaja čekala sam gotovo godinu dana.“ (S11)

Ne znam (1)

„Nisam se bavila tim pa ne bih znala.“ (S8)

Podjednako (3)

„Prijave su podjednake, ali izvještavanje (molim spomenite to gdje god možete) za ESF je pretjerivanje u svakom smislu i nema veze s mozgom.“ (S3)

Što su, po Vašem mišljenju, najveći problemi postojećeg sustava i jesu li potrebne promjene u strukturi izvora financiranja organizacija u kulturi i u kojem smjeru?

Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Kratkoročnost financiranja (3)	„Nema dovoljno dugoročnijih izvora financiranja, ritam kojim se raspisuju pozivi je ne razvojan.“ (S3)
Nedovoljna koordinacija tijela državne uprave te lokalne i područne samouprave (8)	„Lokalna zajednica sve manje sudjeluje u financiranju ustanova, a trebala bi sudjelovati u događajima koji konzumiraju svi korisnici. Trebala bi postojati suradnja turističke zajednice i kulture, turisti dolaze i zbog doživljaja koji im može biti pružen samo kroz kulturni sektor (amfiteatar u Puli, Dioklecijanova palača u Splitu...).“ (S6) „Ministarstvo bi trebalo osigurati veća sredstva za sufinanciranje EU projekata. Ministarstvo kulture i medija previše financira kazališta u Zagrebu, neravnomjerno u odnosu na ostala.“ (S10)

Iz Tablice 4-26 vidljivo je da većina sugovornika nije upoznata s razlikom između programa i strukturnih i investicijskih fondova EU-a. Kao razlog navode da je njihovo osmisлити umjetnički program, a „stručnjaci“ trebaju znati razliku između programa i fondova. Ipak, većina smatra da postoje prednosti koje donose uspješno realizirani projekti, a najviše vide u mobilnosti i umrežavanju s kolegama na europskom nivou. Neki od sugovornika prednosti vide i u jačanju kapaciteta ustanove i to ne samo materijalnih, nego ljudskih u smislu stjecanja novih znanja koji donose dugoročnu korist. Većina sugovornika (7) smatra da su djelatnici koji se bave ovim područjem upoznati s pojmom, karakteristikama te potencijalima financiranja projekata iz programa i fondova EU-a, ali naglašavaju da se radi o osobama koje su izravno uključene u pripremu ili realizaciju projekta. S druge strane, ima onih (4) koji smatraju da nisu dobro upoznati zbog toga što je većina naših ustanova potkapacitirana te zbog toga nemaju mogućnosti intenzivnog praćenja svega što se događa na području projekata. Kada govorimo o iskustvu prijave projekata, većina ih je imala pokušaj prijave i to i na programe i na fondove EU-a. Od onih koji do sada nisu prijavljivali projekte, većina se nada da će se u budućnosti prijaviti.

Kako bi se stekao uvid u stavove o sustavu financiranja kulture u Republici Hrvatskoj, ispitanici su upitani je li sustav adekvatan ili su potrebne promjene i u kojem smjeru. Većina njih smatra

da su potrebne promjene te se naglašava netransparentnost financiranja i potreba za konkretnom evaluacijom dosadašnjih rezultata pojedinih programa i rada ustanova prilikom dodjeljivanja novih sredstava. Kao jedan od najvećih problema ispitanici navode sve manje sudjelovanje lokalnih zajednica u financiranju ustanova iako se radi o projektima koje konzumira lokalna zajednica. Vezano za pitanje je li prijava na program EU-a, za čiju je provedbu odgovorna EK, kompliciranija nego prijava na program strukturnog fonda, za čiju je provedbu odgovorna zemlja članica, u ovom slučaju Hrvatska, sudionici imaju raznovrsne odgovore. Odgovor koji se ističe i kod onih koji ne znaju jer su imali samo projekt iz strukturnih fondova kao i onih koji koriste i fondove i programe je kako je izvještavanje za projekte financirane putem ESF „pretjerivanje u svakom smislu“ te jedan od sugovornika upućuje zamolbu tijekom intervjua da se to u radu naglasi.

Kakvi su stavovi ispitanika vezano za područje znanja, iskustva i kadrova vidljivo je u Tablici 4-27 u nastavku teksta.

Tablica 4-27: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini *Znanje, iskustvo i kadrovi*

ZNANJE, ISKUSTVO, KADROVI	
<i>Koja znanja i/ili resursi nedostaju u Vašoj instituciji da bi uspješno/uspješnije aplicirala na natječaje?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Generalna potkapacitiranost (6)	„Sva vezano za projekte, nitko se s tim nije susretao da bi znao točno što i kako treba, treba nam stručna podrška vezano za ta specifična znanja. Malo je ljudi u ustanovama koji to znaju, više u udrugama imaju takva znanja.“ (S4) „Promjena financijske politike, promjena strukture radnih mjesta, nitko nije dovoljno informiran i upućen.“ (S8) „Generalna potkapacitiranost ustanove i u ljudstvu i u prostoru i za provedbu vlastitih programa. Zastarjele sistematizacije poslova i

	opisa radnih mjesta, nepostojanje određenih službi i zanimanja u njima.“ (S2)
Informacijsko-komunikacijske vještine (2)	„Strani jezik, osnovne vještine kompjuterskih programa.“ (S6)
Uska stručna znanja vezana za projekte (4)	„Stručnost za podnošenje izvješća, možemo napraviti u pisanom obliku što se tiče provedbe, formulare bi morala agencija, najveći problem je paziti na račune.“ (S9) „Stručno poznavanje uvjeta natječaja – što je komisija pod čime mislila, nemam vremena ići na tečajeve.“ (S3)
<i>Prema Vašem mišljenju, koji bi bio najbolji oblik prijave i provedbe EU projekata: koristiti vlastite resurse ili eksterne?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Kombinirano (4)	„Kombinirano. Vlastiti resursi posjeduju zavidnu količinu znanja i prakse, a pitanje prakse, odnosno nepoznavanje stvari iz prakse često je problematično kod vanjskih suradnika.“ (S2) „S obzirom na skučenost kadra i nemogućnost zapošljavanja ljudi, nužna je suradnja s konzultantskim tvrtkama.“ (S5)
Vanjski resursi (4)	„Imamo dvije agencije koje nam pomažu informacijama, budžetiranjem i stručnim dijelovima. To su stvari koje bolje rade eksterni stručnjaci.“ (S9) „Osoba zaposlena kod osnivača.“ (S7)
Vlastiti resursi (3)	„Vlastite, i da im je to osnovna zadaća te da se time svakodnevno bave.“ (S11)

Tko se bavi praćenjem poziva za prijavu projekata na EU fondove i programe te pripremom projektnih prijedloga za prijavu na EU fondove?

Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Nitko (1)	„Nitko.“ (S8)
Ravnatelj ili administrativno osoblje (8)	„Djelatnice ustanove: ravnateljica i stručna suradnica. Radi generalne potkapacitiranosti ljudskim resursima, nemamo djelatnika posebno zaduženog za to.“ (S2) „Ja kao ravnateljica. Kada sam došla u ustanovu u kojoj radim, ostala sam zatečena sa situacijom, apsolutno nitko nema informaciju, mladi školovani ljudi ne znaju gdje otići, koga nazvati, koju mrežnu stranicu posjetiti. Ali nije neinformativni <i>bag</i> samo u ovom kontekstu; oni čak ne znaju niti za međunarodne udruge putem kojih bi mogli doći do takvih informacija putem <i>newslettera</i> i njihovog iskustava“. (S6) „Ne bih rekla da mi proaktivno gledamo što je novo izašlo, uglavnom se pročuje, to radim ja, ali ne mogu reći da iskoristim šanse koje bi mogli.“ (S3)
Vanjski izvori (2)	„Najviše informacija dobijemo od naših partnera s kojima radimo, više saznajemo posredno preko suradnika, ne dobivamo nikakve informacije od Ministarstva kulture, dobijemo i informaciju od razvojne lokalne agencije.“ (S10)
<i>Ukoliko nemate takvog djelatnika, jeste li planirali zapošljavanje specijaliziranog djelatnika za ovu vrstu poslova te jeste li poduzeli aktivnosti s ciljem njegovog pribavljanja i koje su prepreke u ostvarenju mogućnosti zapošljavanja stručnih djelatnika?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Jesmo (4)	„Želim ostaviti osobu koja radi na trenutnom projektu kao stalnu djelatnicu, ali to ovisi o našim osnivačima, konkretno Gradu.“ (S1)

	„Da, ali problem je kako tu osobu postaviti u umjetnički sustav, kolege koje rade sada kažu donesite novce iz Europe, a uopće nemaju sliku o proceduri. Problem s kulturnim sektorom su niske plaće, nemamo u pravilnicima opise takvih radnih mjesta, ne prilagođavamo se novim stručnim znanjima i studijima, potrebno je mijenjanje ustroja radnih mjesta, a čim to tražiš kažu ne talasaj.“ (S6)
Nismo (6)	„Nije potreban čovjek koji bi samo to radio, morao bi nešto uz to raditi, a kada bi se dobio projekt, bio bi uključen netko putem dobivenog projekta.“ (S9) „Trebao bi takav djelatnik, ali zbog sve većih rezanja sredstava, menadžment ustanove trebao bi više tražiti sredstava, ali kod nas su vrh sponzorstva. Sistematizacije i strukturu treba promijeniti, koje kao da su pisane u prošlom stoljeću, trebala bi takva osoba kojoj bi to bio primarni cilj i onda bi to urodilo plodom, ali sistematizacija ne dozvoljava, to se ne može usputno i ad hoc raditi.“ (S8)

Prema odgovorima iz Tablice 4-27, većina sugovornika smatra kako postoji generalna potkapacitiranost vezana za znanja i resurse koja su potrebna za apliciranja na natječaje EU fondova, posebice glede specifičnih vještina potrebnih za prijavu i izvještavanje. Kao veliki problem ističu zastarjelu sistematizaciju radnih mjesta koja im niti ne omogućava zapošljavanje osoba s potrebnim vještinama. Zbog sadašnje situacije, prilikom prijave projekata većina bi koristila ili vanjske resurse ili kombinirano, a manji broj njih smatra da bi mogli prijaviti projekt vlastitim resursima. Većina ustanova prati otvorene pozive i to uglavnom ravnatelj ili stručno administrativno osoblje iako pojedinci naglašavaju kako to ne rade proaktivno i kontinuirano. Tablica 4-28 u nastavku teksta prikazuje stavove ispitanika kada su u pitanju partnerstva.

Tablica 4-28: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini *Partnerstva*

PARTNERSTVA	
<i>Imate li i opišite mrežu (geografsku rasprostranjenost i strukturu) mogućih inozemnih partnera koje možete pozvati na sudjelovanje u provedbi projekta?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Da (8)	„Imamo, Bugarska, Rumunjska, Slovenija, Mađarska, skandinavske zemlje, Francuska, mreža 8+.“ (S9) „Da. Slovenija i prostor regije, susjedne zemlje poput Austrije, a preko članstva u strukovnim kazališnim mrežama, tu su kolege iz Finske i Španjolske, s kojima planiramo projekt, te iz Irske s kojima smo također već aplicirali.“ (S2) „Kroz sadašnji projekt na kojemu sudjeluje 15 partnera stvorili smo novu mrežu, a dosadašnja je isto bila razgranata od Južne Koreje, Francuske,...“ (S10)
Ne (3)	„Dok nisam došla, mreže uopće nije bilo, pokušala sam nas uključiti u velik broj strukovnih asocijacija, sada smo se učlanili u Europsku mrežu muzeja, imaju odličan Newsletter. Do sada nisu uopće znali za to, ali onda kada želiš nekoga poslati na radionicu, opet su problem putni troškovi i slično kako bismo išli tamo i prezentirali se.“ (S6)
<i>Utječe li postojanje prethodnih inozemnih suradnji i partnerstva na odluku o prijavi i provedbi projekata iz sredstava EU fondova i programa? Može li to biti poticaj ili prepreka? Molim pojasnite Vaš odgovor.</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora

Da (9)

„Upravo iz takve suradnje radimo na projektima, trenutno ćemo s Francuzima i Ukrajinom.“ (S9)

„Apsolutno. Definitivno je poticaj s obzirom da pojedine kolege imaju puno više iskustava i provedenih projekata te ta iskustva i podršku prenose i na nas.“ (S2)

„Apsolutno, točno znaš s kim bi s kim ne bi, kad vidiš prioritete znaš tko se čime bavi i tko je u čemu jak, moraš poznavati partnera.“ (S3)

„Te suradnje poticaj su da nešto realiziramo i ostvarimo jer smo se znali od prije i za nas je to pozitivno iskustvo. Dok nekoga ne znate, teško je prijaviti nešto zajedno.“ (S1)

Većina ispitanika ima mrežu inozemnih suradnji, što znači da imaju i uvjete za prijavu na programe Europske unije poput *Kreativne Europe* na kojim je nužno postojanje partnerstva. Upravo su takve suradnje i poticaj za prijavljivanje zajedničkih projekata.

Koji su stavovi ispitanika kada su u pitanju financije, prikazuje Tablica 4-29.

Tablica 4-29: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini *Financije*

FINANCIJE	
Na kakve izazove nailazite u području financija vezanih uz projekte?	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Nemamo izazova (2)	„Nemamo posebnih izazova, predfinanciranje se može kroz vlastite resurse. Ako se dobije projekt, može se kroz rebalans i od osnivača.“ (S9)
Predfinanciranje (5)	„Predfinanciranje bi bio najveći problem. Postojeća djelatnost financira se iz ovoga što dobijemo i to je to. Za sve novo trebaju dodatna sredstva i dio vlastitih sredstava koji bi trebalo uložiti.“ (S4)

	„Problem je 20 % ili 30 % koji dobivate tek po prihvatanju završnog izvještaja.“ (S3) „Predfinanciranje je izazovno, ali lokalne i regionalne snage (gradovi, općine, županije) svjesni su da se mora ići prema projektima i u gotovo svakom proračunu postoji fond/rezerva za situacije u kojima je potrebno nešto avansno platiti ili sufinancirati prije nego se krene u ostvarivanje i dobivanje projektnih sredstava.“ (S1)
Vlastito učešće (3)	„Nestabilnost i neizvjesnost prilikom razrade vlastitog dijela uloga.“ (S2) „Na početku projekta malo se uplašiš zbog vlastitog učešća, ali kada shvatiš da se može pravdati kroz plaće i materijalne troškove, onda se vidi da to nije tako izazovno.“ (S10).
<i>Na koji biste način financirali vlastito učešće?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Kroz trošak rada (1)	„Kroz plaće i dio materijalnih troškova.“ (S10)
Ministarstvo kulture i medija (2)	„Za program <i>Kreativna Europa</i> , Ministarstvo kulture i medija ima fond.“ (S9)
Osnivač (7)	„Osnivač, kazalište nije u mogućnosti imati toliko sredstava. Taj si luksuz ne možemo priuštiti; nije realno od prihoda od prodaje ulaznice.“ (S5) „Obratili bismo se osnivaču.“ (S7) „Uz pomoć lokalnih proračuna i njihovih fondova namijenjenih za tu svrhu.“ (S1)
<i>Ukoliko se financirate izravno iz proračuna, smatrate li da biste se više prijavljivali na natječaje da nemate osigurana sredstva na taj način?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Da (8)	„Vjerujem da su organizacije koje nisu na proračunu agilnije u prijavi projekata.“ (S11)

„Tu se moraju trgnuti i lokalne zajednice koje moraju postati svjesne činjenice ako postoje ljudi koji osmišljavaju projektne ideje, provode projekte, prate, rade preko godinu dana na projektu, to se mora osjetiti i na njihovim plaćama.“ (S1)

Ne (2)

„U ovom momentu ne. Mislim da je osnovni problem muzeja kvalitetna posjeta, nema kritične kvalitetne publike, a to je uloga muzeja, za tako nešto vam ne trebaju fondovi nego ekipa ljudi koja će znati raditi na kvalitetan način raditi i privući ljude...treba educirati edukatora.“ (S7)

Većina sugovornika najveći izazov u prijavi projekta kod financijskog djela vidi u predfinanciranju jer se iz planiranih sredstava financira samo tekuća djelatnost. Među sugovornicima ima i onih koji smatraju da bi se u slučaju pozitivno ocijenjenog projekta, sva financijska pitanja riješila uz pomoć lokalnih proračuna i njihovih fondova namijenjenih u tu svrhu.

Za kraj je preostalo pitanje vezano za razlog manjeg prijavljivanja javnih ustanova na natječaje EU fondova, a odgovori su vidljivi u Tablici 4-30.

Tablica 4-30: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini *Ostalo*

OSTALO	
<i>Po Vašem mišljenju, zašto se institucije u kulturi RH u manjoj mjeri prijavljuju na natječaje?</i>	
Ključne riječi i broj ponavljanja	Primjeri odgovora
Komplicirani postupak prijave (1)	„Komplicirane prijave, dugotrajni procesi odlučivanja o financiranju projekata (često se prilike potpuno izmjene dok dođe odluka o „prolasku“ projekta), nedovoljno kvalificiran kadar, tj. manjak edukacije o načinu prijave i provedbi projekta.“ (S11)
Nedostatak resursa u javnim ustanovama (4)	„Nemaju vremena ni kapaciteta baviti se isključivo time, prevelika zaposlenost i preveliki broj obaveza u matičnim sredinama i redovitim programima.“ (S2)

	„Mi nismo ekipirani, a već smo zagušeni administracijom i digitalizacijom; birokratiziraju nas a ne potiču kreativnost.“ (S7)
Zato što dionici civilnog sektora jedino tako mogu opstati (3)	„Zato što se udruge financiraju na takav način.“ (S4) „Zato što moraju preživjeti na tržištu i nemaju drugu opciju. Da bi imali sredstava za svoj rad, moraju se prijavljivati; računalo, skener, rasvjeta...sve moraju financirati iz projekata.“ (S6)
Zato što dionici javnog sektora ne žele izaći iz svoje komfor zone (3)	„...uljuljkanost i sigurnost, njihov rad nije mjerljiv, isto prolaze oni koji imaju puno i malo vlastitih sredstava i u tome leži nezainteresiranost – situacija sigurnosti i komfor zone. Svaki iskorak doista je iskorak ambiciozne osobe s jasnom idejom, a ne rezultat nekoga plana. Plansko bavljenje izvora financiranja ne postoji. Nema direktne kontrole, opet je stav u sustavu, nema kontrole, nema <i>feedbacka</i> za one koji su dobri, nedovoljno se prati rad.“ (S8)

Iz odgovora na prethodno pitanje vidljivo je kako sugovornici smatraju da postoji više razloga zbog kojih se dionici javnih ustanova javljaju na natječaje manje od dionika civilnog sektora - opterećeni su administracijom i birokratizacijom koja ne potiče na kreativnost, komplicirane su prijave i dugotrajni procesi odlučivanja o financiranju projekata, uljuljkanost i sigurnost.

4.5.3.2. *Intervju s predstavnicima Hrvatske i Slovenije koji provode promocijske i edukacijske aktivnosti za program Kreativna Europa*

U skladu s izvrsnim rezultatima koje susjedna Republika Slovenija postiže u financiranju projekata u kulturi putem programa *Kreativna Europa*, u okviru istraživanja provedeni su intervjui s relevantnim osobama za navedeni program u RH i Sloveniji. Cilj intervjua bio je utvrditi čimbenike njihove uspješnosti i sličnosti sa stanjem u RH te oblikovati preporuke za primjenu takvih obrazaca i u RH. Rezultati polustrukturiranog intervjua prikazani su u Tablici 4-31.

Tablica 4-31: Polustrukturirani intervjui s predstavnicima programa *Kreativna Europa* Hrvatske i Slovenije koje provode promocijske i edukacijske aktivnosti

Odgovori Hrvatska	Odgovori Slovenija
UPOZNATOST S POJOM EU FONDOVA I PROGRAMA	
<i>Koliko su, po Vašem mišljenju, djelatnici organizacija u kulturi upoznati s pojmom, karakteristikama te potencijalima financiranja njihovih projekata iz programa i fondova EU-a? Pojasnite postojeće stanje.</i>	
„Mislim da velik broj korisnika miješa programe u odnosu na fondove te da nemaju dovoljno jasnu sliku što podrazumijevaju jedni, a što drugi. To ustanovim kada mi netko priđe i po sjećanju priziva na što se prijavio. Tada identificiram kako ne zna je li se prijavio na fond ili program. Pogotovo je to specifično za ustanove i <i>nota bene</i> državne veće ustanove, kompleksnije strukture. Pomaci postoje. Najveća konfuzija bila je kada su bili natječaji ESF – <i>Umjetnost i kultura za mlade</i>, <i>Umjetnost i kultura 54+</i> i <i>Kultura u centru</i>, to je korisnike jako zbunilo.“	„Za dvije godine imat ćemo 20 godina korištenja programa. Navedeno je glavni razlog zašto je sektor dobro upoznat sa sustavom financiranja. U razdoblju kada se program počeo koristiti svi smo čekali ulazak u EU i to je glavna činjenica što se Slovenija počela aktivno financirati. S druge strane, u kulturi je fluktuacija vrlo visoka, pogotovo u NGO gdje su <i>pre careers worker</i> koji uče projekte i menadžment, a zatim odu u javnu instituciju ili privatni sektor te tamo primjenjuju znanja. Tako da je na razini sektora sve jasno i upoznati su, ali zbog navedene fluktuacije, stalno dolaze nove osobe i ima puno individualaca koji konstantno trebaju neku potporu, informacije i znanja. Vještine su se unazad 18 godina promijenile u cijelom sektoru, osobito zbog digitalizacije; konkurencija je velika i potrebno je puno više znanja kako bi se projekt dobio te je samim time i upoznatost nužna. Od početka je pogotovo za NGO sektor takav način financiranja bio pitanje opstanka te su bili primorani upoznati potencijale financiranja.“
<i>Koje prednosti, osim izvora financiranja, pružaju korisnicima uspješno realizirani EU projekti? Molim pojasnite Vaš odgovor.</i>	
„U katalogu u kojem se nalaze projekti do 2015. godine svi korisnici naznačili su pozitivno iskustvo suradnje i kontakt s europskim partnerima kao prednost. Zatim slijedi širenje područja djelovanja,	„U Sloveniji je upravo promovirano kako financije ne bi trebale biti prva stvar zbog koje se aplicira na fondove nego samo neki konačni rezultat. Zbog naše veličine, ukoliko nisi internacionalan ne možeš se razvijati. Internacionalizacija je jedan od bitnih koraka

umrežavanje, profesionalizacija i dizanje kapaciteta kadrova. Sve su to prednosti koje se uočavaju i na koje se mi oslanjamo kada motiviramo nove prijavitelje na natječaje.“

u razvoju cijelog sektora, umrežavanje, održavanje dugoročnih partnerstva što omogućuju fondovi. Korištenjem fondova, također, jačaju kapaciteti organizacije. Sami smo vidjeli kako su se organizacije profesionalizirale korištenjem fondova. To je nužno sufinanciranje ako želiš raditi kvalitetno i na profesionalnoj razini.“

Po Vašem mišljenju, je li trenutni sustav financiranja kulture u Hrvatskoj/Sloveniji adekvatan ili su potrebne promjene i u kojem smjeru?

„Bilo bi jako korisno da je sustav transparentniji, odnosno da postoje evaluacijski obrasci koji daju povratnu informaciju prijaviteljima. Vezano uz sufinanciranje, kada je kulturni razvitak u pitanju, mislim da bi bilo korisno iznjedrati nove sustave potpore koji povezuju druge sektore s kulturom (kao Ruksak pun kulture i Poduzetništvo) te smisliti nove modele koji bi podržavali industrije.“

„Bitno je da na nacionalnoj razini postoji sustav sufinanciranja. Hrvatski sustav jako je dobro domišljen i lako primjenjiv i mi smo ga promovirali kod našeg Ministarstva kako bi ga kopirali. Nacionalni *match funding* u Sloveniji koji se podijeli svima koji dobiju potporu u programima *Kultura* i *MEDIA* nije dostatan. Korisnici dobiju iznos u rangi „bravo, dobili ste projekt“. Bili smo 4 godine u programu kada je Ministarstvo počelo sa sufinanciranjem i psihološki to pridonosi promociji programa. Sada već dvije godine i Ministarstvo javne uprave ima izvrstan budžet. Svi dionici NGO-a koji dobiju EU projekt mogu aplicirati na Ministarstvo uprave. Ova je potpora jako bitna, značajniji su iznosi i vidi se da je sektoru zbog toga lakše. Mislim da je to za NGO jako bitno. Ako nemaju *match funding* kod kuće, ne mogu se niti prijavljivati na projekte. Također, Grad Ljubljana ima fond za potprogram *Kultura* za sufinanciranje. Problem je što Ministarstvo vanjskih poslova ne sudjeluje, odnosno ne podržava internacionalnu suradnju. Obzirom da program *Kreativna Europa* promovira interdisciplinarnе projekte i međusektorsku suradnju, trebale bi postojati sheme između različitih ministarstava. Svatko bi trebao uložiti dio budžeta za sufinanciranje koji bi zajedno bio značajan doprinos. Za sada je situacija povoljna samo u Ministarstvu uprave, ali to je namijenjeno samo za NGO, dok privatne i javne organizacije nemaju takvu potporu. To je pogotovo izraženo kod potprograma *MEDIA*.“

Što su, po Vašem mišljenju, najveći problemi postojećeg sustava i jesu li potrebne promjene u strukturi izvora financiranja organizacija u kulturi i u kojem smjeru?

„Bilo bi jako dobro kada bi se modeli okrupnili. Nije dobro kada se financira 15

projekata nekih institucija gdje se stavljamo u poziciju evaluatora u smislu kvalitete sadržaja, a nemamo dovoljan uvid u cijeli programski koncept te institucije. U tom smislu trebali bismo imati izvjesnu dozu povjerenja da su oni ti koji mogu procijeniti što je korisno i dobro za razvoj njihovih programskih smjerova, a mi bismo mogli na taj način imati puno jednostavniju administraciju – u konačnici se svodi na neopipljive i netransparentne kriterije jer je umjetnost subjektivna, dakle u svakom slučaju, više povjerenja u institucije.“

„Problem je što političari svi misle da kreativni sektor treba na tržište. Ali kada imate dva milijuna ljudi koji pričaju slovenski, to nije realno očekivati. U Francuskoj i Njemačkoj KKS je industrijski, dok je u Sloveniji to sektor koji nužno treba nacionalno sufinanciranje kako bi egzistirao. Problem je u nacionalnom sistemu. Skoro 20 godina čekamo na transformaciju, prevelika je razlika između nacionalnih institucija i NGO sektora. Od financijske krize budžet se za kulturu smanjio i nikada se više nije povećao. Mi smo svi skeptični prema tome da je naše tržište cijeli svijet; za to su potrebne investicije u infrastrukturu i ljude koji imaju vještine za rad u *digital shift* eri. U kulturi je najviše ljudi koji rade na određeno vrijeme i to je stvarno teško. Kriza je pokazala da i oni koji su veliki i imaju velike manifestacije, nisu stabilni u doba krize. Zanimljivo bi bilo pitanje jesu li potrebne promjene na razini EU. Program je sličan već 20-30 godina, ali svijet se promijenio te su promjene nužne. Priča o nekim promjenama na EU razini moguća je tek kada bi bio veći budžet. Program *Erasmus* u ovoj generaciji ima 10 puta veći budžet od *Kreativne Europe*.“

Jesu li, po Vašem mišljenju, potencijalni prijavitelji upoznati s razlikom između programa i strukturnih i investicijskih fondova EU-a?

„Ne.“

„U početku nije bilo tako. Sada je situacija bolja jer je naša misija bila promovirati javnosti i medijima postojeće razlike. Naš sektor super je uspješan na centraliziranom sustavu, a decentralizirani mu je samo djelomično dostupan.“

Smatrate li da je prijava na program EU-a, za čiju je provedbu odgovorna Europska komisija, kompliciranija nego prijava na program strukturnog fonda za čiju provedbu je odgovorna zemlja članica? Molim pojasnite Vaš odgovor.

„Možda je bila u počecima, ali nakon proceduralnih koraka koje su morali ispuniti u strukturnim fondovima, vratili su se *Kreativnoj Europi* i shvatili koliko je ona jednostavna i *user friendly* u odnosu na fondove koje smo koncipirali prerigidno i nepristupačno. Definitivno činjenica da je sve na engleskom stvara neku vrstu otpora, ali to su prve frustracije. Čim se probiju, događa se da broj projekata raste jer korisnici uvide da je dobro strukturirano i ambivalentno jer tijekom provedbe imaju kreativnog prostora, što nije stvar s fondovima. Kod strukturnih fondova postoje provjerljivi učinci i ishodi i ako nemaš npr. tri planirana pojavljivanja u medijima, već si na rubu krivog proceduralnog koraka. Tako da mislim da korisnici imaju predrasude, ali poslije se vraćaju *Kreativnoj Europi*.“

„Strukturni fondovi stvarno su komplicirani sustav. Poslije toliko godina postoji averzija u kulturnom sektoru, prvenstveno jer nema avansnog plaćanja. Prvo je potrebno realizirati projekt kako bi se dobio novac. Mi smo kroz ove godine naglašavali da je ta razlika bitna.“

ZNANJE, ISKUSTVO I KADROVI

Imate li saznanja, tko se u organizacijama u kulturi bavi praćenjem poziva za prijavu projekata na EU fondove i programe te pripremom projektnih prijedloga za prijavu na EU fondove?

„Sve je veći broj imenovanih osoba za EU fondove, što je po meni poraz. Zaposleni u manjim udrugama djeluju u svim područjima. U velikim institucijama poput sveučilišta, arhiva i sl. uvijek ima jedna osoba koja zadužena i verzirana u tom diskursu. Ima i dosta konzultanata.“

„Nitko u kulturi nema kapacitete da bi imao čovjeka koji bi se bavio samo praćenjem poziva. Godinama sam mijenjala mišljenje je li dobro da je samo jedna osoba specijalizirana za pripremu prijedloga; još nisam dovoljno pametna. S jedne strane, to su stvarno kompleksna znanja i trebaš čovjeka, trebaš eksperta. S druge strane, pogotovo kada govorimo o konzorcijima i projektima suradnje, čitav bi tim trebao biti angažiran u razvoj i implementaciju projekta te moraju biti upoznati s procedurama u drugim zemljama.“

Prema Vašem mišljenju, koji je bolji oblik prijave i provedbe EU projekata - koristiti vlastite ljudske resurse ili eksterne?

„Apsolutno sami, konzultanti pišu jako suhoparno, a kod *Kreativne Europe* se radi o tome da se lako može iščitati pozadina. Također, *Kreativna Europa* posebno ne trpi konzultante jer je jedan od ciljeva jačanje kapaciteta. Ona nije tehnički koncipirana kao strukturni fondovi gdje imaš pravo na konzultanta i gdje ti je on tehnička pomoć. Ovdje namjerno to nije prihvatljiv trošak jer je cilj da ljudi iz institucija sami nauče raditi prijavu i provoditi projekt. U konačnici je to pitanje uvjerljivosti i kada je tehnokratski napravljena prijava brzo se iščita da ju radi konzultant.“

„Interni je uvijek bolja opcija, a idealna je situacija ako možeš u svim fazama imati kompetentnog eksperta. Ovakvi su projekti prilika za nadogradnju kapaciteta. Kod nas je situacija da oni koji imaju ideje i iskustvo, nemaju vremena „izmaštati“ nove projekte. Trebaš imati znanja kako koordinirati i motivirati tim. U javnim institucijama problem je što svi očekuju novčanu naknadu za taj posao. Na vodstvu je da razmotri na koji bi način mogli motivirati zaposlene, uzeti mu druge stvari koje inače radi, rasteretiti osobu. Ponekad čujemo od samih npr. kustosa, da bez *Kreativne Europe* ne bi mogli ništa novo naučiti te se ne bi se mogli povezati s kolegama u drugim zemljama.“

Koja znanja i/ili resursi nedostaju u institucijama da bi uspješno/uspješnije aplicirala na natječeaje?

„Mislim da su znanja i resursi druga faza do koje još nismo došli. Prvenstveno nedostaje motivacija, otvorenost prema suradnji, vrsta radne etike jer tu bude posla izvan zadanih radnih okvira. Mislim da je to prvi set prepreka, a tek onda možemo razgovarati o vještinama. U pogledu vještina, možda je samo pitanje razumijevanja određenih termina – od toga što su aktivnost i program pa do razumijevanja prioriteta. Tu je Desk koji treba pomoći, ali još svi ne znaju za njega pa se okreću konzultantima.“

Pisanje projekta i razvijanje balansiranog narativa koji ima dovoljno konteksta, s jedne strane, a s druge strane normativnih podataka.“

„Ljudski resursi koji su povezani s financijskim resursima. Vođenje i upravljanje projektom problem je jer vodstvo organizacija ne odlučuje investirati u vještine jedne osobe. Financijska su sredstva problem ukoliko nema predfinanciranja ili je mali postotak. Dosta operativnih stvari lokalne agencije jako dobro rade i to treba koristiti jer se na taj način može dobiti besplatna pomoć i savjet. Jezik, u smislu *story telling* tehnike, velik je problem – što je problem u projektu, kako ćemo ga riješiti i sl. S druge strane, prilikom angažmana vanjske agencije očito je korištenje istu matrice za poljoprivredu, kulturu, ili bilo koje drugo područje. Jezik nije problem u smislu engleskog, nego u smislu da znaš dobro i jasno ispričati što želiš.“

PARTNERSTVA

Na koji način, po Vašem iskustvu, prijavitelji najčešće dolaze do mogućih inozemnih partnera koje mogu pozvati na sudjelovanje u provedbi projekta?

„To je nedostatak koji je identificiran pogotovo kod institucija koje nisu navikle na

” Bila sam skeptična kada su počele *online* baze/platforme, ali vidim da one funkcioniraju.

međunarodne suradnje i ne sudjeluju u međunarodnim mrežama i platformama, pa se samim time ne izlažu partnerstvima. Najbolje je iskustvo kada imaju postojeća partnerstva ili kada ih spaja Deske KE-a.“

Međutim, onaj koji traži partnera uvijek treba upotrijebiti druge resurse da vidi radi li se o kompetentnom partneru. U Desku skoro svatko ima svoju bazu partnera koje mogu izravno kontaktirati. U Desku dolaze osobe iz javnih institucija s idejom te kažu iz kojih zemlja žele partnere i Desku ih pronade. Postoji nekoliko takvih izvrsnih primjera. Prvo pitanje koje se postavlja: *jesu li član neke međunarodne organizacije, mreže?* jer je to uvijek odličan početak za naći partnere. Posjećivanje međunarodnih festivala prilika je za izgradnju mreže partnerstva. To nije lako, zahtijeva dosta motivacije, ali mislim da je najgore kada vidiš natječaj i onda samo zbog natječaja tražiš partnera.“

FINANCIJE

Koji su, prema Vama, najveći izazovi u području financija vezanih uz projekte?

„*Match funding*, ali opet je i tu predrasuda lako razbiti kada se objasni koliki ulog redovnih sredstava može u to ući, tako da mi se često čini da je to samo isprika. Nemamo novaca u prijevodu je nemamo volje jer se u principu, prema mom iskustvu, *matchingom* može jako lijepo zatvoriti financijska konstrukcija.“

„Apsolutno nacionalno sufinanciranje. Vidim da je to problem i u zemljama kojima nikada nije bio kao skandinavske zemlje. Kod KE-a čim dobiješ ugovor, dobiješ predfinanciranje, što je dobra stvar. Izazov su uvijek ljudski resursi; nema dovoljno vremena da bi se pripremila kvalitetna prijava.“

Na koji se način, prema Vašem iskustvu, većinom financira vlastito učešće?

„Plaće, indirektni troškovi.“

„Državni proračun, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo uprave, gradski proračun. Vlastita sredstva vrlo, vrlo malo.“

Smatrate li da bi ustanove koje se financiraju iz državnog proračuna više prijavljivale na natječaje da nemaju osigurana sredstva na taj način?

„Da.“

„Na početku programa bilo je 70 % NGO-a, dok su javne ustanove bile samo partneri. NGO trebaju stalno sredstva, dok je kod javnih ustanova situacija stabilnija jer će sigurno dobiti barem za plaće. Za neke je malo problem naći stranog partnera, komunicirati,

jezik je problem. Malo se situacija mijenja kada dolazi mlada generacija iako su oni, s druge strane, isto naslijedili modus operandi. U posljednje dvije godine trend se mijenja na omjer 60/40 %.

Za mene je to opasno pitanje da se javne ustanove trebaju više financirati iz EU programa. Odnosno, super je pitanje, ali trebalo bi puno elaborirati. Za neke programe javnih i nacionalnih institucija da – prijave na EU fondove, ali ne za sve. Za bazične projekte za koje ne dobiju novce od države žele putem projekta dobiti sredstva i onda vide da bi trebali namaštati novi projekt da bi samo 10 % ili 20 % mogli investirati u ono zbog čega su došli. Odgovor bi bio da, ako bi država rekla u svakoj nacionalnoj instituciji koja će dobiti EU projekt, mi ćemo sudjelovati na nekoj razini. Bilo je i obratno; imali smo nacionalne institucije koje su dobile projekt i prilikom izvještaja Ministarstvu kulture dobili komentar pa vi ste dobili sredstva, sada vam mi možemo umanjiti. Kada imam na razgovoru mali NGO koji je uspio dobiti odličan projekt, a s druge strane nacionalnu instituciju s 30 zaposlenih, meni stvarno nije jasno kako javna institucije ne može aplicirati. Ovdje bih naglasila da su kod nas neki javni muzeji tako mali da imaju *multitasking* kao da su NGO i u sličnoj situaciji, tako da nije uvijek crno-bijelo kada kažem NGO. Nestabilnost je ključni problem i svake se godine povećava. Mi smo uspješni, ali to je naša maksimalna razina, ne možemo više od toga, može biti samo manje. Ako se dogodi trend da javne institucije koje imaju veće mogućnosti nego NGO počnu više prijavljivati, bit će manje mogućnosti za NGO, što je opasan teren. Puno se godina pričalo u javnim politikama o tome kako treba ići po EU novac. Međutim, EU novac nikada ne može zamijeniti ono što je nacionalno relevantno, poput digitalizacije nacionalne građe. EU novac ne može rješavati probleme na nacionalnoj razini. To je nešto što se redovito komunicira. Kod strukturnih fondova puno se investiralo u baštinu, a nije se razmišljalo o sadržaju. Sada mislim da se stvari mijenjaju.“

Ukoliko pogledate grafikone u nastavku, što mislite da je glavni razlog velike uspješnosti Slovenije u odobrenju projekta putem programa Kreativna Europa?

„Oni su mi vječna inspiracija; nemaju nacionalni Desk, nego udrugu Motivila, imaju kontinuitet, pet ih radi (potprogram *Kultura* i *MEDIA* su zajedno) i motiviraju korisnike, jako su prisutne i sigurno je to i njihova zasluga. Nas je svakako i rat unazadio.“

„U prvom je pitanju već djelomično dan odgovor, a to je dvadesetogodišnje razdoblje u kojemu je Slovenija prisutna u programu. Ove ćemo godine doseći rekord. Znamo kako je taj svijet nesiguran; druge se godine može sve srušiti. Radi se o višegodišnjim projektima i mi kada neka organizacija dobije višegodišnji projekt, strepimo cijelo vrijeme hoće li ga zbog nestabilnosti uspješno završiti. Velik uspjeh nose europske platforme koji svake godine dobiju 500 tisuća eura. Imamo dva lidera i to je svake godine 1 milijun eura i još partnerstva. Sada imamo puno više lidera, a tek je tada očit benefit od programa. Iznosi dostupni na stranicama EACEA nisu baš realni jer se navedeni iznos treba podijeliti partnerima pa to nije ne daje stvarnu sliku.“

Po Vašem mišljenju, zašto institucije u kulturi u Sloveniji imaju više odobrenih sredstava od onih u Hrvatskoj?

„Možda je to malo i *modus operandi* u glavama.“

„Slovenija je na super poziciji i kada se gleda broj stanovnika. Mislim da je važan nacionalni *match funding*. Kada smo krenuli bila je velika motivacija. Vizija Europske unije, sve će biti dobro i to je bilo super razdoblje prije financijske krize u kojemu je sektor učio i dobio vještine, međunarodno se umrežio. Postoji dobra potpora od deska kojeg prati reputacija da smo tu za ljude, za savjet. S obzirom na investirano vrijeme, stvorili smo zajednicu i to ne samo NGO sektora, nego i javnih institucija. Kada tražimo neke informacije, imamo fenomenalan odaziv. Najviše je deskova pri Ministarstvu kulture, a mi smo NGO. Ima zemalja gdje su sakriveni u ministarstvima i ljudi ne znaju za njih. U Hrvatskoj su odlični i mi od njih učimo. Bilo bi mi drago da se radi ciljano, međunarodno istraživanje na terenu.“

Svrha prethodnih intervjua bila je identificirati najznačajnije čimbenike koji utječu na dinamiku i opseg korištenja sredstava iz programa KE provedbom dubinskih intervjua s osobama koje direktno surađuju s korisnicima, kako u Hrvatskoj tako i u Sloveniji, kao uspješnoj zemlji u

prijavama s kojom se Hrvatska može uspoređivati. Vidljivo je kako je najveća prednost Slovenije dugogodišnje korištenje programa. Ono što treba naglasiti jest da je tijekom tog razdoblja promovirano kako financiranje nije primarni razlog apliciranja, nego internacionalizacija koja je u Sloveniji, zbog malog vlastitog tržišta, iznimno važna. Ispitanica iz Slovenije naglašava da je pitanje većeg financiranja javnih ustanova iz EU fondova i programa dvojbeno iz više razloga. Prvi je razlog što na taj način ostaje manje sredstava za NGO kojima je upitan opstanak bez financiranja iz EU fondova i programa, a drugi je što se stvara mišljenje da EU novac može zamijeniti ono što je nacionalno relevantno (npr. digitalizacija nacionalne građe) i treba biti financirano iz državnog proračuna. Jedna od prepoznatih pozitivnih čimbenika u segmentu financiranja organizacija u kulturi u Republici Hrvatskoj jest dobro razvijen sustav sufinanciranja Ministarstva kulture i medija, a ono što nedostaje i na čemu treba sustavno raditi jest motivacija organizacija u kulturi za prijavljivanje projekata, otvorenost prema suradnji, veći broj sudjelovanja u međunarodnim mrežama i platformama.

4.6. Rasprava

Koliko i na koji način dionici kulturnog sektora koriste sredstva iz fondova i programa Europske unije za financiranje svojih projekata složeno je pitanje na koje se ne može dati odgovor samo pregledom dostupnih izvora financiranja iz navedenih fondova i programa. Potreban je detaljniji uvid u stanje samoga sektora u dijelu kapaciteta za razvoj projektnih prijava i provedbe projekata, identificiranje strukture prijavitelja kao i utvrđivanja stavova dionika kulturnog sektora o financiranju projekata iz fondova i programa EU-a. Kako bi se stekao potpun uvid u problematiku financiranja projekata u kulturi iz sredstava fondova i programa Europske unije i prikupile informacije o kapacitetima organizacija u kulturi za njihovu provedbu, provedeno je višerazinsko istraživanje čiji su rezultati prezentirani u okviru ovog rada.

Prva razina istraživanja predstavlja analizu podataka baze odobrenih projekata programa *Kreativna Europa*, potprogram *Kultura*. Podaci su analizirani u dvama dijelovima. U prvom dijelu provedena je usporedba Hrvatske sa zemljama sličnih gospodarskih značajki iz kruga Srednje i Istočne Europe, članicama Europske unije (zemlje EU10: Bugarska, Rumunjska, Poljska, Češka, Slovačka, Litva, Latvija, Mađarska, Estonija i Slovenija). U drugom dijelu analizirani su projekti odobreni u RH kako bi se utvrdila povezanost broja odobrenih projekata u odnosu na pravnu i regionalnu pripadnost organizacija prijavitelja. Rezultati su prvoga dijela istraživanja zadovoljavajući jer pokazuju kako Hrvatska s 4,5 milijuna eura u usporedbi s ostalim zemljama članicama Europske unije zauzima drugo mjesto u korištenju sredstava u potprogramu *Kultura* u razdoblju od 2014. do 2018. godine. Od ukupno odobrenih 504 milijuna eura za potprogram *Kultura*, zemlje CEE-a iskoristile su 32 milijuna eura, što je 6 % od ukupnog iznosa. Visoko prvo mjesto zauzima Slovenija koja je iskoristila gotovo 14 milijuna eura, odnosno 43 % od ukupno odobrenih sredstava. Na zadnjem je mjestu Slovačka koja je u četverogodišnjem razdoblju iskoristila samo 192 tisuće eura. Unatoč visokoj poziciji Hrvatske, otvara se pitanje zašto Slovenija toliko prednjači po visini iskorištenih sredstava. Također je uočeno kako Slovenija ima širu mrežu partnerstva u odnosu na Hrvatsku.

Detaljniji uvid u ovu problematiku i odgovori na pitanja koja su otvorena tijekom istraživanja dobiveni su provedbom dubinskih intervjua s relevantnim osobama koje provode prezentaciju i savjetovanja za program *Kreativna Europa* iz Hrvatske i Slovenije. Jedan od glavnih razloga uspješnosti Slovenije, prema njima, leži u dugom razdoblju u kojemu Slovenija koristi navedene projekte (skoro 20 godina), odnosno ranijem pristupanju članstvu u Europskoj uniji,

dok je Hrvatska u potprogramu EU-a *Kultura* (2007. - 2013.) počela sudjelovati tek 2008. godine. Kroz navedeno razdoblje, odnosno „investirano“ vrijeme u Sloveniji, sektor je stekao potrebne vještine, znanja i mrežu partnerstva nužnog za uspješne prijave međunarodnih projekata.

U drugom dijelu analizirani su projekti koji su odobreni Hrvatskoj. Analizirani podaci pokazuju kako je od ukupno odobrenih projekata iz sredstava programa *Kreativna Europa*, potprogram *Kultura* u razdoblju od 2014. do 2018. godine najveći udio izdavača i po broju projekata (23), ali i po iznosu (1.266.844 €) te time Hrvatska ne odstupi od podataka u odnosu na zemlje CEE-a s kojima je uspoređivana. Po broju projekata, iza izdavača slijede ustanove i udruge od kojih svaka ima odobrena po 4 projekta, dok su po iznosu na drugom mjestu ustanove (988.488 €). Značajna je informacija da od 37 odobrenih projekata, samo tri nisu s područja Zagreba ili Zagrebačke županije, što je u skladu s rezultatima istraživanja koje su proveli Bestvina Bukvić i suautorice (2020). Također, iz rezultata analize vidi se nedostatak lokalne podrške, što potvrđuje i Newbigini (2019) koji navodi kako je priča o uspješnim politikama kreativne industrije zapravo priča o lokalnom poduzetništvu i planiranju, lokalnoj podršci, a vrlo često i sudjelovanju pojedinog gradonačelnika ili gradskog dužnosnika. Sukladno, u Hrvatskoj je potrebno podići svijest o važnosti lokalne samouprave o mogućnostima koje nudi program *Kreativna Europa* kako bi ista bila motivator i podrška pri prijavi projekta na navedeni program, ali i na natječaje drugih europskih fondova i programa. U prilog navedenom govore i Haršanji i suradnici (2019) koji smatraju kako u programu *Kreativna Europa* treba povećati broj projektnih prijava velike vrijednosti u kojima je nositelj subjekt iz Republike Hrvatske. Na taj se način kroz iskorištavanje nacionalnih kapaciteta, razumijevanje koristi i prihvaćanje međunarodne suradnje mogu ostvarivati zajednički kulturni, obrazovni, sportski, gospodarski i drugi ciljevi, a time utjecati i na kvalitetu života stanovništva svih suradničkih zemalja (Haršanji et al., 2020).

Druga razina provedenog istraživanja čiji su rezultati prezentirani u okviru ovog rada odnosila se na analizu odluka o financiranju Ministarstva kulture i medija o odobrenim projektima u okviru Operativnog programa *Učinkoviti ljudski potencijali* (2014. - 2020.) u kojem je ovo ministarstvo Posredničko tijelo razine 1 za tri natječaja: *Umjetnost i kultura za mlade*, *Umjetnost i kultura 54+* i *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*. Kroz navedene natječaje, ukupno je odobreno 87.661.792,37 kuna za 103 projekta. Ukoliko se gleda pravna osobnost prijavitelja, tada je značajan podatak da je više od polovice broja odobrenih projekata (58) odobreno udrugama kao nositeljima (56,3 %). U svim trima

programima, također, najveći dio ukupno odobrenih sredstava koristile su udruge. U prvom natječaju *Umjetnost i kultura za mlade* udrugama je pripalo 65 % bespovratnih sredstava, a ustanovama 12 %. U drugom natječaju, *Umjetnost i kultura 54+* stanje za ustanove malo je bolje te im je odobreno 31 % sredstava, a udrugama 43 %. U zadnjem natječaju *Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi* pokazalo se kako civilni sektor preuzima najveću inicijativu kada je u pitanju razvoj javno-civilnog partnerstva te je udrugama u ovom natječaju odobreno 73 % sredstva, dok je samo 14 % pripalo ustanovama kao prijaviteljima. Ovi podaci potvrđuju rezultate istraživanja autorica Galecke i Smolny (2017) te činjenicu kako se javne ustanove manje prijavljuju na natječaje. Autorice su promatrale državne potpore s ekonomske točke stajališta pri čemu se pokazala ekonomska neučinkovitost ustanova koje su primatelji potpora (niski vlastiti prihod u odnosu na nastale troškove). Takve ustanove većinom opstaju zahvaljujući prihodima od državnih potpora te je potrebno postići ravnotežu između stvaranja prihoda i pružanja javnih usluga, s jedne strane, te razine potpora s druge strane. Sa stajališta ovog rada, ukoliko bi ustanove ostvarile prihode iz EU potpora, ravnoteža bi zasigurno bila veća. Kada je u pitanju geografska pripadnost prijavitelja, situacija je donekle bolja nego kada je program *Kreativna Europa* u pitanju. Kada govorimo o gradovima, 37,9 % prijavitelja ima sjedište u Zagrebu, a potom slijedi Rijeka (7,8 %) te je i ovdje vidljivo da je potrebna veća regionalna rasprostranjenost korištenja sredstava iz fondova. Iz prethodnog je evidentno kako javne ustanove ne koriste dovoljno sredstva koja su im na raspolaganju iz EU fondova, a pretpostavka je da je to zbog toga što se, za razliku od udruga, financiraju pretežno iz državnog proračuna. Istraživanja pokazuju (Cuccia & Rizzo, 2016, Manda, Niculescu i Mortelmans, 2017 i dr.) da u slučaju financijske krize kultura postaje još niži prioritet za financiranje iz državnog proračuna. Zbog toga je potrebno promijeniti ulogu javne intervencije u umjetnosti gdje će se javne ustanove morati okrenuti korištenju mogućnosti tržišta i stvaranju mreže kulturnih proizvođača kroz projekte, što je u skladu s onim što se želi potaknuti, a to je korištenje programa i fondova EU-a koji će pomoći umrežavanju, jačanju kapaciteta i konkurentnosti javnih ustanova. Koji je razlog što to do sada javne ustanove ne čine analizirano je u trećoj i četvrtoj razini istraživanja čiji su rezultati prezentirani u okviru ovog rada.

Treća razina predmetnog istraživanja uključuje provođenje anketnog istraživanja u kojem je sudjelovao 81 ispitanik od kojih je 45 predstavnika organizacija civilnog društva (umjetničke organizacije, udruge, zaklade), 26 ustanova u kulturi i 9 jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, dok se jedan ispitanik nije izjasnio o pravnoj pripadnosti. Upitnik predstavlja

glavni dio istraživanja jer su njime testirane hipoteze istraživanja. Rezultati su testiranja hipoteza sljedeći:

- postoji pozitivna povezanost financijskih kapaciteta i pozitivnih ishoda prijave, ali nema pozitivne povezanosti broja prijavljenih projektnih prijedloga s financijskim kapacitetima pri čemu je hipoteza 1 djelomično prihvaćena;
- nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa i fondova ne utječe na broj projektnih prijedloga, ali utječe na njihove pozitivne ishode, pri čemu je hipoteza 2 djelomično prihvaćena;
- prijavitelji koji se dominantno financiraju iz proračuna manje se prijavljuju na natječaje iz EU fondova i programa (ali im je prolaznost bolja) pri čemu je hipoteza 3 u potpunosti prihvaćena;
- što je veća informiranost o programima koji se provode po centraliziranom modelu, to je veći broj odobrenih projekata, no broj odobrenih projekata nije povezan s nedostatkom razvijenih suradnji s prihvatljivim partnerima, pri čemu je hipoteza 4 djelomično prihvaćena.

Anketirani ispitanici u odgovorima su dali svoje stavove o načinima financiranja organizacija u kulturi u RH. Polovica ispitanika u potpunosti se ne slaže s tvrdnjom da bi kultura „preživjela na slobodnom tržištu“, što, u skladu s rezultatima istraživanja koje su proveli Klamer i suradnici (2006), dovodi do zaključka kako je na vladi da osmisli poticaje za tržište i treću (neprofitnu) sferu kako bi što više sudjelovali u potporama kulturi te da pruža podršku donacijama i sponzorstvima (uvođenje fiskalnih poticaja, bespovratnih sredstava i sudjelovanjem privatnih tvrtki u upravljanju kulturnim institucijama), a da se pri tome ne umanjuje državna potpora. Prema Galecka i Smolny (2017), razina državne potpore mora biti u skladu s komercijalnim prihodima kako bi se postigla ekonomska učinkovitost, što također potvrđuje nužnost izgradnje i jačanja financijskih kapaciteta organizacija u kulturi kako je potvrđeno i istraživanjem u okviru ovog rada.

O problematici financiranja iz alternativnih izvora financiranja govore Bestvina Bukvić et al. (2018), Šain et al. (2020) i druga istraživanja koja navode kako bi primarni cilj organizacija u kulturi trebao biti razvijanje *fundraising mindset-a*, odnosno svijesti o važnosti prikupljanja sredstava iz alternativnih izvora, za što je dionicima navedenih organizacija nužna edukacija iz područja upravljanja.

Rezultati istraživanja prikazani u ovom radu mogu se povezati s tvrdnjama iz studije o stanju kulturnog sektora u Europi - *Research for CULT Committee - Culture and creative sectors in the European Union - key future developments, challenges and opportunities*. U studiji stoji kako u sektoru dolazi do istraživanja novih modela financiranja te da djelatnici kulturnog sektora moraju posjedovati kreativne, digitalne, upravljačke i poduzetničke kompetencije koje im zajedno s mekim vještinama omogućuju poticanje inovacija (KEA & PPMI, 2019). Navedeno se može prenijeti i na vještine koje su potrebne za poticanje prijave projekata koji su sami po sebi inovativni te omogućuju razvijanje internacionalnih i interkulturalnih kompetencija koje su, prema Mandel (2020), ključne za dugoročan uspjeh menadžera u kulturnog sektora. Rezultati hipoteza postavljenih u okviru ovog istraživanja također potvrđuju kako znanje i iskustvo utječu na uspješne prijave projekata, što je potvrđeno i dubinskim intervjuima provedenim sa stručnjacima iz prakse. Razina znanja djelatnika javnih ustanova u Republici Hrvatskoj uglavnom je rezultat napora ravnatelja organizacija, a ne sustavno razrađene strategije educiranja sektora o mogućnostima financiranja projekata iz programa i fondova Europske unije. Istraživanja koja su proveli Ryan (2019) i Mihaljević (2015) također naglašavaju važnosti edukaciju kao važan čimbenik za razvoj KS-a i njegovog doprinosa društvu. Edukacija se ne bi trebala odnositi samo na proizvođače u sektoru, nego i na one koji pružaju potpore uključujući vladu, korporativni sektor i filantropie (Ryan, 2019). U današnje vrijeme tržišnog prilagođavanja, edukacija zaposlenih u kulturnim organizacijama ima značajnu ulogu i posebno je važno razvijanje suvremenih komunikacijskih i menadžerskih vještina kako bi se unaprijedila njihova konkurentnost (Mihaljević, 2015). To je u skladu i s istraživanjem koje su proveli Pyykkönen i Stavrum (2017) prema kojima kulturni sektor raste i stvara nove vrijednosti kroz poduzetničko ponašanje umjetnika i kulturnih djelatnika koje podrazumijeva kombinaciju umjetničke kreativnosti i inovativnosti s poslovnim i marketinškim vještinama.

Većina (53 %) ispitanika provedenog anketnog istraživanja, čiji su rezultati prikazani u okviru potpoglavlja 4.4. ovog rada, smatra da djelomično raspolaže znanjima i resursima koji bi im omogućili kvalitetnu pripremu projektnih prijedloga za natječaje koji su im na raspolaganju. Za uspješnu prijavu najviše nedostaju zaposlenici s iskustvom u prijavi projekata, potom slijede znanja vezana za vođenje i upravljanje projektima. Naime, većina ispitanika nema zaposlenu osobu koja se bavi alternativnim izvorima financiranja, a više ih od polovica smatra da im je takva osoba potrebna, što potvrđuje rezultate istraživanja Bestvine Bukvić i suradnika (2018). Međutim, gotovo svi ispitanici (90,1 %) smatraju da postoji potreba za podizanjem internih

kapaciteta koji su neophodni za uspješnu prijavu projekata na natječajne fondove EU-a. Preko polovice ispitanika (65,4 %) smatra kako postoji potreba za dodatnom edukacijom djelatnika u području izrade projektne prijave. Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu 2 da je nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa i fondova u organizacijama u kulturi negativno povezan s brojem projektnih prijedloga prijavljenih na natječajne te s pozitivnim ishodima njihovih projekata. Kao najveću prepreku u korištenju fondova i programa Europske unije, većina ispitanika vidi nedostatak ljudskih resursa za prijavu projekta (61,7 %), a potom slijedi nedostatak sredstava za sufinanciranje vlastitog udjela u financiranju projekta koji se provodi (58 %). Može se zaključiti kako bi se situacija vezana uz brojnost prijavljenih projekata promijenila ukoliko bi se podigli interni kapaciteti, odnosno dodatno educirao interni kadar ili zaposlili novi djelatnici s potrebnim znanjem i iskustvom.

Kako je znatno veći broj odobrenih projekata iz Europskog socijalnog fonda, nego iz programa *Kreativna Europa*, potprogram *Kultura*, ispitana je upoznatost ispitanika s razlikom između programa i fondova Europske unije. Najveći broj ispitanika (37 %) smatra da su u većoj mjeri upoznati s osnovnim razlikama u funkcioniranju fondova i programa. Značajan udio ispitanika (45,7 %) smatra da je u manjoj mjeri ili da uopće nije upoznat s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa EU-a, što predstavlja prepreku uspješnom apliciranju na natječaje za financiranje projekata i programa EU-a. Gotovo polovica ispitanika (49,4 %) smatra da je u većoj mjeri informirana o otvorenim natječajima. Unatoč tome, najveći broj ispitanika (37,5 %) označilo je Poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi (grad, županija, Ministarstvo kulture i medija) kao onaj na koji bi se najradije prijavili iako su bili ponuđeni i natječaji iz sredstava Europskog socijalnog fonda i programa *Kreativna Europa*. Pozivi trgovačkih društava u obliku donacija i sponzorstva, najmanje su atraktivni i samo bi se 16,5 % prijavitelja najradije prijavilo na navedene pozive. Do informacija o otvorenim natječajima, ispitanici najvećim dijelom (82,7 %) dolaze putem mrežnih stranica; smatraju kako bi Ministarstvo kulture i medija trebalo izdavati publikaciju o otvorenim natječajima te da bi trebalo osnovati ured koji bi informirao i pomagao organizacijama u kulturi u izradi projektne dokumentacije za prijavu na natječaj za financiranje projekata u kulturi (82,7 %). Kada govorimo o upoznatosti s programom *Kreativna Europa*, većina ispitanika je čula za Desk Kreativne Europe u Hrvatskoj (70,4 %), ali ih većina nikada nije zatražila savjet od njih ili drugog tijela nadležnog za provođenje postupka natječaja (71,3 %). Navedeno govori da nema samoinicijative niti motivacije za dublje upoznavanje sa specifičnostima navedenog programa, što može biti i indikacija o interesu za izradu i podnošenje prijave. Kada se promatraju partnerstva, rezultati pokazuju kako je većina

institucija (61,7 %) u različitim aktivnostima povezana, odnosno surađuje s drugim inozemnim institucijama u kulturi, što je pozitivno jer su upravo raširena partnerstva, kako navode Haršanji i suradnici (2019), važna za gospodarski i kulturni razvoj svih zemalja Europske unije. Međunarodna partnerstva ujedno su i jedan od preduvjeta za prijavu na program *Kreativna Europa*, potprogram *Kultura*, projekti suradnje. Kako većina institucija surađuje s inozemnim partnerima, ne postoji prepreka u ispunjavanju nužnog uvjeta za prijavu na navedeni program.

Također je potvrđena hipoteza 3 koja tvrdi da se prijavitelji koji se dominantno financiraju iz proračuna manje prijavljuju na natječaje iz EU fondova i programa. Navedeno je očekivano s obzirom da postoje i druga istraživanja koja govore o ovisnosti takvih ustanova o javnim financiranjima. Vojtišková i Lorencová (2015) u svom istraživanju navode kako je ta ovisnost postala još jača tijekom ekonomske krize kada su mjere fiskalne štednje pogoršale postojeće probleme u menadžmentu kulturnih organizacija i time ih još više motivirale na zadržavanje strategije orijentirane prema javnim potporama. Razlozi manjeg prijavljivanja javnih ustanova u kulturi u odnosu na udruge ispitivani su provedbom dubinskih intervjua koji su predstavljali završnu razinu istraživanja. Rezultati su prikazani u okviru ovog rada, i od iznimne su važnosti u oblikovanju iznesenih zaključaka jer otkrivaju neposredna iskustva zaposlenih u javnim ustanovama u kulturi vezana uz područje prijave projekata. Tako ispitanici, koji su uglavnom na vodećim funkcijama, smatraju kako je njihova glavna uloga osmisliti umjetnički program, a „stručnjaci“ trebaju znati razliku između programa i fondova. Smatraju da su s financiranjem putem projekata upoznati „oni koji trebaju biti upoznati“ (to se uglavnom odnosi na administrativno osoblje), a prednost financiranja putem programa i fondova EU-a vide u mobilnosti, umrežavanju s kolegama na europskom nivou i jačanju kapaciteta ustanove. Kao jedan od većih problema vezanih generalno za sustav financiranja ispitanici navode sve manje sudjelovanje jedinica lokalne uprave u financiranju ustanova iako se radi o projektima koje konzumira lokalna zajednica. Vezano za procedure prijave i provedbe projekata, ispitanici naglašavaju kako je izvještavanje za projekte financirane putem ESF-a previše birokratizirano i nepotrebno opsežno. Većina sugovornika smatra kako postoji generalna potkapacitiranost vezana za znanja i resurse potrebne za apliciranja na natječaje EU fondova, posebice glede specifičnih vještina potrebnih za prijavu i izvještavanje. Prema Benghozi i Paris (2016), odgovor na potrebu jačanja kapaciteta ustanova te ujedno i za opstanak na tržištu svakako leži u stalnom individualnom i zajedničkom učenju, učestalim treninzima i učinkovitim upravljanjem raspoloživim tehnološkim i materijalnim sredstvima. Drugim riječima, u

sektorima koji se brzo mijenjaju, kao što je ovaj, konstantno se moraju razvijati znanja nužna za opstanak na tržištu.

Kada se govori o potencijalnim partnerstvima, većina ispitanika zadovoljna je svojom mrežom inozemnih suradnji. Isto je u skladu s rezultatima provedenog anketnog istraživanja u kojemu je odbačena povezanost broja odobrenih projekata s nedostatkom razvijenih suradnji s prihvatljivim partnerima, što nije u skladu sa saznanjima Haršanji i suradnika (2019) koji tvrde da su nužni pomaci u povećanju broja projektnih prijava partnerstva s nesusjedskim zemljama u programu *Kreativna Europa*. Naime, autorice su provedenom analizom utvrdile kako se projektna partnerstva organizacija u kulturi koje su registrirane u Republici Hrvatskoj u najvećoj mjeri odnose na susjedne zemlje te su manje razvijene u odnosu na projektna partnerstva Slovenije. Na isto upućuju i rezultati arhivskog istraživanja programa *Kreativna Europa* u RH, gdje je u analizi partnerstava uočeno kako je RH skoro 40 % partnerstava realizirala sa Slovenijom i Srbijom. Činjenica da ispitanici navedeno nisu prepoznali kao problem može biti indikator manjka informiranosti o propozicijama natječaja u okviru programa *Kreativna Europa* gdje se naglasak upravo stavlja na rasprostranjenosti partnerstava. Kao najveći problem u financiranju projekata vide predfinanciranje i vlastito učešće. Ispitanici relevantni za provedbu programa *Kreativna Europa* ističu prednost programa zbog isplate značajnog iznosa predfinanciranja odmah nakon potpisanog ugovora (60 %). Vlastito učešće smatraju važnim pitanjem koje je potrebno riješiti na državnoj razini, odnosno predvidjeti sredstva za sufinanciranje u budžetu različitih ministarstava i jedinica lokalnih samouprava.

Zaključno, ukoliko se napravi sinteza istraživanja koje se temeljilo na bazama podataka odobrenih programa kroz natječaje *Kreativne Europe* i Europskog socijalnog fonda, zatim kvantitativnim podacima iz upitnika upućenih organizacijama kulturnog sektora te iskaza iz dubinskih intervjuova provedenih s ispitanicima koji djeluju unutar kulturnog sektora, može se zaključiti kako na broj odobrenih projekata utječu financijski kapaciteti, znanje, iskustvo i informiranost. Stoga je nužno podizanje internih kapaciteta organizacija u kulturi nužnih za uspješne prijave i provođenje projekata (uključujući tradicionalne i specijalizirane vještine, digitalne i menadžerske vještine), podizanje razine informiranosti o mogućnostima koje nude programi i fondovi Europske unije, odnosno stvaranje pogodnog ekonomskog okruženja za razvoj kulturnog sektora.

4.7. Prijedlog mjera za povećanje kapaciteta javnih ustanova u kulturi u svrhu povećanja broja i uspješnosti projektnih prijava

Na temelju rezultata istraživanja, u nastavku su oblikovane preporuke koje se odnose na Vladu RH-a, Ministarstvo kulture i medija, lokalne samouprave, ali i dionike KS-a, a prikazane su grafički Slikom 4-5 s ciljem povećanja broja odobrenih projekata.

Slika 4-5: Prijedlog mjera za poticanje prijava projekata na programe i fondove EU-a

U nastavku teksta detaljnije su pojašnjenje predložene mjere za poticanje i prijavu projekata u kulturi na programe i fondove Europske unije.

- **Vlada ili nadležne državne institucije trebale bi osmisliti model za poticanje organizacija u kulturi na prijavljivanje projekata na natječaje Europske unije u većoj mjeri te pružati podršku sufinanciranjem vlastitog učešća, a da se pri tome ne umanjuje državna potpora za financiranje redovitih aktivnosti organizacija u kulturi.**

Hrvatski sustav sufinanciranja programa *Kreativna Europa* dobro je osmišljen i lako primjenjiv te bi ga trebalo preslikati i na model rada drugih ministarstava kada su u pitanju interdisciplinarni projekti. Za takvu vrstu projekata bilo bi dobro definirati shemu sufinanciranja između pojedinih ministarstava. Primjerice, potrebno je uspostaviti koordinaciju između Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva kulture i medija kada je u pitanju program *Kreativna Europa* jer se radi o međunarodnim projektima. Također, moglo bi se povezati i

Ministarstvo turizma i sporta s Ministarstvom kulture kada je u pitanju financiranje projekata vezanih uz kulturnu baštinu.

- **Ministarstvo kulture i medija treba osigurati učinkovite komunikacijske kanale za informiranje dionika o otvorenim natječajima.**

Prijedlog koji je proizašao iz istraživanja jest izdavanje publikacije o otvorenim natječajima vezanima za područje kulture i osnivanje ureda po uzoru na Desk KE koji bi prosljeđivao informacije, pružao podršku u izradi projektne dokumentacije, pronalazio mogućnosti suradnje s partnerima u projektima EU-a. Kao primjer, može se navesti Program *Erasmus+* kojega većina smatra programom za individualnu mobilnost, ali ne i za realizaciju projekata u kulturi. Funkcija ureda bila bi da korisnike upoznaju s mogućnostima, primjerima dobre prakse te daju upute na nadležno tijelo za detaljne informacije i potporu prijavi.

- **Jedinice lokalne uprave i samouprave u svojim proračunima trebale bi imati fond za sufinanciranje projekata iz programa i fondova EU-a te drugih fondova koji se odnose na projekte iz područja kulture.**

Po uzoru na Grad Rijeku, gradovi u Hrvatskoj koji trenutno nemaju dokument poput *Pravilnika o sufinanciranju projekata u okviru programa Europske unije i drugih programa međunarodne suradnje* trebali bi usvojiti isti te na taj način poduprijeti kulturni sektor u prijavi i provedbi projekata. U skladu s rezultatima istraživanja, u fondu bi trebalo predvidjeti zaseban iznos za program *Kreativna Europa* jer se to vidi kao način da se program ubuduće više koristi i u drugim dijelovima Hrvatske koja su do sada u manjem udjelu bile korisnici sredstava.

- **Izgradnja javne potpore profesionalizaciji vještina potrebnih za prijavu i provedbu projekta financiranih iz EU fondova i programa**

Profesionalizacija vještina i specifičnih znanja potrebnih za prijavu i provedbu projekata zahtjeva ciljane mjere kulturne politike koje će podržati razvoj strategija koje promiču korištenje sredstava iz programa i fondova Europske unije za financiranje projekata u području kulture. U sektorima koji se brzo mijenjaju, kao što je KS, nužno je širenje digitalizacije i preispitivanje kulture i baštine kao pokretača održivog razvoja, stalno individualno i zajedničko

učenje, učestali treninzi i učinkovito upravljanje raspoloživim tehnološkim i materijalnim sredstvima. Izradom adekvatnih mjera za promicanje obrazovanja i osposobljavanja stvorilo bi se poticajno ekonomsko okruženje za povećanje broja prijavljenih projekata. Prilikom razvijanja kulturnih politika, nužna je usmjerenost na politike koje će poticati provedbu projekata u kulturi, ali i razvoj kompetencija neophodnih za prijavu i provedbu projekata.

5. Zaključak

„People only accept change when they are faced with necessity, and only recognize necessity when a crisis is upon them“.

Jean Monnet

U okviru ovog rada, koji stavlja fokus na fondove i programe Europske unije koji su važan element financiranja i provedbe projekata u kulturi, prikazani su rezultati istraživanja stanja kulturnog sektora u Republici Hrvatskoj, odnosno raspoloživosti kapaciteta organizacija u kulturi potrebnih za prijavu projekata na fondove i programe EU-a. Također su se analizirali dostupni programi za financiranje projekata uz konkretne primjere koji pokazuju raspon programa i fondova EU-a na koje dionici kulturnog sektora mogu aplicirati svoje projektne prijave.

Cilj provedenog istraživanja i analize bio je utvrditi povezanost između kapaciteta i potencijala organizacija u kulturi RH s brojnošću uspješnih prijava i provedbama projekata financiranih iz EU programa i fondova, predvidjeti spremnost organizacija u kulturi za pripremu novih projekata u budućem programskom razdoblju kako bi se dostupna sredstva iskoristila u što većem iznosu te na temelju prikupljenih relevantnih podataka donijeti zaključke i preporuke za donositelje odluka s ciljem poboljšanja stanja u praksi. Osim samih kapaciteta potrebnih za prijavu projekata organizacija u kulturi, istraženi su i stavovi odgovornih osoba u organizacijama o financiranju projekata iz programa EU-a, njihova informiranost o raspoloživim izvorima financiranja projekata te o razgranatosti mreže inozemnih partnera. Kako bi se stekao dublji uvid u stanje samoga sektora, prije početka istraživanja, kroz analizu literature, objedinjene su informacije o ekonomskom značenju kulturnog sektora, kulturnim politikama te dostupnim izvorima financiranja. Pri tome je uočeno kako kulturni sektor ima višestruku ulogu u društvenom okruženju. Razlog tome ne leži isključivo u vrijednosti samoga sektora, nego u činjenici da se on može promatrati kao svojevrsan resurs u društvu (Europski parlament, 2012). Njegova glavna snaga leži u tome da može doprinositi različitim ciljevima od socijalne kohezije, očuvanja baštine, znanja pa do razvoja lokalnog gospodarstva, što je predstavljalo još veću motivaciju za doprinos njegovu razvoju putem saznanja stečenih u okviru istraživanja čiji su rezultati prikazani u ovom radu. Također je uočeno kako je u posljednjih nekoliko godina sektor pod značajnim utjecajem razvoja tehnologije. Više nego ikad, za opstanak na tržištu potrebna je sposobnost razvijanja i upravljanja tehnološkim resursima,

stalno individualno i zajedničko učenje, učestali treninzi i učinkovito upravljanje raspoloživim tehnološkim i materijalnim sredstvima. Upravo programi Europske unije kroz razne pozive pružaju mogućnosti za poboljšanje profesionalnih, tehnoloških i međunarodnih kompetencija dionika europskog kulturnog sektora, što je bio daljnji poticaj za istraživanje uspješnosti prijavljivanja dionika sektora na natječaje iz EU programa i projekata. Na temelju rezultata istraživanja, proizašli su sljedeći zaključci:

- kulturni sektor u Hrvatskoj ima širok raspon mogućnosti korištenja sredstava iz programa i fondova Europske unije, poput programa *Kreativna Europa*, *Erasmus+*, *INTERREG*, a od 2017. i natječaja ESF-a u kojima je Ministarstvo kulture i medija posredničko tijelo;
- udruge se, u odnosu na javne ustanove u kulturi, u većoj mjeri prijavljuju na natječaje iz programa i fondova Europske unije;
- natječaji iz Europskog socijalnog fonda, u kojima je Ministarstvo kulture i medija posredničko tijelo, imaju veći postotak korisnika izvan Zagreba (62,1 %) u odnosu na program *Kreativna Europa* u kojem je zastupljenost organizacija izvan Zagreba samo 8,11 %;
- Republika Hrvatska vrlo je dobro pozicionirana u korištenju programa *Kreativna Europa* u usporedbi sa zemljama EU10, što se pripisuje aktivnostima Deska KE koji provodi aktivnosti promoviranja programa i pruža administrativnu podršku;
- dionici javnih ustanova kulturnog sektora u Republici Hrvatskoj smatraju da su potkapacitirani za realizaciju europskih projekata;
- financijski kapaciteti te znanje i iskustvo u području rada na projektima utječu na broj odobrenih projekata;
- anketirani predstavnici organizacija u kulturi nisu dovoljno upoznati s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa EU;
- organizacije u kulturi smatraju da imaju razgranatu mrežu međunarodnih partnera s kojima suradnju ostvaruju kroz provedbu zajedničkih projekata, međutim, analiza rezultata (Tablica 4-4) ipak pokazuje da ta partnerstva nisu dovoljno razgranata po svim europskim regijama, već se suradnja u najvećoj mjeri odnosi na susjedne zemlje.

Navedeni zaključci ukazuju na činjenicu da je kultura prvenstveno odgovornost država članica koje kreiraju kulturne politike. Njihova je zadaća stvoriti pogodno ekonomsko okruženje za kulturni sektor, olakšati pristup financiranju te poticati međusektorsku i međunarodnu suradnju.

Uz pomoć kulturnih politika potrebno je stvoriti mjere koje će uključivati modele za motiviranje organizacija na stjecanje novih vještina potrebnih u kulturnom sektoru, uključujući digitalne, poduzetničke, tradicionalne i druge specijalizirane vještine poput onih potrebnih za prijavu i provedbu programa i projekata Europske unije. Velika uloga u navedenom leži na ministarstvima i lokalnoj samoupravi. Ministarstvo kulture i medija daje pozitivan primjer u *Pravilniku o sufinanciranju projekata odobrenih u okviru programa Europske unije Kreativna Europa – potprogram Kultura*. Po uzoru na navedeni pravilnik, otvara se rasprava o stvaranju shema između različitih ministarstava s obzirom da se u kulturi radi o interdisciplinarnim projektima. Kao primjer, mogla bi se uspostaviti suradnja između Ministarstva kulture i medija i Ministarstva vanjskih i europskih poslova kada je u pitanju program *Kreativna Europa*. Također, i gradovi su u mogućnosti usvojiti takav model sufinanciranja EU projekata koji se odnosi na prijavitelje iz kulturnog sektora jer pomoću njega mogu pomoći organizacijama i potaknuti ih na prijave projekata. Navedenim bi se ujedno riješio problem uočen u istraživanju, odnosno činjenica da financijski kapaciteti utječu na brojnost i uspješnost prijavljenih projekata. Desk Kreativne Europe pozitivan je primjer informiranja i educiranja dionika u kulturi o svim mogućnostima financiranja u okviru programa *Kreativna Europa*. Ministarstvo kulture i medija trebalo bi osmisliti sličan model koji se može primijeniti i na druge EU programe financiranja te na taj način doprinijeti povećanju kapaciteta organizacija u kulturi.

U okviru ovog rada prezentirani pozitivni primjeri pokazuju kako je moguće kroz projekte u kulturi podići kapacitete ustanova, ali se u Republici Hrvatskoj i dalje ne može govoriti o jasno razrađenoj i cjelovitoj strategiji jačanja kapaciteta i informiranosti dionika kulturnog sektora po pitanju korištenja mogućnosti koje nude fondovi i programi Europske unije. U tijeku krize nastale pojavom pandemije bolesti COVID-19 koja je u velikim razmjerima pogodila kulturni sektor dolazi do izražaja nužnost prilagodbe sektora tehnološkim promjenama zbog prenošenja sadržaja na daljinu. Tu potrebu uvidjelo je i Ministarstvo kulture i medija koje je promptno reagiralo i otvorilo natječaj *Umjetnost i kultura on-line*. Zbog toga posebno dolazi do izražaja kontinuirano praćenje prilika za financiranje iz fondova i programa EU-a koji smanjuju rizik ovisnosti o samo jednom izvoru financiranja i organizacijama u kulturi omogućavaju odgovaranje na izazove koje nameću izvanredne okolnosti kao što su pandemija ili ekonomska kriza.

Vrijeme će pokazati hoće li doista potrebe sektora biti i dalje prepoznate bilo na nacionalnoj bilo na lokalnoj razini primjenom neke od navedenih preporuka. S druge strane, na dionicima

je sektora da se prilagode promjenama, ne čekajući krizu, kao što to navodi Jean Monnet, te iskoriste sve mogućnosti koje im nudi novo programsko razdoblje.

6. Literatura

1. Agencija za mobilnost i programe EU (n.d.) *Erasmus+: Opće informacije*. URL: <http://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/erasmus-opce-informacije/> [pristup: 5. 7. 2018.].
2. Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske (n.d.) *Teritorijalna suradnja 2014. - 2020*. URL: <http://arr.hdit.hr/teritorijalna-suradnja-2014-2020/> [pristup: 30. 3. 2020.].
3. Alexy, M., Kacer, M i Rehák, Š, (2018) Creative capacity of European countries. *Hungarian Geographical Bulletin*, 67 (3), str. 201-222.
4. Antolović, J. (2013) *Menadžment u kulturi*. Hadrian d.o.o., Zagreb.
5. Antoš, Z. (2018) Projekt Creapolis — Muzeji društva i urbana kreativnost: baština kao izvor inspiracije kulturnim i kreativnim industrijama. *Etnološka istraživanja*, (23), str. 9-25. URL: <https://doi.org/10.32458/ei.23.1> [pristup: 30. 3. 2020.].
6. Association of the Compendium of Cultural Policies and Trends (2020). *Compendium of Cultural Policies and Trends*. 20th edition 2020. URL. <https://www.culturalpolicies.net> [pristup: 3. 12. 2020.].
7. Barada, V., Primorac, J. i Buršić, E. (2016) *Osvajanje prostora rada. Uvjeti rada organizacija civilnog društva na području suvremene kulture i umjetnosti*. Zaklada Kultura Nova, Zagreb.
8. Barbi, M. i Mattioli, S. (2019) Human capital, investor trust, and equity crowdfunding. *Research in International Business and Finance*, 49, str. 1-12.
9. Baumol, W. J. (2020) Application of welfare economics to the art. U: Towse, R. i Navarrete Hernández, T. (ur). *Handbook of Cultural Economics*, Third Edition, Chapter, Edward Elgar Publishing, str. 9-18.
10. Becut A. G. i Craiciun A.I. (2017) The Contribution of the Creative Industries to the Development of the Romanian Economy and Their Resilience to Crisis. U: Chapain C. i Stryjakiewicz T. (ur.). *Creative Industries in Europe - Drivers of New Sectoral and Spatial Dynamics*, Springer Nature, str. 177-199.
11. Belfiore E. (2016) Cultural policy research in the real world: curating “impact”, facilitating “enlightenment”. *Cultural Trends*, 25 (3), str. 205-216.
12. Benghozi, P.-J. i Paris, T. (2016) The cultural economy in the digital age: A revolution in intermediation? *City, Culture and Society*, 7(2), str. 75-80.
13. Bertacchini, E. i Segre, G. (2016) Introduction: Culture, sustainable development and social quality: A paradigm shift in the economic analysis of cultural production and heritage conservation. *City, Culture and Society*, 7(2), str. 69-70.

14. Bestvina Bukvić, I., Mihaljević, M. i Tokić, I. (2015) Kulturna politika i utjecaj zakonskog okvira na financiranje kazališta. *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku*, 31(3-4), str. 156-159.
15. Bestvina Bukvić, I., Šain, M. i Maršić, I. (2018) Alternative sources of funding in culture: case of Eastern Croatia. *Ekonomski vjesnik*, 31(2), str. 427-440.
16. Bina, V. et al. (2012) ESSnet-Culture. European Statistical system Network on Culture Final Technical Report. European Commission Luxembourg.
17. Bruell, C., ifa (Institut für Auslandsbeziehungen) (Ed.) (2013) *Creative Europe 2014-2020: A New Programme - A New Cultural Policy As Well?*. Stuttgart, 2013 (ifa Edition Culture and Foreign Policy).
18. Bukvić, N. (2019) Financiranje državnih arhiva kroz programe javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, *Arh. vjesn.* 62, str. 15-45.
19. Comunian, R., Chapain, C. i Clifton, N. (2014) Creative industries & creative policies: A European perspective? *City, Culture and Society*, 5(2), str. 51-53.
20. Comunian, R. i England, L. (2020) Creative and cultural work without filters: Covid-19 and exposed precarity in the creative economy. *Cultural Trends*, 29(2), str. 112-128.
21. Council of Europe/ERICarts (2017) *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*, 18th edition, URL: [http:// www.culturalpolicies.net](http://www.culturalpolicies.net) [pristup: 4. 5. 2018.].
22. Council of the European Union (2018) *Council conclusions on the Work Plan for Culture 2019-2022* (2018/C 460/10) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG1221%2801%29> [pristup: 3. 3. 2020.].
23. Cuccia, T. i Rizzo, I. (2016) Less might be better. Sustainable funding strategies for cultural producers. *City, Culture and Society*, 7(2), str. 109-116.
24. Cunningham, S. (2002) From Cultural to Creative Industries: Theory, Industry and Policy Implications. *Media International Australia Incorporating Culture and Policy*, 102(1), str. 54-65.
25. Cunningham, S. i Flew T. (2019) Introduction to A Research Agenda for Creative Industries. U: Cunningham, S. i Flew, T. (ur.). *A Research Agenda for Creative Industries, Introduction*, Edward Elgar Publishing, str. 1-20.
26. Cvjetičanin, B. i Katunarić, V. (2003) *Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija kulturnog razvitka* [Croatia in the 21st Century: Strategy of Cultural Development]. Zagreb: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske.

27. Dewinter, H., Rutten, K. i Bradt, L. (2020) Policy attachment in the arts: the underlying agendas of arts' social role. *Cultural Trends*, 29(2), str. 96-111.
28. Dossi, S. (2016) *The Creative Europe programme, European Implementation Assessment*, EPRS, European Parliament.
29. Dragojević, S. (2006) *Kulturna politika: europski pristupi i modeli*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti.
30. Državni zavod za statistiku RH, Sektorska klasifikacija institucionalnih jedinica.
31. Državni zavod za statistiku RH, *Statistički ljetopis 2014*. (2014), Zagreb, Državni zavod za statistiku RH.
32. Državni zavod za statistiku RH, *Statistički ljetopis 2015*. (2016), Zagreb, Državni zavod za statistiku RH.
33. Državni zavod za statistiku RH, *Statistički ljetopis 2017*. (2018), Zagreb, Državni zavod za statistiku RH.
34. Državni zavod za statistiku RH, *Statistički ljetopis 2018*. (2018), Zagreb, Državni zavod za statistiku RH.
35. Državni zavod za statistiku RH (2020), URL: <https://www.dzs.hr/app/sektorizacija/> [pristup: 5. 7. 2020.].
36. Državni zavod za statistiku, *Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku 2012*. (NKPJS 2012.), NN 96/2012 .
37. Ekonomski fakultet u Osijeku (2017) On-line nastavni materijali, Kolegij: *Statistička analiza poslovnih podataka, Dizajn istraživačkog procesa*, nositelj kolegija Mijoč, J. URL: http://www.efos.unios.hr/statisticka-analiza-poslovnih-podataka/wp-content/uploads/sites/189/2013/04/SAPP_6_Dizajn-istra%C5%BEiva%C4%8Dkog-procesa.pdf [pristup: 2. 11. 2019.].
38. European Commission 1 (2018) *Communication to the European Parliament, the European Council, the European Social Committee and the Committee of the Regions: A New European Agenda for Culture*/Komunikacija Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom Odboru i Odboru regija: Nova europska agenda za kulturu, COM(2018) 267 final, Brussels.
39. European Commission 1a (2018) *Commission proposes ambitious New European Agenda for Culture*. URL: https://ec.europa.eu/culture/news/new-european-agenda-culture_en [pristup: 3. 6. 2018.].

40. European Commission 2 (n.d.) *Supporting cultural and creative industries*. URL: <https://ec.europa.eu/culture/policy/cultural-creative-industries> [pristup: 6. 7. 2018].
41. European Commission 3 (n.d.) *Culture sector support*. URL: <https://ec.europa.eu/culture/policies/cultural-policy-cooperation-eu-level> [pristup: 16. 6. 2018.].
42. European Commission 4 (n.d.) *Erasmus+*. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/fortified-churches_en [pristup: 16. 6. 2018.].
43. European Commission 5 (n.d.) *Obnova zajedničke secesijske baštine Srbije i Hrvatske*. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/projects/croatia/restoring-serbias-and-croatias-joint-secession-heritage-to-its-former-glory [pristup: 16. 6. 2018.].
44. European Commission 6 (n.d.) *Come In! – kulturno nasljeđe postaje dostupno svima u šest europskih zemalja*. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/projects/croatia/come-in-making-cultural-heritage-accessible-to-all-in-six-european-countries [pristup: 16. 6. 2018.].
45. European Commission 7 (2019) *Creative Europe, Project results*. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/projects/> [pristup: 7. 9. 2019.]
46. European Commission 8 (n.d.) *Strategic framework - European Agenda for Culture*. URL: https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework_en [pristup: 17. 11. 2019.].
47. European Commission 10 (n.d.) *Cross-sectoral strand*. URL: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/cross-sector_en [pristup: 6. 7. 2018.].
48. European Commission (2007) *Communication to the European Parliament, the European Council, the European Social Committee and the Committee of the Regions on a European agenda for culture in a globalizing world*, COM/2007/0242, Brussels.
49. European Commission (2010) *Green Paper - Unlocking the potential of cultural and creative industries*, COM/2010/0183 final. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0183:EN:NOT> [pristup: 7. 12. 2019.].
50. European Commission (2020) *EACEA, Creative Europe, Library, Eligibility of organisations from non-EU countries*. URL: https://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/library/eligibility-organisations-non-eu-countries_en [pristup: 4. 3. 2020.].
51. European Council (2020) *Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) – Conclusions*, EUCO 10/20, CO EUR 8, CONCL 4. URL:

- <https://www.consilium.europa.eu/media/45109/210720-euco-final-conclusions-en.pdf>
[pristup: 19. 12. 2020.].
52. European Parliament (2006) *Financing the arts and culture in the EU*, IP/B/CULT/ST/2005_104, Brussels.
53. European Parliament (2011) *Encouraging private investment in the cultural sector*, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies, Brussels.
54. European Parliament (2012) *Use of Structural Funds for Cultural Projects*, IP/B/CULT/FWC/2010-001/Lot4/C2/SC1, Brussel.
55. European Parliament (2013) *Resolution on promoting the European cultural and creative sectors as sources of economic growth and jobs (2012/2302(INI))*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52013IP0368> [pristup: 5. 5. 2018.].
56. European Parliament (2016) *Dosljedna politika EU-a za kulturne i kreativne industrije*, (2016/2072(INI)). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1575829464797&uri=CELEX:52016IP0486> [pristup: 8. 12. 2019.].
57. European Union (2014) *Zaključci Vijeća i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali unutar Vijeća, o planu rada za kulturu (2015. - 2018.)*, Europski parlament. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=ENB](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=ENB) [pristup: 29. 6. 2018.].
58. European Union (2018) *2018 - European year of cultural heritage. Erasmus+ Enriching our cultural heritage*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
59. European Union (2020) *Creative Europe Monitoring report 2019*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
60. European Union, Working Group of European Union Member States Experts (2016) *Good practice report towards more efficient financial ecosystems: innovative instruments to facilitate access to finance for the cultural and creative sectors*. Brussels.
61. Europska komisija. URL: https://ec.europa.eu/info/topics_hr, [pristup: 25. 10. 2018.].
62. Europska komisija 2 (2019) *Eurostat, Statistics Explained*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Country_codes [pristup: 24. 8. 2019.].

63. Europska komisija 3 (2020) *Komisija pozdravlja politički dogovor o programu Kreativna Europa*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_20_2405?fbclid=IwAR3EqKBVVJQt61l0c0hF2nEXtvafJQV33GW6mIBk24vaKjsriCCrDTpgWN8 [pristup: 28. 12. 2020.].
64. Europska unija (2014) *Kreativna Europa, Što mi donosi? Priručnik za stručnjake u audiovizualnom i kulturnom sektoru*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
65. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (n.d.) *Program ruralnog razvoja 2014. - 2020. godine*, URL: <https://ruralnirazvoj.hr/program/> [pristup: 20. 8. 2018.].
66. Europski socijalni fond 1 (n.d.) *Razdoblje 2014. - 2020.* URL: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/> [pristup: 20. 8. 2018.].
67. Europski socijalni fond 2 (2017) *Umjetnost i kultura 54+* URL: <http://www.esf.hr/natjecaji/socijalno-ukljucivanje/umjetnost-i-kultura-54/>, [pristup: 5. 7. 2018.].
68. Europski socijalni fond 3 (2017) *Umjetnost i kultura za mlade*. URL: <http://www.esf.hr/natjecaji/socijalno-ukljucivanje/umjetnost-i-kultura-za-mlade/>, [pristup: 5. 7. 2018.].
69. Europski socijalni fond 4 (2018) *Kultura u centru – potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi*. URL: <http://www.esf.hr/natjecaji/dobro-upravljanje/kultura-u-centru-potpورا-razvoju-javno-civilnog-partnerstva-u-kulturi/> [pristup: 8. 1. 2019.].
70. Europski socijalni fond 5 (n.d.) *Europski socijalni fond*. URL: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/> [pristup: 1. 9. 2018.].
71. Europski strukturni i investicijski fondovi 1 (n.d.) *ESI fondovi 2014. - 2020.* URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> [pristup: 6. 7. 2018.].
72. Europski strukturni i investicijski fondovi 2 (n.d.) *Program ruralnog razvoja 2014. - 2020.* URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/> [pristup: 20. 8. 2018.].
73. Europski strukturni i investicijski fondovi 3, (n.d.) *OP za pomorstvo i ribarstvo 2014. - 2020.* URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/op-za-pomorstvo-i-ribarstvo-2014-2020/> [pristup: 20. 8. 2018.].
74. Europski strukturni i investicijski fondovi 4 (n.d.) *Europska teritorijalna suradnja*. URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/teritorijalna-suradnja/> [pristup: 20. 8. 2018.].

75. Europski strukturni i investicijski fondovi 5 (n.d.) *Programi unije*. URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/programi-unije/> [pristup: 20. 8. 2018.].
76. Europski strukturni i investicijski fondovi (n.d.) *Operativni program konkurentnost i kohezija 2014. - 2020*. URL: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/op-konkurentnost-i-kohezija/> [pristup: 24. 3. 2020.].
77. Europsko vijeće, Vijeće Europske unije (2020) *Izvanredni sastanak Europskog vijeća, 17. - 21. srpnja 2020*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/hr/meetings/europeancouncil/2020/07/17-21/>, [pristup: 7. 12. 2020.].
78. Eurostat (2019) *Culture statistics 2019 edition*, European Union, Luxembourg.
79. Flew, T. (2019) From policy to curriculum: drivers of the growth in creative industries courses in the UK and Australia. *Creative Industries Journal*, 12(2), str. 167-184.
80. Galecka, M. i Smolny, K. (2017) Financing rules of the activity of cultural institutions in the context of economic efficiency. *Institute of Economic Research Working Papers*, 27/2017.
81. Gallagher, B. K. (2020) Passing the Hat to Pay the Piper: Alternative Mechanisms for Publicly Funding the Arts. *Journal of Arts Management Law and Society*, 50(1) str. 16-32.
82. Garcia, J. L. et al. (2016) Mapping cultural policy in Portugal: From incentives to crisis. *International Journal of Cultural Policy*, 24(5), str. 577-593.
83. Gilmore, A., Jancovich, L., Stevenson, D. i Durrer, V. (2019) Situating the local in global cultural policy. *Cultural Trends*, 28(4), str. 265-268.
84. Ginsburgh, V. A. (2015) Art and Culture, Economics of. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd Edition, 2, str. 1-6.
85. Grad Zagreb (2015) *Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015. – 2022.*, Zagreb.
86. Gray Clive (2010) Analysing cultural policy: incorrigibly plural or ontologically incompatible? *International Journal of Cultural Policy*, 16(2), str. 215-230.
87. Greffe, X. (2016) From culture to creativity and the creative economy: A new agenda for cultural economics. *City, Culture and Society*, 7(2), str. 71-74.
88. Guilherme, L. L. (2017) Creative economy: thematic perspectives addressed and research methodologies adopted. *Braz J Sci Technol*, 4(2), str. 1- 17.

89. Hadley, S., Collins, P. i O'Brien, M. (2020) Culture2025 A National Cultural Policy Framework for Ireland. *Cultural Trends*, 29(2), str. 145-159.
90. Haršanji, M., Bestvina Bukvić, I. i Šain, M. (2019) Značenje multikulturnih suradnji u financiranju i provedbi projekata – analiza programa Kreativna Europa (2014. – 2020.). U: Piližota, V. et al. (ur.). *Mediji i medijska kultura – europski realiteti*, 3. Međunarodni interdisciplinarni znanstveni skup, 2017., Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 342-356.
91. Haršanji, M., Bestvina Bukvić, I. i Šain, M. (2020) Budget funding and economic importance of cultural and creative sectors in Croatia. U: Leko Šimić, M. i Crnković, B. (ur.). *9th International Scientific Symposium Region entrepreneurship development*, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek, str. 208-223.
92. Heilbrun, J. i Gray, C. M. (2004) *The economic of Arts and Culture*. Cambridge University Press, UK.
93. Horniš Dmitrović M., Mandić B. i Banožić M. (2020) Management of theater activities in the cultural and creative industry of the Republic of Croatia. U: Barković, D. & Dernoscheg, Karl – Heinz, Erceg, Aleksandar (ur.). *Interdisciplinary management research XVI*, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek, Croatia, Postgraduate doctoral Study Program in Management, Hochschule Pforzheim University, Germany, Croatian Academy of Sciences and Arts, str. 491-513.
94. Horvat, J. i Mioč, J. (2019) *Istraživački SPaSS*. Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb.
95. Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (n.d.). URL: <https://hamagbicro.hr/pitanja-i-odgovori/eu-fondovi/> [pristup: 3. 9. 2019.].
96. Hrvatski audiovizualni centar 1 (n.d.) *Pregled*. URL: http://mediadesk.hr/hr/potprogram_media/pregled [pristup: 2. 9. 2018.].
97. Hrvatski audiovizualni centar 2 (n.d.) *Financiranje*. URL: <http://mediadesk.hr/hr/financiranje> [pristup: 2. 9. 2018.].
98. Hrvatska gospodarska komora (2017) Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize, Odjel za makroekonomske analize: Razvojni prioritet – maksimalno iskoristiti sredstva fondova EU, Hrvatska Gospodarska Komora.
99. Institut za razvoj i međunarodne odnose (n.d.) *EU kompetencije i nacionalne kulturne politike: kritički dijalozi (rujan 2016. – kolovoz 2018.)*. URL: <http://culpol.irmo.hr/> [pristup: 17. 3. 2020.].

100. Interreg Central Europe Transnational Programme. URL: <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/home.html> [pristup: 31. 3. 2020.].
101. Interreg IPA Cross-border Cooperation Programme Croatia-Serbia 2014. - 2020. URL: <http://www.interreg-croatia-serbia2014-2020.eu/> [pristup: 5. 7. 2018.].
102. Jelavić Anja (2007) Aktivnosti EZ i EU na području kultur. U: Jelavić, A. (ur.). *Program Europske unije za kulturu*. Zagreb: Ministarstvo kulture i medija, <http://www.minikulture.hr/userdocsimages/kkc/Program%20Europske%20unije%20za%20kulturu.pdf> [pristup: 9. 6. 2018.].
103. Kaymas S. (2019) Is development possible without cultural policies? Rethinking creative industries and sustainable development in the case of Turkey. *Creative Industries Journal*, 13(1), str. 72-92.
104. KEA & PPMI (2019) *Research for CULT Committee – Culture and creative sectors in the European Union - key future developments, challenges and opportunities*. European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.
105. KEA (2006) *The Economy of Culture in Europe*. European Commission, Directorate-General for Education and Culture.
106. Kesner-Škreb, M. (2007) Lisabonska strategija. *Financijska teorija i praksa*, 31(4), str. 441-443.
107. Klammer, A., Petrova, L. i Mignosa, A. (2006) *Stichting Economie and Cultuur. Financing the Arts and Culture in the European Union*. European Parliament, Brussels.
108. Kolb, B. M. (2015) *Entrepreneurship for the Creative and Cultural Industries*. Routledge, Abingdon, Oxon.
109. Konstabel, K. et al. (2012). The 'Short Five'(S5): Measuring personality traits using comprehensive single items. *European Journal of Personality*, 26(1), str. 13-29.
110. KPMG (2011) *Eu funds in Central and Eastern Europe*. Progress report 2007-2015.
111. Manda, C. C., Niculescu, C. E. i Mortelmans D. (2017) Financing culture institutions in european context. *SEA – Practical Application of Science*, V(13), str. 179-185.
112. Mandel, B. i Dewey Lambert, P. (2020) International Arts/Cultural Management: Global Perspectives on Strategies, Competencies, and Education. *Journal of Arts Management, Law, and Society*, 50(4-5), str. 249-266.
113. Mangset, P. (2018) The end of cultural policy?. *International Journal of Cultural Policy*, 26(3), str. 398-411.

114. Marx, L. (2018) Who governs culture? Actors, federalism and expertise in Swiss regional cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, 26(3), str. 365-382.
115. Marx, L. (2019) Participation as policy in local cultural governance. *Cultural Trends*, 28(4), str. 294-304.
116. Mejovšek, M. (2013) *Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima*. Naklada Slap, Zagreb.
117. Mihaljević, M. (2015) *Uloga i značaj korporativne podrške u financiranju kazališta u Republici Hrvatskoj*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Doktorska škola društveno-humanističkih znanosti.
118. Mijoč, J. (2020) The creative industry in promoting the tradition of Croatian-Chinese cooperation: The Vilijun project. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 9(4), str. 161-168 .
119. Milas, G (2005.) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap, Zagreb.
120. Ministarstvo kulture i medija 1 (n.d.) URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7542> [pristup: 10. 6. 2018.].
121. Ministarstvo kulture i medija 2 (n.d.) URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3061> [pristup: 10. 6. 2018.].
122. Ministarstvo kulture i medija 3 (n.d.) URL <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=12988> [pristup: 12. 9. 2019.].
123. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2018) *Strateški plan Ministarstva kulture 2019. - 2021.*, Zagreb.
124. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2020) *Godišnje izvješće ministarstva kulture 2019*. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=23932>, [pristup: 9. 3. 2020.].
125. Ministarstvo kulture i medija (2019) URL: <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/odobreni-programi-ustanova-u-nadleznosti-ministarstva-kulture-u-2019-godini/16494> [pristup: 8. 9. 2020.].
126. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Služba za web i Culturenet (n.d.) *Statistika kulture: stanje, usklađivanje s EU i glavni problemi*. URL: <http://www.culturenet.hr/default.aspx?id=23554> [pristup: 17. 6. 2018.].
127. Ministarstvo kulture i medija, Kreativna Europa, Kultura (2018) *Prijedlog proračuna EU: Ojačavanje europskoga kulturnog i kreativnog sektora*. URL:

- <http://deskkultura.hr/hr/novosti/prijedlog-proracuna-eu-ojacavanje-europskoga-kulturnog-i-kreativnog-sektora> [pristup: 8. 9. 2018.].
128. Ministarstvo kulture i medija (n.d.) URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=2561> [pristup: 10. 6. 2018.].
129. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije 1 (n.d.) *Erasmus+* URL: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/eu-fondovi/programi-unije-373/programi-unije-2014-2020/2975> [pristup: 3. 9. 2020.].
130. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (n.d.) *Operativni programi*. URL: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/eu-fondovi/financijsko-razdoblje-eu-2014-2020/operativni-programi/356> [pristup: 20. 8. 2018.].
131. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2015) *Mogućnosti financiranja iz operativnog programa konkurentnost i kohezija 2014. - 2020*. Zagreb, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb.
132. Monclus, R. (2015) Public banking for the cultural sector: financial instruments and the new financial intermediaries. *International Review of Social Research*, 5(2), str. 88-101.
133. Munk, A. (2015) Kultura u uvjetima tržišne ekonomije: američka iskustva. U: Turković, V. i Novina, A. (ur.). *Umjetnost i tržište: Vrednovanje umjetničkih djela u tržišnoj ekonomiji*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Likovna Akademija, str. 93-108.
134. Newbiggin, J. (2019) The creative economy – where did it come from and where is it going? U: Cunningham, S. i Flew, T. (ur.). *A Research Agenda for Creative Industries*, Chapter 1, Edward Elgar Publishing, str. 20-26.
135. Obuljen, N. (2007) Aktivnosti EZ i EU na području kulture. U: Jelavić, A. (ur.). *Program Europske unije za kulturu*. Zagreb: Ministarstvo kulture i medija, <http://www.minkultura.hr/userdocsimages/kkc/Program%20Europske%20unije%20za%20kulturu.pdf> [pristup: 9. 6. 2018.].
136. Odluka o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007. (Narodne novine, broj 58/2007.).
137. Pasikowska-Schnass M. (2020) *Creative Europe programme 2021-2027*, EPRS, European Parliament.
138. Pavlovsky, B. (2018) Austrian foreign cultural policy: Europeanization through the prism of national interests. *International Journal of Cultural Policy*, 25(7), str. 933-945.
139. Pérez Monclús, R. i Arfaoui, M. (2017) Cultural policy in the time of the creative industries. *Cultural Trends*, 26(1), str. 86-88.

140. Pfeifer, S., Stanić, M. i Oberman Peterka, S. (2018) The micro- and small enterprises in creative professional services: a business model perspective. *Creativity studies*, 11(1), str. 102-115.
141. Potts, J. i Cunningham, S. (2008) Four models of the creative industries. *International journal of cultural policy*, 14(3), str. 233-247.
142. Primorac, J. (2010) *Promjena strukture rada u kreativnoj ekonomiji: kultura, tranzicija i kreativna klasa*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Zagreb.
143. Primorac J. (2011) Kulturne politike. Culturenet.hr. URL: <http://www.culturenet.hr/default.aspx?id=19> [pristup: 25. 6. 2018.].
144. Primorac J. (2014) Supsidijarnost, policy, OMC? Hrvatska kulturna politika u europskom kontekstu. U: Krolo Žužul, K. i sur. (ur.), *Interdisciplinarni stručni skup Očuvanje identiteta malih naroda u Europskoj Uniji: pozicija i uloga knjižnica*. Zbornik radova, Gradska knjižnica Marka Marulića, Split, str. 10-18
145. Primorac, J., Obuljen Koržinek, N. i Uzelac, A. (2017) The Place and Role of Culture in the EU Agenda. Policy Implications of the Culture Sub-programme of the Creative Europe Programme. *Medijska istraživanja*, 23(1), str. 5-23.
146. Primorac J., Obuljen Koržinek N. i Uzelac A. (2017a) Access to culture in Croatian cultural policy: moving towards explicit policies. *International Journal of Cultural Policy*, 23(5), str. 562-580.
147. Primorac, J., Uzelac, A. i Bilić, P. (2018) European Union and Challenges of Cultural Policies: Critical Perspectives. An Introduction. *Croatian International Relations Review*, 24(82), str. 6-13.
148. Puljiz J. (2020) *Doprinos EU fondova smanjenju negativnih učinaka krize uzrokovane Covid-19 pandemijom*. IRMO aktualno, br.1/2020., Zagreb: IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose.
149. Pyykkönen, M. i Stavrum, H. (2017) Enterprising Culture: Discourses on Entrepreneurship in Nordic Cultural Policy. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 48(2), str. 108-121.
150. Rašić Bakarić, I., Bačić, K. i Božić, Lj. (2015) *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj*. Zagreb, Ekonomski institut Zagreb.
151. Rausell Koster, P. i Abeledo Sanchis, R. (2016) *Main Connections Between Cultural and Creative Activities and the Socio-Economic Space, Culture for Shared, Smart, Innovative Territories - Towards 2020*. European Regional Development, Oleśnica, Poland.

152. Republika Hrvatska, Ministarstvo uprave (n.d.): *Kako se provodi regionalna i kohezijska politika Europske unije?* URL: <https://uprava.gov.hr/print.aspx?id=14031&url=print> [pristup: 20. 8. 2018.].
153. Rosenstein C. (2018) *Understanding Cultural Policy*. Routledge, New York.
154. Røyseng, S., Paoli, D. i Wennes, G. (2019) As You like It! How Performance Measurement Affects Professional Autonomy in the Norwegian Public Theater Sector. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 50(1), str. 52-66.
155. Rubio Arostegui, J. A. i Rius-Ulldemolins, J. (2018) Cultural policies in the South of Europe after the global economic crisis: is there a Southern model within the framework of European convergence? *International Journal of Cultural Policy*, 26(1), str. 16-30.
156. Rushton, M. i Woronkowicz, J. (2019) Creative industries in the United States: programme and policy evaluation in cultural affairs. *Cultural Trends*, 28(5), str. 352-353.
157. Ryan, D. (2019) Arts and culture in an era of austerity: key stakeholder views on the current and future Australian context. *International Journal of Cultural Policy*, 25(6), str. 780-791.
158. Savić, Z., Bukovac, S., Spahić, I. i Bobek, I. (2015) *Kohezijska politika Europske unije i Hrvatska 2014. - 2020., Vodič kroz strateški okvir i pregled mogućnosti financiranja*-Hrvatska gospodarska komora.
159. Služba za Kreativnu Europu, Desk Kreativne Europe, Ministarstvo kulture i medija (2020) *Izvešće o praćenju programa Kreativna Europa za 2019. godinu* URL: <http://deskkultura.hr/hr/novosti/izvjesce-o-pracenju-programa-kreativna-europa-za-2019-godinu> [pristup: 6. 9. 2020.].
160. Smokrović, N. (2014) *Metodologija istraživanja za ekonomiste i druge društvene znanstvenike*. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.
161. Suci, M. C., Năsulea, C. i Năsulea, D. (2018) Developing Cultural Industries in Central and Eastern European Countries. *Management of Sustainable Development*, 10(2), str. 51-56.
162. Šain, M., Haršanji, M., Borić Cvenić, M. (2020) Fundraising within the Cycle model for successful business in arts and cultural organization. U: Barković, D., Dernoscheg, K.–H., Erceg, A. (ur.). *Interdisciplinary management research XVI*, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek, Croatia, str. 71-88.
163. Šimunković M. (2016) Fondovi Europske unije, prilike i mogućnosti za rast gospodarstva (Dio I: Vrste Eu fondova). *Suvremena trgovina*, 41(2), str. 64-66.

164. Throsby D. (2010) *The economic of cultural policy*. Cambridge University Press, New York.
165. Throsby D. (2012) Why Should Economists be Interested Cultural Policy? *Economic Record* 88, (s1), str. 106-109.
166. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D. i Pološki Vokić, N. (2011) *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima*. M.E.P. d.o.o., Zagreb.
167. Towse, R. (2010) *A Textbook of Cultural Economics*. Cambridge University Press, New York.
168. UNESCO (2017) *EU support to cultural and creative sectors*. URL: <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/eu-support-cultural-creative> [pristup: 7. 7. 2020.].
169. UNESCO Institute for Statistics (2012) *Measuring the economic contribution of cultural industries: A review and assessment of current methodological approaches*. Montreal, Canada.
170. Vlada Republike Hrvatske (2020) *Hrvatskoj na raspolaganju 22 milijarde eura europskih sredstava kao snažna i dodatna poluga za gospodarski razvoj*. URL: <https://vlada.gov.hr/vijesti/hrvatskoj-na-raspolaganju-22-milijarde-eura-europskih-sredstava-kao-snazna-i-dodatna-poluga-za-gospodarski-razvoj/30041> [pristup: 7. 12. 2020.].
171. Vodopiyanova, E. V. (2017) The policy of the countries of the old world in the field of culture: a dialogue with the european union (for example small european countries). *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta-kulturologiya i iskusstvovedenie - tomsk state university journal of cultural studies and art history*, 27, str. 7-14.
172. Vojtišková, K. i Lorencová, R. (2015) Public funding of culture in the Czech Republic since the fall of the iron curtain: contemporary dilemmas. *International Journal of Cultural Policy*, 21(5), str. 529-553.
173. Vuksanović, D. (2016) Kreativnost i mediji: kreativne industrije kao projekt ad absurdum. *In medias res*, 5(9), str. 1299-1308.
174. Widdersheim, M. M., Koizumi, M. i Larsen, H. (2020) Cultural policy, the public sphere, and public libraries: a comparison of Norwegian, American, and Japanese models. *International Journal of Cultural Policy*, 0(0), str. 1-19.

175. Wiśniewska, A., Budziński, W. i Czajkowski, M. (2020) An economic valuation of access to cultural institutions: museums, theatres, and cinemas. *Journal of Cultural Economics*, 44, str. 563–587.
176. Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi (NN 47/90, NN 27/93, NN 38/09).
177. Žuvela, A. (2017) *Pregled metodoloških pristupa u europskim istraživanjima kulturnih politika*. CULPOL tematski dokument, IRMO – Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb.

7. Prilozi

7.1. Anketa

Kulturni sektor i EU fondovi i programi

Poštovani/a,

ovo istraživanje provodi mr. sc. Antonija Matić, polaznica Poslijediplomskog interdisciplinarnog sveučilišnog studija Kulturologija, smjer Menadžment u kulturi, umjetnosti i obrazovanju. Istraživanje se provodi u svrhu izrade doktorske disertacije na temu *Fondovi i programi Europske unije – uloga i značaj u provedbi projekata u kulturi u Republici Hrvatskoj* pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Ivane Bestvine Bukvić. Cilj je istraživanja utvrditi kapacitete i potencijale organizacija u kulturi RH za uspješnu prijavu i provedbu projekata financiranih iz EU programa i fondova te pripremljenost organizacija u kulturi za novo programsko razdoblje.

Ovaj je upitnik anonimn, a dobiveni će rezultati biti korišteni isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe.

Za ispunjenje upitnika potrebno Vam je 5-10 min.

Zahvaljujemo na Vašem vremenu i suradnji.

*** Potrebno odgovoriti**

1. Adresa e-pošte * _____

Opći dio

1. Djelatnost institucije (označite jedan odgovor).

- ☐ Muzejska
- ☐ Kazališna
- ☐ Arhivska
- ☐ Galerijska
- ☐ Drugo: _____

2. Grad _____

3. Županija (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Bjelovarsko-bilogorska
- ☐ Brodsko-posavska
- ☐ Dubrovačko-neretvanska
- ☐ Grad Zagreb
- ☐ Istarska
- ☐ Karlovačka
- ☐ Koprivničko-križevačka
- ☐ Krapinsko-zagorska
- ☐ Ličko-senjska
- ☐ Međimurska
- ☐ Osječko-baranjska
- ☐ Požeško-slavonska
- ☐ Primorsko-goranska
- ☐ Sisačko-moslavačka
- ☐ Splitsko-dalmatinska
- ☐ Šibensko-kninska
- ☐ Varaždinska
- ☐ Virovitičko-podravska
- ☐ Vukovarsko-srijemska
- ☐ Zadarska
- ☐ Zagrebačka

4. Pravni oblik institucije (označite samo jedan odgovor).

- ☐ organizacije civilnog društva (umjetničke organizacije, udruge, zaklade) ustanove u kulturi
- ☐ jedinice lokalne i područne (regionalne)
- ☐ samouprave društvo s ograničenom odgovornošću
- ☐ Drugo: _____

5. Molim Vas da označite ukupne prihode (ostvarene u 2018. godini) (označite samo jedan odgovor).

- ☐ do 100.000 kn
- ☐ od 100.000 do 250.000 kn
- ☐ od 250.000 do 500.000 kn
- ☐ od 500.000 do 750.000 kn
- ☐ od 750.000 do 1.000.000 kn
- ☐ od 1.000.000 do 2.500.000 kn
- ☐ od 2.500.000 do 5.000.000 kn
- ☐ od 5.000.000 do 10.000.000 kn
- ☐ više od 10.000.000 kn

6. Broj zaposlenih (označite samo jedan odgovor).

- ☐ od 1 do 5 zaposlenih od
- ☐ 5 do 10 zaposlenih od 10
- ☐ do 25 zaposlenih od 25
- ☐ do 50 zaposlenih od 50
- ☐ do 100 zaposlenih 100 i
- ☐ više zaposlenih nemamo
- ☐ zaposlenih

Upoznatost s pojmom EU fondova i programa

1. Procijenite koliko ste upoznati s osnovnim razlikama u funkcioniranju fondova i programa Europske unije (označite samo jedan odgovor).

	1	2	3	4	
Uopće nisam upoznat/a	☐	☐	☐	☐	Potpuno sam upoznat/a

2. Procijenite koliko ste upoznati s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa EU-a (centralizirani model - za financijsko upravljanje i provedbu odgovorna tijela Europske komisije, tj. opće uprave zadužene za pojedini program, decentralizirani model - provedbena struktura prenesena na nacionalno tijelo) (označite samo jedan odgovor).

	1	2	3	4	
Uopće nisam upoznat/a	☐	☐	☐	☐	Potpuno sam upoznat/a

3. Koliko ste informirani o otvorenim natječajima u kojima su ustanove u kulturi prihvatljivi prijavitelji ili partneri? (označite samo jedan odgovor).

	1	2	3	4	
Uopće nisam informiran/a	☐	☐	☐	☐	Potpuno sam informiran/a

4. Javljate li se na natječaje koji su na raspolaganju Vašoj instituciji za projektno financiranje? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne

5. Jeste li korisnik bespovratnih sredstava Europske unije u financiranju Vaših projekata (jeste li do sada imali pozitivno ocijenjenu projektnu prijavu)? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne

6. Ukoliko jeste, koliko ste zadovoljni s takvim načinom financiranja projekata u Vašoj ustanovi? (označite samo jedan odgovor).

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se slažem

7. Na koje biste se od navedenih natječajaja najradije prijavili (po značaju dodijelite vrijednosti od 1 do 4 svakoj tvrdnji gdje su 1 – oni na koje biste se najprije prijavili, 4 – oni na koje biste se zadnje prijavili):

(označite samo jedan odgovor)

	1	2	3	4
Program <i>Kreativna Europa</i> , potprogram <i>Kultura</i>	☐	☐	☐	☐
Natječaji Europskog socijalnog fonda iz Područja zapošljavanja, socijalnog uključivanja, obrazovanja i dobrog upravljanja (<i>Umjetnost i kultura za mlade, Umjetnost i kultura 54+.</i>) i Europskih strukturnih i investicijskih fondova	☐	☐	☐	☐
Poziv za predlaganje programa javnih potreba u kulturi (Ministarstvo kulture, županije i gradovi)	☐	☐	☐	☐
Pozivi trgovačkih društava (banke, osiguravajuća društva, velike privatne i Državne tvrtke) za donacijske natječaje vezane uz kulturu	☐	☐	☐	☐

8. Na koji način dolazite do informacija o otvorenim natječajima (možete označiti više odgovora)

- ☐ Putem mrežnih stranica
- ☐ Publikacije koje dobivate putem e-pošte
- ☐ Informacije iz medija

- Informacije dobivene putem društvenih mreža
- Putem konzultanata
- Informacije prosljeđene od strane partnerskih institucija, prijatelja i poslovnih partnera
- Drugo: _____

9. Smatrate li da bi Ministarstvo kulture i medija trebalo izdavati publikaciju o otvorenim natječajima i dodatnim informacijama? (označite samo jedan odgovor).

- Da
- Ne

10. Smatrate li da bi Ministarstvo kulture i medija trebalo imati ured koji bi informirao i pomagao ustanovama u kulturi u izradi projektne dokumentacije za prijavu na natječaj za financiranje projekata u kulturi? (označite samo jedan odgovor).

- Da
- Ne

11. Jeste li čuli za Desk Kreativne Europe? (označite samo jedan odgovor).

- Da
- Ne

12. Jeste li do sada zatražili savjet od Deska Kreativne Europe ili drugog tijela nadležnog za provođenje postupka natječaja? (označite samo jedan odgovor).

- Da
- Ne

13. Biste li bili voljni zatražiti savjet od Deska Kreativne Europe ili drugog tijela nadležnog za provođenje postupka natječaja? (označite samo jedan odgovor).

- Da
- Ne

Znanje, iskustvo i kadrovi

1. Smatrate li da raspolazete dovoljnim znanjima i resursima kako biste bili u mogućnosti kvalitetno pripremati projekte prijedloge za natječaje koji su Vam na raspolaganju? (označite samo jedan odgovor).
 - ☐ Da
 - ☐ Ne
 - ☐ Djelomično

2. Ukoliko ne, koja znanja i/ili resursi, po Vašem mišljenju, nedostaju u Vašoj instituciji kako bi se uspješno prijavljivala na natječaje? (možete označiti više odgovora)
 - ☐ Vođenje i upravljanje projektima
 - ☐ Financiranje projekata
 - ☐ Javna nabava
 - ☐ Zaposlenici s iskustvom u prijavi projekata
 - ☐ Financijska sredstva za financiranje vlastitog učešća u provedbi projekta
 - ☐ Financijska sredstva za premošćivanje razdoblja od provedbe do refundacije sredstava iz EU fondova
 - ☐ Već izgrađeno partnerstvo s drugim institucijama EU-a i izvan EU-a, u suradnji s kojima bi se projekti prijavljivali (konzorcij)
 - ☐ Drugo: _____

3. Imate li zaposlenu osobu koja se bavi pronalaženjem alternativnih izvora financiranja? (označite samo jedan odgovor).
 - ☐ Da
 - ☐ Ne

4. Ako ne, smatrate li da je takva osoba potrebna u Vašem poslovanju? (označite samo jedan odgovor).
 - ☐ Da
 - ☐ Ne
 - ☐ Djelomično

5. Postoji li potreba za dodatnom edukacijom Vaših djelatnika u području izrade projektne prijave? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Djelomično

6. Jeste li u izradi projektne prijave koristili usluge vanjskih stručnjaka? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne

7. Smatrate li da postoji potreba za podizanjem Vaših internih kapaciteta neophodnih za prijavu projekata na fondove EU? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne

8. Planirate li se prijavljivati na natječaje za financiranje projekata putem fondova i programa EU-a u budućnosti? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne

Partnerstva/Financije/Resursi:

1. Jeste li tijekom prošle godine uz prikupljena i ostvarena sredstva uspjeli realizirati sve programske planove i projekte Vaše institucije? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Djelomično

2. Na koliko ste se natječajja do sada prijavili? (upišite broj prijava neovisno o ishodu)

3. Koliko ste natječajja financiranih iz sredstava fondova ili programa Europske unije do sada uspješno realizirali? (upisati broj)

4. Označite najznačajnije prepreke za korištenje fondova i programa Europske unije

- Nedovoljna informiranost o mogućnostima EU fondova i programa
- Nezadovoljavanje osnovnih uvjeta potrebnih za prijavu natječaja (godina osnivanja (npr. prijavitelj mora biti registriran najmanje 12 mjeseci, nedostadni financijski, pravni i operativni kapaciteti)
- Nedostatak sredstava za sufinanciranje vlastitog obaveznog udjela
- Nedostatak ljudskih resursa za prijavu projekta
- Nedostatak znanja u oblikovanje projektne ideje
- Nedostatak znanja potreban za izradu projektne dokumentacije
- Nedostatak znanja potreban za provedbu projekta (projektnom menadžmentu)
- Nedostatak znanja potreban za vođenje administracije i izvještavanje u postupku provedbe projekta
- Nedostatak financijskih sredstava za financiranje izrade projektne dokumentacije i usluge konzultanata
- Nedostatak razvijenih suradničkih odnosa s potencijalnim partnerima
- Nedovoljna motivacija zaposlenih/nepostojanje modela motiviranja zaposlenih
- Nepostojanje projektnih ideja
- Drugo:

5. Mislite li da bi kultura „preživjela“ na slobodnom tržištu bez potpore države?
(označite samo jedan odgovor).

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se slažem

6. Jeste li u različitim aktivnostima povezani (surađujete li) s drugim inozemnim institucijama u kulturi? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Da
- ☐ Ne

7. Ako da, na koji način? (označite samo jedan odgovor).

- ☐ Zajednički projekti
- ☐ Prijavljivanje na natječeaje za financiranje projekata sa zajedničkim programom
- ☐ Edukacije
- ☐ Drugo: _____

8. Želite li nešto dodati što smatrate da je relevantno za ovu temu, a prethodno nije obuhvaćeno upitnikom?

7.2. Dubinski intervju

Glavne teme/ dijelovi intervjua	Intervju pitanja	Dodatna pitanja teme	Bilješke i napomene
UPOZNATOST S POJMOM EU FONDOVA I PROGRAMA	Koliko su, po Vašem mišljenju, djelatnici Vaše institucije upoznati s pojmom, karakteristikama te potencijalima financiranja Vaših projekata iz programa i fondova EU? Pojasnite postojeće stanje. Opišite postojanje i uspješnost prijava na natječaje EU programa i fondova (na koliko ste se do sada natječaja prijavili, na koje fondove i programe te koliko je realiziranih natječaja?). Molim obrazložite postojeće stanje (ako ne koristite ove izvore, zašto ne)? Koje prednosti, osim izvora financiranja, pružaju uspješno realizirani EU projekti te molim pojasnite Vaš odgovor.	Program <i>Kreativna Europa</i> Postojanje Deska Kreativna Europa Operativni program <i>Učinkoviti ljudski potencijali</i> (2014. - 2020.) <i>Umjetnost i kultura za mlade, Umjetnost i kultura 54+ i Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi.</i>	

Po Vašem mišljenju, je li trenutni sustav financiranja kulture u Republici Hrvatskoj adekvatan ili su potrebne promjene i u kojem smjeru?

Što su, po Vašem mišljenju, najveći problemi postojećeg sustava i jesu li potrebne promjene u strukturi izvora financiranja organizacija u kulturi i u kojem smjeru?

Jeste li upoznati s razlikom između programa i strukturnih i investicijskih fondova EU-a?

Programi su uglavnom centralizirani; za financijsko upravljanje i provedbu odgovorna su tijela Europske komisije, tj. opće uprave zadužene za pojedini program koje odlučuju o vrsti i trajanju programa, raspoloživom proračunu te raspisuju pozive na dostavu projektnih prijedloga. U slučaju decentraliziranog modela kod programa, riječ je o prenošenju provedbene strukture na nacionalno tijelo. Tako u slučaju decentraliziranih aktivnosti, u okviru programa

ZNANJE, ISKUSTVO I KADROVI

Smatrate li da je prijava na program EU-a, za čiju je provedbu je odgovorna Europska komisija, kompliciranija nego prijava na program strukturnog fonda za čiju provedbu je odgovorna zemlja članica, u ovom slučaju Hrvatska? Molim pojasnite Vaš odgovor.

Tko se bavi praćenjem poziva za prijavu projekata na EU fondove i programe te pripremom projektnih prijedloga za prijavu na EU fondove?

Koje su njihove karakteristike:

- osoba koja je došla s potrebnim kompetencijama (postojeće iskustvo na radu na projektima, položen tečaj za projekte..)

Erasmus+, nacionalno tijelo predstavlja Agencija za mobilnosti i EU programe (AMPEU).

Za programe iz tzv. **strukturnih fondova odgovorna je država članica**, dok programe zajednica osmišljava Europska unija.

Ukoliko nemate takvog djelatnika, jeste li planirali zapošljavanje specijaliziranog djelatnika za ovu vrstu poslova te jeste li poduzeli aktivnosti s ciljem njegovog pribavljanja i koje su prepreke u ostvarenju mogućnosti zapošljavanja stručnih djelatnika za izradu projektnih prijava i praćenje provedbe projekata?

Prema Vašem mišljenju, koji bi bio najbolji oblik prijave i provedbe EU projekata - koristiti vlastite resurse ili eksterne?

- osoba koje je već radila u ustanovi te ima prethodno iskustvo rada na prijavi projektnih prijedloga i provedbi projekata u okviru ustanove
- osoba koja je već radila u ustanovi, nema prethodno iskustvo, no posjeduje druge kompetencije neophodne za uspješan rad na provedbi projekata (informatička znanja, poznavanje stranog jezika, poznavanje projektne komunikacije...).

Konzultant, savjetovanje Ministarstva kulture, zajednički ured koji je osnovao osnivač (grad, županija)?

PARTNERSTVA

Koja znanja i/ili resursi nedostaju u Vašoj instituciji da bi uspješno/uspješnije aplicirala na natječaje?

Imate li i opišite mrežu (geografsku rasprostranjenost i strukturu) mogućih inozemnih

- vođenje i upravljanje projektima
- financiranje projekata
- javna nabava
- postupci aplikacije na natječaj
- izrada natječajne dokumentacije
- zaposlenici s iskustvom u prijavi projekata
- financijska sredstava za financiranje vlastitog učešća u provedbi projekta
- financijska sredstva za premošćivanje razdoblja od provedbe do podnošenja zahtjeva za isplatu i konačne refundacije sredstava iz EU fondova
- oprema
- već izgrađeno partnerstvo s drugim institucijama EU-a i izvan EU-a, u suradnji s kojima bi se projekti prijavljivali (konzorcij)
- ostalo

FINANCIJE

partnera koje možete pozvati na sudjelovanje u provedbi projekta?

Utječe li postojanje prethodnih inozemnih suradnji i partnerstva na odluku o prijavi i provedbi projekata iz sredstava EU fondova i programa? Može li to biti poticaj ili prepreka? Molim pojasnite Vaš odgovor.

Na kakve izazove nailazite u području financija vezanih uz projekte?

Na koji biste način financirali vlastito učešće?

Ukoliko se financirate izravno iz proračuna, smatrate li da biste se više prijavljivali na natječaje da nemate osigurana sredstva na taj način?

Pitanje traženja i dokumentacije vlastitog učešća (novca i rada)
Predfinanciranje (vrijeme do refundacije sredstava)

Vlastita sredstva
Posudba
Bankovni kredit

Ostalo	Po Vašem mišljenju, zašto se institucije u kulturi RH u manjoj mjeri prijavljuju na natječaje?		Utječe li na navedeno: • nepostojanje modela motivacije • slaba radna produktivnost djelatnika • nedostatak volje za stjecanjem novih znanja i angažmana • nedostatak financijskih resursa • nesklonost promjenama • visoka razina administrativnog opterećenja u slučaju pozitivnog ishoda
----------------------	---	--	---

8. Popis grafikona

Grafikon 2-1: Usporedba proračuna za kulturu lokalne samouprave i ukupne javne proračunske razine za kulturu na državnoj razini u 2016. i 2017.	35
Grafikon 4-1: Pregled odobrenih sredstava za zemlje CEE-a u okviru potprograma <i>Kultura</i> u razdoblju od 2014. do 2018.....	118
Grafikon 4-2: Pregled odobrenih projekata za zemlje CEE-a u okviru potprograma <i>Kultura</i> u razdoblju od 2014. do 2018.....	119
Grafikon 4-3: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma <i>Kultura</i> prema iznosu potpora po godinama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine	119
Grafikon 4-4: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma <i>Kultura</i> prema broju odobrenih projekata po godinama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine .	120
Grafikon 4-5: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma <i>Kultura</i> prema kategorijama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine	121
Grafikon 4-6: Pregled broja odobrenih projekata u okviru potprograma <i>Kultura</i> prema kategorijama za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine	122
Grafikon 4-7: Udio u ukupnom broju odobrenih projekata po svim kategorijama u okviru potprograma <i>Kultura</i> za zemlje CEE-a po zemljama.....	124
Grafikon 4-8: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma <i>Kultura</i> prema pravom obliku koordinatora za zemlje CEE-a u razdoblju od 2014. do 2018. godine	125
Grafikon 4-9: Pregled alociranih sredstava iz programa <i>Kreativna Europa</i> u razdoblju od 2014. do 2018. prema potprogramu i kategorijama unutar potprograma <i>Kultura</i> za RH.....	130
Grafikon 4-10: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma <i>Kultura</i> u razdoblju od 2014. do 2018. prema pravnom obliku i broju projekata za RH.....	131
Grafikon 4-11: Pregled alociranih sredstava u okviru potprograma <i>Kultura</i> za razdoblje od 2014. do 2018. prema ukupnom iznosu i pravnom obliku za RH.....	131
Grafikon 4-12: Udio bespovratnih sredstava <i>Umjetnost i kultura za mlade</i> prema pravnom obliku.....	141
Grafikon 4-13: Udio bespovratnih sredstava za natječaj <i>Umjetnost i kultura 54+</i> prema pravnom obliku	142
Grafikon 4-14: Udio bespovratnih sredstava po pravnom obliku prijavitelja za natječaj <i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i>	143
Grafikon 4-15: Udio anketnih ispitanika po razredima prema visini prihoda.....	151

Grafikon 4-16: Broj anketnih ispitanika po razredima prema broju zaposlenih	152
Grafikon 4-17: Upoznatost anketnih ispitanika s osnovnim razlikama u funkcioniranju fondova i programa Europske unije	157
Grafikon 4-18: Upoznatost anketnih ispitanika s razlikom između centraliziranih i decentraliziranih programa Europske unije.....	158
Grafikon 4-19: Informiranost anketnih ispitanika o otvorenim natječajima.....	159
Grafikon 4-20: Natječaji na koje bi se anketni ispitanici najradije prijavili	159
Grafikon 4-21: Izvori informacija iz kojih se anketni ispitanici informiraju o otvorenim natječajima	160
Grafikon 4-22: Raspoloživost znanja i resursa u organizacijama anketiranih ispitanika za prijavu na natječaje iz EU fondova i programa.....	161
Grafikon 4-23: Znanja i/ili resursi koji nedostaju organizacijama anketiranih ispitanika kako bi se uspješno prijavljivali na natječaje.....	162
Grafikon 4-24: Potreba za podizanjem internih kapaciteta organizacija anketnih ispitanika i dodatnom edukacijom djelatnika	163
Grafikon 4-25: Najznačajnije prepreke za korištenje fondova i programa Europske unije koje su naveli anketni ispitanici	164
Grafikon 4-26: Stav anketnih ispitanika o odnosu kulture i slobodnog tržišta	165
Grafikon 4-27: Oblici suradnje organizacija anketnih ispitanika s inozemnim institucijama	165
Grafikon 4-28: Prosječan broj prijavljenih projekata organizacija anketnih ispitanika na natječaje prema pravnom obliku	174
Grafikon 4-29: Prosječan broj financiranih projekata organizacija anketnih ispitanika iz sredstava fondova ili programa EU-a prema pravnom obliku	175

9. Popis slika

Slika 2-1: Kompleksnost kreativne i kulturne industrije u Europi	38
Slika 2-2: Potpora kulturnom sektoru na razini Europske unije i Republike Hrvatske	39
Slika 2-3: Pregled promjena Zakona o financiranju javnih potreba u kulturi	58
Slika 3-1: Europski strukturni i investicijski fondovi s pripadajućom alokacijom sredstava ..	77
Slika 3-2: Pregled operativnih programa, fondova i pripadajućih alociranih sredstava u okviru ESI fondova za razdoblje od 2014. - 2020.	78
Slika 3-3: Centralizirani i decentralizirani programi Europske unije	82
Slika 3-4: Programi teritorijalne suradnje u razdoblju od 2014. - 2020. na raspolaganju prijaviteljima iz RH	90
Slika 4-1: Tijek istraživačkog procesa	111
Slika 4-2: Tijek empirijskog istraživanja	114
Slika 4-3: Shematski prikaz anketnog upitnika	152
Slika 4-4: Shematski prikaz rezultata istraživanja	176
Slika 4-5: Prijedlog mjera za poticanje prijava projekata na programe i fondove EU-a	211

10. Popis tablica

Tablica 2-1: Kronološki prikaz razvoja pojma i definicije kulturnog i kreativnog sektora	10
Tablica 2-2: Podjela kulturnog i kreativnog sektora	15
Tablica 2-3: Modeli odnosa kulture i ekonomije	23
Tablica 2-4: Ukupni javni proračun i proračun za kulturu u RH za razdoblje 2016. i 2017. godine	34
Tablica 2-5: Povijesni razvoj programa za promicanje kulture i medija u EU	41
Tablica 2-6: Klasifikacija kulturnih politika po državama.....	47
Tablica 2-7: Nova europska agenda za kulturu	50
Tablica 2-8: Plan rada za kulturu Europske unije za razdoblje od 2019. do 2020. s prikazom tema po prioritetima	55
Tablica 2-9: Skraćeni prikaz dijela strateškog plana Ministarstva kulture za razdoblje 2019. - 2021.; poseban cilj <i>Potpora umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi</i>	65
Tablica 2-10: Skraćeni prikaz dijela strateškog plana Ministarstva kulture za razdoblje 2019. - 2021.; poseban cilj <i>Osiguran optimalni model zaštite i upravljanja kulturnim dobrima</i>	67
Tablica 3-1: Erasmus+ program za razdoblje 2014. - 2020.	88
Tablica 3-2: IPA program prekogranične suradnje Hrvatska-Srbija 2014. - 2020.	92
Tablica 3-3: Program transnacionalne suradnje Središnja Europa 2014. - 2020.	93
Tablica 3-4: Poziv <i>Umjetnost i kultura za mlade</i>	95
Tablica 3-5: Poziv <i>Umjetnost i kultura 54+</i>	97
Tablica 3-6: Poziv <i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i> .	99
Tablica 3-7: Pregled prihvatljivih aktivnosti za financiranje u okviru potprograma <i>Kultura</i> po kategorijama	102
Tablica 3-8: Pregled prihvatljivih aktivnosti za financiranje u okviru potprograma <i>MEDIA</i> po kategorijama	104
Tablica 3-9: Pregled prihvatljivih aktivnosti za financiranje u okviru međusektorskog programa po kategorijama.....	105
Tablica 3-10: Povijesni pregled alokacije financijskih sredstava za fond KE	107
Tablica 4-1: Pregled odobrenih sredstava u razdoblju od 2014. do 2018. po potprogramima u sklopu programa <i>Kreativna Europa</i>	116
Tablica 4-2: Pregled distribucije broja i postotka odobrenih projekata zemalja CEE-a po zemljama i kategorijama projekata u potprogramu <i>Kultura</i> (razdoblje od 2014. do 2018.)..	122

Tablica 4-3: Pregled broja zemalja CEE-a po kategorijama u potprogramu <i>Kultura</i> (razdoblje od 2014. do 2018.).....	124
Tablica 4-4: Pregled distribucije partnerstava zemalja CEE-a u programu <i>Kreativna Europa</i> za razdoblje od 2014. do 2018.	127
Tablica 4-5: Pregled odobrenih projekata i sredstava iz programa <i>Kreativne Europe</i> , potprogram <i>Kultura</i> organizacijama u RH od 2014. do 2018. godine	132
Tablica 4-6: Prioritetne osi nadležnosti Ministarstva kulture u Operativnom programu <i>Učinkoviti ljudski potencijali</i>	135
Tablica 4-7: Pregled planiranih bespovratnih sredstava za objavljivanje natječaja u sklopu Operativnog programa <i>Učinkoviti ljudski potencijali</i> 2014. - 2020. u kojima je Ministarstvo kulture i medija nadležno tijelo (stanje sa svibnjem 2020.).....	136
Tablica 4-8: Pregled alokacije sredstava nakon provedenog natječajnog postupka za dodjelu bespovratnih sredstava <i>Umjetnost i kultura za mlade</i> , <i>Umjetnost i kultura 54+</i> i <i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i> koji su bili raspisani i za koje su rezultati objavljeni do početka provedbe ovoga istraživanja	138
Tablica 4-9: Pregled broja i udjela odobrenih projekata na natječajima <i>Umjetnost i kultura za mlade</i> , <i>Umjetnost i kultura 54+</i> i <i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i> prema pravnom obliku prijavitelja	139
Tablica 4-10: Pregled broja odobrenih projekata na natječajima <i>Umjetnost i kultura za mlade</i> , <i>Umjetnost i kultura 54+</i> i <i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i> prema pravnom obliku partnera i broju partnera na projektu	140
Tablica 4-11: Raspodjela odobrenih projekata na natječajima <i>Umjetnost i kultura za mlade</i> , <i>Umjetnost i kultura 54+</i> i <i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i> prema gradu sjedištu prijavitelja.....	144
Tablica 4-12: Raspodjela odobrenih projekata na natječajima <i>Umjetnost i kultura za mlade</i> , <i>Umjetnost i kultura 54+</i> i <i>Kultura u centru - potpora razvoju javno-civilnog partnerstva u kulturi</i> prema županijama sjedištima prijavitelja i NUTS 2 nomenklaturi	145
Tablica 4-13: Distribucija organizacija anketiranih ispitanika prema djelatnosti.....	148
Tablica 4-14: Distribucija organizacija anketiranih ispitanika prema županijama	150
Tablica 4-15: Distribucija organizacija anketiranih ispitanika prema pravnom obliku	151
Tablica 4-16: Opis varijabli postavljenih u prvom dijelu upitnika	153
Tablica 4-17: Opis varijabli postavljenih u drugom dijelu upitnika	153
Tablica 4-18: Opis varijabli postavljenih u trećem dijelu upitnika.....	155

Tablica 4-19: Opis varijabli postavljenih u četvrtom dijelu upitnika.....	156
Tablica 4-20: Matrica obrasca čestica koje se odnose na <i>Nedostatak financijskih kapaciteta</i>	167
Tablica 4-21: Matrica obrasca čestica koje se odnose na <i>Nedostatak znanja i iskustva u području rada na projektima financiranim iz EU programa</i>	168
Tablica 4-22: Matrica obrasca čestica koje se odnose na <i>Upoznatost s programima i fondovima EU-a</i>	169
Tablica 4-23: Koeficijenti povezanosti izraženi Pearsonovim koeficijentima korelacije.....	170
Tablica 4-24: Rezultati analize varijance (ANOVA)	173
Tablica 4-25: Anonimizirani popis sudionika intervjua.....	177
Tablica 4-26: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini <i>Upoznatost s pojmom EU fondova i programa</i>	179
Tablica 4-27: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini <i>Znanje, iskustvo i kadrovi</i>	185
Tablica 4-28: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini <i>Partnerstva</i>	189
Tablica 4-29: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini <i>Financije</i>	190
Tablica 4-30: Primjeri odgovora anketnih ispitanika u cjelini <i>Ostalo</i>	192
Tablica 4-31: Polustrukturirani intervjui s predstavnicima programa <i>Kreativna Europa</i> Hrvatske i Slovenije koje provode promocijske i edukacijske aktivnosti.....	194

11. Životopis

Antonija Matić rođena je 19. 8. 1979. godine u Požegi gdje je pohađala osnovnu školu i Prirodoslovno-matematičku gimnaziju. Ekonomski fakultet u Osijeku upisuje 1997. godine. Diplomski rad iz područja Međunarodnog financijskog managementa brani u studenom 2011. godine. Poslijediplomski studij Poduzetništvo na Ekonomskom fakultetu u Osijeku upisuje 2002. godine. U veljači 2006. godine brani magistarski rad teme *Izbor strategije financiranja rasta poduzeća u Hrvatskoj* i time stječe akademski stupanj magistra društvenih znanosti iz znanstvenog polja ekonomije. Pripravnički staž u Primus banci d.d. Zagreb, na radnom mjestu osobnog bankara u sektoru tržišta, Poslovnica Osijek započinje u rujnu 1997. godine. U istoj banci, od listopada 2003. godine obavlja poslove stručne suradnice za kreditiranje i naplatu građana i obrtnika. Od rujna 2004. obavlja poslove voditelja poslovnice sve do njenog zatvaranja u rujnu 2005. godine. Od 15. svibnja 2006. započinje s radom u Hypo group Alpe Adria - Slavenska banka d.d. Osijek u sektoru potpore tržištu kao suradnik-koordinator na projektima i procesima u Odjelu administriranja kredita i depozita, a od svibnja 2010. radi kao mlađi financijski savjetnik za mala i srednja poduzeća te od 2013. godine kao financijski savjetnik za mala i srednja poduzeća. U prosincu 2005. započinje s radom na Sveučilištu J. J. Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku kao predavač na kolegiju Prezentacijske vještine i kreativnost. Od rujna 2016. prelazi na radno mjesto voditeljice Ureda za programa i projekte EU i međuinstitucijsku suradnju, a od travnja 2019. voditeljica Ureda za znanost/umjetnost, programe, projekte EU i međuinstitucijsku suradnju.

U govoru i pismu aktivno se služi engleskim i pasivno njemačkim jezikom.

Tijekom studija i rada usavršila je rad na računalu i osnovnim računalnim alatima (Microsoft Office, SPSS, NVivo).

Sudjelovala je kao suradnica 2005. godine na znanstvenom projektu *Softversko rješenje za ocjenjivanje kreditne sposobnosti poduzeća* voditeljice projekta doc. dr. sc. Nataše Šarlije. U Centru za poduzetništvo 2009. godine pohađala je seminar Uloga procjene vrijednosti poduzeća pri donošenju odluka te 2011. godine pohađa seminar Business Risk Analysis & Corporate finance unutar Hypo banke. Tijekom 2012. godine sudjeluje na treningu Prodajne vještine za financijske savjetnike te pohađa seminar Microsoft Excel – napredno korištenje na Učilištu Algebra.

U naslovno suradničko iz znanstvenog područja društvene znanosti, znanstvenog polja ekonomije izabrana je na Ekonomskom fakultetu u Osijeku gdje je iz kolegija Management financijskih institucija održavala seminare do 2017. godine.

U veljači 2016. godine upisuje Poslijediplomski interdisciplinarni sveučilišni studij Kulturologija, smjer Menadžment u kulturi, umjetnosti i obrazovanju u Doktorskoj školi Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. U travnju 2015. završava Program pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke izobrazbe na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti. 2018. godine sudjeluje na seminaru u organizaciji Rider University Foundations of successful grant writing na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. U veljači 2020. završava Program cjeloživotnog učenja Primijenjena metodologija za istraživanje i razvoj na Filozofskom fakultetu u Osijeku.

Tijekom rada na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku sudjeluje kao koordinator na brojnim međunarodnim festivalima. Kao projektni menadžer sudjeluje na EU projektima kojima je Akademija za umjetnost i kulturu partner u sklopu programa *Kreativna Europa* i *Erasmus+*. Tijekom rada na Akademiji članica je raznih povjerenstava i radnih timova. Za rad na Akademiji primila je 2019. godine priznanje za djelatnicu godine.